

วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
319 ถนนไทยพินทา ต.โพธิ์ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ 33000
โทรศัพท์: 097-040-4357 โทรสาร 0-4564-3607
<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

JOURNAL OF HUMAN AND SOCIETY, SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY
319, THAI PANTA ROAD, PHO SUB-DISTRICT, MUEANG SI SA KET DISTRICT,
SI SA KET PROVINCE, 33000
TELEPHONE NUMBER: 097-040-4357 FAX NUMBER: 0-4564-3607
<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

วารสารวิชาการมนุษย์และสังคม ปีที่ 9 ฉบับที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

วารสารวิชาการ

มนุษย์และสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
JOURNAL OF HUMAN AND SOCIETY,
SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN 3027-7736 (Print)

ISSN 3027-7744 (Online)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2

กรกฎาคม - ธันวาคม 2568

VOL.9 NO.2

JULY - DECEMBER 2025

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

วารสารวิชาการ

มนุษย์และสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

JOURNAL OF HUMAN AND SOCIETY, SISAKET RAJABHAT UNIVERSITY

ISSN 3027-7736 (Print)

ISSN 3027-7744 (Online)

ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 พ.ศ. 2568-2572

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

ISSN 3027-7736 (Print) / ISSN 3027-7744 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพรผลงานและทัศนะทางวิชาการสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อเป็นแหล่งในการนำเสนอผลงานวิจัยบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

รศ. ดร.ประกาศิต อานุภาพแสนยาก อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วรรณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ศิลปกรรม เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กำหนดการออกเผยแพร่

วารสารเผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)

มกราคม – มิถุนายน

กรกฎาคม – ธันวาคม

ตีพิมพ์ทั้งรูปแบบรูปเล่มและระบบวารสารอิเล็กทรอนิกส์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน โดยใช้วิธีการประเมินแบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อของแต่ละฝ่าย (Double Blinded Review)

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 พ.ศ. 2568-2572

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทา ตำบลโพธิ์

อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 33000

โทรศัพท์: 09-7040-4357

โทรสาร 0-4564-3607

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอร แสนภูวา

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

รองบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ศักดิ์ พวงอก

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา จันทร์เทาว์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.นัยนา อรรถนาทรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทัย นิ่มน้อย

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติทัตย์ ปุยะติ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติมา ดำรงวัฒนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา ชินนาค

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดิชิตชัย เมตตาริกานนท์

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ดร.สุธิกิติ์ ฝอดสูงเนิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ดร.สุริย์ฉาย สุคันธรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ดร.อุษา กลมพันธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อาจารย์สุชาลักษณ์ ธรรมดวงศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวารสารวิชาการมนุษยและสังคม

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุจิตต์ เพียรชอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ท้วมสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์สุวิทย์ ธีรศาสด์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศาสตราจารย์ ดร.เมฆม เมธจิรนนท์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ภาณุรัตน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

รองศาสตราจารย์สมหมาย ชินนาค

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชวรรณ กำคำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความวารสารวิชาการมนุษย์และสังคม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
รองศาสตราจารย์ ดร.อักรพนธ์ เนื้อไม้หอม	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มิกุล	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์จำเริญ อุ้นแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ ทาปทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุล วงษ์กาฬสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นงลักษณ์ อาณี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ เวชกามา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
อาจารย์ ดร.ฐิติรัตน์ เวทย์ศิริยานนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้พิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อินทิรา ศักดิ์เมียนแก้ว
อาจารย์กวิณวัฒน์ หิรัญบุรณะ
อาจารย์วศณ มังชาดา
อาจารย์ธัญทิพ บุญเยี่ยม

ผู้พิจารณาตรวจสอบภาษาไทย

อาจารย์ณลินี อำพันศรี
อาจารย์ปิ่นอนงค์ จำปาเงิน

ฝ่ายประสานงานวารสาร

อาจารย์จันทกานต์ พันเลียว	นางนิลวรรณ จันทา
อาจารย์ชลิตา ภูรินินนาท	นางสาวนงนุช แสงพฤกษ์
อาจารย์ ดร.พรชนก แสนทวีสุข สีดาบุตร	
อาจารย์พัฒนา นันทะกาล	

ออกแบบรูปเล่ม

อาจารย์รัตต์บุญญา สีลาบุตร

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษฉบับนี้เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ในช่วงเดือน กรกฎาคม – ธันวาคม 2568 วารสารฉบับนี้มุ่งมั่นทำหน้าที่เป็นเวทีทางวิชาการ สำหรับคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจทั่วไป ได้ใช้เป็นพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและประเทศชาติบนพื้นฐานของการศึกษาวิจัยและบทความวิชาการ ในฉบับนี้ได้นำเสนอ บทความวิชาการที่มีเนื้อหาหลากหลาย ครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษารวมจำนวนทั้งสิ้น 12 บทความ ซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณค่าทางวิชาการ และสะท้อนถึงประเด็นร่วมสมัยที่น่าสนใจ แบ่งเป็นบทความวิชาการ 3 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่อง ไขความลับจากปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติในโลกออนไลน์เรื่องยัวร์เนม ของมาโคโตะ ชินไค 2) เรื่อง การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย 3) เรื่อง อุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ และบทความวิจัย 9 เรื่อง ได้แก่ 1) เรื่อง การพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล 2) เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 3) เรื่อง การพัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 4) เรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา 5) เรื่อง การพัฒนาข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อคุ้มครองแรงงานสูงอายุสายวิชาการ (อาจารย์) 6) เรื่อง การวิเคราะห์บรรณมิติของผลงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดของนักวิจัยไทยในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 7) เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในพื้นที่อำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี 8) เรื่อง การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ 9) เรื่อง ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้ ได้ผ่านการกลั่นกรองและ

ประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์แต่ละสาขา ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญตามมาตรฐานทางวิชาการที่กองบรรณาธิการให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้มั่นใจว่าบทความที่เผยแพร่มีคุณภาพ ถูกต้อง และเชื่อถือได้ บทความเหล่านี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า อ้างอิง และพัฒนาผลงานทางวิชาการในด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับสถาบันการศึกษาและสังคมในวงกว้าง ผู้สนใจสามารถเข้าถึงบทความทั้งหมดได้ผ่านทางเว็บไซต์ของวารสารที่ <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/index>

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงต่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาสละเวลาในการกลั่นกรองบทความ ตลอดจนนักวิชาการที่ให้ความไว้วางใจและส่งผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอย่างต่อเนื่อง วารสารวิชาการมนุษย์และสังคมจะยังคงมุ่งมั่นพัฒนาคุณภาพของวารสารให้เป็นมาตรฐาน และขอเชิญชวนผู้สนใจร่วมส่งบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารฉบับต่อ ๆ ไป เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนองค์ความรู้และสังคมวิชาการในระดับชาติอย่างสร้างสรรค์

รองศาสตราจารย์ ดร.เอมอร์ แสนงัว

บรรณาธิการ

Journal of Human and Society,

Sisaket Rajabhat University

Vol. 9 No. 2, July – December 2025

ISSN 3027-7736 (Print) / ISSN 3027-7744 (Online)

Objectives

1. To encourage and publicize the academic writings and to present the academic point of view on Humanities and Social Sciences
2. To be the source of presentation in research writings on Humanities and Social Sciences

Advisor

Assoc. Prof. Dr.Prakhasit Arnupharbsaenyakorn

President of Sisaket Rajabhat University

Scope and Content

Research articles and academic articles on Humanities and Social Sciences, including Languages and Linguistics, History, Community Development, Literature, Sociology, Anthropology, Mass Communications, Library and Information Sciences, Fine and Applied Arts, Religion and Philosophy, Psychology, Law, Political Science, Political and Administrative Science and other related fields.

Publication

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University publish in every 6 months (2 issues per year)

January – June

July – December

It is published in both hard copy and electronic journal system. Every published article has been reviewed by at least 3 experts using a double blinded review method.

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University, has been certified the TCI Tier 2 journal ranking in 2025-2029.

Faculty of Humanities and Social Sciences

Sisaket Rajabhat University, 319, Thai Pantha Road, Pho Sub-District,

Mueang Si Sa Ket District, Si Sa Ket, 33000

Telephone number: 09-7040-4357

Fax number: 0-4564-3607

<https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>

Editor

Assoc. Prof. Dr.Emon Saenphuwa

Sisaket Rajabhat University

Deputy Editor

Asst. Prof. Dr.Anansak Phuangok

Sisaket Rajabhat University

Editorial Board

Assoc. Prof. Dr.Rattana Chanthao

Khon Kaen University

Assoc. Prof. Dr.Naiyana Ajanatorn

Loei Rajabhat University

Asst. Prof. Dr.Ruethai Nimnoi

Maharakham University

Asst. Prof. Dr.Chidhathai Puyati

Ubon Ratchathani University

Asst. Prof. Dr..Jittima Damrongwattana

Nakhon Si Thammarat Rajabhat
University

Asst. Prof. Kanjana Chinnak

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst. Prof.Dichitchai Mettarikanon

Walailak University

Lecturer Dr.Suteekit Fordsoongnuarn

Buriram Rajabhat University

Lecturer Dr.Sureechai Sukantararat

Surin Rajabhat University

Lecturer Dr.Usa Klompun

Surin Rajabhat University

Lecturer Suchalak Thamduengsri

Maharakham Rajabhat University

Peer Reviewers

Prof. (Emeritus) Dr.Sucharit Pienchob

Chulalongkorn University

Prof. Dr.Worawut Romrattanapan

Thammasat University

Prof. Dr.Kulthida Tuamsuk

Khon Kaen University

Prof.Suwit Theerasasawat

Khon Kaen University

Prof. Dr.Metcha Metjiranont

Ubon Ratchathani University

Assoc. Prof. Dr.Somsak Srisontisuk

Khon Kaen University

Assoc. Prof. Dr.Achara Phanurat

Surin Rajabhat University

Assoc. Prof.Sommai Chinnak

Ubon Ratchathani University

Peer Reviewers

Assoc. Prof. Dr.Soonthorn Panyapong	Chaiyaphum Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr.Akkarapon Nuemaihom	Buriram Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr.Paitoon Mikusol	Independent Scholar
Assoc. Prof.Jamroen Unkaew	Sisaket Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Anan Tabta	Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Sakul Wongkalasin	Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Nonglak Arnee	Phetchabun Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Sombat Wetchakama	Uttaradit Rajabhat University
Asst. Prof. Dr.Awae Masae	National Institute of Development Administration
Lecturer Dr.Thitirat Wetsiriyanan	Roi Et Rajabhat University

English Proofreading

Asst. Prof.Intira Sakmiankaew
Lecturer Kawinwat Hiranburana
Lecturer Vasana Mangchada
Lecturer Thanyathip Boonyiam

Thai Proofreading

Lecturer Nalinee Amphin
Lecturer Pinanong Champa-ngeon

Coordination Staff

Lecturer Juntakan Panleow
Lecturer Chalida Purinnat
Lecturer Dr.Ponchanok Saenthaweesuk
Seedabut
Lecturer Punrita Nuntakan

Mrs.Ninlawan Chantha
Miss Nongnut Sangpung

Journal Design

Lecturer Rattanyoo Silabut

Editorial

The Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University, Volume 9, Issue 2 (July – December 2025) aims to serve as an academic platform for faculty members, researchers, scholars, students, and interested individuals to disseminate scholarly works in the fields of humanities and social sciences. Its primary objective is to foster the exchange of knowledge and contribute to the development of society and the nation through research and academic discourse. This issue presents of 12 academic articles covering a wide range of topics, including social, economic, and educational aspects. Each article offers significant academic value and reflects contemporary issues of scholarly interest.

The 3 academic articles are 1) Unlocking the Mysteries of the Reenchanted World in Makoto Shinkai's Light Novel, Your Name 2) Sustainable Social Development Based On Local Wisdom 3) Political Ideologies Reflected in S.E.A. Write Award- Winning Short Stories. And then the 9 research articles are 1) The Development of a Potential Model for Financial Institution Examiners in Thailand's Banking Business in the Digital Era. 2) Guidelines for Developing Educational Management in the 21st Century for Bangkok Metropolitan Affiliated Schools. 3) Development of Potentiality Model for Supervisors to Sustainability Competitiveness in Beverage Industry. 4) The Development of an Interactive E-Book on Sentences in the Norms of Thai Language for Students in Mathayomsuksa 4 at Demonstration School, University of Phayao. 5) Development of Thaksin University Regulations to protect university employees: senior lecturers. 6) A Bibliometric Study of Library Research Published by Thai Scholars in Scopus (2013–2023) 7) Guidelines for promoting Buddhist tourism in Mueang District, Phetchaburi Province 8) Youth participation in conservation and restoration of community forests in the border area of Sisaket Province. 9) Effects of a Guidance

Activity Package based on Social Cognitive Theory on the Adversity Quotient of Mattayomsuksa 1 Students.

The articles published in this journal have been reviewed a rigorous peer-review process by experts in each respective field. This process is a crucial part of the academic standards that the editorial board upholds to ensure the accuracy, credibility, and overall quality of the published content. These articles serve as valuable resources for study, research, citation, and the development of academic work across various disciplines both within academic institutions and in broader societal contexts. Every article can be searched on the website <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/index>. We welcome you to publish your research article in the Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University.

Finally, the editorial team of the Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University would like to express its sincere appreciation to the esteemed reviewers for their valuable time and expertise in evaluating the submitted manuscripts. We also extend our gratitude to the scholars who have placed their trust in the journal by continuously submitting their academic work for publication.

The Journal of Humanities and Social Sciences remains committed to maintaining and enhancing the quality and standards of the journal. We cordially invite researchers and scholars to submit their academic manuscripts for consideration in future issues, as part of our shared mission to foster knowledge creation and contribute to the academic community at the national level in a constructive and meaningful way.

Assoc. Prof. Dr. Emon Saenphuwa
Editor

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 9 No. 2 (July – December 2025)

สารบัญ

Table of Contents

บทความวิชาการ (Academic Article)	
ไขความลับจากปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติในโลกโนเวล เรื่องยัวร์เนมของมาโคโตะ ชินไค Unlocking the Mysteries of the Reenchanted World in Makoto Shinkai's Light Novel, Your Name ภูริชญ์ สิทธิกุล Phurich Sittikul	1-21
การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย Sustainable Social Development Based on Local Wisdom นฤมล อนุสนธิพัฒน์ Nalaumon Anusonphat	22-36
อุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ Political Ideologies Reflected in S.E.A. Write Award-Winning Short Stories พิทยา เกียรติศรีธนกุล/ วชิรินทร์ แก่นจันทร์/ เอี่ยมพร ทิพย์เดช/ บันจิต ทิพย์เดช Phitthaya Kiatsrithanakun/ Vajrindra Kaencandra/ Uamporn Thipdet / Bandit Thipdet	37-57

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 9 No. 2 (July – December 2025)

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจ 58-78

ธนาคราพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล

The Development of a Potential Model for Financial Institution Examiners
in Thailand's Banking Business in the Digital Era

นริศรา รวมศิริวัฒนกุล/ สุภัททา ปินทะแพทย์/ ภาวิณี บุญยโสภณ

Narissara Ruamsiriwattanakul/ Supatta Pinthapataya/

Pawinee Boonyasopon

แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 79-102

ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

Guidelines for Developing Educational Management in
the 21st Century for Bangkok Metropolitan Affiliated Schools

วรศรา พรมวัง/ นัทนิชา โชติพิทยานนท์

Warisara Promwang/ Natnicha Chotpittayanon

การพัฒนาแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรม 103-124

ผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Development of Potentiality Model for Supervisors to
Sustainability Competitiveness in Beverage Industry

เมธา เพ็ชรเขียว/ สุชาติ เชียงฉิน/ อีรุณี บุญยโสภณ/

สมนึก วิสุทธิแพทย์

Matar Patchkhikw/ Suchart Siengchin/

Teravuti Boonyasopon/ Somnoek Wisuttiapet

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 9 No. 2 (July – December 2025)

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยค
ในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

125-146

The Development of an Interactive E-Book on Sentences
in the Norms of Thai Language for Students in
Mathayomsuksa 4 at Demonstration School,
University of Phayao

คอมร เหมรัตน์รักษ์/ ฐานทัฬ ชุ่มจันทร

Khongamon Hemmaratrak/ Thantup Chumjan

การพัฒนาข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อคุ้มครอง
แรงงานสูงอายุสายวิชาการ (อาจารย์)

147-168

Development of Thaksin University Regulations to Protect
University Employees: Senior Lecturers

จันทรทิตพิฬ์ สุกุม/ นงลักษณ์ อาณี

Juntratip Sukhum/ Nonglak Arnee

การวิเคราะห์บรรณมิติของผลงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดของนักวิจัยไทย
ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2566

169-191

A Bibliometric Study of Library Research Published by Thai
Scholars in Scopus (2013-2023)

กัญญารัตน์ พูลเพิ่ม/ กองกิดากร บุญช่วย

Kanyarat Poolperm/ Kongkidakorn Boonchuay

วารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2568)

Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University

Vol. 9 No. 2 (July – December 2025)

บทความวิจัย (Research Article)

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในพื้นที่อำเภอเมือง
จังหวัดเพชรบุรี 192-213

Guidelines for Promoting Buddhist Tourism in Mueang District, Phetchaburi
Province

อติพร โอบอ้อม/ ฟาริดา ร่มพฤกษ์

Atiporn Oabom / Farida Romphruek

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน
พื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ 214-237

Youth Participation in Conservation and Restoration of
Community Forests in the Border Area of Sisaket Province

สุรศักดิ์ จันทา

Surasak Chantha

ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม
เพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 238-258

Effects of a Guidance Activity Package Based on Social Cognitive
Theory on the Adversity Quotient of Mattayomsuksa 1 Students

สุวิทย์ สONGคำแสง/ ปวีณา อ่อนใจเอื้อ

Suwit Songkhamsang / Paveena Onjai-uea

ไขความลับจากปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติในโลต์โนเวลเรื่องยัวร์เนม ของมาโคโตะ ชินไค

Unlocking the Mysteries of the Reenchanted World in Makoto Shinkai's Light Novel, Your Name

ภุริชญ์ สิทธิกุล^{1*}

Phurich Sittikul

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 25 กุมภาพันธ์ 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 18 มีนาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 28 มีนาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และอมมนุษย์ ระหว่างร่างกายและสิ่งแวดล้อมชีวกายภาพ ผ่านการตีความตัวบท พิธีกรรม เรื่องเล่าท้องถิ่นที่สอดแทรกในตัวบทหลัก รวมถึงเหตุการณ์เหนือธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับตัวละครหลักในโลต์โนเวลของมาโคโตะ ชินไค ฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง Your Name โดยใช้ทฤษฎีนิเวศวิจารณ์เชิงวัตถุวิภาษ

ผลการวิเคราะห์ตัวบทพบว่า การสลับร่างของตัวละครหลักชาย-หญิง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถักเชือกทอมือแบบญี่ปุ่น (kumihimo/musubi) เรื่องเล่าปริศนาเกี่ยวกับเวลาสนธยา (tasokare) และพิธีกรรมการเต้นบูชาเทพเจ้า (miko kakura)

ในช่วงเทศกาลเก็บเกี่ยวนั้น หักล้างต่อการรับรู้ความเป็นจริงแบบแยกส่วน ซึ่งทำให้ผู้อ่านหลุดออกจากความลวงที่ว่า วัตถุแต่ละชิ้น สรรพสิ่งต่าง ๆ รวมถึงห้วงเวลา (อดีต ปัจจุบัน อนาคต) นั้นแยกส่วนและเป็นอิสระจากกัน ในทางกลับกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเรื่องเล่าปรัมปราของญี่ปุ่นทำหน้าที่เป็นตัวกลางหรือเอเยนต์ในการเชื่อมโยงเครือข่ายขององค์ประกอบภายในร่างกายที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างสารอินทรีย์และสารอนินทรีย์ และการเชื่อมกันของธรรมชาติและอารยธรรมเมือง ในระดับจุลภาคและมหภาคอีกด้วย ทั้งนี้ความเชื่อในลัทธิชินโตที่ว่า ไม่ได้มีวิญญาณอยู่ในเฉพาะมนุษย์ แต่มีวิญญาณสิงสู่ในสิ่งอื่นด้วย เช่น ก้อนหิน ต้นไม้ และวัตถุไร้ชีวิต ยิ่งรากลึกโดยตรงต่อภูมิปัญญาพื้นบ้าน พิธีกรรมและเรื่องเล่าท้องถิ่นในญี่ปุ่น อีกทั้งยังสอดคล้องต่อแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิจารณ์เชิงวัตถุในโลกตะวันตกและวิทยาศาสตร์ชีวภาพสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าต่าง ๆ และพิธีกรรมดังกล่าวใน *Your Name* นั้น ไม่เพียงแต่ทำลายเส้นแบ่งระหว่างจินตนาการและความจริงที่จับต้องได้ในเชิงวัตถุ แต่กลับหลอมรวมโลกจินตนาการและโลกความจริงเชิงวัตถุเข้าไว้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

คำสำคัญ : ยัวร์เนม, นิเวศวิจารณ์เชิงวัตถุวิพากษ์, เรื่องเล่าปรัมปรา, พิธีกรรม

Abstract

This academic article aims to describe the interdependence between humans and non-humans and between human physicality and biophysical environment, by employing material ecocriticism. This article aims to provide an ecological interpretation of the text, rituals, folklore embedded in the core narrative, and supernatural events that affect the protagonists in Makoto Shinkai's light novel *Your Name* (2017, English version).

The textual analysis reveals that the protagonists' body-swapping, Japanese traditional craftsmanship of braided cords (kumihimo/musubi), twilight folklore (tasokare), and the sacred maiden dance ritual (miko kakura) during the harvest festival challenge the fragmented human perception of reality.

Through interconnected events and folklores in *Your Name*, the readers are disenchanted with the claim that each physical thing, all entities and the time: past, present and future, are split and separately independent from each other. In reverse, the Japanese local wisdom and folklore function as a medium or an agency in materially interweaving networks of human internal physicality associated with outer environment, of the linkage between organic and inorganic compounds and of the undivided connection between nature and urban civilisation from micro to macro scales. Also, the belief in Shinto, that spiritual essence not only inhabit in humans, but also manifests in multiple forms: rocks, trees and other inanimate objects, is deeply and explicitly rooted in Japanese local wisdom, ritual and, folklores. This ancient oriental belief coincides with material ecocriticism and modern biological science originated in Western world. Specifically, the narratives and rituals in *Your Name* eliminate the blurred boundaries between imaginative fantasy and tangible reality; instead, these two spheres are fused into one.

Keywords: Your Name, Material Ecocriticism, Folklores, Rituals

Introduction

The notion of nature has long been discussed as the subject of ecocritical analysis and ecological theorists have revealed the perils of a modern supposition of nature that debars culture and its role in ecological crisis (Feder, 2016: 1). Also, human beings are positioned as outside ecological conditions and as superior to the other inhabitants of the world. This is often mistakenly understood as the idea of culture—an exclusive realm of human enterprise—that inherently excludes the natural domain due to binary opposition (Feder, 2016: 1). However, human beings, actually, are part of a social and natural network of life that nourishes and sustain us. We will never comprehend this web of life until we deal with it, since every man and woman we meet, every institute that we are involved with, every tree, every animal, and every object is working as part of an ecosystem to foster each other. This interrelationship introduces us to a glimpse of ecological postmodernism that “we are the world, the ecological interconnectedness of biologically diverse subjects.[...] We are the one among many in this shared world and universe, living in interwoven interspecies communities, a series of poleis themselves comprised of differing societies” (Feder, 2016: 5). Simply stated, everything in the universe is interrelated and interdependent, including our bodies, and souls, recapitulating the trope represented in *Your Name*, that “We’re bound to one another, almost inseparable, like an infant cradled at its mother’s breast” (Shinkai et al., 2017: 3).

In *Your Name* (2017), Makoto Shinkai points to the ecocritical relation through the story of Mitsuha, the girl who lives in the countryside

town of Itomori, and Taki, who lives in Tokyo as a high-school student. Their souls have switched into each other's bodies. Likewise, the folk tales, that are embedded and narrated along the whole storyline emphasise "the vitality of all things in all natural-cultural processes" (Serenella and Oppermann, 2014: 22), which I will discuss further. The story begins with a high school students Taki Tachibana and Mitsuha Miyamizu, who abruptly begin to swap bodies even though they have never met, triggering chaos and supernatural events on each other's lives. The novel was inspired by the natural disasters in Japan. The climax was that Mitsuha died and disappeared after a comet struck her hometown, Itomori. Then, Taki embarked on a quest to unravel the tragedy and prevent Mitsuha's death.

Your Name was the light novel, that was first published in Japanese language in 2016. After it gained successful reception in the country, *Your Name* was produced in an animation film version as well as its light novel was translated into English in 2017. The term, light novel was originated in Japan and was coined by Keita Kamikita in 1990, that is wildly classified as young adult literature. The thick of pages is still ambiguous to define precisely but it is not as long as the traditional novel. This type of novel is suitably compared to novella for the literary genre.

The investigation on Makoto Shinkai's collection of light novels (novellas) has rarely found in literary academia—rather, his audio-visual presentation through animated films has been examined. Nevertheless, the narrative details in both Shinkai's animation of *Your Name* (2016) and its light novel version (2017) translated in English are synonymous. I, therefore, opt to explore the previous studies on Makoto Shinkai's animated films

instead. Criticisms of Makoto Shinkai's animated films from ecocritical and cultural aspects are still regarded as an uncharted area, compared to other literary themes. Yoneyama (2020: 3) argues that modernity, scientific knowledge and Anthropocene in Shinkai's *Weathering with You* (2019), become sore spots for human proximity to nature. He also offers that 'postmodern animism' potentially eliminate the deep-seated boundaries between the life-world and spiritual-world (Yoneyama, 2020: 4-5). Critical opinion towards the same film is suggested by Mulyadi (2022: 3-4) that, through empirical data from scientific research, human activities inevitably engender the threat of floods, droughts, climate changes and economic losses. Additionally, Li (2024: 338-341), echoes the eco-degradation caused by Anthropocene including natural hazard and earthquakes in *Your name* (2016) and *Weathering with You* (2019), that is intrinsically interlocked with the real-world catastrophes in Japan's recent decade. Li (2024: 340-342) explores further on the prevailing heterosexual hegemony in Japanese society, that mostly influences the plots of these two films. In terms of psychological scrutiny, Chen (2024: 2-4) chooses to view Shinkai's animation as the aesthetic interrelationship between emotions: regret, love, and isolation and modern computer technology, encouraging hope and motivation for human life.

The previous studies revolve around the environmental urgency and Japanese socio-cultural aspects. Alternatively, this article will employ the material ecocriticism to explore the role of narratives, significant events and characters in the configuration of human and non-human

interconnectedness. Then, I will dig deeper on the interdependence between organic and inorganic matters from micro to macro scales.

Analysis on the Interlaced Threads of Folklores, Ritual and Materiality

To place *Your Name* in the context of ecocriticism, Shinkai inserts the various Japanese folklores to interweave the series of key incidents and to unveil the motives behind the complication of these inexplicably miraculous events in this light novel. Firstly, he begins with the folklore of ‘musubi’, which is the local wisdom of Itomori town in making braided cords (See Figure 1) and in the old Japanese language also means “a creator of spirits of everything in nature. It’s a word with several very profound meanings” (Shinkai et al., 2017: 59).

Figure 1 Hitoha, Mitsuha’s grandmother is teaching her granddaughters a specific technique for making Japanese braided cords (kumihimo) : (CoMix Wave Films, 2016: Online)

This folklore is further narrated by Hitoha, Mitsuha’s grandmother, who says that: ‘Joining threads is called *musubi*. Joining people is also

musubi. The passage of time is *musubi*, too. [...] It describes the braided cords we make, divine acts, and the flow of time itself (Shinkai et al., 2017: 59).’ Here, the grandma’s storytelling can function as ‘narrative agency that are self-representational, interlocked with human social practices, and compounded of each other, like “the partners in infoldings of the flesh” (Serenella and Oppermann, 2014: 28).’ The role of this narrative agency is to demonstrate ‘nature’s literacy’ in dismantling binary distinctions—such as male and female, culture and nature, and reason and passion.

To highlight the process of deconstructing binary perception and the grandmother’s narrative agency of *musubi* (joining people), this concept is illustrated through the moment when Taki and Mitsuha realise they have switched bodies. Such act of bodily switching mirrors trans-corporeal interchanges. This, in other words, is a ‘reenchanted world’, where every entity, living or non-living, macro or micro, enacts causal structures, which Karen Barad calls ‘differential responsiveness’ and “differential articulations” (Serenella and Oppermann, 2014: 26). Biologically speaking, in terms of ‘differential responsiveness,’ Mitsuha first learns to embrace male physical qualities through Taki’s male body: she thinks “my boobs are gone/his neck looks stiff/ there is something asserting in the middle of my freakishly visible lower body.” (Shinkai et al., 2017: 34). Then in terms of ‘differential articulations’, through living in the city of Tokyo, Mitsuha in Taki’s body starts to abstractly acquire civilization, technology, rules and orders, which are considered to be part of masculinity, according to dualistic concept, as she says: “I used my smartphone’s GPS to get here (school)”, I’m late for part-time work! But I’ve never worked a part-time job before [...]

This is a total nightmare!” (Shinkai et al., 2017: 37, 42). Before the act of body-swapping, Mitsuha spends her everyday life in a rural ‘dinky town’, which ‘doesn’t have a bookstore, a dentist, or a McDonald’s’. If the commerce of these shops can be interpreted as civilization and culture, then it is the characteristics of masculinity that Mitsuha lacks. However, she can learn it through living in the body of Taki. Also, the oneness between humans and inanimate objects in ‘eco-cosmopolitanism’ is clearly depicted as well as is linked through ‘a cybernetic system’ (GPS and internet) of interrelated processes (Schliephake, 2015: xii).

In contrast, Taki, in Mitsuha’s body, learns to become familiar with the female body – “I reach for her breasts, this is my body today” (Shinkai et al., 2017: 57). Then, he spiritually and gradually absorbs the values of sublime nature and sensual passion, which are regarded as feminine, as he says “everything I eat when I’m in Mitsuha’s body tastes really good”, and “the boondocks are all kinds of awesome” (Shinkai et al., 2017: 117, 61). More importantly, the act of swapping bodies between these two male-female characters symbolically illustrates ‘the broader onto-epistemology, a wider framework of ‘co-constitution of matter’ that interconnects and deconstructs the hierarchy of two polarised terms of dichotomous thinking (Serenella and Oppermann, 2014: 27), such as natural and feminine factors represented through Mitsuha’s body versus cultural and masculine factors manifested through Taki’s body. This physical-spiritual interrelation of both Taki and Mitsuha does not only reveal the transgression of the fixed binary value of male body over female’s, but also shows the postmodern ecocritical thought that cherishes the equality in both two opposing genders

and in nature and civilization. This preternatural phenomenon of their bodies switching accentuates porous and fluid systems between the rural sphere and cosmopolitan one (Schliephake, 2015: 12). This is because Mitsuha, representing rural life and nature, and Taki, representing civilization and technology, both must adapt, absorb, and learn to inhabit a newly altered sphere, demonstrating that uniting the nature-culture spheres in harmony is not an insurmountable obstacle.

In addition, Shinkai depicts another folklore, Tasokare (Twilight), to validate the interconnectedness of the past, present, and future through the switching of these two characters and to profoundly reinforce the narrative of musubi—the passage, the flow of time, and the joining of people. After realizing that their timelines have been separated by three years all along, Mitsuha and Taki both wander to the summit of the mountain in Itomori one evening to connect and meet each other. However, due to the timeline discrepancy, they can feel each other's presence but are unable to see one another. Despite living in each other's present, Mitsuha exists in Taki's past, whereas Taki exists in Mitsuha's future. In this case, Taki, while thinking of Mitsuha, is reminded of the folklore of 'Tasokare' (Twilight): "That's right. There were names for this time of the day [...] when the outlines blur, when you might encounter something (spirits) not of this world. *Half-light*" (Shinkai et al., 2017: 135). Taki employs twilight—the time marked by its in-betweenness and blurred boundaries—as a medium to link his own physical body, inhabiting the present, with Mitsuha's physical body in his past. Meanwhile, Mitsuha, who also lives in her own time, tries to seize a moment of twilight to connect with Taki, who

exists in her future (see Figure 2). Similar to the story of *musubi*, the folklore of *Tasokare* (Twilight) functions as a narrative agency that conceptually challenges readers' perception by blurring the line between reality and imagination, as well as between humans and non- humans, including invisible souls and spectral entities (James and Morel, 2018: 360-362).

Figure 2 Twilight creates a temporal time-space rupture that connects Taki and Mitsuha, allowing them to finally meet : (CoMix Wave Films, 2016: Online)

To elaborate, the act of body-swapping can be explained as the ‘interpenetration of various beings.’ Similarly, this improbable miracle illustrates the ‘interpenetration of discourses and meaning’ between the folklores of *musubi* and *Tasokare* (Twilight), which are mutually intertwined and enacted into reality through the link between the past—embodied in Mitsuha’s physical form—and the future—embodied in Taki’s physical

body. The interconnectedness of Taki and Mitsuha's divided timelines elucidates the 'relational ontologies' and the idea of an unbroken wholeness within an undivided universe in quantum physics, including the relational flow of time" (Serenella and Oppermann, 2014: 26). This directly highlights the important role of the two Japanese narratives, *Tasokare* and *musubi*, in revealing "the dynamic topology where there is no before and after, but an ongoing process of intra-inter acting agencies generating the world's 'exuberant creativeness'" (Serenella and Oppermann, 2014: 27). Conversely, based on the material ecocritical context in *Your Name*, both the interdependence of these two physical bodies and the interlinking of past, present, and future represent 'exuberant creativeness.' Meanwhile, the folklore narratives serve as 'an ongoing process of intra-interacting agencies,' entailing the interconnection of these different physical bodies and timelines.

The concept of 'unbroken wholeness' can be observed when Grandma Hitoha tells Taki, who is drinking barley tea, "Putting anything in your body, whether it's water, rice, or sake, is also called *musubi*. [...] What you put in your body binds to your soul" (Shinkai et al., 2017: 60). Also, when Mitsuha is performing a ceremonial shrine maiden dance during the harvest festival, the Great Mayugorou Fire, she has to make a sake by "chewing rice into the box [...] The mixture of grain and saliva dribbles from her mouth. Then just let it sit, it ferments and turns into alcohol. Then it's offered to the gods for them to bring prosperity to the village" (Shinkai et al., 2017: 26). The processes of Taki drinking tea and Mitsuha making a sake to offer the god at the shrine, it echoes the relation ontology, which is

recognized as ‘the vitality of all things in all natural-cultural processes and it cultivates the ideas of restoring “health and aliveness through an empowered new vision” (Serenella and Oppermann, 2014: 22). The ‘barley tea’, ‘the grain’, ‘the rice’, ‘Taki’ and ‘Mitsuha’s saliva’ are parts of nature; while the harvest festival and grandma’s narrative are parts of culture. In essence, the cultural beliefs of gods and nature are inextricably entwined to operate together as an interdependence and influence the way of life, which explicitly results in the health of Taki’s body when drinking tea and the prosperity, the ‘aliveness’ of the village after harvesting rice and fermenting it into alcohol for local villagers to drink and sell.

Moreover, a ritual dance for the harvest festival held at the Miyamizu Shrine, where Mitsuha has to “wear crisp shrine maiden outfit, paint on bright-red lip rouge [...] go out in front of standing audience at the hall, to chant and dance [...] and make a sake” (Shinkai et al., 2017: 25), denotes the Shinto belief embedded in Japanese culture. This Japanese ritual is generally “a vivid demonstration of the symbolic powers of the narrative text, and indeed of any Buddhist text, able to transform bad to good, to eradicate evil and to purify all things” (Reader, 2001: 35). Likewise, this ritual also inspires a sense of awe, which is expressed through its natural special quality and sense of vitality. Thus, rocks, trees, rivers and mountains, for example, might be regarded as locations or manifestations of power of *kami* (natural deities) (Reader, 2001: 25), mirroring the belief of ‘a creator of spirits of everything in nature’ in the folklore of *musubi*. However, “they are not just expressions of natural force; but it reflects the continuity between humans and *kami* (natural deities), meaning that human beings too can

become *kami*, who retain an influence in this world (Reader 2001: 25).” Consequently, the entire harvest festival, the sake-making process, Grandma’s story of binding with food and drinks, and the concept of Shinto are directly related to what Gregory Bateson (1979: 13) posits in *Mind and Nature*: “we are parts of a living world”. [...] and thinking in terms of stories does not isolate human beings as something separate from the starfish and the sea anemones, the coconut palms and the primroses”.

Furthermore, not only is the interconnectedness between humans, as well as between nature and culture, portrayed in this novel, but the interdependence between organic and inorganic matter is also emphasized. As time passes, Taki’s memory of Mitsuha and Itomori begins to fade. He then uses the sketch of Itomori that he drew as a navigational tool to search for it. Finally, a man from Itomori recognises it; ‘the ramen shop owner [...] considers the sketch. “Itomori! Yeah.. It’s near here. Why couldn’t I remember that?” (Shinkai et al., 2017: 82-83), and volunteers to take Taki to this place. In terms of cultural memory, the evocation of Taki’s memory and the shop owner’s ability to remember are associated with the human brain and a remembering process that “depends on invention as much as retrieval” (Rigby and Goodbody, 2011: 58). Through this, “it is generally held that memories are not stores of complete sets of sense data but they have to be reactivated in processes linking them up into patterns of information” (Rigby and Goodbody, 2011: 58). Accordingly, the sketch of Itomori serves as an invention that supports retrieval, and this sketch relies on the process of restoring memories, carried out by Taki and the ramen shop owner. It discloses the role of materials such as texts, images, and the body (the

brain) in tracing the memory of a place, which constitutes physical links mediating between the present and the past, making the place of memory an auratic perception of an instant encounter with a forgotten past. In this case, a place—Itomori town—symbolizes events and associated values, as it possesses an indexical relationship with their meaning. Not only does it bridge the gap between mental elements and reality with a unique degree of physical validity and longevity, but it is also an ordinary site where people and collective memories reinforce each other.

Correspondingly, the interlocking of organic and inorganic matter is also represented. Beginning at the micro scale, Taki finds a way to re-enter Mitsuha’s body in order to trace all her memories, and eventually, he can evoke them as he thinks:

Mitsuha or at least some fragment of her heart, is still here[...] her cells, her fingers remember the shape of her uniform. When Mitsuha’s eyes see her friends, I feel relieved. Without even asking, I can tell who Mitsuha likes and who she’s not comfortable around (Shinkai et al., 2017: 128).

The exposition of Taki’s invocation of ‘the fingers’ and ‘the cells’ for memory restoration attests to the concept of ‘internal relations’, in which “the cells of one’s body are constantly furnishing their little experiences or feelings which, being pooled in our comprehensive experience, constitute what we call our sensations” (Serenella and Oppermann, 2014: 24). To illustrate, Taki’s desire to sustain memory is a form of ‘sensation,’ wherein the cells internally collaborate to achieve this goal. His desire is also connected to the mind, which is conceptualized as a physical place. In

Spirits that matter: Pathways toward a rematerialization of religion and spirituality, Rigby states:

‘The mind is composed of tissue and blood, of cells and atoms, and possesses all the knowledge of the cell, all the balance of the atom. In this case, we are connected not only by the fact of our reliance on this biosphere and our involvement in one field of matter and energy, where there is no boundary exists between my skin and the air and you, but also by what we know and what we feel.’ (Rigby, 2014: 299).

These procedures, therefore, highlight the interrelationship between Taki’s memory, which operates closely with the brain and cells, and the object (the sketch), which belongs to the non-human sphere, as well as the ramen shop owner, who represents the human domain. Together, they work to ultimately discover the place.

Apart from the micro scale of bodily or internal relations, the interdependence of the young adults in evacuating the villagers from the comet’s destruction in Itomori town similarly represents the macro scale—the universal level of an integral relationship between humanity and the more-than-human world. The collaboration of the people is illustrated through identity and the role of each person, such as Tesshi, whose family owns a construction company and has to explode a high voltage substation in order to get the attention of villagers; “I’m the explosive guy” (Shinkai et al., 2017: 118). Saya has been widely known as ‘the one in charge of the broadcast’ to disseminate the warning information to people. Also, Mitsuha, the mayor’s daughter, can tell her father to prepare security for the

town. Based on the concept of identity, this alliance reveals that “human beings are socially embedded, members of different ethnic, religious, cultural group, and are mutually related to the others in countless formal and informal ways” (Parekh, 2008: 9). Thus, they know that “they belong, to a distinct species and decide how they should live and conduct themselves as human beings in societies” (Parekh, 2008: 9). The notion of identity resonates the relation ontologies of postmodern thought that basic units of nature, such as atoms and molecules and nature’s individual units have to mutually interact and interchange in the ecosystem (Serenella and Oppermann, 2014: 22). Here, the comet functions as a catalyst to embellish this concept of human, cultural and social relation.

The delineation of a comet crashing into the world displays the material vitality of non-human forces and a clearly ecological and cosmological process. This can be metaphorically discerned from the natural surroundings as ‘Charlene Spretnak regarding life processes: “Animate or inanimate, our relatives are all around us, lighting the sky, rushing through a riverbed, thrusting upward through Earth’s crust” (Serenella and Oppermann, 2014: 25). However, this phenomenon goes beyond the supposition of natural disaster, but it implies us an infinite cycle of death and birth as well. This can be justified as it is narrated that:

The meteorite strikes a village in the mountains. Many people die. A lake forms and the village is destroyed. Time passes, and another village grows up around the lake. The lake provides fish, and the heavenly iron provides wealth. The village prospers. Age pass, and the comet arrives again. Once again, the star falls and people die (Shinkai et al., 2017: 103).

This eternal pattern of natural regeneration mirrors mirrors “the ancient Buddhist notion of impermanence (*anicca*) [...], echoing conceptual formations of the new materialisms and material ecocriticism” (Serenella and Oppermann, 2014: 291). Elaborately put, the death of people and the rebirth of the village exhibits the clear picture of impermanence, which is enacted by the supremacy of time, as well as to illustrate “the replenishing sources of renewal in natural cycles (Serenella and Oppermann, 2014: 287)”, that is originated from the meteorites striking. Thus, the death of the village is attributed to the birth of the lake and the living things. In addition, this natural cycle, stemming from the comet crashing into the earth, draws a parallel with the smaller scale of the death and birth of human beings, that are portrayed through the birth of Mitsuha’s sister. After hallucinating that “the comet strikes (his) body” (Shinkai et al., 2017: 99), Taki gets fainted and sees in his dream the process of giving birth of Mitsuha’s sister, Yotsuha, “the umbilical cord is cut [...] As if in exchange for that joy, her mother falls ill, then die” (Shinkai et al., 2017: 104). From this context, Yotsuha can be interpreted as a comet, the destruction occurring to her mother and Yotsuha can symbolizes the lake, which is regarded as a rebirth; whereas, her mother can symbolically be compared with the village. Again, both life and death cycle illustrated through the comet striking and the birth of Yoitsuha strengthens the key concept of interconnectedness manifested in folktale of *musubi* that “(everything) coming together to form a shape, twistin’ and tanglin’, sometimes comin’ undone, breakin’off, then reuniting” (Shinkai et al., 2017: 59).

Conclusion

The global crises of today, including racism, sexism, and climate change, are ascribed to the modern concept of the disenchantment of nature or the fragmentary perception of reality—an effort to divide and separate what is inherently indivisible in nature. Instead, nothing in nature exists in isolation; rather, it is part of a complex interrelationship between entities in the ecosystem. In *Your Name*, the author attempts to deconstruct the dualism between masculinity and femininity, as well as between humans and non-humans, by metaphorically depicting the impossible phenomenon of body-swapping between Mitsuha and Taki. More importantly, the reinterpretation of the text and the Japanese folklore embedded throughout the story, such as *musubi*, not only provides us with a sense of cultural and religious belief but also conveys profound meanings, including the sense of unbroken wholeness of all things in the universe. Being aware of their importance and understanding how the world's narratives convey meaning can lead readers to an awakening—the power to change the world. This is emphasized by James and Morel (2018: 357–358), who argue that narratives about nature, the environment, and societies serve as the most effective tools for equipping humans to address environmental urgencies.

References

- Bateson, G. (1979). *Mind and Nature: A Necessary Unity*. E. P. Dutton.
- Chen Y., Cheng W. (June 6, 2024). An Analysis of Aesthetics in Makoto Shinkai's Animated Films, *2024 International Conference on Applied Psychology and Marketing Management (APMM 2024)*; 2024; <https://doi.org/10.1051/shsconf/202419304007>.
- Ellwood, R., and Pilgrim R. (2008). *Japanese Religion*. Routledge.
- Feder, H. (2016). *Ecocriticism and The Idea of Culture*. Routledge.
- Grosz, E. (1994). *Volatile Bodies: Toward a Corporeal Feminism*. Indiana University Press.
- James, E., and Morel. E. (2018). Ecocriticism and Narrative Theory: An Introduction. *English Studies*, 99(4), 355-365.
- Li, Z. (2024). Disasters and gender in Japanese anime films: Makoto Shinkai's *Your Name* and *Weathering with You*, *Disaster Prevention and Management*, 33(4), 335-352.
- Mulyadi, B. (2022). The Environmental Problem in Anime *Weathering With You* Directed By Makoto Shinkai, *The 7th International Conference on Energy, Environment, Epidemiology and Information System*; 31 Oct 2022 ; Jawa Tengah Indonesia. EDP Sciences. 1-9.
<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202235903028>.
- Parekh, C. B. (2008). *A New Politics of Identity*. Palgrave Macmillan.
- Reader, I. (2001) *Religion in Contemporary Japan*. Palgrave.
- Rigby, K., and Goodbody A. (2011). *Ecocritical Theory*. University of Virginia Press.

- Schliephake, C. (2015). *Urban Ecologies: City Space, Material Agency, and Environmental Politics in Contemporary Culture*. Lexington Books.
- Shinkai, M., (2016). *Your Name*. CoMix Wave Films Inc.
- Shinkai, M., Ranmaru K., Taylor E., and Blackman A. (2017). *Your Name*. Yen Press.
- Serenella, I. and Oppermann, S. (2014). *Material Ecocriticism*. Indiana University Press.
- Yoneyama, S. (2020). Rethinking Human-Nature Relationships in the Time of Coronavirus: Postmodern Animism in Films by Miyazaki Hayao and Shinkai Makoto, *The Asia Pacific Journal*, 18(6), 1-17.

Author

Mr. Phurich Sittikul
Department of English,
Faculty of of Humanities and Social Sciences
Suratthani Rajabhat University 272 Surat-Nasarn Road, Mueang
District, Suratthani 84150
Tel : 064-995-3288 E-mail : Lhary@hotmail.com

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย Sustainable Social Development Based on Local Wisdom

นฤมล อนุสนธิ์พัฒน์^{1*}

Nalaumon Anusonphat

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 13 สิงหาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 26 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย

- 1) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความยากจน ภาครัฐนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยแก้ไขปัญหาจัดความยากจน มุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อเป้าหมายส่วนรวมโดยใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล
- 2) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความหิวโหย มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเกษตรในการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมภูมิปัญญาอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร และอาชีพของชุมชนท้องถิ่น
- 3) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ภาครัฐส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ
- 4) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญา

ท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม ภาครัฐส่งเสริมศึกษาให้เกิดความเสมอภาค
อย่างเท่าเทียมกัน กำหนดหลักสูตรด้านวิชาการเพื่อการส่งเสริมการประกอบอาชีพของ
คนยากจน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะ
ภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ให้สามารถ
จำหน่ายสร้างรายได้ ส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น และ
5) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียม
ทางเพศ ภาครัฐมีแผนขับเคลื่อนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศส่งเสริมให้มี
ความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศที่นำไปสู่
การมีค่านิยม วัฒนธรรม พฤติกรรม และแนวทางปฏิบัติในการสร้างความเท่าเทียม
ระหว่างเพศ การปรับทัศนคติทั้งเพศหญิงและชาย

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน, บนพื้นฐานภูมิปัญญา, ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

Sustainable social development based on Thai local wisdom consists of: (1) sustainable social development based on Thai local wisdom in poverty eradication, whereby the government sector applies local wisdom to address poverty, focusing on developing people for collective goals and using resources in a balanced manner; (2) sustainable social development based on Thai local wisdom in hunger eradication, focusing on promoting local agricultural wisdom to support food security, promoting food wisdom, food security, and local community occupations; (3) sustainable social development based on Thai local wisdom in health and well-being, whereby the government sector promotes folk medicine, Thai traditional medicine, and alternative medicine through local health

wisdom; (4) sustainable social development based on Thai local wisdom in equal education, whereby the government sector promotes equitable education, sets academic curricula to promote occupations for the poor, and facilitates learning of each locality's existing local wisdom-especially wisdom from local sages-to develop creative products for sale to generate income, and to pass on knowledge, life skills, and abilities from generation to generation; and (5) sustainable social development based on Thai local wisdom in gender equality, whereby the government has a plan to drive the promotion of gender equality, to promote knowledge, understanding, and awareness of its importance, leading to values, culture, behavior, and practices that create gender equality, and to adjust the attitudes of both women and men.

Keywords: Sustainable Social Development, Community Empowerment, Local Wisdom Foundation

บทนำ

ความคิด ทักษะคติ หรือค่านิยมที่คนในสังคม ซึ่งเชื่อและปฏิบัติตามของทุกคน ในชุมชน เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยมของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้กลายมาเป็นหลักยึด หยั่งราก เติบโตในสังคมจากรุ่นสู่รุ่น (Hasan et al, 2019: 346) การพัฒนาสังคมอย่าง ยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา และ ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมหรือชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นสังคม ที่เจริญรุ่งเรือง มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Midgley, 2014: 41) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเสริมสร้าง ความสามารถของคนที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่น ใช้เทคนิคการเรียนรู้ทางสังคม

ความพยายามในการพัฒนาชุมชนยังมุ่งเน้นที่การให้โอกาสที่เท่าเทียมสมดุล และยุติธรรมในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชุมชน (Rahman, 2018: 70) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการพัฒนาให้มีความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และไม่เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม คนในชุมชนท้องถิ่นสามารถเริ่มต้นและช่วยกันพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ การกินอยู่อย่างพอดี ใช้ทรัพยากรให้พอดี คำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่นการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมส่งผลเสียต่อการดำรงชีวิตอยู่ของ คนในชุมชนท้องถิ่น (อรทัย ญบุญลาภ, 2566)

การก้าวไปสู่ความทันสมัยจนหลงลืมรากเหง้าของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกทอดทิ้ง ถูกมองข้ามและถูกลดคุณค่าลงทั้งด้วยแรงบีบคั้นจากภายนอกและจากจิตสำนึกของคนไทยเอง โดยคนไทยส่วนใหญ่มักเชื่อว่าการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่สามารถแก้ไขได้ ไม่สามารถประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554: 3) ปัญหาด้านการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเรื่องของความยากจน ความอึดคัดขัดสน ความไม่เท่าเทียม ความขาดแคลน และความต้องการพึ่งพา (อภิชัย พันธเสน, 2560: 74) ซึ่งปัจจุบันมีการนำ SDGs คือ 5 เป้าหมายจากมิติการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (Sustainable Development Goals–SDGs) หรือเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มาปรับประยุกต์ใช้พัฒนาที่สมดุลกันของมิติความยั่งยืน ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ประกอบด้วย ขจัดความยากจน ขจัดความหิวโหย การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การศึกษาที่เท่าเทียม ความเท่าเทียมทางเพศ (สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2567)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย ได้แก่ การขจัดความยากจน การพัฒนาสังคม

อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความหิวโหย การพัฒนาสังคม อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียม ดังนี้

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการขจัดความยากจน

ภาครัฐมีการนำความรู้จากงานวิจัยผสานกับความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือคนจนให้สามารถกลับเข้าสู่ระบบความช่วยเหลือและส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มากที่สุด เนื่องจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ โดยมองปัญหาของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การขจัดความยากจนที่เป็นรูปธรรมทั้งในกลุ่ม คนจนยากไร้ และกลุ่มคนจนเข้าไม่ถึงโอกาส คนจนหนี้สิน ด้วยการค้นหาและเก็บข้อมูล คนจนในพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลจริง และสร้างระบบการคัดกรอง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมทั้งการเชื่อมต่อกับระบบความช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน เช่น การส่งต่อข้อมูลคนจนยากไร้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนไปยังหน่วยงานที่ให้ ความช่วยเหลือในระดับจังหวัด เช่น หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์ระดับจังหวัด มีแผนการดำเนินงานขับเคลื่อนระบบความช่วยเหลือและติดตาม ให้คนจนสามารถหลุดพ้นปัญหาความยากจนอย่างเป็นรูปธรรม และขยายพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้เกิดการขยายผลและต่อยอดการขับเคลื่อนโครงการวิจัยและนวัตกรรมเพื่อขจัด ความยากจนในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (จันทมร สืหาบุญลี, 2566: 13)

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับ สภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ การมีความรู้ทางด้านวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เพื่อนำมาใช้ เป็นพื้นฐานขจัดความยากจน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน คนในท้องถิ่นจำเป็นต้องรู้ หลักและวิธีการใช้อย่างถ่องแท้ เช่น การสร้างเตาเคี่ยวน้ำตาล ลอบดักปลา กัท่อผ้า เทคนิคการย้อมผ้า เพื่อขจัดความยากจนที่จะสร้างคุณค่าให้กับชุมชนท้องถิ่น

ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มีรากฐานมาจากแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นจะช่วยสร้างเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและขจัดความยากจนใน 4 ด้าน คือ

1. การพัฒนาคน การพัฒนาคน ให้มีความรู้คู่คุณธรรม จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการใช้เหตุผลในการคิด วิเคราะห์ วางแผน แก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ สามารถใช้ความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุง พัฒนาระบบการต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณค่า ในขณะที่ยังรักษา สมดุลกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้

2. การพัฒนาเพื่อเป้าหมายส่วนรวม การพัฒนาจะยั่งยืนได้นั้น คนในชุมชนจำเป็นต้องทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง ชุมชนและสังคม แต่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งส่วนตนและส่วนรวมได้

3. การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล การใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นเงินทุน ทรัพยากรทางธรรมชาติ หรือทรัพยากรทางสังคม ต้องวางแผนการใช้อย่างรอบคอบ พิจารณาถึงความคุ้มค่า รวมไปถึงการฟื้นฟูให้มียูและพอใช้อย่างยั่งยืน จำเป็นจะต้องมีการกำหนดเป้าหมายโดยคำนึงถึงหลักการบริหารจัดการต้องไม่ได้เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล แต่คำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนโดยรวม เพราะการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมีการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล มีการตัดสินใจวางแผนร่วมกันโดยผู้มีส่วนร่วมทั้งส่วนได้และส่วนเสียในชุมชนและสังคม

4. การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคง การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคง เริ่มจากการอยู่ได้และพึ่งพาตนเองได้ของบุคคลก่อน จึงพัฒนาไปสู่กลุ่มในระดับชุมชน ระดับเครือข่ายและระดับประเทศ โดยการพัฒนาที่ก้าวหน้าจะต้องมีการมองอย่างเป็นระบบ เป็นการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการลดความเสี่ยง และเพิ่มความสามารถในการอยู่รอดจากการเกิดวิกฤตต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดคุณภาพของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจเกิดจากความสามารถของคนชุมชน และสังคมที่พึ่งพาตนเองได้ อันสอดคล้องกับหลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนท้องถิ่นสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตอยู่กับบริบทของท้องถิ่นได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า มีการรักษาวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรมในสังคม อันจะทำให้สังคมของชุมชนท้องถิ่นดำรงอยู่ได้ด้วยความสุข เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น (พลลภา ปิตินันต์, 2561: 15)

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการขจัดความหิวโหย

ความมั่นคงทางอาหารและโภชนาการมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการมีพัฒนาการทางร่างกายและสติปัญญาที่เหมาะสมตามวัย และขจัดความหิวโหย จะช่วยสนับสนุนให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยอาหารที่บริโภคต้องมีความปลอดภัย และมีโภชนาการจำเป็นในระดับที่เหมาะสม โดยเฉพาะในกลุ่มคนยากจนที่หิวโหย และผู้ที่อยู่ในสถานการณ์เปราะบาง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความท้าทายในการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย และมีโภชนาการในปริมาณที่เพียงพอ ภาครัฐต้องเสริมขีดความสามารถในการปรับตัว ความหลากหลายทางพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์พืชที่ใช้เพาะปลูก สัตว์ในไร่นาและที่เลี้ยงตามบ้านเรือน และชนิดพันธุ์ตามธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพืชและสัตว์เหล่านั้น รวมถึงให้มีธนาคารพืชและเมล็ดพันธุ์ที่มีการจัดการที่ดีและความหลากหลาย และสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ทรัพยากร และองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม เพื่อขจัดความหิวโหย เพิ่มการลงทุนตลอดจนยกระดับความร่วมมือในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานในชนบท การวิจัยและส่งเสริมการเกษตรท้องถิ่น การพัฒนาเทคโนโลยี และการทำธนาคารเชื้อพันธุ์ของพืชและสัตว์ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและการขจัดความหิวโหย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567: 1) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SDGs) มุ่งมั่นที่จะขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก

และผู้ด้อยโอกาสจำนวนมาก ได้รับการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าทางโภชนาการตลอดทั้งปี เป้าหมายนี้ยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตรอย่างยั่งยืน การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรขนาดเล็ก ที่ช่วยให้เข้าถึงแหล่งที่ดินทำกิน เทคโนโลยีและการตลาดอย่างเท่าเทียม สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร เพื่อขจัดความหิวโหย โดยดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วน (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2567)

การส่งเสริมภูมิปัญญาอาหารและอาชีพของชุมชนท้องถิ่น ด้วยเทคโนโลยีการประกอบอาหาร มุ่งเน้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น พัฒนาคูณภาพอาหารโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนเกิดความรู้เรื่องการจัดการทรัพยากรอาหารอย่างยั่งยืน สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารที่ปลอดภัยและพอเพียงสำหรับคนในชุมชน มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ และทักษะการจัดการกับวัตถุดิบอย่างเหมาะสม เพื่อความยั่งยืนแก่ชาวประมงและคนในชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่ตามเป้าหมายของ SDG เพื่อขจัดความหิวโหย มีการเสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการบริการวิชาการที่นำไปสู่การกระจายรายได้ และการเติบโตด้านเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อการสนับสนุนและการทำงานร่วมกันภายใต้ภารกิจบริการวิชาการรับใช้สังคมและการวิจัยในอนาคต มีการออกแบบรายการอาหารที่มีความโดดเด่นแสดงถึงอัตลักษณ์ชุมชนเป็นอย่างดี โดยมีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารให้มีมาตรฐาน เพียงพอกับปริมาณความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่น และผู้บริโภค ดำเนินการวิเคราะห์โภชนาการและฉลากผลิตภัณฑ์อาหาร ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรู้ด้านโภชนาการให้แก่คนในชุมชน อีกทั้งสร้างจิตสำนึกเห็นความสำคัญของวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน ชมรมผู้ประกอบการค้าอาหาร สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเพื่อขจัดความหิวโหย (ปวิธ ต้นสกุล, เยี่ยมดาว ฌรงคะขวนะ และสุชุมาล กล้าแสงใส, 2567)

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ต้องมีการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีด้วยการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ เทคโนโลยี และทรัพยากรพื้นฐาน เพื่อการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมบนหลักของการพึ่งพาตนเอง การใช้และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นอยู่ที่ดี แสดงให้เห็นถึงโอกาสและศักยภาพในการดูแลสุขภาพประชาชนอย่างดี มีการศึกษาวิจัย รื้อฟื้นองค์ความรู้ดั้งเดิมเพื่อนำมาใช้อย่างเร่งด่วน เช่น ยาฟ้าทะลายโจร ยากระชาย ตำรับยาดั้งเดิม เช่น ยาจันทลีลา ยาเบญจโลกวิเชียร (ยาห้าราก) ตำรับยาขาว ตำรับยาตรีผลา เป็นต้น

การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นอยู่ที่ดีด้านสุขภาพ การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก จึงระบุเป้าหมายไว้ดังนี้ 1) ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ 2) สร้างนโยบายสู่รูปธรรมระบบสุขภาพชุมชนที่พึงประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ 3) ประชาชนทุกกลุ่มวัยเข้าถึงและใช้บริการสุขภาพในระบบการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ประสิทธิภาพ และปลอดภัย 4) ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสุขภาพชุมชนและความเป็นอยู่ที่ดีที่พึงประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพกับการอนุรักษ์ ปกป้อง และการใช้สมุนไพรอย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาผู้ปลูกสมุนไพรให้มีความรู้ในการปลูกตามหลักการเกษตรกรรมที่ดีและเหมาะสม 5) ส่งเสริมสนับสนุนมาตรการทางการเงินการคลัง เพื่อเป็นกลไกกระตุ้นการส่งเสริมสนับสนุนการใช้และการพัฒนานำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ 6) ส่งเสริมสนับสนุน

การใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อสร้างความรู้ด้านสุขภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2567: 1-2)

ทั้งภาครัฐและเอกชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นในการสร้างความรู้ความเข้าใจกับภาคประชาชนถึงทางเลือกและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรไทยหรือการแพทย์ทางเลือก เพื่อการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว ควบคู่กับการเพิ่มศักยภาพด้านวิชาการเพื่อพัฒนาระบบการให้มีศักยภาพ ปลอดภัย และน่าเชื่อถือ มีการควบคุมที่ไม่เป็นการกีดกันภูมิปัญญาของการแพทย์ทางเลือก หรือมีมาตรการของกฎหมายที่ไม่เป็นข้อจำกัด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2567)

ทั้งนี้ทุกภาคส่วนในสังคมไทยมีหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุนและเร่งรัดการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกตามแผนยุทธศาสตร์ชาติให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง เพื่อเป็นทางเลือกด้านสุขภาพของประชาชน

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม

ภาครัฐส่งเสริมศึกษาให้เกิดความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม สถานศึกษาต้องกำหนดหลักสูตรด้านวิชาการเพื่อการส่งเสริมและประกอบอาชีพของคนยากจน และการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม โดยเฉพาะภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้านเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ให้สามารถจำหน่ายสร้างรายได้ การแก้ไขปัญหาคะยากจนด้วยการศึกษา ระบบการศึกษาจึงเป็นจุดหมายสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทความยากจนของชุมชนท้องถิ่นและระดับประเทศ และที่สำคัญการศึกษานั้นจะต้องเป็นไปเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรายบุคคลให้เป็นผู้มีความรู้คู่จริยธรรม และสามารถตอบโจทย์ของการพัฒนาในเชิงโครงสร้าง และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม (จันทรม สืบหาญลี, 2566: 11) ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น โดยเฉพาะอย่าง

ยังในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ถ่ายทอดความรู้ และวิธีการดั้งเดิมอยู่ในปัจจุบัน โดยสืบทอดความรู้ในหลากหลายสาขาวิชา การศึกษาที่มีคุณภาพต้องให้ความสำคัญกับความมั่งคั่งที่มาจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และควบคุมสมรรถนะทางการศึกษาผ่านการบูรณาการ การศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อให้เป็นเนื้อหาในโปรแกรมด้านการศึกษาในทุกสาขาวิชา และเพื่อควบคุมสมรรถนะของวิธีการแบบดั้งเดิมและวิธีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา (ตรีพลศักดิ์ เอกโรจนกุล, 2567: 4)

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียมทางเพศ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง และสืบทอดบทบาททางเพศและอัตลักษณ์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อความเท่าเทียมทางเพศ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทำให้สังคมสามารถสืบทอดค่านิยม บรรทัดฐานและสร้างความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของสมาชิกในชุมชน การเข้าถึงการมีส่วนร่วมในการแสดงออกเฉพาะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะถูกกำหนดโดยบรรทัดฐานทางเพศดังกล่าว เช่น การผลิตงานช่างฝีมือดั้งเดิมมักจะขึ้นอยู่กับการแบ่งแยกระหว่างเพศของแรงงาน ในขณะที่ศิลปะการแสดงนับเป็นสิทธิพิเศษในการแสดงออกถึงความคาดหวังและบทบาทของเพศได้อย่างสาธารณะ เนื่องจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีการปรับเปลี่ยนเข้าหาการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงกับบทบาททางเพศด้วยเช่นกัน ความสัมพันธ์ระหว่างเพศในชุมชนยังอยู่ระหว่างการต่อรองอย่างต่อเนื่องเพื่อเปิดโอกาสให้เอาชนะการเลือกปฏิบัติทางเพศและเพื่อก้าวไปสู่ความเท่าเทียมทางเพศที่ดีกว่าผ่านแนวปฏิบัติทางมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นใจและความอดกลั้นในชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสมาชิกของชุมชนดังกล่าวอาจจะไม่ได้มีความเข้าใจเรื่องเพศไปในทิศทางเดียวกัน และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดพื้นที่ในการเสวนา

เพื่อให้บรรลุถึงความเท่าเทียมทางเพศ การสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นวิธีที่สามารถนำไปสู่สันติภาพและความมั่นคงที่ยั่งยืน (ตรีพลศักดิ์ เอกโรจนกุล, 2567: 3)

ภาครัฐมีแผนขับเคลื่อนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจความเท่าเทียมระหว่างเพศ ขับเคลื่อนให้เกิดความเท่าเทียมระหว่างเพศที่นำไปสู่การมีค่านิยม วัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ส่งเสริมให้มีการสร้างพลังอำนาจของผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ทั้งในกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศ ให้ทุกคนและทุกเพศได้รับการปกป้องคุ้มครอง และไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถให้ความช่วยเหลือพึ่งพากันในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน
- 3) หน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนมีศักยภาพและร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ ที่นำไปสู่การมีค่านิยม วัฒนธรรม พฤติกรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 4) สร้างองค์ความรู้และฐานข้อมูลทางวิชาการเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ การสร้างองค์ความรู้และผลงานทางวิชาการ งานวิจัย ตลอดจนบทความที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นการวางพื้นฐานความรู้ที่สำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หลักการ สภาพปัญหา และสถานการณ์ด้านความเท่าเทียมระหว่างเพศ การศึกษาวิจัย และการจัดเก็บข้อมูลแยกเพศจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่การกำหนดรูปแบบ การส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศที่สามารถนำมาตอบสนอง และแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศในสังคมไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2560: 32-33)

บทสรุป

การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยตามหลัก SDGs ประกอบด้วย 1) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความยากจน ภาครัฐมีการส่งเสริมการใช้ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยแก้ไข

ปัญหา รวมไปถึงความเชื่อ ระบบคุณค่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งเน้นการพัฒนานักพัฒนาเพื่อเป้าหมายส่วนรวม การพัฒนาโดยใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคง 2) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการจัดความหิวโหย มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเกษตรที่เป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทางอาหารเพิ่มผลิตผลภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการเกษตรและรายได้ของผู้ผลิตอาหารรายเล็กเพื่อจัดความหิวโหย มุ่งเน้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพอาหารโดยใช้อัตลักษณ์ของชุมชนอย่างยั่งยืน 3) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี ภาครัฐส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพเพื่อการดูแลสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมบนหลักของการพึ่งพาตนเอง การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น และความเป็นอยู่ที่ดีด้านสุขภาพ การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก 4) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านการศึกษาที่เท่าเทียม ภาครัฐส่งเสริมศึกษาให้เกิดความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมและประกอบอาชีพของคนยากจนและการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมให้สามารถสร้างรายได้ ส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น และ 5) การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยด้านความเท่าเทียมทางเพศ ภาครัฐมีส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของความเท่าเทียมระหว่างเพศ ส่งเสริมให้มีการสร้างพลังอำนาจของผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ หน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วนมีศักยภาพและร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริม ความเท่าเทียมระหว่างเพศ สังคมไทยบางส่วนยังมีอคติทางเพศที่นำไปสู่การมีค่านิยม วัฒนธรรม พฤติกรรม และแนวทางปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคในการสร้างความเท่าเทียมระหว่างเพศ การปรับทัศนคติของคนไทย ทั้งหญิงและชาย สร้างองค์ความรู้และฐานข้อมูลทางวิชาการเพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2560). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาศตรปี พ.ศ. 2560-2564*. กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- จันทรม สืหาบุญลี. (2566). *การแก้ไขปัญหาคความยากจนในบริบทของไทย*. สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- ตรีพลศักดิ์ เอกโรจนกุล. (2567). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). *ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ปวิธ ต้นสกุล, เขียมดาว ณรงค์ชวนะ และสุพุมล กล้าแสงใส. (2567, 15 กันยายน). *การส่งเสริมภูมิปัญญาอาหาร ความมั่นคงทางอาหาร และอาชีพของชุมชนท้องถิ่น*. <https://management.wu.ac.th/>
- พลลภา ปิตินันต์. (2561). *การสร้างคุณค่าให้กับชุมชน (ท้องถิ่น) ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง*. สถาบันพระปกเกล้า.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2567, 15 กันยายน). *ขจัดความหิวโหย*. <https://soc.swu.ac.th/>
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2567). *การพัฒนาภูมิปัญญาไทยสุขภาพวิถีไท*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2567). *การส่งเสริมสนับสนุนการใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ*. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2567, 15 กันยายน). *SDGs คืออะไร มา รู้จัก 5 เป้าหมายแรกจากมิติสังคม*. <https://www.nxpo.or.th/th/8081/>

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). เป้าหมายที่ 2 ยุติความ
หิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการ และส่งเสริม
เกษตรกรรมที่ยั่งยืน. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
อภิชัย พันธเสน. (2560). เศรษฐกิจพอเพียง : พระอัจฉริยภาพ และพระกรุณาธิคุณของ
ในหลวงรัชกาลที่ 9 (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อรทัย ภูบุญลาภ. (2566, 15 กันยายน). การพัฒนาที่ยั่งยืน” ต้องไม่ทำให้เกิดความ
เหลื่อมล้ำทางสังคม. <https://nida.ac.th/sustainable-development-social-overlap/>
- Midgley, J. (2014). *Social Welfare in Global Context*. universities in
Calgary.
- Rahman, M. T. (2018). *Pembangunan Berbasis Masyarakat*.
Universitas Islam Jakarta.
- Hasan, A. A., and others. (2019). Pemberdayaan Masyarakat Berbasis
Pertanian Melalui Pembuatan Nugget Jantung Pisang Dengan
Substitusi Kacang Tanah di Desa Molamahu, Kecamatan Pulubala,
Kabupaten Gorontalo, Provinsi Gorontalo. *j. abdimas gorontalo*,
2(1), 35-40.

Author

Asst. Prof. Dr. Nalaumon Anusonphat
Faculty of Humanities and Social Sciences
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University,
Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000
Tel: 061-464-4544 E-mail: analaumon@aru.ac.th

อุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ Political Ideologies Reflected in S.E.A. Write Award-Winning Short Stories

พิทยา เกียรติศรีธนกุล^{1*} / วชรินทร์ แก่นจันทร์² / เอี่ยมพร ทิพย์เดช³ /
บัณฑิต ทิพย์เดช⁴

Phitthaya Kiatsrithanakun / Vajrindra Kaencandra /
Uamporn Thipdet / Bandit Thipdet

^{1,2,3,4}คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Liberal Arts, University of Phayao

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 22 พฤษภาคม 2568
ปรับปรุงแก้ไข: 30 สิงหาคม 2568
ตอบรับตีพิมพ์: 6 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2566 จำนวน 15 เล่ม รวม 177 เรื่องตามแนวคิดทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) แนวคิดทฤษฎีอำนาจ (Power theory) แนวคิดทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แนวคิดทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) แนวคิดทฤษฎีอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology theory) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบอุดมการณ์ทางการเมืองทั้งหมด 6 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เสรีนิยม อุดมการณ์สตรีนิยม อุดมการณ์นิเวศนิยม

อุดมการณ์อนุรักษ์นิยม อุดมการณ์ชาตินิยม และอุดมการณ์ฟาสซิสต์ และพบปรากฏการณ์ของอุดมการณ์ปะทะ 2 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ชาตินิยมกับอุดมการณ์เสรีนิยม และอุดมการณ์ฟาสซิสต์กับเสรีนิยม

งานวิจัยนี้ได้เพียงชี้ให้เห็นความหลากหลายของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของสังคมไทยตลอดช่วงกว่า 40 ปีที่ผ่านมา โดยแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมมิใช่เพียงศิลปะเพื่อความบันเทิง แต่เป็นพื้นที่ของการต่อสู้เชิงวาทกรรมและการต่อรองทางอำนาจที่แทรกซึมอยู่ในสังคม ยิ่งเป็นการตอกย้ำว่า เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ทำหน้าที่เป็น “สนามอุดมการณ์” ที่เปิดเผยความขัดแย้งทางความคิดของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย อันสะท้อนถึงการเปลี่ยนผ่านและการต่อสู้เพื่อกำหนดทิศทางของการเมืองและวัฒนธรรมไทย

ดังนั้น งานวิจัยนี้มีคุณค่าเชิงวิชาการและเชิงสังคม เพราะช่วยให้เข้าใจบทบาทของวรรณกรรมในฐานะเครื่องมือสื่อสารและสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง อีกทั้งยังเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างงานเขียน ศิลปะและโครงสร้างอำนาจในสังคมไทยได้อย่างลุ่มลึก

คำสำคัญ : ทฤษฎีวาทกรรม, อุดมการณ์ทางการเมือง, เรื่องสั้น, รางวัลซีไรต์

Abstract

This study aimed to analyze the political ideologies represented in the S.E.A. Write Award-winning short stories published between 1981 to 2023, consisting of 15 volumes with a total of 177 stories. The analysis employed the theories of Discourse theory, Power theory, Manipulation theory, Ideology theory, and Political Ideology theory as its analytical framework. The findings revealed six political ideologies represented in the texts: liberalism, feminism, ecologism, conservatism, nationalism, and

fascism. In addition, two significant ideological conflicts were identified: nationalism versus liberalism and fascism versus liberalism.

The research revealed not only the diversity of political ideologies in S.E.A. Write short stories but also the evolving social dynamics of Thai society over the past four decades. This study demonstrated that literature was not merely an art form for entertainment, but a contested arena of Discourse theory and Power theory negotiation embedded within society. This further underscored the role of S.E.A. Write short stories as an ideological arena that revealed the intellectual conflicts of Thai society in different periods, reflecting transitions and struggles to define the direction of Thai politics and culture. Accordingly, this study was academically and socially significant, as it advanced the understanding of literature as both a medium of communication and a site of ideological construction. It further underscored literature's role as a cultural record that illuminates the interrelation between literary production, art, and social Power theory.

Keywords: Discourse Theory, Political Ideology Theory, Short Stories, S.E.A. Write Award

บทนำ

อุดมการณ์ทางการเมือง คือแนวคิดและความเชื่อที่มีความเป็นระบบและต่อเนื่อง ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารบ้านเมือง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับรัฐ และอธิบายสภาพสังคมตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน ไปจนถึงอนาคต พร้อมทั้งใช้กลวิธีโน้มน้าวให้คนยอมรับและปฏิบัติตามเพื่อบรรลุสังคมที่พึงปรารถนา ลิขิต ธีรเวคิน (2553: 215) อธิบายว่า อุดมการณ์ทางการเมืองคือ “ลัทธิ

ทางการเมืองที่อธิบายความเป็นมาของสังคมมนุษย์ วางแนวทางปฏิบัติในปัจจุบัน และชี้เป้าหมายในอนาคต เพื่อให้ความหมายแก่ชีวิต ความประพฤติ และความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยรวม”

เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ถือเป็นวาทกรรมวรรณกรรมที่ทำหน้าที่ไม่เพียงถ่ายทอดสาระความรู้ ความคิด และความบันเทิงแก่สังคม หากยังสอดแทรกอุดมการณ์ทางการเมืองไว้อย่างแนบเนียน จึงทำให้วรรณกรรมประเภทนี้มีใช้แค่พื้นที่สร้างสรรค์ทางศิลปะ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนและสื่อสารแนวคิดทางการเมืองสู่สังคมอีกด้วย

อุดมการณ์ทางการเมือง เป็นพลังสำคัญที่ไม่จำกัดอยู่เพียงในเชิงทฤษฎี หากยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้คน งานวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ชัดว่าสื่อและศิลปะสามารถเป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์ได้อย่างแนบเนียน เช่น บงการ อิมส์อางค์ (2554) ศึกษาเพลงคาราบาว พบการเปลี่ยนผ่านจากอุดมการณ์สังคมนิยมที่วิพากษ์ความเหลื่อมล้ำ สู่ชาตินิยมที่ปลุกเร้าความรักชาติ และปัจจุบันผสมผสานประชาธิปไตยที่เรียกร้องความโปร่งใสและต่อต้านการทุจริต จินตวิษ บัวทอง (2560) ศึกษาเพลงของคารม สัมบุญณานนท์ พบทั้งอุดมการณ์สังคมนิยมที่วิพากษ์ชนชั้น เสรีนิยมในช่วงที่สังคมเปิดกว้าง และชาตินิยมเมื่อประเทศเผชิญความขัดแย้งกับต่างชาติ ขณะที่ปราชญา เสนะวัต (2561) ศึกษาภาพยนตร์ Star Wars พบการต่อสู้ระหว่างอุดมการณ์ประชาธิปไตย เสรีนิยมและสาธารณรัฐนิยม กับจักรวรรดินิยม เผด็จการและทหารนิยม ซึ่งสะท้อนความขัดแย้งทางการเมืองระดับสากล ดังนั้น อุดมการณ์ทางการเมือง มิได้ดำรงอยู่เพียงในตำราเชิงนามธรรม หากแต่แทรกซึมอยู่ในสื่อบันเทิงและวรรณกรรม โดยเฉพาะเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ที่ทำหน้าที่เป็นทั้งพื้นที่สร้างสรรค์ทางศิลปะและเครื่องมือทางความคิดในการชี้นำ ปลุกฝังและสะท้อนพลวัตของอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยอย่างทรงพลัง

จากการศึกษาพบว่า มีการนำแนวคิดอุดมการณ์ไปใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมประเภทนิตยสาร สื่อออนไลน์ และหนังสือพิมพ์ อย่างไรก็ตามยังไม่ปรากฏ

การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ โดยเฉพาะในมิติของอุดมการณ์ทางการเมือง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการปรากฏของอุดมการณ์ทางการเมืองที่แฝงอยู่ในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองผ่านภาษาในเชิงวรรณกรรม อันจะนำไปสู่ความเข้าใจบทบาทของวรรณกรรมในการสะท้อนและถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมือง ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจพลวัตทางการเมืองและสังคมไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์งานวรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ที่ได้รับการตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524-2566 จำนวน 15 เล่ม ได้แก่ ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสาบ ซอยเดียวกัน ก่อกองทราย อัญมณีแห่งชีวิต ครอบครัวยุคกลางถนน แผ่นดินอื่น สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ความน่าจะเป็น เจ้าหญิง เราหลงลืมอะไรบางอย่าง แดดะเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ อสรพิษและเรื่องอื่น ๆ สิงโตนอกคอก คินปีเสื้อและเรื่องเล่าของสัตว์อื่น ๆ และด้วยรักและผูกพัน รวมทั้งสิ้น 177 เรื่อง

ขอบเขตด้านทฤษฎี

การวิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ อาศัยกรอบทฤษฎีหลากหลายเพื่อให้เห็นมิติทางสังคมและการเมืองอย่างรอบด้าน ได้แก่ ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ที่ชี้ให้เห็นการใช้ภาษาและถ้อยคำซึ่งสร้างความหมายและกำหนดวิถีคิดของสังคม, ทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ที่ทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง, ทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) ที่อธิบายกลวิธีการเล่าเรื่องและเทคนิคทางวรรณกรรมในการชักนำความคิด, ทฤษฎีอุดมการณ์

(Ideology theory) ที่ทำให้ระบบความเชื่อ เช่น ชาตินิยมหรือเสรีนิยม ถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ, และ ทฤษฎีอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology theory) ที่สะท้อนการต่อสู้ระหว่างระบบความเชื่อทางการเมืองอย่างชัดเจน เช่น ประชาธิปไตย อำนาจนิยม หรือสังคมนิยม การผนวกกรอบทฤษฎีเหล่านี้เข้าด้วยกัน ทำให้เห็นว่าเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์มิใช่เพียงงานศิลปะทางภาษา แต่ยังเป็นเวทีการถ่ายทอด ผลิตซ้ำ และต่อรองเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยอย่างลึกซึ้งและซับซ้อน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสำคัญของแนวทางการศึกษาแนวคิดทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) แนวคิดทฤษฎีอำนาจ (Power theory) แนวคิดทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แนวคิดทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) แนวคิดทฤษฎีอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology theory)
2. ศึกษาเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์จำนวน ทั้ง 15 เล่ม ประกอบด้วย 177 เรื่อง ซึ่งนำมาใช้เป็นตัวบทในการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน โดยการสำรวจจากงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน
4. ทำการบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ จากนั้นแบ่งประเภทอุดมการณ์ทางการเมือง
5. วิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ โดยผู้วิจัยได้จัดประเภทอุดมการณ์ทางการเมือง ยกตัวอย่างประกอบและอธิบายปรากฏการณ์อุดมการณ์ทางการเมืองนั้น ๆ
6. การสรุปและอภิปรายผล
7. การนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2524-2566 พบอุดมการณ์ทางการเมือง 6 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เสรีนิยม อุดมการณ์สตรีนิยม อุดมการณ์นิเวศนิยม อุดมการณ์อนุรักษ์นิยม อุดมการณ์ชาตินิยม และอุดมการณ์ฟาสซิสต์ และพบปรากฏการณ์ของอุดมการณ์ปะทะ 2 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ชาตินิยมกับอุดมการณ์เสรีนิยม และอุดมการณ์ฟาสซิสต์กับเสรีนิยม ดังนี้

1. **อุดมการณ์เสรีนิยม** เป็นแนวคิดที่ยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกชน โดยเน้นการเคารพในความแตกต่างหลากหลายทางความคิดเห็น เพศ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ส่วนบุคคล เสรีนิยมไม่ยอมรับการใช้อำนาจรัฐหรือสถาบันใดมากดทับ ข่มขู่ หรือจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล โดยเชื่อว่าปัจเจกชนมีความสามารถในการตัดสินใจ กำหนดชีวิตและวิพากษ์อำนาจได้อย่างมีเหตุผลและศีลธรรม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสาง ตอน เธอยังมีชีวิตอยู่ อย่างน้อยก็ในใจฉัน

“...รูปอดีตนักการเมืองถูกล้อมกรอบสี่เหลี่ยมดำสะดุดเด่นอยู่บนแผ่นใบปลิว นั้น ได้ภาพบรรยายข้อความต่อต้านการกลับมาด้วยถ้อยคำที่เกรี้ยวกราด มากไปด้วยศัพท์คำนหอยในยุคประชาธิปไตย เรียกร้องเชิญชวนให้ทุกคนขับไล่อดีตนักการเมืองผู้เคยยิ่งใหญ่ภายในกรอบภาพนั้นออกจากประเทศ

‘ผมรู้ละว่าพวกใครวิ่งไล่คุณ พวกเขาไม่ยอมให้คุณติดใบปลิวนะซี’ ผมว่าเหมือนกระจางใจแล้ว

‘พวกบ้าจี้ ! เขาห้ามเราติดโปสเตอร์และเอาไม้ไล่ตีพวกเราหนีแตกกันไปคนละทาง’ เธอตอบ ทำหน้าเหมือนจะร้องไห้...”

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2555: 4)

จากตัวอย่างดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ชี้ให้เห็นว่าภาษาในใบปลิวมิได้เป็นเพียงถ้อยคำทั่วไป หากแต่ทำหน้าที่สร้าง

ความหมายทางการเมือง เช่น การใช้คำว่า “เกรี้ยวกราด” และ “ศัพทาคันหุในยุคประชาธิปไตย” เป็นการผลิตซ้ำวาทกรรมที่ทำให้อดีตนักการเมืองถูกสร้างภาพให้เป็น “ศัตรูของประชาชน” ขณะเดียวกันทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏผ่านการกระทำของ “พวกรับจ้าง” ที่ใช้กำลังห้ามการติดโปสเตอร์ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เสมอภาคระหว่างผู้มีอำนาจกับประชาชน นอกจากนี้ทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) ปรากฏผ่านเทคนิคการใช้ “กรอบสี่เหลี่ยมดำ” อันเป็นการชักนำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความผิดและความไม่ชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม ส่วนทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) แสดงให้เห็นการทำงานของระบบความคิดที่ถูกทำให้เป็นเรื่องปกติ เช่น ความเชื่อว่าประชาชนมีสิทธิในการขับไล่ทางการเมืองที่ไร้ความชอบธรรม ซึ่งสะท้อนการยึดถืออุดมการณ์เสรีนิยมที่เน้นสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล

2. อุดมการณ์สตรีนิยม เป็นแนวคิดและการเคลื่อนไหวที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ รวมถึงวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์ความไม่เท่าเทียมทางเพศและการกดขี่ทางเพศ โดยเฉพาะการจัดการเลือกปฏิบัติและความไม่เสมอภาคที่ผู้หญิงประสบในสังคม ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคนตอน คำสารภาพของช่างเท้าหลัง

“...‘ท่านกำลังบอกว่าผู้หญิงไม่ควรเสมอภาคกับผู้ชายหรือคะ?’

‘เปล่า ๆ ผมกำลังบอกว่า ครอบครัวยเป็นคำที่มีความหมายอย่างยิ่ง คนสองคนอยู่ด้วยกัน บางทีต้องหัดยอมกันบ้าง?’

‘ฉันหมั้นต้องแก้ปัญหาโดยเลือกทำงานที่ให้เงินเดือนต่ำกว่าเขาไปตลอดชีวิตหรือคะ?’ เขานึกไม่ออกว่าศิราณี และแอ็บบี้จะตอบคำถามนี้อย่างไร

‘หนูว่าปัญหาของเราไม่ใช่เงิน แต่เป็นเรื่องความคิดในเรื่องความเสมอภาค เขา
ยังคิดว่าผู้หญิงต้องเป็นทาสผู้ชายอยู่เรื่อย ท่านรู้มั๊ยคะ ก่อนแต่งงานเขาไปรับไปส่งหนู
ทุกวัน พอแต่งงานได้วันเดียว เขาก็ขึ้นนั่งรถเหมือนคนใช้แล้ว’...”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2542: 246)

จากตัวอย่างดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ปรากฏผ่านการใช้ภาษาที่ตั้งคำถามต่อ “ความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย” และการยกตัวอย่างพฤติกรรมในชีวิตคู่ ซึ่งทำหน้าที่สร้างวาทกรรมที่ท้าทายต่อแนวคิดชายเป็นใหญ่ ขณะที่ทฤษฎีอำนาจ (Power theory) สะท้อนให้เห็นโครงสร้างอำนาจในครอบครัว เมื่อผู้ชายเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ดูแล” ก่อนสมรส มาเป็น “ผู้สั่งการ” หลังสมรส ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลของอำนาจทางเพศ ในส่วนของทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) ปรากฏผ่านการใช้เทคนิคเปรียบเทียบชีวิตสมรสกับการเป็น “ทาส” เพื่อกระตุ้นอารมณ์และทำให้ผู้อ่านเห็นภาพการกดขี่ได้อย่างชัดเจน สุดท้ายทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) แสดงให้เห็นการทำงานของระบบความคิดแบบดั้งเดิมที่ทำให้ผู้หญิงถูกวางอยู่ในสถานะรองและถูกทำให้เชื่อว่าการทำงานเพื่อรองรับผู้ชายเป็นเรื่อง “ปกติ” ซึ่งตรงกันข้ามกับอุดมการณ์สตรีนิยมที่เรียกร้องสิทธิความเสมอภาค และการกำหนดวิถีชีวิตด้วยตนเอง

3. นิเวศน์นิยม เป็นชุดของความเชื่อและหลักการทางจริยธรรมที่ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศโดยรวมและสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลก โดยมองว่าธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีคุณค่าในตัวเอง ไม่ได้มีค่าเพียงเพราะเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์เท่านั้น รวมทั้งเรียกร้องให้มีการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ไปสู่ความเคารพการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน รวมทั้งการดูแลปกป้องระบบนิเวศ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง อัญมณีแห่งชีวิต ตอน จดหมายถึงแผ่นดิน

“...สุชาติทำเป็นห้องเป็นหับเรียงกันเป็นแถวหลังร้าน พอเปิดผางเข้าไปเท่านั้นแหละ แม่เอ๊ย ลมจ๊อบกับหัวใจสรวงสรรค์ของใครไม่รู้ ฉะลัดฉะลัดจะทำให้เป็นส้วมชิง ส้วมถั่ง กระโถน หรือแม้แต่จะช่วยชี้ทางไปทุ่งให้ทีก็จะไม่ว่ากันจริง ๆ แต่นี่เขาเล่นเจาะพื้นทำให้เป็นรูเป็นร่องเอาดีด ๆ ตุ่มเดียวลอลดลงทะเลวับไปเลยรู้แล้วรู้รอดง่ายจัง แม่ลองกางนิ้วนับเข้าทั้งมือทั้งเท้าดูเอาเองเถอะว่า ถ้าพันคนมันก็พันตุ่ม (โดยเฉลี่ยจะอาจหย่อนลงได้นิดหน่อยในกรณีท้องผูก) เอาแล้วน้ำน้าไทยใช้จะใหญ่โตอะไรนักหนา

ปานนี้มิกลายเป็นทะเลทองไปแล้วทั้งเทือกเลยหรือนี่ แหม! ยิ่งถ้าได้มานั่งริมหาดซั่มกัน
ดูแสงแดดสุดท้ายตอนตะวันพลัวพลัว มีหวังโรแมนติกไม่รู้เรื่องไปเลยนะนี่ จวบแก้มสาว
เคล้ากลิ่นซี้เปียนน้ำ ชื่นใจดีไหมน้องจ๋า...”

(อัญชัน, 2538: 324)

จากตัวอย่างดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ปรากฏผ่านถ้อยคำประชด เช่นคำว่า “ทะเลทอง” ซึ่งสร้างความหมายใหม่ให้
ตระหนักถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม ขณะที่ ทฤษฎีอำนาจ (Power theory) สะท้อน
ถึงการละเลยของรัฐและผู้จัดการพื้นที่ที่ทำให้ประชาชนต้องเผชิญผลกระทบโดยตรง
ส่วนทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แสดงผ่านการใช้ภาษาประชด
เชิงขบขันเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดทั้งความขำขันและความสะอิดสะเอียน อันนำไปสู่
การวิพากษ์ต่อปัญหา ขณะเดียวกัน ทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) ชี้ให้เห็นว่า
การละเลยดังกล่าวถูกทำให้กลายเป็นเรื่อง “ปกติ” ทั้งที่แท้จริงสะท้อนถึงการขาดความ
ใส่ใจต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ทำให้เห็นว่าตัวบทสอดคล้องกับอุดมการณ์นิเวศน์
นิยม ซึ่งสะท้อนการทำลายสิ่งแวดล้อมโดยตรงจากการปล่อยของเสียลงทะเล อย่างไรก็ตาม
ความรับผิดชอบ ดังนั้นการเล่าปัญหาดังกล่าวจึงมิใช่เพียงการนำเสนอเรื่องสุขภาพ
แต่คือการวิพากษ์พฤติกรรมการพัฒนาและการจัดการที่ขาดมิติด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้ง
ตอกย้ำว่าการเพิกเฉยของรัฐและสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสมดุลทาง
ธรรมชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. อนุรักษ์นิยม เป็นกรอบความคิดที่มุ่งธำรงรักษาระเบียบสังคมดั้งเดิมและ
โครงสร้างอำนาจ เช่น ครอบครัว ชาติ ศาสนา ประเพณี และค่านิยม โดยมองว่า
สิ่งเหล่านี้คือผลสืบทอดจากภูมิปัญญาคนรุ่นก่อนซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงและ
ความสงบเรียบร้อย อนุรักษ์นิยมระมัดระวังต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว มุ่งเน้นการ
เปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปเพื่อรักษาเสถียรภาพของสังคม ดังจะเห็นได้จาก
ตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง แผ่นดินอื่น ตอน แมวแห่งบูเกะกรือซอ

“...พาริตาเป็นผู้หญิงสวย ถ้าจะให้ดีเธอควรโง่อย่างที่สุด สนใจแต่เรื่องรักสวยรักงาม หลงใหลดารานักร้อง พุดคุยแต่เรื่องละครหลังข่าว เพื่อจะได้คงความสดใสไว้เพียงสาวโสดเต็มเปี่ยม โดยรูปสมบัติแล้วเธอไม่น่ารู้เรื่องการบ้านการเมืองแต่นั้นไม่ใช่เรื่องน่าแปลกแต่อย่างใด ในเมื่อป๊ะของเธอคือดีโต๊ะครู ข้าตอนนี้ยังเป็นสมาชิกสภาจังหวัด ผมงกลัวผู้หญิงเช่นนี้...ผู้หญิงที่ทั้งสวยทั้งฉลาด ทั้งสองอย่างนั้นเมื่อมารวมกันในผู้หญิงคนเดียว ทำให้เธอไม่น่าวางใจ มันเป็นตัวชี้ว่าเธอผู้นั้นมีความสมบูรณ์ในคุณสมบัติทุกด้าน สามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยศักดิ์ศรีและกำลังของตัวเองโดยไม่ต้องอาศัยผู้ชายอย่างเราคุ้มครองหรือชี้นำ ผู้หญิงเช่นนี้แหละที่จะเถียงคำไม่ตกปาก ด้วยเหตุผลและโลกทัศน์ซึ่งจะทำให้เรากลายเป็นตัวตุนไปเลย ยิ่งหากมีจิตใจสำนึกทางการเมืองแฝงฝังอยู่เช่นพาริตาด้วยแล้ว ก็ยิ่งน่ากลัวเข้าไปใหญ่ ศักยภาพทุกด้านของเธอพร้อมจะกำราบเราให้อยู่หมัด ไม่เลือกว่าเวลาไหน...”

(กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2555: 134)

จากตัวอย่างดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) แสดงผ่านการผลิตซ้ำแนวคิดที่ว่าผู้หญิงที่ “เหมาะสม” ต้องอยู่ในกรอบรักสวยรักงามและไม่ท้าทายอำนาจชาย อันเป็นการสร้างวาทกรรมชายเป็นใหญ่ที่ลดทอนคุณค่าของผู้หญิง ขณะเดียวกันทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏผ่านความหวาดกลัวของผู้เล่าเรื่องต่อผู้หญิงที่ทั้งสวย ฉลาด และมีสำนึกทางการเมือง เนื่องจากเธอสามารถยืนหยัดด้วยศักดิ์ศรีของตนเองได้ ในส่วนของทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แสดงออกผ่านกลวิธีการเล่าที่โน้มน้าวให้ผู้อ่านมองว่าผู้หญิงเช่นนี้เป็นสิ่ง “น่ากลัว” มากกว่าน่ารักย่อง ทั้งหมดนี้สะท้อนถึง อุดมการณ์อนุรักษ์นิยม ที่มุ่งธำรงบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิงให้อยู่ในครอบครัวและโลกส่วนตัว โดยไม่ก้าวสู่พื้นที่การเมืองหรือสาธารณะ ความหวาดกลัวที่มีต่อผู้หญิงซึ่งก้าวข้ามบทบาทดังกล่าว จึงเป็นภาพแทนความกังวลว่าการเปลี่ยนแปลงอาจสั่นคลอนโครงสร้างชายเป็นใหญ่ อุดมการณ์อนุรักษ์นิยมจึงพยายามรักษาระเบียบและค่านิยมดั้งเดิมเพื่อคงไว้ซึ่งเสถียรภาพของสังคม แม้จะเป็นการกดทับ

ศักยภาพของผู้หญิงก็ตาม เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน ตอน คำสารภาพของช่างเท้าหลัง

“...บางทีหลังจากเกษียณ เขาน่าจะไปเปิดคอลัมน์ตอบปัญหาหัวใจ

‘ผมไม่ใช่พ่อคุณวันดีนะครับ แล้วอีกอย่างคุณก็เป็นคนก่อเรื่องขึ้นเอง’

‘โธ่ ! ได้โปรดเถอะครับ ท่านก็เป็นผู้ชาย ท่านก็รู้ว่ามันเสียศักดิ์ศรีแคไหนที่เมียเหนือกว่าสามี’

‘มีรายได้มากกว่าแปลว่าเหนือกว่าหรือ ? อย่างว่าแต่เหนือกว่าแล้วจะเป็นไร’...”

(วินทร์ เลียววาริณ, 2542: 264)

จากตัวอย่างดังกล่าว บทสนทนา “โธ่! ได้โปรดเถอะครับ ท่านก็เป็นผู้ชาย ท่านก็รู้ว่ามันเสียศักดิ์ศรีแคไหนที่เมียเหนือกว่าสามี” สะท้อนทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ที่ผลิตซ้ำวาทกรรมชายเป็นใหญ่ โดยเชื่อมโยงศักดิ์ศรีของผู้ชาย เข้ากับการอยู่เหนือผู้หญิง ขณะเดียวกันทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏในมุมมองที่เห็นว่ารายได้ของผู้หญิงเป็นการคุกคามต่ออำนาจชายและสะท้อน ความพยายามธำรงโครงสร้างที่ผู้ชายต้องเป็นผู้นำ ในส่วนของ ทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แสดงผ่านถ้อยคำอ่อนหวาน เช่น “ท่านก็เป็นผู้ชาย” ซึ่งทำหน้าที่กดดันและชักจูงให้ผู้ฟังยอมรับค่านิยมดังกล่าว ทั้งหมดนี้สัมพันธ์กับ อุดมการณ์อนุรักษนิยม ที่มุ่งธำรงบทบาทดั้งเดิมของผู้ชายในฐานะผู้นำครอบครัวและศูนย์กลางอำนาจทางสังคม ความหวาดกลัวต่อการที่ผู้หญิงมีรายได้หรือศักยภาพเหนือกว่าผู้ชาย จึงสะท้อนความกังวลว่าโครงสร้างครอบครัวและระเบียบสังคมแบบดั้งเดิมอาจถูกสั่นคลอน หากผู้หญิงก้าวพ้นจากบทบาทที่อุดมการณ์อนุรักษนิยมพยายามคงไว้

5. ชาตินิยม เป็นชุดความคิดของความเชื่อ ความรู้สึกและการเคลื่อนไหวทางสังคม รวมถึงการเมืองที่เน้นความสำคัญของชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยรวมทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองที่มีเอกลักษณ์ร่วมกัน อุดมการณ์นี้ส่งเสริมความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความภาคภูมิใจในชาติ ความจงรักภักดี และมักเรียกร้องให้มีการปกป้อง

ผลประโยชน์ของชาติ รวมถึงการมีอำนาจอธิปไตยของชาติ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง เราหลงลืมอะไรบางอย่าง ตอน เพลงชาติไทย

“... ‘ทำไมเอ็งถึงไม่ยืนตรงเคารพเพลงชาติหือ ?’ น้ำแสงที่หน้าจุนงง ฉายยิ้มเลื่อนลอยแบบเดิมออกมาอีก แกกวาดสายตามองตำรวจหนุ่มตั้งแต่หัวจรดปลายเท้า แล้วหันกลับไปเดินต่อ

‘เฮ้ย !’ ตำรวจหนุ่มกระซอกแซกแกกลับ

‘เอ็งไม่ได้ยืนที่ข้าถามหรือไง

‘ทำไมเอ็ง...’

‘ถุย !’ แกถ่มน้ำลายลงพื้น แล้วเอ่ยขึ้น

‘ประเทศชาติคงไม่ถึงกับระยำฉิบหายหรอกวะ หากคนอย่างกูไม่เคารพเพลงนั้นนะ’

‘ไม่รู้ละ เอ็งทำผิดกฎหมาย เอ็งต้องโดนปรับหรือไม่ก็เข้าตะราง’ ตำรวจหนุ่มชูน้ำแสงกลับหัวเราะร่วน

‘ให้ระยำตายห่าซิ ! หากคนอย่างกูจะติดตะราง’

‘ถามจริง-เอ็งไม่รู้จักเพลงชาติไทยหรือไง ?’ ตำรวจหนุ่มยังตามตะคอกถาม น้ำแสงเงยบลงเหมือนไม่อยากจะคุย

‘ว่าไง ? เอ็งรู้จักมั๊ย ?’ น้ำแสงยังนิ่งเงยบ จ้องตาตำรวจหนุ่มแน่นิ่ง ผมพยายามหาจังหวะแทรกเพื่อบอกความจริงแก่ตำรวจหนุ่ม..”

(วัชร สัจจะสารสิน, 2564: 106-107)

จากตัวอย่างดังกล่าว บทสนทนาเรื่องการไม่ยืนเคารพเพลงชาติสะท้อน ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ที่ผลิตซ้ำเพลงชาติให้เป็นสัญลักษณ์แห่งความภักดีและความเป็นไทย ขณะที่ตัวละครน้ำแสงเลือกท้าทายและปฏิเสธพิธีกรรมดังกล่าว ด้านทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏผ่านการใช้อำนาจกฎหมายของตำรวจในการควบคุมและลงโทษเพื่อรักษาระเบียบ ส่วนทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แสดงการสร้างความสำเร็จว่าการไม่ยืนเคารพคือการไม่รักชาติ ขณะเดียวกัน

ทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) ทำให้ความจงรักภักดีถูกทำให้เป็นบรรทัดฐานปกติที่ประชาชนต้องปฏิบัติตาม สะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยม ที่ตำรวจยึดถือและพยายามจ้ำจวนไว้ ผ่านการบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตามพิธีกรรมเพื่อคงความศรัทธาต่อชาติ

6. ฟาสซิสต์ เป็นรูปแบบหนึ่งของลัทธิชาตินิยมแบบขว้างจัด เผด็จการแบบเบ็ดเสร็จที่เน้นความสำคัญของชาติเหนือสิ่งอื่นใด และเชื่อในการรวมชาติภายใต้รัฐบาลที่แข็งแกร่ง มีผู้นำที่เด็ดขาด เน้นการควบคุมอย่างเข้มงวด และมักใช้ความรุนแรงรวมถึงการกดขี่เพื่อบรรลุเป้าหมาย ฟาสซิสต์มักจะต่อต้านเสรีนิยม ประชาธิปไตย สังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ โดยให้ความสำคัญกับความมีระเบียบวินัย การบูชาชาติและปราบปรามผู้ที่เห็นต่าง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง อัญมณีแห่งชีวิต ตอน จดหมายถึงแผ่นดิน

“...พอเห็นเขาแขวนคำขวัญไว้ว่า ‘บ้านเมืองสกปรก เหมือนนรกในเรือนใจ’ มันก็ทำให้คนมือตามสันดานที่แก้มหายขึ้นมามาก นึกอยากจะเปลี่ยนใหม่ให้มันดูดีขึ้นกว่านี้หนัก ๆ เป็น ‘ใครทำเมืองสกปรก ต้องลงนรกด้วยมอลิบเจ็ด’ แล้วเอาไปปะไว้ทั้งสี่มุมเมืองเพื่อให้ชนหัวลูกฉันทักกัน รับรองว่าคราวนี้สังคมโปรก็สังคมโปรเถอะน่า พอมายเปรียบกับพี่ไทยเข้าเท่านั้นแหละ กลายเป็นเมืองโสโครกเข้าขั้นเหยียบไม่ลงไปถนัดใจเลย พับผ้าสิ (แต่ทั้งนี้มิใช่อะไรพลเมืองส่วนใหญ่ได้ถูกยิงเป้าตามระบอบมอลิบเจ็ดกันไปจนเกือบจะเกลี้ยงประเทศอยู่รอมร่อแล้วนั่นเอง ที่นั่นมันจะไปหาใครเหลือมาทำให้เปื้อนล่ะ)...”

(อัญชัน, 2538: 236)

จากตัวอย่างดังกล่าว ถ้อยคำ “บ้านเมืองสกปรก เหมือนนรกในเรือนใจ” และการเสียดสีว่า “ใครทำเมืองสกปรก ต้องลงนรกด้วยมอลิบเจ็ด” สะท้อนทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ที่ใช้ภาษาเชิงประชดและการเปรียบเทียบเพื่อวิพากษ์สังคมไทย โดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่าง “เมืองสะอาด” อย่างสังคมโปรกับ “เมืองโสโครก” ในบริบทไทย ขณะเดียวกันทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏผ่านการอ้างถึง “ระบอบมอลิบเจ็ด” ซึ่งใช้อำนาจรัฐอย่างรุนแรงถึงขั้นประหารประชาชน ส่วนทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) แสดงออกผ่านการใช้ถ้อยคำเกินจริงและการข่มขู่

เพื่อสร้างความหวาดกลัว ในขณะที่ทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) ตอกย้ำแนวคิดที่ให้ “ระเบียบวินัย” อยู่เหนือเสรีภาพ และทำให้ถูกยอมรับเป็นเรื่องปกติ ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงอุดมการณ์ฟาสซิสต์ ที่ใช้อำนาจเผด็จการและความรุนแรงในการบังคับสังคมให้อยู่ในระเบียบ แต่ขณะเดียวกันกลับละเลยหลักมนุษยธรรม และเผยให้เห็นถึงความล้มเหลวของการแก้ไขปัญหาที่เน้นการลงโทษแทนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบปรากฏการณ์ของอุดมการณ์ปะทะที่มีรากฐานแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในเรื่องของแนวคิด หลักการ และวิธีการปฏิบัติที่ได้มาซึ่งแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น ๆ ซึ่งได้แก่

1. **ชาตินิยมกับเสรีนิยม** เป็นอุดมการณ์ที่มีความขัดแย้งกันอย่างเด่นชัด ชาตินิยมให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของชาติและความเป็นปึกแผ่นของส่วนรวม จนยอมลดทอนสิทธิของปัจเจกเพื่อรักษาความมั่นคงและเอกภาพ ขณะที่เสรีนิยมเน้นสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก ยืนยันว่าต้องได้รับการคุ้มครอง แม้บางครั้งอาจต้องประนีประนอมกับผลประโยชน์ของชาติ ความต่างนี้สะท้อนการปะทะกันระหว่าง “ชาติ” กับ “ปัจเจก” ในฐานะแก่นของการจัดระเบียบทางสังคมและการเมือง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง ซอยเดียวกัน ตอน ที่นิ่มหาวิทยาลัย

“...สังคมที่ตึกกว่านั้นควรเริ่มต้นจากที่นี่ จากอาจารย์มหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ใช่เริ่มกันที่นักศึกษา ปล่อยให้นักศึกษาต่อสู้กันไปตามบุญตามกรรม โดยมีอาจารย์เป็นผู้สังเกตการณ์ จดชื่อและเขียนรายงานส่งกองออร์มอ...

(วณิช จรุงกิจอนันต์, 2556: 50)

จากตัวอย่างดังกล่าว ถ้อยคำ “สังคมที่ตึกกว่านั้นควรเริ่มต้นจากที่นี่ จากอาจารย์มหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ...” สะท้อนทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ผ่านภาษาประชดที่ตั้งคำถามตอบหาของอาจารย์มหาวิทยาลัย ซึ่งถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางสังคม แต่กลับปรากฏในฐานะ “ผู้สังเกตการณ์” ที่รายงานต่อรัฐ มากกว่าการปกป้องนักศึกษา ด้านทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏในภาพของอาจารย์ที่กลายเป็นกลไกของรัฐ ใช้อำนาจในการเฝ้าระวังและควบคุมความเคลื่อนไหว

ของนักศึกษา ในส่วนของทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) ข้อความดังกล่าวสะท้อนการกดทับทางอุดมการณ์ที่เบียดเบียนอาจารย์จากการเป็นปัญญาชนไปสู่การรับใช้รัฐมากกว่าการสร้างสังคมที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) แสดงให้เห็นการปะทะกันระหว่าง อุดมการณ์ชาตินิยมที่ใช้อำนาจเป็นเครื่องมือควบคุมเพื่ออ้างความมั่นคงของรัฐกับอุดมการณ์เสรีนิยมที่ปรากฏผ่านการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในฐานะการยืนยันสิทธิและศักดิ์ศรีของปัจเจกชน ภาพดังกล่าวจึงสะท้อนความขัดแย้งเชิงโครงสร้างระหว่างการอ้างระเบียบของรัฐกับการเรียกร้องเสรีภาพ ซึ่งยังคงเป็นพลวัตสำคัญของสังคมไทยร่วมสมัย

2. ฟาสซิสต์กับเสรีนิยม เป็นอุดมการณ์การเมืองที่ตรงข้ามกันอย่างชัดเจน ฟาสซิสต์เน้นการควบคุมอย่างเข้มงวดโดยรัฐ ครอบคลุมทุกด้านของชีวิตประชาชนเพื่ออ้างระเบียบ วินัย และความมั่นคงของชาติ ขณะที่เสรีนิยมเน้นสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและการให้อิสระแก่ปัจเจกชนในการตัดสินใจและดำเนินชีวิตภายใต้กรอบกฎหมาย ความต่างนี้ทำให้ทั้งสองอุดมการณ์สะท้อนวิถีการจัดระเบียบสังคมและการเมืองที่อยู่คนละขั้วโดยสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่องแผ่นดินอื่น ตอน แม่ผดแห่งหุบเขา

“...เสียงปืนชุดแรกนานราวสิบห้านาทีแหละครับ พอหยุดคนก็ลุกขึ้นปรบมือให้ร้องข้างหน้ากองสลากๆ โน่นตะโกนมาเลย-มันฆ่าประชาชน !, คนวิ่งกันวุ่นแหละครับ เขาบอกพวกขึ้นไปโบกธงอยู่บนหลังคาร์เมล์หน้ากองสลากๆ โดนกระสุนฟรีทีเดียวร่วงหมด คราวนี้วัยรุ่นกลุ่มหนึ่งปรี่เข้าข้างวงจระจกกรมประชาสัมพันธ์เลย ไม่รู้สิครับ ไอ้ผมนะไม่เชื่อเรื่องมือที่สามอะไรทั้งนั้น ผมเองก็ยังรู้สึกนะครับ มันเดือดมาอะไระมาying กันหน้าตาเฉยแบบนี้ ?! ยังพูดกับคนข้าง ๆ เลยว่าช่วยอะไรไม่ได้แล้ว ทหารกำลังยั่วผู้ประท้วงให้ก่อจลาจลเอง...”

(กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, 2555: 239)

จากตัวอย่างดังกล่าว ถ้อยคำ “มันฆ่าประชาชน !” และการบรรยายเสียงปืนที่ยืดเยื้อสะท้อนทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory) ซึ่งสร้างภาพรัฐหรือกองทัพในฐานะ

“ผู้กดขี่” และประชาชนในฐานะ “ผู้ถูกกระทำ” พร้อมทั้งได้กลับมาทบทวนของรัฐเรื่อง “มือที่สาม” ที่ถูกใช้เพื่อลดทอนความชอบธรรมของผู้ชุมนุม ขณะเดียวกันทฤษฎีอำนาจ (Power theory) ปรากฏผ่านการใช้อำนาจกองทัพที่เหนือกว่าควบคุมและข่มขู่ประชาชน ในด้านทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) เห็นได้จากกลวิธีที่รัฐโยนความผิดให้ “มือที่สาม” เพื่อปกป้องตนเองและสร้างการขึ้นต่อสังคม ส่วนทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) สะท้อนการทำงานของ อุดมการณ์ฟาสซิสต์ ที่ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จและความรุนแรงเพื่ออ้างความมั่นคงของรัฐเหนือสิทธิประชาชน ตรงข้ามกับการชุมนุมของประชาชนซึ่งสะท้อน อุดมการณ์เสรีนิยม ที่ยืนยันสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีของปัจเจกชน ข้อความดังกล่าวจึงเป็นภาพแทนของความขัดแย้งระหว่าง “รัฐเผด็จการที่ใช้การปราบปราม” กับ “ประชาชนที่ยืนยันเสรีภาพ” ซึ่งสะท้อนการปะทะกันโดยตรงของฟาสซิสต์กับเสรีนิยม

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ค้นพบอุดมการณ์ทางการเมือง 6 ประเภท ได้แก่ เสรีนิยม สตรีนิยม นิเวศนิยม อนุรักษ์นิยม ชาตินิยมและฟาสซิสต์ รวมถึงการปะทะกันของอุดมการณ์บางคู่ เช่น ชาตินิยมกับเสรีนิยมและฟาสซิสต์กับเสรีนิยม แสดงให้เห็นว่าเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์มิได้เป็นเพียงพื้นที่สร้างสรรค์ทางศิลปะ แต่ยังเป็น “สนามเชิงอุดมการณ์” ที่ถ่ายทอดความคิดทางการเมืองในหลายมิติ การปรากฏของอุดมการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของสังคมไทยที่มีทั้งการยึดโยงกับประเพณีและความเป็นชาติ (อนุรักษ์นิยม, ชาตินิยม) ขณะเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้กับแนวคิดเสรีภาพ ความเสมอภาค และสิทธิของปัจเจกชน (เสรีนิยม, สตรีนิยม) รวมถึงการตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม (นิเวศนิยม) และยังมีการท้าทายด้วยอุดมการณ์ แบบเบ็ดเสร็จ (ฟาสซิสต์) ที่สะท้อนมิติของการใช้อำนาจรัฐ

อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดทางทฤษฎีหลายประการ ได้แก่ ทฤษฎีวาทกรรม (Discourse theory)

ที่สะท้อนการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ในการผลิตซ้ำหรือสร้างความหมายทางการเมือง เช่น วาทกรรมความเป็นชาติและวาทกรรมสิทธิเสรีภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการปรากฏของอุดมการณ์ชาตินิยมและเสรีนิยม ขณะที่ทฤษฎีอำนาจ (Power theory) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างรัฐกับประชาชน รวมถึงการใช้อำนาจควบคุม และสร้างความชอบธรรม ซึ่งสัมพันธ์กับการปรากฏของอุดมการณ์ฟาสซิสต์และอนุรักษนิยม ส่วนทฤษฎีการครอบงำ (Manipulation theory) อธิบายกลวิธีการเล่าเรื่องและการสร้างตัวละครที่ทำหน้าที่โน้มน้าวและชี้นำ เช่น การยกย่องผู้นำในฐานะผู้พิทักษ์ชาติหรือการสร้างภาพผู้ถูกกดขี่เพื่อเรียกร้องความสนใจของผู้อ่าน ซึ่งเชื่อมโยงกับอุดมการณ์สตรีนิยมและเสรีนิยม นอกจากนี้ ทฤษฎีอุดมการณ์ (Ideology theory) ยังปรากฏผ่านการทำให้ระบบความคิดบางอย่างถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ เช่น อุดมการณ์อนุรักษนิยมที่เน้นค่านิยมดั้งเดิม หรืออุดมการณ์นิเวศนิยมที่เน้นคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขณะที่ทฤษฎีอุดมการณ์ทางการเมือง (Political Ideology theory) ช่วยให้เห็นชัดเจนถึงการปะทะกันของอุดมการณ์ เช่น การขัดแย้งระหว่างชาตินิยมกับเสรีนิยม และฟาสซิสต์กับเสรีนิยม ซึ่งสะท้อนพลวัตและความตึงเครียดทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับสากล

การวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานของนักวิชาการหลายท่าน เช่น บงการ อิมสำอาง (2554) ที่ศึกษาพบความเปลี่ยนแปลงของอุดมการณ์ทางการเมืองในบทเพลงคาราบาว จากสังคมนิยมไปสู่ชาตินิยมและประชาธิปไตย อีกทั้ง จินตวิษ บัวทอง (2560) ที่วิเคราะห์เพลงของคารณ สัมบุญณานนท์ พบอุดมการณ์สังคมนิยม เสรีนิยม และชาตินิยม ตลอดจน ปราชญา เสนะวัต (2561) ที่วิเคราะห์ภาพยนตร์ Star Wars พบการต่อสู้ระหว่างอุดมการณ์ประชาธิปไตย เสรีนิยม และสาธารณรัฐนิยม กับอุดมการณ์เผด็จการและจักรวรรดินิยม ข้อค้นพบนี้ยังสอดคล้องกับงานของ มโน วนะเวสุสิต (2554) ที่ศึกษาอุดมการณ์การเมืองในภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย และ พอเนตร พิงทหลวง (2554) ที่ศึกษาความขัดแย้งระหว่างเผด็จการรัฐนิยมกับสังคมนิยมประชาธิปไตย ซึ่งต่างชี้ว่าอุดมการณ์มีบทบาทในการกำหนดโครงสร้างอำนาจ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละยุคสมัย
ดังนั้น เรื่องสั้นรางวัลซีไรต์จึงมิใช่เพียงงานวรรณกรรมเพื่อความบันเทิง แต่เป็นเวที
ที่สะท้อนอิทธิพลของอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยและแสดงให้เห็นข้อจำกัด
ความขัดแย้ง และพลวัตของการเมืองที่ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยอุดมการณ์ทางการเมืองในอนาคต ควรขยายกรอบการศึกษา
ให้ครอบคลุมมิติต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่หลากหลายและวิธีการวิจัยที่สอดคล้องกับ
บริบทจริงของสังคม เพื่อให้สามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองได้รอบด้านและ
สัมพันธ์กับชีวิตของประชาชนมากยิ่งขึ้น ในเชิงปฏิบัติควรประยุกต์การวิเคราะห์เชิง
วาทกรรมร่วมกับสื่อดิจิทัล เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้รับสาร และศึกษาการเปรียบเทียบ
อุดมการณ์ทางการเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมกับสื่อประเภทอื่น เช่น เพลง ภาพยนตร์
หรือสื่อออนไลน์ นอกจากนี้ยังควรกำหนดประเด็นเฉพาะที่ชัดเจน อาทิ การเปลี่ยนแปลง
ของอุดมการณ์ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางการเมือง หรือการเปรียบเทียบอุดมการณ์ระหว่าง
ยุคสมัยต่าง ๆ เพื่อสะท้อนพลวัตและพัฒนาการทางความคิดของสังคมไทยอย่างรอบด้าน
อันจะช่วยให้เข้าใจบทบาทของอุดมการณ์ในฐานะปัจจัยสำคัญที่กำหนดทิศทางสังคมและ
การเมืองไทยในอนาคตได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกพงศ์ สงสมพันธุ์. (2555). *แผ่นดินอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 17). นาค.
- จินตวิษ บัวทอง, เรืออากาศโท. (2560). *อุดมการณ์ทางการเมืองในบทเพลงที่ขับร้องโดย
คำรณ สัมบุณณานนท์* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย
รังสิต.
- บงการ อิมสำอาจ. (2554). *อุดมการณ์ทางการเมืองในบทเพลงคาราวาว* [วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- ปราชญา เสนะวัต. (2561). *ความคิดทางการเมืองและบริบทของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภาพยนตร์เรื่องสตาร์วอร์ส* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พจนตร ฟังหลวง. (2544). *ความขัดแย้งในแนวอุดมการณ์ทางการเมือง “เผด็จการรัฐนิยม” กับ “สังคมนิยมประชาธิปไตย” ในช่วง พ.ศ.2475-2490* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มโน วนเวฬุสิต. (2554). *การวิเคราะห์ประเด็นการเมืองในภาพยนตร์ร่วมสมัย* [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). *การเมืองการปกครองของไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชร สัจจะสารสิน. (2564). *เราหลงลืมอะไรบางอย่าง* (พิมพ์ครั้งที่ 25). นาค.
- วานิช จรุงกิจอนันต์. (2556). *ซอยเดียวกัน*. ศิลปาบรรณาการ.
- วินทร์ เลียววาริณ. (2542). *สิ่งมีชีวิตที่เรียกว่าคน*. 113.
- อัญชัน (นามแฝง). (2538). *อัญมณีแห่งชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 7). ธรรมสารการพิมพ์.
- อัศศิริ ธรรมโชติ. (2555). *ขุนทองเจ้าจะกลับมาเมื่อฟ้าสว่าง* (พิมพ์ครั้งที่ 16). แพรวสำนักพิมพ์.

Authors

Mr. Phitthaya Kiatsrithanakun
Student in Doctor of Philosophy in Thai, School of Liberal Arts,
University of Phayao
19 Moo 2, MaeKa Sub-district, Mueang Phayao District,
Phayao 56000
Tel: 054-466-666 E-mail: phitthaya.du@up.ac.th

Dr. Vajrindra Kaencandra

Thai Department, School of Liberal Arts, University of Phayao
19 Moo 2, MaeKa Sub-district, Mueang Phayao District,
Phayao 56000

Tel: 054-466-666 E-mail: vajarindra.ka@up.ac.th

Asst. Prof. Dr. Uamporn Thipdet

Thai Department, School of Liberal Arts, University of Phayao
19 Moo 2, MaeKa Sub-district, Mueang Phayao District,
Phayao 56000

Tel: 054-466-666 E-mail: uamporn.jo@up.ac.th

Dr. Bandid Thipdet

Thai Department, School of Liberal Arts, University of Phayao
19 Moo 2, MaeKa Sub-district, Mueang Phayao District,
Phayao 56000

Tel: 054-466-666 E-mail: bandid.th@up.ac.th

การพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคาร พาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล

The Development of a Potential Model for Financial Institution Examiners in Thailand's Banking Business in the Digital Era

นริศรา รวมศิริวัฒนกุล^{1*} / สุภัททา ปิณฑะแพทย์² / ภาวิณี บุญโยโสภณ³

Narissara Ruamsiriwattanakul / Supatta Pinthapataya /

Pawinee Boonyasophon

^{1,2}คณะพัฒนารัฐกิจและอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Business and Industrial Development,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok

³คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Architecture and Design

King Mongkut's University of Technology North Bangkok

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 18 มีนาคม 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 4 เมษายน 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 5 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของศักยภาพ (2) พัฒนารูปแบบศักยภาพ และ (3) จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาศักยภาพ

ผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเดลฟาย (Delphi Method) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในด้านการเงิน การธนาคาร และการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ข้อเสนอแนะผ่านการสนทนากลุ่ม สำหรับการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ใช้วิธี Item-Objective Congruence (IOC) ในการประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย นอกจากนี้ คู่มือแนวทางที่พัฒนาขึ้นยังได้รับการประเมินคุณภาพก่อนนำไปใช้งานจริง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range: IQR) เพื่อสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า “D - SMART Model” เป็นรูปแบบศักยภาพของผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติ คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะเพื่อการตรวจสอบ และด้านคุณลักษณะของผู้ตรวจการสถาบันการเงิน ภายในรูปแบบนี้มี 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ความรู้ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี (2) ความรู้เฉพาะทางสายวิชาชีพ (3) ทักษะการติดตาม (4) ทักษะการตรวจสอบ (5) ความถูกต้อง และ (6) ความร่วมมือและการพัฒนาตนเอง ทั้งนี้ องค์ประกอบดังกล่าวมี 12 องค์ประกอบรอง และ 24 องค์ประกอบย่อย ซึ่งได้รับการตรวจสอบและเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ คู่มือแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่จัดทำขึ้นได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการพัฒนาศักยภาพของผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: รูปแบบศักยภาพ, ผู้ตรวจการสถาบันการเงิน, ธนาคารพาณิชย์ไทย, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aims to: (1) study the components of potential required for financial institution examiners in Thailand's commercial banking business in the digital era, (2) develop a potential model, and (3) create a development guideline manual. The study employs the Delphi method, in-depth interviews, and focus group discussions. The participants include experts in finance, banking, and commercial bank auditing, as well as specialists providing insights in focus group discussions. The study also involves questionnaire validation using the Item-Objective Congruence (IOC) method and an evaluation of the development manual by experts. Data analysis is conducted through content analysis, utilizing statistical measures such as the median and interquartile range (IQR). The findings led to the development of the D-SMART Model, a competency framework for financial institution examiners in Thailand's commercial banking business in the digital era. The model consists of three dimensions: Knowledge, Skills, and Attributes, with six core components, twelve sub-components, and twenty-four specific elements. The six core components include: (1) Digital and Technology, (2) Specific Professional Knowledge, (3) Monitoring Skills, (4) Audit Skills, (5) Righteousness, and (6) Transformative Capabilities and Cooperation. The model and its components have been validated by experts, and the competency development guideline manual has been assessed as appropriate and applicable for enhancing the capabilities of financial institution examiners in the digital era.

Keywords: Potential Model, Financial Institution Examiners, Thai Commercial Bank, Digital Era

บทนำ

ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่หลากหลายภารกิจที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ เช่น การกำหนดนโยบายการเงินควบคุมอัตราดอกเบี้ยและปริมาณเงินเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การรักษาเสถียรภาพระบบการชำระเงินดูแลโครงสร้างพื้นฐานด้านการชำระเงินให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ การบริหารทุนสำรองระหว่างประเทศจัดการเงินสำรองเพื่อรักษาเสถียรภาพค่าเงินบาทและเศรษฐกิจไทย อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักที่สำคัญหน้าที่หนึ่ง คือการกำกับดูแลสถาบันการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินให้ดำเนินงานอย่างมั่นคง

ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินหลักที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยมีหน้าที่สำคัญครอบคลุมหลายด้านเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับประเทศและระดับโลก เนื่องจากธนาคารพาณิชย์มีบทบาทในฐานะตัวกลางในการทำธุรกรรมทางการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศ การเป็นตัวกลางทางการเงินนี้ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจสามารถหมุนเวียนเงินทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยธนาคารพาณิชย์จะทำหน้าที่รับฝากเงินจากประชาชนและภาคธุรกิจ โดยให้ค่าตอบแทนเป็นดอกเบี้ยให้แก่ผู้ที่ต้องการออมเงิน นอกจากนี้เพื่อกระตุ้นให้เกิดการออมแล้ว ธนาคารยังรับหน้าที่ในการทำให้ทรัพยากรทางการเงินถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ การรับฝากเงินไม่เพียงสร้างความมั่นคงทางการเงินให้แก่ผู้ฝาก แต่ยังเป็นแหล่งทุนสำคัญสำหรับธนาคารในการจัดสรรเงินให้กู้ยืม โดยธนาคารพาณิชย์ให้สินเชื่อแก่บุคคลทั่วไป รวมทั้งยังให้สินเชื่อแก่ภาคธุรกิจตั้งแต่ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) ไปจนถึงองค์กรขนาดใหญ่ เพื่อช่วยขยายกิจการและเพิ่มศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ นอกจากนี้ธนาคารพาณิชย์ยังมีบทบาทในการสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศ เช่น การจัดการเงินตราต่างประเทศ และการเปิดเครดิตทางการค้าเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการส่งออกสินค้าสู่ประเทศต่าง ๆ

ด้วยบทบาทที่สำคัญข้างต้น นำมาซึ่งความเสี่ยงในหลายมิติที่ธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงด้านเครดิต (Credit Risk) ซึ่งเกิดจากการปล่อยสินเชื่อให้แก่ลูกค้าที่อาจไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ตามกำหนด ความเสี่ยงด้านตลาด (Market Risk) ที่เกิดจากความผันผวนของอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน และราคาสินทรัพย์ทางการเงินที่ธนาคารถือครอง ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง (Liquidity Risk) อันเกิดจากการที่ธนาคารอาจไม่สามารถจัดหาเงินทุนได้เพียงพอในเวลาที่ต้องการเพื่อรองรับภาระผูกพันทางการเงิน ตลอดจนความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน (Operational Risk) ที่เกี่ยวข้องกับความผิดพลาดในการดำเนินงาน การทุจริตภายในองค์กร หรือความบกพร่องของกระบวนการทางธุรกิจ นอกจากนี้ ความเสี่ยงด้านกฎหมายและกฎระเบียบ (Regulatory and Compliance Risk) เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญ เนื่องจากธนาคารต้องปฏิบัติตามกฎหมายและข้อกำหนด

ผู้ตรวจการสถาบันการเงินเป็นบุคลากรของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์เพื่อประเมินความมั่นคงทางการเงินของธนาคาร ในการบริหารสินทรัพย์และหนี้สินให้เหมาะสม และตรวจสอบความสามารถในการจัดการความเสี่ยงในมิติต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงด้านเครดิต ตลาด ปฏิบัติการ และความมั่นคงทางไซเบอร์ ทั้งนี้ ธนาคารพาณิชย์ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่รวดเร็วทำให้ต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลพร้อมทั้งรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity) เพื่อป้องกันภัยคุกคาม ธนาคารต้องเผชิญแรงกดดันในการสร้างสมดุลระหว่างความปลอดภัยและความสะดวกในการใช้งาน หากเกิดความล้มเหลวในด้านนี้ จะส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นของลูกค้าและชื่อเสียงของธนาคาร ผู้ตรวจการสถาบันการเงินจึงมีบทบาทในการส่งเสริมการดำเนินงานของธนาคารภายใต้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตัดสินใจที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อลดโอกาสที่จะเกิดปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบการเงิน การตรวจสอบนี้ยังครอบคลุมถึงความสอดคล้องกับกฎหมายและประกาศหลักเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อให้

มั่นใจว่าธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน ในมิติของการคุ้มครองผู้บริโภคผู้ตรวจการสถาบันการเงินทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติต่อลูกค้า เช่น การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ชัดเจนและโปร่งใส การกำหนดอัตราดอกเบี้ยและค่าธรรมเนียมที่เหมาะสม และการหลีกเลี่ยงการบังคับขายผลิตภัณฑ์

การปฏิบัติงานในฐานะผู้ตรวจการสถาบันการเงินมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบและส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์ดำเนินธุรกิจทางการเงินภายใต้กรอบแนวทางของธนาคารแห่งประเทศไทย นอกเหนือจากความรู้เฉพาะทางแล้ว ผู้ตรวจการสถาบันการเงินต้องมีทักษะในการตรวจสอบอย่างรอบคอบ พร้อมดำเนินกระบวนการตรวจสอบอย่างแม่นยำและเป็นระบบ แม้ว่าการตรวจสอบข้อผิดพลาดจะมีความสำคัญ แต่การป้องกันล่วงหน้ายิ่งสำคัญกว่า เนื่องจากหากเกิดความผิดพลาดขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบการเงินและเศรษฐกิจในระดับประเทศ ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงและการกำหนดแนวทางป้องกันที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนี้ การสื่อสารและการทำงานร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือของกระบวนการตรวจสอบจึงเป็นคุณลักษณะที่สำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ระบบการเงินมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ศักยภาพของผู้ตรวจการสถาบันการเงินมีความสำคัญมากขึ้นกว่าที่เคย จำเป็นต้องมีความสามารถในการปรับตัวให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงเข้าใจแนวโน้มใหม่ ๆ เพื่อรับมือกับความท้าทายต่อการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์

ดังนั้น การศึกษารูปแบบศักยภาพของผู้ตรวจการสถาบันการเงินรวมทั้งการจัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาผู้ตรวจการสถาบันการเงินจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยเสริมสร้างทักษะ ความรู้และคุณลักษณะที่จำเป็น เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาผู้ตรวจการสถาบันการเงินให้สามารถคาดการณ์และบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานในสายงานที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบรวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนสามารถนำผลการวิจัยและคู่มือมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็น

แนวทางในการตรวจสอบและรับการตรวจสอบ ตลอดจนเป็นแนวทางในการวางแผน
พัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธนากรพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล
2. พัฒนารูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธนากรพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล
3. จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธนากรพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) โดยรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและสร้างความเห็นพ้อง (Consensus) ผ่านการสังเคราะห์ความคิดเห็นหลายรอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แม่นยำและน่าเชื่อถือ รวมทั้งมีการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อวิเคราะห์เชิงลึกในประเด็นสำคัญเพิ่มเติม

ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลในการวิจัย คัดเลือกจากบุคคลที่มีประสบการณ์และความรู้เชิงลึกในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การธนาคาร และการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ จำนวน 19 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความเห็นในการประชุมสนทนากลุ่มประกอบด้วยผู้มีประสบการณ์ในด้านการพัฒนาศักยภาพ การตรวจสอบสถาบันการเงิน และการบริหารจัดการธนาคารพาณิชย์ จำนวน 15 คน และผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินความเหมาะสมของคู่มือแนวทาง จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็น แบบสัมภาษณ์เชิงลึกคำถามปลายเปิด แบบสอบถามปลายปิดแบบประมาณค่า 5 ระดับ

แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและรูปแบบศักยภาพ รวมทั้งแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงิน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมใช้ค่าสถิติมัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (Interquartile Range: IQR)

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย (1) ทบทวนวรรณกรรม และพัฒนาคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ (2) เติลฟายรอบที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ 19 คน วิเคราะห์ข้อมูล จัดทำแบบสอบถาม และตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม (3) เติลฟายรอบที่ 2 ให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลคำตอบ และคำนวณค่าทางสถิติ (4) เติลฟายรอบที่ 3 ให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมตอบแบบสอบถาม ที่แสดงค่าสถิติของคะแนนกลุ่ม เพื่อทบทวนคำตอบโดยสามารถยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงคำตอบได้ (5) วิเคราะห์ข้อมูลคำตอบ และจัดทำร่างรูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงิน (6) นำเสนอร่างรูปแบบ ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน ผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ (7) จัดทำร่างคู่มือแนวทางการพัฒนา และให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คนประเมินความเหมาะสม จากนั้นปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ (8) นำเสนอร่างที่ปรับปรุงแล้วเพื่อขอความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา (9) จัดทำเล่มวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาศักยภาพที่จำเป็นของผู้ตรวจการสถาบันการเงินในยุคดิจิทัล พบว่าการปฏิบัติงานในบริบทของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ครอบคลุมและลึกซึ้งมากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความซับซ้อนของระบบการเงินในปัจจุบัน งานวิจัยนี้จึงได้พัฒนาโมเดลภายใต้ชื่อ “D-SMART Model” ซึ่งสะท้อนถึงองค์ประกอบศักยภาพของผู้ตรวจการสถาบันการเงินใน 3 มิติหลัก ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะเพื่อ

การตรวจสอบ (Skills) และด้านคุณลักษณะของผู้ตรวจการ (Attributes) โดยมีรายละเอียดขององค์ประกอบแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัลใน 3 มิติ ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะเพื่อการตรวจสอบ (Skills) และด้านคุณลักษณะของผู้ตรวจการสถาบันการเงิน (Attributes) คือ “D - SMART Model” ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบรอง และ 24 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

องค์ประกอบหลักที่ 1 ความรู้ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี (D - Digital and Technology) องค์ประกอบรอง 1) ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศ องค์ประกอบย่อย (1) ความรู้ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ (2) ความรู้ด้านการจัดทำข้อมูลดิจิทัล องค์ประกอบรอง 2) ความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการตรวจสอบ องค์ประกอบย่อย (3) โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อตรวจสอบ (4) ระบบการรับส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

องค์ประกอบหลักที่ 2 ความรู้เฉพาะทางสายวิชาชีพ (S - Specific Professional Knowledge) องค์ประกอบรอง 3) ธุรกิจธนาคาร การเงิน และเศรษฐกิจ องค์ประกอบย่อย (5) ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ การเงินและการบัญชี (6) ภัยทางการเงิน ข่าวสาร เศรษฐกิจและแนวโน้ม องค์ประกอบรอง 4) กฎหมายและการกำกับดูแล องค์ประกอบย่อย (7) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์ (8) ธรรมาภิบาลและการคุ้มครองผู้บริโภค

องค์ประกอบหลักที่ 3 ทักษะการติดตาม (M - Monitoring Skills) องค์ประกอบรอง 5) การแสวงหาข้อมูล องค์ประกอบย่อย (9) การรวบรวมข้อมูล (10) การประมวลผลข้อมูล องค์ประกอบรอง 6) การติดตามเพื่อการตรวจสอบ องค์ประกอบย่อย (11) การติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (12) การติดตามสถานะและความเปลี่ยนแปลง

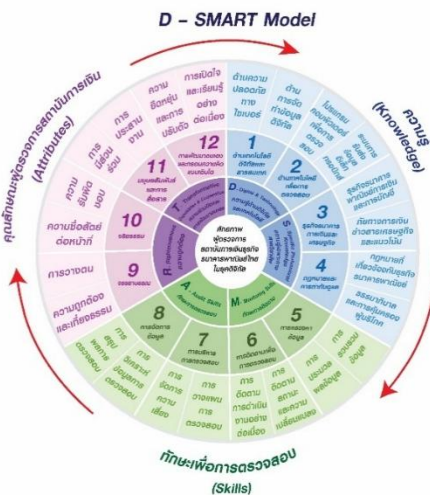
องค์ประกอบหลักที่ 4 ทักษะการตรวจสอบ (A - Audit Skills) องค์ประกอบรองที่ 7) การบริหารการตรวจสอบ องค์ประกอบย่อย (13) การวางแผนการตรวจสอบ

(14) การจัดการความเสี่ยง องค์ประกอบรอง 8) การจัดการข้อมูล องค์ประกอบย่อย
(15) การวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบ (16) การสรุปผลการตรวจสอบ

องค์ประกอบหลักที่ 5 ความถูกต้อง (R - Righteousness) องค์ประกอบรอง 9) จรรยาบรรณ องค์ประกอบย่อย (17) ความถูกต้องและเที่ยงธรรม (18) การวางตน องค์ประกอบรองที่ 10) จริยธรรม องค์ประกอบย่อย (19) ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ (20) ความรับผิดชอบ

และองค์ประกอบหลักที่ 6 ความร่วมมือและการพัฒนาตนเอง (T – Transformative Capabilities and Cooperation) องค์ประกอบรอง 11) มนุษยสัมพันธ์และการสื่อสาร องค์ประกอบย่อย (21) การมีส่วนร่วม (22) การประสานงาน องค์ประกอบรอง 12) การพัฒนาตนเองและกรอบความคิดแบบเติบโต องค์ประกอบย่อย (23) ความยืดหยุ่น และการปรับตัว (24) การเปิดใจและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. ผลการพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล เป็นดังนี้

ภาพที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการ
สถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล

3. ผลการจัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงิน
ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล

คู่มือแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินธุรกิจธนาคาร
พาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 แนะนำคู่มือ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของการ
จัดทำคู่มือ รูปแบบศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงินในยุคดิจิทัล ประโยชน์ของคู่มือ
และข้อแนะนำก่อนนำคู่มือไปใช้

ส่วนที่ 2 หลักการและแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจการสถาบันการเงิน
ธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 6 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 ความรู้
ดิจิทัลและเทคโนโลยี (D - Digital and Technology) หมวดที่ 2 ความรู้เฉพาะทางใน
สายวิชาชีพ (S - Specific Professional Knowledge) หมวดที่ 3 ทักษะการติดตาม
(M - Monitoring Skills) หมวดที่ 4 ทักษะการตรวจสอบ (A - Audit Skills) หมวดที่ 5
ความถูกต้อง (R - Righteousness) และหมวดที่ 6 ความร่วมมือและการพัฒนาตนเอง
(T – Transformative Capabilities and Cooperation) โดยในแต่ละหมวดจะมีการ
อธิบายผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการพัฒนารูปแบบการพัฒนา วิธีการประเมินผล และเกณฑ์
การประเมินผล

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่สร้าง D-SMART Model สำหรับการพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจการ
สถาบันการเงินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยในยุคดิจิทัล ถูกออกแบบมาเพื่อช่วยสนับสนุน
ให้ผู้ตรวจการมีความพร้อมทั้งด้านการจัดการเทคโนโลยี ความเข้าใจในกระบวนการทาง
การเงิน และความสามารถในการปรับตัวกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง โดยอภิปรายผล ดังนี้

1. ความรู้ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี (D-Digital and Technology)

การพัฒนาความรู้ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้าง
ศักยภาพของผู้ตรวจการสถาบันการเงินในยุคดิจิทัล โดยช่วยให้สามารถรับมือกับความ

ท้าทายที่ซับซ้อนในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ได้อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของชินทร์ทิพย์ ปั่นสุวรรณ (2565) ซึ่งเน้นการบริหารความเสี่ยงไซเบอร์ การตระหนักรู้ในองค์กรและการติดตามภัยคุกคามอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของทองน้ำ วรมหัทธกุล (2566) ที่พบว่าทักษะการจัดทำข้อมูลดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเพิ่มประสิทธิภาพธุรกิจธนาคาร นอกจากนี้ ระบบ Supervisory Tool (SupTool) และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ ยังช่วยให้กระบวนการตรวจสอบมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leocádio et al. (2024) ที่เน้นความสามารถด้านเทคโนโลยีในการตรวจสอบ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุภาวดี บัวบน (2565) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีก้าวกระโดด (Disruptive Technology) มาประยุกต์ใช้ในธนาคารเพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภค นอกจากนี้ งานวิจัยของปิติพัฒน์ นิตยกุลพันธุ์ (2565) ยังพบว่าการใช้เทคโนโลยีตรวจสอบและจัดการข้อมูลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพองค์กร

2. ความรู้เฉพาะทางในสายวิชาชีพ (S – Specific Professional knowledge)

ความรู้ในด้านธุรกิจธนาคารพาณิชย์ การเงิน การบัญชี ภัยทางการเงิน และแนวโน้มเศรษฐกิจเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การตรวจสอบมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของผาณิตา สันติสุข และพรรณทิพย์ อย่างกลั่น (2566) ที่พบว่า ความรู้ด้านการบัญชี การสอบบัญชี จรรยาบรรณ กฎระเบียบ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อคุณภาพการตรวจสอบและลดข้อผิดพลาด ในด้านกฎหมายและการกำกับดูแล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Adisaputra (2023) ซึ่งเน้นว่าความสามารถของเจ้าหน้าที่กำกับดูแลช่วยให้สถาบันการเงินปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมาย ลดความเสี่ยง และป้องกันการทุจริต สำหรับแนวทางกำกับดูแลตามความเสี่ยง (Risk-Based Supervision) รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Van Greuning and Bratanovic (2020) ซึ่งระบุว่า เป็นแนวทางที่ช่วยประเมินและจัดการความเสี่ยง โดยเฉพาะผลกระทบจาก FinTech และภัยไซเบอร์ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Baskerville et al. (2020)

ที่ชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานกฎหมายและเทคโนโลยีช่วยเพิ่มความโปร่งใสและความเชื่อมั่นของผู้บริโภคในระบบการเงินดิจิทัล

3. ทักษะการติดตาม (M - Monitoring Skills)

การติดตามเป็นกระบวนการต่อเนื่องในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และติดตามสถานะความเสี่ยงหรือการเปลี่ยนแปลงของสถาบันการเงิน รวมถึงการติดตามผลการดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำ การประมวลผลข้อมูลช่วยระบุความเชื่อมโยงของข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง เช่น ความผันผวนของตลาดและความเสี่ยงด้านปฏิบัติการเพื่อให้มั่นใจว่าธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติตามข้อกำหนด รวมถึงตรวจสอบการแก้ไขข้อบกพร่อง และสรุปผลการติดตามให้ผู้บริหารตัดสินใจ สอดคล้องกับการศึกษาของปรมัตต์ ไวรักษ์ (2562) ที่กล่าวถึงการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลด้านความปลอดภัยไซเบอร์ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mazurchenko, Zelenka and Maršíková (2022) ที่เน้นการประมวลผลข้อมูลใน Banking 4.0 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของผาณิตา สันติสุข และพรหมทิพย์ อย่างกลั่น (2566) ที่เน้นการติดตามสถานะข้อมูลและการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาคุณภาพของงานตรวจสอบให้มีมาตรฐาน ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของสราภรณ์ กมลสุทธิไพจิตร (2563) ที่กล่าวถึงทักษะการบริหารงานตรวจสอบที่ผู้ตรวจสอบต้องมี นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษา Adisaputra (2023) ซึ่งชี้ให้เห็นบทบาทของหน่วยกำกับดูแลในการติดตามและประเมินสถานะการดำเนินงานของสถาบันการเงินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส

4. ทักษะการตรวจสอบ (A - Audit Skills)

ทักษะการตรวจสอบเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้ผู้ตรวจการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีมาตรฐาน ครอบคลุมการบริหารการตรวจสอบ การวางแผนการจัดการความเสี่ยง การจัดการข้อมูล และการสรุปผล โดยการวางแผนตรวจสอบที่ดีช่วยกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนและระบุปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Leocádio, Malheiro and Reis (2024) ซึ่งเน้นว่าผู้ตรวจสอบต้องพัฒนา

แนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงเสมอ โดยการผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลกับกระบวนการตรวจสอบช่วยลดความเสี่ยงและเพิ่มประสิทธิภาพ ในส่วนของการจัดการข้อมูล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Osei, Cherkasova and Oware (2023) ที่กล่าวถึงการนำ FinTech and RegTech มาใช้ในกระบวนการตรวจสอบเพื่อเสริมการวิเคราะห์ข้อมูลและการบริหารความเสี่ยง นอกจากนี้ การสรุปผลการตรวจสอบเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจสถานะของสถาบันการเงิน และช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพ

5. ความถูกต้อง (R - Righteousness)

ความถูกต้องเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ตรวจการสถาบันการเงิน ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือ โปร่งใส และความยั่งยืนในกระบวนการตรวจสอบครอบคลุม จรรยาบรรณ จริยธรรม ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบผู้ตรวจการต้องหลีกเลี่ยงอคติและผลประโยชน์ส่วนตน สอดคล้องกับงานวิจัยของพุฒิพงศ์ สิริสถาพรทรัพย์ (2565) ที่ระบุว่าการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพช่วยสร้างความเชื่อมั่นในองค์กร และสอดคล้องกับการศึกษาของ Baskerville, Capriglione and Casalino (2020) ที่พบว่าความไว้วางใจในกระบวนการทางการเงินดิจิทัลช่วยพัฒนาองค์กรและสร้างความยั่งยืน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaptein (2019) ที่ระบุว่าการวางตนอย่างเหมาะสมช่วยลดความขัดแย้งทางจริยธรรมและเพิ่มการยอมรับกระบวนการตรวจสอบ ในด้านจริยธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ Robbins and Judge (2019) ที่พบว่าความซื่อสัตย์ของผู้นำส่งผลต่อพฤติกรรมของพนักงาน นอกจากนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมขมิ พงศ์ศรีโรจน์ (2564) ซึ่งระบุว่าภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อค่านิยมจริยธรรมในองค์กร สำนักงาน ก.พ. (2566) เน้นย้ำหลักความโปร่งใสและความรับผิดชอบที่สามารถประยุกต์ใช้ในงานตรวจสอบสถาบันการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ความร่วมมือและการพัฒนาตนเอง (T – Transformative Capabilities and Cooperation)

ความร่วมมือและการพัฒนาตนเองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและโครงสร้างทางการเงินมีความซับซ้อน การมีมนุษยสัมพันธ์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานราบรื่น รวมถึงการพัฒนาตนเองผ่านกรอบความคิดแบบเติบโต สอดคล้องกับงานวิจัยของพัทธนันท์ เปรมสมิทธิ์ (2562) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีความสามารถในการสร้างทีมและการสื่อสารสามารถเพิ่มขีดความสามารถองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของภคพร เปลี่ยนโพธิ์ทอง และมณฑล สรไกรกิติกุล (2562) ที่ระบุว่าบรรยากาศความร่วมมือในองค์กรมีผลต่อความสามารถของพนักงานในการปรับตัวสู่ยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปรมัตต์ ไวรักษ์ (2562) ที่เน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลและสถาบันการเงิน ตลอดจนสอดคล้องกับการศึกษาของ Dweck (2007) ที่ระบุว่ากรอบความคิดแบบเติบโตช่วยให้บุคลากรพัฒนาตนเอง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Robbins and Judge (2019) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้พนักงานรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในองค์กร นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการวิจัยของสุภาวดี บัวบน (2565) ซึ่งพบว่าความสามารถในการปรับตัวของบุคลากรภาคธนาคารช่วยรองรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อผู้ตรวจการสถาบันการเงิน

1.1 ผู้ตรวจการสถาบันการเงินควรเสริมสร้างความรู้ด้านดิจิทัลและเทคโนโลยี โดยเฉพาะความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity) และมาตรการป้องกัน เช่น การเข้ารหัสข้อมูล (Encryption) การวิเคราะห์ช่องโหว่ของระบบ และการติดตามแนวโน้มภัยคุกคามใหม่ ๆ การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลดิจิทัล เช่น AI และ Machine Learning

1.2 ผู้ตรวจการสถาบันการเงินควรพัฒนาทักษะการติดตามและตรวจสอบจากการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการสรุปผล ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญ

ผู้ตรวจการใช้ทักษะเหล่านี้เพื่อติดตามสถานะสถาบันการเงิน เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน การตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือการวิเคราะห์แนวโน้มเศรษฐกิจ การใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบ SupTool หรือซอฟต์แวร์ตรวจสอบข้อมูลช่วยเพิ่มความสามารถในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลที่ครอบคลุมและเชื่อถือได้

1.3 ผู้ตรวจการสถาบันการเงินต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณและจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงธรรม และความรับผิดชอบ ซึ่งเสริมสร้างความน่าเชื่อถือในผลการตรวจสอบ ควรหลีกเลี่ยงอคติและการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก โดยเน้นรายงานผลที่โปร่งใสและถูกต้องแม่นยำในสถานการณ์ที่มีแรงกดดัน การยึดมั่นในหลักการเหล่านี้ช่วยให้กระบวนการตรวจสอบน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับในวงกว้าง

1.4 ผู้ตรวจการสถาบันการเงินควรเรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อเนื่อง ในยุคที่เทคโนโลยีและกฎระเบียบเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ควรมีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) เพื่อเปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่และพัฒนาความสามารถ เช่น การใช้เทคโนโลยีใหม่ การจัดการความเสี่ยงในระบบดิจิทัล และการศึกษากฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลง การปรับตัวอย่างรวดเร็วในสถานการณ์ซับซ้อนช่วยเพิ่มคุณภาพและความแม่นยำของกระบวนการตรวจสอบ

2. ข้อเสนอแนะต่อองค์กร : ธนาคารแห่งประเทศไทยในฐานะหน่วยงานกำกับตรวจสอบธนาคารพาณิชย์

2.1 ธนาคารแห่งประเทศไทยควรจัดอบรมภาคปฏิบัติเกี่ยวกับเทคโนโลยี เช่น ระบบ SupTool และซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบ โดยเน้นการใช้งานจริง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย AI และ Machine Learning เพื่อตรวจจับแนวโน้มความเสี่ยงหรือความผิดปกติในระบบการเงิน

2.2 ธนาคารแห่งประเทศไทยควรส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อเพิ่มคุณภาพการตรวจสอบ ตัวอย่างเช่น อบรมด้านการสื่อสาร การบริหารความขัดแย้ง และการทำงานภายใต้แรงกดดัน เพื่อให้ผู้ตรวจการสามารถ

ทำงานร่วมกันได้ราบรื่น รวมทั้งพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์และการประสานงานกับ
ธนาคารพาณิชย์และหน่วยงานภายนอก

2.3 ธนาคารแห่งประเทศไทยควรจัดทำโปรแกรมพัฒนาผู้ตรวจการสถาบัน
การเงินที่เน้นการบริหารความเสี่ยง โดยมุ่งเน้นการวางแผนการตรวจสอบและการบริหาร
ความเสี่ยง รวมถึงการอบรมแนวทางการประเมินความเสี่ยงดิจิทัล เช่น ภัยคุกคามทาง
ไซเบอร์ และการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ต้องตรวจสอบเพื่อใช้เป็นแนว
ทางการทำงานจริง

2.4 ธนาคารแห่งประเทศไทยควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต โดยให้ผู้ตรวจการมีโอกาสเข้าร่วมอบรมเทคโนโลยีใหม่ เรียนรู้แนว
ปฏิบัติระดับสากล เช่น การสัมมนา ศึกษาดูงานระหว่างประเทศ หรือฝึกอบรมร่วมกับ
ผู้เชี่ยวชาญ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในกระบวนการตรวจสอบ
โดยเน้น Blockchain และ Big Data Analytics ซึ่งช่วยเพิ่มความโปร่งใส ความปลอดภัย
และความแม่นยำในการตรวจจับความผิดปกติ แนวโน้มความเสี่ยง และการทุจริต

3.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง Growth Mindset และประสิทธิภาพ
การตรวจสอบ เพื่อพัฒนาความสามารถในการปรับตัวของผู้ตรวจการสถาบันการเงินโดย
ระบุปัจจัยเสริมสร้างศักยภาพ เช่น โปรแกรมฝึกอบรมที่เน้น Growth Mindset

3.3 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการตรวจสอบในบริบทของ
ความร่วมมือระหว่างสถาบันการเงินและหน่วยงานกำกับดูแล เช่น ความไว้วางใจ
การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีร่วมกัน ซึ่งช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพ
ในการจัดการความเสี่ยง

3.4 ศึกษาเปรียบเทียบการตรวจสอบสถาบันการเงินในไทยกับประเทศที่มี
ระบบการเงินดิจิทัลที่พัฒนาแล้ว เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดและนำมาปรับใช้ในไทย

โดยพิจารณาความแตกต่างด้านกฎหมาย เทคโนโลยี และแนวทางการจัดการความเสี่ยง

เอกสารอ้างอิง

- ชมชไม พงศ์ศรีโรจน์. (2564). การตัดสินใจเชิงจริยธรรมของผู้ทำบัญชีและแนว
ปฏิบัติการบัญชีบริหารของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย
[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ].
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชรินทร์ทิพย์ ปันสุวรรณ. (2565). แนวทางการกำกับดูแลการรับมือภัยคุกคามความมั่นคง
ปลอดภัยไซเบอร์ขององค์กรในยุคดิจิทัล [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
คณะรัฐศาสตร์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองน้ำ วรรณทนต์กุล. (2566). การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จากการ
เปลี่ยนแปลงดิจิทัลของธุรกิจธนาคารในประเทศไทย [ดุขุณิพนธ์ปริญญาดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย]. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ปรมัตถ์ ไวรักษ์. (2562). การศึกษามาตรการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ต่อสถาบัน
การเงิน [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงาน
ยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิติพัฒน์ นิตยกุลพันธ์. (2565). การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีทางการเงินและผลกระทบต่อ
ประสิทธิภาพของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย [ดุขุณิพนธ์ปริญญาดุษฎี
บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ].
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ผาณิตา สันติสุข และพรณทิพย์ อย่างกลิ่น. (2566). การพัฒนาความรู้และทักษะทาง
วิชาชีพส่งผลต่อคุณภาพงานสอบบัญชีของผู้ตรวจสอบของสำนักงานการตรวจ
เงินแผ่นดิน. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,
6(2), 465-479.

- พัทธนันท์ เปรมสมิทธิ์. (2562). การศึกษาการพัฒนากระบวนการบริหารของผู้บริหารสู่องค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการเงินการธนาคาร [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ คุุชฎิบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พุดผิงค์ สิริสถาพรทรัพย์. (2565). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของตำแหน่งผู้จัดการสาขาของธนาคารในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภคพร เปลี่ยนไฟโรจน์ และมณฑล สรไกรกิติกุล. (2562). มุมมองและการปรับตัวของพนักงานในยุคบริการทางการเงินดิจิทัล. *วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 8(1), 62-74.
- สราภรณ์ กมลสุทธิไพจิตร. (2563). ทักษะที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบบัญชีของนักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงาน ก.พ. (2566). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร.
- สุภาวดี บัวบน. (2565). การปรับตัวของธนาคารพาณิชย์ในยุคดิจิทัล [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Adisaputra, A. K. (2023). Analysis of financial services authority employees' competence in the regulation and supervision of financial institutions. *JEMBA: Journal of Economics, Management, Business, and Accounting*, 1(1), 59–68.
- Baskerville, R., Capriglione, F., & Casalino, N. (2020). Impacts, challenges and trends of digital transformation in the banking sector. *Law and Economics Yearly Review*, 9(2), 341–362.
- Dweck, C. S. (2007). *Mindset: The New Psychology of Success*. Ballantine Books.

-
- Kaptein, M. (2019). The moral entrepreneur: A new component of ethical leadership. *Journal of Business Ethics*, 156(4), 1135-1150.
- Leocádio, D., Malheiro, L., & Reis, J. (2024). Auditors in the digital age: A systematic literature review. *Administrative Sciences*, 14(1), 238.
- Mazurchenko, A., Zelenka, M., & Maršíková, K. (2022). Demand for employees' digital skills in the context of Banking 4.0. *E&M Economics and Management*, 25(1), 83 –98.
- Osei, K. A., Mensah, I. D., & Boateng, F. (2023). Digital transformation in financial services: Challenges and strategies. *Journal of Financial Services Marketing*, 28(3), 455-472.
- Robbins, S. P., & Judge, T. A. (2019). *Organizational Behavior* (18th ed.). Pearson Education.
- Treviño, L. K., den Nieuwenboer, N. A., & Kish-Gephart, J. J. (2014). (Un)ethical behavior in organizations. *Annual Review of Psychology*, 65(1), 635-660.
- Van Greuning, H., & Bratanovic, S. B. (2020). *Analyzing Banking Risk* (4th ed.). World Bank Group.

Authors

Ms.Narissara Ruamsiriwattanakul

Doctoral Student of Industrial Business and Human Resource Development Executive Development Program,

Faculty of Business and Industrial Development, King Mongkut's University of Technology North Bangkok

Tel: 081-172-1724 Email: mylilytulip@gmail.com

Associate Professor Dr. Supatta Pinthapataya

Faculty of Business and Industrial Development, King Mongkut's
University of Technology North Bangkok

Tel: 0 2555 2000 ext. 3817 Email: Supatta.p@bid.kmutnb.ac.th

Associate Professor Dr. Pawinee Boonyasopon

Faculty of Architecture and Design, King Mongkut's University of
Technology North Bangkok

Tel: 02-555-2000-6825 Email: pawinee.b@archd.kmutnb.ac.th

แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

Guidelines for Developing Educational Management in the 21st Century for Bangkok Metropolitan Affiliated Schools

วริศรา พรหมวัง^{1*} / นัทนิชา โชติพิทยานนท์²

Warisara Promwang / Natnicha Chotpittayanon

^{1,2} วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 12 มกราคม 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 14 เมษายน 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 15 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ชนะจากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิมไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์ ทำทายและซับซ้อนซึ่งส่งผลต่อการจัดระบบการศึกษา วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งคำนวณของ Taro Yamane (1973) ที่มี

ระดับความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและงานวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 ท่านวิเคราะห์ด้วยการสร้างข้อสรุป แบบอุปนัย ผลการศึกษา 3 ประเด็น ดังนี้

- 1) สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยรวมมีปัญหายุ่งยากในระดับมาก ด้านที่มีปัญหาในการจัดการมากที่สุด คือ การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ปัญหาที่พบมากในด้านการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่โรงเรียน คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ หลักสูตรต้องพัฒนาทักษะที่ใช้ได้ตลอดชีวิตเท่าที่ควร
- 2) การจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ พบว่า มีการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีการจัดการมากที่สุด คือ การประเมินผลกลยุทธ์ ซึ่งจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า โรงเรียนมีการติดตามและประเมินผลช่วยระบุจุดอ่อนและปรับปรุงแผนให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง และ
- 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่สำคัญ คือ ควรมีการจัดทำเป็นนโยบายที่มีความต่อเนื่อง และต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ในเนื้อหาการเรียนการสอน รวมถึงการส่งเสริมด้านทักษะชีวิตและงานอาชีพให้มากขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21, โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร, แนวทางการพัฒนาโรงเรียน

Abstract

This research studies education management for the 21st century, which requires a change of perspective from the traditional paradigm to a new paradigm-flexible, creative, challenging, and complex-affecting the organization of the education system. The objectives are: (1) to study the problems of education management in the 21st century; (2) to study education management in the 21st century with strategic management; and (3) to propose guidelines for developing 21st-century education management for schools under the Bangkok Metropolitan Administration (BMA). This is mixed-methods research. A questionnaire was used to collect data from teachers and educational personnel in BMA schools; the sample size was calculated using Taro Yamane (1973) with an error level not exceeding in 95%, yielding a sample of 400 persons. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, and qualitative research involved interviews with 12 key informants analyzed by inductive conclusion. Results in three issues are as follows. (1) Regarding the problems of 21st-century education management in BMA schools found out that overall the problems were at a high level; the area with the greatest management problems was education management for the security of society and the nation. From focus group discussions with key informants, the major problems found were that human resource development does not yet meet labor-market and national-development needs, and curricula need to develop lifelong skills as they should. (2) Regarding 21st-century education management with strategic management in BMA schools, overall it was at the highest level; the most managed aspect was strategic evaluation. From focus group discussions with key informants, schools were found to monitor and

evaluate in ways that help identify weaknesses and continuously improve plans. (3) Important guidelines for developing 21st-century education management in BMA schools are: there should be a continuous policy; promotion of community participation; emphasis on integrating knowledge into teaching content; and increased promotion of life skills and careers.

Keywords: 21st Century Education Management, Affiliated Schools Bangkok, School Development Guide

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งที่สร้างใหม่มนุษย์เกิดกระบวนการทางความรู้ ความคิดและความประพฤติทางสังคมต่าง ๆ เพื่อความก้าวหน้าของสังคมแต่สำหรับประเทศไทยยิ่งสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปมากมาย ซึ่งสำหรับประเทศไทยเองนั้นในภาคการศึกษาก็เล็งเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอย่างรวดเร็วที่เรียกว่า โลกาวิตัน อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้มีการกำหนดนโยบายให้สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถ และศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก มีแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันเตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 รวม 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ เพื่อความสำเร็จทั้งด้านการงานและการดำเนินชีวิต ดังนั้นกลไกสำคัญในการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาแต่ละแห่ง คือ ผู้บริหารที่จะต้องมีความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น และสอดคล้องกับแนวทางการบริหารของหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้งมีแนวทางในการกำหนดนโยบายการจัด

การศึกษาของโรงเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

โดยในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งนั้น จะต้องยึดตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2574 ที่ได้กำหนดทิศทางเพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ในทุกช่วงวัยให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ ความรู้ และสมรรถนะของมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและประเทศในศตวรรษที่ 21 โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระบบการศึกษา ได้แก่ (สร้อยสุตา ศุภมาตย์, 2566: 12)

1. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นภาคการศึกษาจึงต้องพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการเรียนการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2. ปัจจุบันจำนวนประชากรอายุ 0-17 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อระบบการศึกษาในด้านของจำนวนผู้เรียนที่ลดลงในทุกระดับการศึกษา

3. ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะประชากรให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจยุคใหม่ ส่งผลทำให้ภาคการศึกษาต้องมีการปรับหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนที่จบออกไปมีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับบริบท และความต้องการในภาคธุรกิจ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2559: 10-12)

จากปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระบบการศึกษาทั้ง 3 ด้านที่กล่าวไปแล้วนั้น ส่งผลทำให้สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้มีการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะส่งผลทำให้นักเรียนที่จบออกไปมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสมกับสภาพสังคม การดำเนินชีวิต และสภาพเศรษฐกิจยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 มากขึ้น ดังนั้นในการศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาก็จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพ

การจัดการศึกษาของประเทศไทยให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 มากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์
3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

วิจารณ์ พานิช (2556: 38) กล่าวว่า การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม สาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียน ต้องเรียนเอง ครูต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจ และ สมองของตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่ง Stewart (2012: 23) ได้กล่าวถึง สภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 ว่ามี ความเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ด้านที่เป็นผลจากการคิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดสังคมโลกไร้พรมแดนทั้งการติดต่อสื่อสาร การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัย การดำเนินธุรกิจและวิถีชีวิตของผู้คนที่ทั้งมีอิสระและพึ่งพากัน มากขึ้นเกิดสังคมและเศรษฐกิจ ฐานความรู้ทำให้สังคมต้องการคนที่มีความรู้มากขึ้น ทั้งการคิดแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม เป็นต้น เพื่อพร้อมรับมือกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจแบบเน้นความรู้ (Knowledge

based economies) ดังนั้นแรงงานยุคใหม่ต้องเป็นแรงงานที่มีสมรรถนะสากลจึงจะสามารถนำตนเองไปสู่ การจ้างงานในระดับนานาชาติ การพัฒนาการศึกษา จึงถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้เพื่อนำพาประชาชนของตนเองให้หลุดพ้นจากความยากจนและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้รับการพัฒนามาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21ST Century Skills) หรือเรียกย่อว่า เครือข่าย P21 ประมาณปี ค.ศ. 2002 ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาจากความร่วมมือของครู นักการศึกษา และผู้นำทางธุรกิจของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่และสำนักงานการศึกษาของรัฐ ที่ต้องการให้เยาวชนมีความรู้และทักษะสำหรับออกไปดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 (เก็จกนก เอื้อวงศ์, 2564: 157-158) โดยกรอบความคิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แสดงให้เห็นถึงการบูรณาการระหว่าง 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) วิชาแกนและแนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 2) ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 3 กลุ่มทักษะ ได้แก่ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและการทำงาน และ 3) ระบบสนับสนุนที่จำเป็นประกอบด้วย 4 ระบบ ได้แก่ มาตรฐานและการประเมินของศตวรรษที่ 21 หลักสูตรและการสอนของศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทางวิชาชีพของศตวรรษที่ 21 และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของศตวรรษที่ 21 (Trilling & Fadel, 2009: 19)

กล่าวโดยสรุป การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องยึดผลลัพธ์ทั้งในวิชาแกน และทักษะแห่งศตวรรษที่ใหม่ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะช่วยเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนให้รู้จักคิด เรียนรู้ทำงาน แก้ปัญหาสื่อสาร และร่วมมือทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิด เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาชาติ ดังนั้นการให้การศึกษาที่มีคุณภาพแก่คนในชาติจึงเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐ การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานจึงเป็นกระบวนการที่จะขับเคลื่อนการศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้

โดยความหมายของการจัดการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พุทธศักราช 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 5) มีจุดมุ่งหมายที่กล่าวว่า การศึกษาเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และการให้สังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบภายในของสถานศึกษา เช่น ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำให้งิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาดำเนินไปได้ด้วยดี คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งจะต้องระดมสรรพกำลังบุคลากรทุกฝ่ายตั้งแต่ ผู้สอน ผู้เรียน กรรมการสถานศึกษา และชุมชน มาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ เพื่อกำหนดทิศทางหรือวิสัยทัศน์จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานตามแผนการนิเทศ ติดตามผล และการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

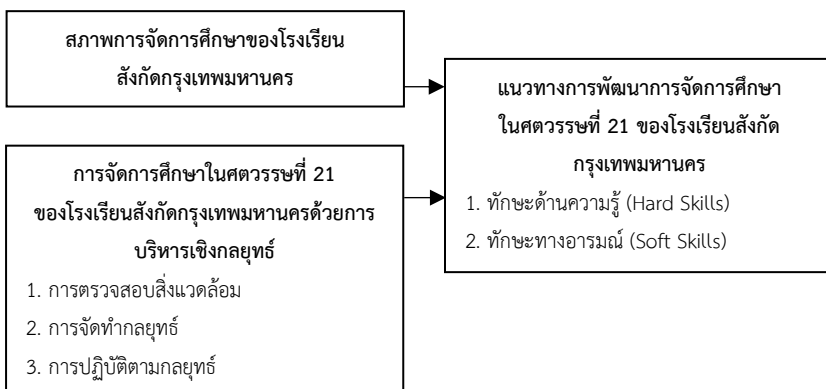
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พิกุล นามสูง (2565: 30-31) ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการดำเนินชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ด้านการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบที่จะบริหารสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ในบทความวิชาการนี้จึงขอเสนอประเด็นเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 และทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย 4 ทักษะ คือ (1) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ (2) ทักษะการสื่อสาร (3) ทักษะทางเทคโนโลยีและการใช้ดิจิทัล (4) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เพื่อนำไปสู่การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จึงจะสามารถจัดการศึกษาให้ได้ผลผลิตและผลลัพธ์ที่ดีเลิศได้

พรนัชชา แก้วมัตย์ และคณะ (2565: 9-10) ศึกษาเรื่องข้อเสนอสู่เชิงนโยบาย การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสู่คุณภาพสำนักงานศึกษาธิการภาค 14 พบว่า สภาพ ปัจจุบันมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เรียงลำดับจากค่ามากไปน้อย ดังนี้ 1) ด้านการบริหารการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 2) ด้านการบริหารเทคโนโลยี สำหรับสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 3) ด้านการพัฒนาครูผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ในยุค ดิจิทัล และ 4) ด้านการพัฒนาระบบการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามลำดับ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของ โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาจากโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 14,535 คน จากโรงเรียนจำนวน 437 แห่ง ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973: 29) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ผลการคำนวณได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 399.972 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่

1. สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา

2. การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ แบ่งเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบสิ่งแวดล้อม 2) การจัดทำกลยุทธ์ 3) การปฏิบัติตามกลยุทธ์ และ 4) การประเมินผลกลยุทธ์

ตัวแปรตาม 1 ตัว คือ แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1. ทักษะด้านความรู้ (Hard Skills) และ 2. ทักษะทางอารมณ์ (Soft Skills)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ส่วนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (ชูศรี วงษ์รัตน์, 2541: 90)

ส่วนที่ 3 การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ โดยลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (ชูศรี วงษ์รัตน์, 2541: 90)

ส่วนที่ 4 แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของ โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย โดยลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (ชูศรี วงษ์รัตน์, 2541: 90)

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แนวทางการจัดการศึกษาการพัฒนา การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

4.1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎี ตลอดจนหนังสือตำรา วรรณกรรม งานวิจัย บทความอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูล ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาประกอบการเรียบเรียงข้อมูลและอธิบายผลการศึกษาวิจัย และเก็บข้อมูลจากเอกสาร secondary

4.2 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยส่งแบบสอบถามออนไลน์จาก Google Form ให้กับกลุ่มตัวอย่าง ในการตอบแบบสอบถามและเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics Analysis) โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และนำเสนอข้อมูลในตารางเพื่ออธิบายเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาจากโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 12 คน โดยคัดเลือกจากความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความเหมาะสมกับประเด็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก ทั้งนี้ การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นไปโดยสมัครใจและความยินยอมในการให้ข้อมูลอย่างเปิดเผย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ประกอบการสนทนากลุ่ม โดยแบ่งประเด็นในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาอย่างไร

ประเด็นที่ 1 การจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีการจัดการศึกษาที่สำคัญในการจัดการศึกษาอย่างไร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การนำเสนอรูปแบบงานวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยพยายามค้นหา วิเคราะห์ และตีความหมายที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้น แล้วนำมาสรุปเป็นข้อความบรรยาย

4.2 ใช้การเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน พร้อมทั้งยกตัวอย่างคำพูดประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงความชัดเจนการพัฒนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ผลการศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมา คือ เพศชาย ร้อยละ 30.00 โดยส่วนใหญ่อายุอายุ 46 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 48.75 รองลงมา คือ อายุ 36 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.50 ปัจจุบันเป็นครู คิดเป็นร้อยละ 67.50 และเป็นบุคลากรทางการศึกษา จำนวนร้อยละ 32.50 โดยพบว่า ส่วนใหญ่จะมีอายุราชการที่ 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมา คือ มากกว่า 15 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 22.75

2. ผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	S.D.	ระดับสภาพปัญหาที่พบ
1. การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ	4.64	0.63	มากที่สุด
2. การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ	4.57	0.59	มากที่สุด
3. การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้	4.61	0.60	มากที่สุด
4. การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา	4.56	0.55	มากที่สุด
5. การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.63	0.51	มากที่สุด
6. การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา	3.85	0.49	มาก
ภาพรวม	4.47	0.56	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) โดยด้านที่มีปัญหาในการจัดการมากที่สุด คือ การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ โดยมีสภาพปัญหาการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) รองลงมา คือ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีสภาพปัญหาการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) และด้านที่มีสภาพปัญหาการจัดการน้อยที่สุด คือ การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา โดยมีสภาพปัญหาการจัดการในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$)

โดยจากการทำการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน สรุปได้ว่า สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 6 ด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1.1 สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ด้านการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ

1.2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

1.3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการปรับปรุงฐานความรู้เดิมให้แน่นเพื่อพัฒนาความรู้ใหม่ ส่งเสริมการเรียนรู้หลากหลายเพื่อเตรียมรับความเปลี่ยนแปลง

1.4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการขาดความต่อเนื่องในการนํานโยบายสู่การปฏิบัติ และการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษยังไม่ทั่วถึง

1.5 การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการขาดการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและชุมชน

1.6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการขาดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

3. ผลการศึกษาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีรายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ ในภาพรวม

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการจัดการ
1. การตรวจสอบสิ่งแวดล้อม	4.63	0.77	มากที่สุด
2. การจัดทำกลยุทธ์	4.58	0.59	มากที่สุด
3. การปฏิบัติตามกลยุทธ์	4.64	0.90	มากที่สุด
4. การประเมินผลกลยุทธ์	4.66	0.65	มากที่สุด
ภาพรวม	4.63	0.73	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) โดยด้านที่มีการจัดการมากที่สุด คือ การประเมินผลกลยุทธ์ โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) รองลงมา คือ การปฏิบัติตามกลยุทธ์ โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) และด้านที่มีการจัดการน้อยที่สุด คือ การจัดทำกลยุทธ์โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$)

โดยจากการทำการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การตรวจสอบสิ่งแวดล้อม พบว่า โรงเรียนมีการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการงบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป

2.2 การจัดทำกลยุทธ์ พบว่า โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ชัดเจนช่วยให้โรงเรียนดำเนินการได้ตรงตามเป้าหมายเดียวกัน

2.3 การปฏิบัติตามกลยุทธ์ พบว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานปรับให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และวัฒนธรรม ทำให้เกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริง มีการวางแผนการตัดสินใจ และประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

2.4 การประเมินผลกลยุทธ์ พบว่า โรงเรียนมีการติดตามและประเมินผลช่วยระบุดูอ่อนและปรับปรุงแผนให้ดียิ่งขึ้น

4. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

จากการทำการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความต่อเนื่องของนโยบาย ควรมีการจัดทำรอยต่อของนโยบาย เช่น ปิงบประมาณหรือภาคการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ทันเวลา และไม่กระทบต่อการเรียนการสอนของนักเรียน

2. การบริหารจัดการโยกย้ายบุคลากร ควรดำเนินงานที่ค้างอยู่ให้เสร็จก่อนการโยกย้ายบุคลากร

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เพื่อกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ

4. บูรณาการความรู้ในเนื้อหาการเรียนการสอน จัดกิจกรรมบูรณาการความรู้ที่สำคัญใน 8 กลุ่มสาระ เช่น ความรู้ด้านโลกาภิวัตน์ การเงิน เศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม

5. ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เน้นการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยการคิดเชิงวิจรณ์ญาณ การสื่อสาร การร่วมมือ และสร้างสรรค์นวัตกรรม

6. พัฒนาทักษะชีวิตและงานอาชีพ ฝึกทักษะด้านความยืดหยุ่น การริเริ่มสร้างสรรค์ การกำกับดูแลตนเอง ความสามารถข้ามวัฒนธรรม และภาวะผู้นำ

7. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ส่งเสริมความรู้เท่าทันข้อมูล สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

8. ทักษะพื้นฐานการอ่าน เขียน และคิดคำนวณ เน้นพัฒนาพื้นฐานสำคัญเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้า สร้างแรงบันดาลใจ และผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่พบ สามารถนำอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร

พบว่า โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) โดยภาพว่า ด้านที่มีปัญหาในการจัดการมากที่สุด คือ การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ โดยจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่า ปัญหาในการจัดการการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่โรงเรียนพบ คือ ปัญหาในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ยังไม่ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ หลักสูตรต้องพัฒนาทักษะที่ใช้ได้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของลักขณา ไชยฤทธิ์ (2564: 102) ในการศึกษา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ที่พบว่า ระบบการศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันยังมีปัญหาในเรื่องของการปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งยังพบว่า หลักสูตรในการเรียนการสอนยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานได้อย่างเหมาะสม และเพียงพอ

ปัญหาที่พบรองลงมา คือ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีสภาพปัญหาการจัดการในระดับมากที่สุด โดยจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่า ปัญหาในการจัดการการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนพบ คือ การขาดการส่งเสริมจิตสำนึก

ด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและชุมชน มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของลักขณา ไชยฤทธิ์ (2564: 109) ในการศึกษา เรื่อง การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ที่พบว่า ในการเรียนการสอนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย การใช้ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นยังมีมิติการสร้างกรอบการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายน้อยเกินไป โดยเน้นในเรื่องของผลการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ มาเป็นอันดับต้น ๆ แต่ยังขาดการให้ความสำคัญในเรื่องของการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ เช่น ด้านการให้ความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. การจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการบริหารเชิงกลยุทธ์

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) โดยด้านที่มีการจัดการมากที่สุด คือ การประเมินผลกลยุทธ์ โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด โดยจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่าโรงเรียนมีการติดตามและประเมินผลช่วยระบุจุดอ่อนและปรับปรุงแผนให้ดียิ่งขึ้น โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลทุกไตรมาส ผลการประเมินถูกนำเข้าสู่ที่ประชุมเพื่อปรับปรุงและสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้เครื่องมือทางการเงินและการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการศึกษาและผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพิกุล นามสูง (2565: 40-42) ในการศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่พบว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัว ดำเนินการปฏิรูป การจัดการเรียนรู้ โดยไม่ใช่แค่การปฏิรูปเพียงครั้งคราว แต่ต้องเป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยสิ่งสำคัญ คือ ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญ

และมีทักษะในด้านการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ แนวคิด ทฤษฎีในการประเมินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รองลงมา คือ การปฏิบัติตามกลยุทธ์ โดยมีการจัดการในระดับมากที่สุด โดยจากการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลหลัก สรุปได้ว่า โรงเรียนมีการดำเนินงานปรับให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และวัฒนธรรม ทำให้เกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริง มีการวางแผน การตัดสินใจ และประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิกุล นามสูง (2565: 40-41) ในการศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่พบว่า การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องมีการจัดหลักสูตรที่เน้นให้นักเรียนได้สัมผัสกับความเป็นจริงหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ครูเองจะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือ คอยให้คำแนะนำส่วนนักเรียนเองก็จะเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้คอยรับความรู้ เพียงอย่างเดียวไปเป็นผู้ที่ต้องศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูล และปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อสร้าง องค์ความรู้อย่างยั่งยืน และเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดเวลา

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนควรมีทางการพัฒนาการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยจัดทำเป็นนโยบายที่มีความต่อเนื่อง และต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดรับความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่เพื่อกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมศักดิ์ เหมือนดาว และคณะ (2564: 78) ในการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัด ที่พบว่า ในการประสานนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับจังหวัดนั้น สิ่งสำคัญคือ การดำเนินการประสานงานอย่างต่อเนื่อง มีการกระตุ้นเตือนให้ถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และควรมีการส่งเสริมให้ภาคประชาชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม

และมีความตระหนักและสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกัน ควรมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานหรือบุคคลที่ต้องประสานงาน

นอกจากนั้นโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการความรู้ในเนื้อหาการเรียนการสอน จัดกิจกรรมบูรณาการความรู้ที่สำคัญใน 8 กลุ่มสาระ และเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ควรมีการพัฒนาทักษะชีวิตและงานอาชีพ รวมถึงทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ส่งเสริมความรู้เท่าทันข้อมูล สื่อ และเทคโนโลยี เพื่อปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม และทักษะพื้นฐานการอ่าน เขียน และคิดคำนวณ เน้นพัฒนาพื้นฐานสำคัญเพื่อรองรับการใช้เทคโนโลยีในการค้นคว้า สร้างแรงบันดาลใจ และผลิตนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพรนัชชา แก้วมาตย์ และคณะ (2565: 9) ในการศึกษาเรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสู่คุณภาพสำนักงานศึกษาธิการภาค 14 ที่พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาควรมีนโยบายด้านการบริหารสู่คุณภาพเพิ่มเติมในหลาย ๆ ด้าน ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนไปพร้อม ๆ กัน และควรให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ด้านการสร้างนวัตกรรม ความสามารถในการสื่อสาร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เพื่อความต่อเนื่องของนโยบาย หากมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย ควรมีรอยต่อในการดำเนินงาน เช่น ปึงงบประมาณหรือภาคการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องปรับแผนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ทันทั่วถึง ซึ่งจะไม่ทำให้กระทบกับนักเรียน

2. ควรมีการวางแผนการโยกย้าย หรือ ย้ายบุคลากรที่เกี่ยวข้อง หากมีงานต้องดำเนินการควรบริหารจัดการให้แล้วเสร็จก่อนโยกย้าย ไม่ควรออกคำสั่งย้ายทันทีทันใด ซึ่งจะกระทบกับการกิจที่ได้ดำเนินการอยู่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในหลากหลายมิติ เช่น ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมเสนอเนื้อหาในการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ด้านการวางแผนเตรียมใช้หลักสูตรสถานศึกษา ควรมีการประชุมบุคลากร ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ความเหมาะสมของหลักสูตรในปีการศึกษาที่ผ่านมา เพื่อปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนการนำไปใช้จริง เป็นต้น

2. ควรจัดกิจกรรมความรู้เชิงบูรณาการสำหรับศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญกับการสอดแทรกความรู้ความเข้าใจเข้าไปในเนื้อหาทั้ง 8 กลุ่มสาระ ประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านพลเมืองที่ดี ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

เอกสารอ้างอิง

- เก็จนก เอื้องวงศ์. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์โควิด-19 และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสาขาวิชาการบัญชี วิทยาลัยอาชีวศึกษา ในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 3. *วารสารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 3*, 7(13), 155-168.
- พรนัชชา แก้วมادتย์, สมาน อัสวภูมิ, พงษ์ศักดิ์ ทองพินซัง และสุรศักดิ์ ศรีกระจำง. (2565). ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาสู่คุณภาพสำนักงานศึกษาธิการภาค 14. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์*, 17(3), 1-13.
- พิกุล นามสูง. (2565). การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการบริหารการศึกษา*, 1(2), 30-43.

วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษ ที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สร้อยสุดา ศุภมาตย์ และทับทิมทอง กอบัวแก้ว. (2566). *การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. ใน *การบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ครั้งที่ 5 วันที่ 3 เมษายน 2566*.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ*. กระทรวงศึกษาธิการ.

Stewart, V. (2012). *A World Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation*. Association for Supervision and Curriculum Development.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. Harper and Row.

Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. John Wiley & Sons.

Authors

Ms. Warisara Promwang

51 Fl.2 Nonudom Village Sriwichai Sub-district, Wanonniwat
District , Sakon Nakhon Province

Tel. 098 – 2602394 E-mail: nikorn.na@ssru.ac.th

Natnicha Chotpittayanon

3/779 Setthasiri Village (Residence 5), Prachachuen Rd., Tha Sai,
Mueang Nonthaburi, Nonthaburi 11000, Thailand

Tel. 098 – 2602394 E-mail: nikorn.na@ssru.ac.th

การพัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิต เครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

Development of Potentiality Model for Supervisors to Sustainability Competitiveness in Beverage Industry

เมธา เพ็ชรเชียร^{1*} / สุชาติ เซียงฉิน² / ธีรวุฒิ บุญยโสภณ³ /
สมนึก วิสุทธิแพทย์⁴

Matar Patchkhikw / Suchart Siengchin /

Teravuti Boonyasopon / Somnoek Wisuttiapaet

^{1,2,3,4} คณะพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Faculty of Business and Industrial Development,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 26 มีนาคม 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 4 เมษายน 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 5 เมษายน 2568

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) พัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) สร้างคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยนี้ใช้เทคนิคเดลฟายโดยมีกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน และ

การประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์ที่ใช้ประกอบด้วยค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR)

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก และ 17 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1. ด้านความรู้ (Knowledge) มี 5 องค์ประกอบย่อย คือ 1.1) ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ 1.2) ความรู้กระบวนการผลิตและนวัตกรรม 1.3) ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 1.4) ความรู้ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม และ 1.5) ความรู้ด้านเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน 2. ด้านทักษะ (Skills) มี 8 องค์ประกอบย่อย 2.1) ทักษะการวางแผนและควบคุมการผลิต 2.2) ทักษะการวิเคราะห์ต้นทุน 2.3) ทักษะการปรับปรุงกระบวนการผลิต 2.4) ทักษะการบำรุงรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต 2.5) ทักษะการควบคุมคุณภาพ 2.6) ทักษะด้านการวิเคราะห์ปัญหาการผลิต 2.7) ทักษะด้านการสื่อสาร และ 2.8) ทักษะด้านการบริหารงานบุคคล และ 3. ด้านคุณลักษณะ (Attributes) มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ 3.1) จริยธรรมและจรรยาบรรณ 3.2) ความเป็นผู้นำ 3.3) มนุษย์สัมพันธ์ และ 3.4) การคิดเชิงระบบ 2) ได้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และ 3) ได้สร้างคู่มือแนวทางการพัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นชอบด้วยมติเอกฉันท์ว่ารูปแบบและคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะเพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมเครื่องดื่มได้ รูปแบบดังกล่าวสามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม เพื่อรองรับความท้าทายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: รูปแบบสมรรถนะหัวหน้างาน, อุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่ม, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This research aims to (1) identify the competency elements of supervisors in beverage factories for sustainable development and (2) develop a competency model for supervisors in beverage factories to support sustainable development, aligning with the Sustainable Development Goals (SDGs). Methodology: 1) This study employs the Delphi Technique, targeting experts as the primary respondents. The research instruments include in-depth interviews and questionnaires, with statistical analyses including the median and interquartile range (IQR). Findings: The results indicate that the supervisor competency model for sustainable development in the beverage industry comprises three main components and 17 sub-components as follows: 1) Knowledge (5 sub-components): 1.1) Product Knowledge 1.2) Knowledge of Production Processes and Innovation 1.3) Digital Technology Knowledge 1.4) Safety and Environmental Knowledge and 1.5) Knowledge of Sustainable Development Goals (SDGs) 2) Skills (8 sub-components): 2.1) Production Planning and Control Skills 2.2) Cost Analysis Skills 2.3) Production Process Improvement Skills 2.4) Production Machinery and Equipment Maintenance Skills 2.5) Quality Control Skills 2.6) Production Problem Analysis Skills 2.7) Communication Skills and 2.8) Human Resource Management Skills 3) Attributes (4 sub-components): 3.1) Ethics and Code of Conduct 3.2) Leadership 3.3) Human Relations and 3.4) Systematic Thinking 2) A competency development model for supervisors in beverage manufacturing industries for sustainable development was obtained, and 3) a guideline manual for developing the supervisory competency model in beverage manufacturing industries for

sustainable development was created. Evaluation: A group seminar with 13 experts was conducted to evaluate the supervisor competency model and the competency development guidebook. The findings reveal unanimous agreement among the experts regarding the model's appropriateness and applicability, this model can be used as a framework for developing the competencies of supervisors in the beverage industry to address the challenges of sustainable development in economic, social, and environmental dimensions.

Keywords: Supervisor Performance Model, Beverage Industry, Sustainable Development

บทนำ

ในสภาวะปัจจุบัน ธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เนื่องจากพฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ เทคโนโลยีการผลิตมีแนวโน้มที่จะปรับเข้าสู่การผลิตที่ผสมผสานเทคโนโลยีด้านสารสนเทศ (Digital Transformation) และแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งได้รับการส่งเสริมและผลักดันจากภาครัฐและเอกชนในหลายภาคส่วน เช่น โมเดลเศรษฐกิจ BCG หรือ โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นเศรษฐกิจทฤษฎีใหม่ที่ผสมผสานการพัฒนา 3 ด้านหลัก คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy), เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand's SDG Roadmap) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2566) รวมถึงการปรับแก้ไขพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต ตามพระราชบัญญัติสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ที่มีผลต่อการควบคุมการบริโภคแอลกอฮอล์และน้ำตาล ซึ่งส่งผลให้ผู้ผลิตเครื่องดื่มต้องปรับตัว

เพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพของผู้บริโภค และลดผลกระทบต่อโลกอย่างยั่งยืน องค์กรต่าง ๆ จึงต้องดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตตามแนวทางดังกล่าวจากภายใน องค์กร

กระแสทางสังคมที่เน้นการรักษาโลกให้อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่มต้อง คำนึงถึงมลพิษทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจหมุนเวียน และหลักธรรมาภิบาลในการดำเนิน ธุรกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้บริโภค รวมถึงความ รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลต่อความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจและ สังคม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2566) ความรับผิดชอบต่อ สังคมและสิ่งแวดล้อมในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่มสามารถดำเนินการผ่าน แนวคิด หลัก 3R (Reduce, Reuse, Recycle) ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดการใช้ ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดปริมาณขยะ และลดความสูญเสียในกระบวนการผลิต การนำ บรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ใหม่หรือใช้วัสดุที่สามารถย่อยสลายได้ช่วยลดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม การใช้วัสดุจากธรรมชาติเพื่อผลิตบรรจุภัณฑ์ที่สามารถย่อยสลายได้ รวมถึงกระบวนการผลิตที่ลดการปล่อยสารพิษและของเสีย ล้วนเป็นแนวทางที่องค์กร สามารถดำเนินการเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานนโยบายและ ยุทธศาสตร์การค้า, 2566) ปัจจุบันบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มยังขาด ความรู้ ทักษะ ที่จะนำมาขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กร โดยเฉพาะ ผู้บริหารระดับต้น เช่น หัวหน้างาน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังไม่มีกรอบ สมรรถนะที่มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทอุตสาหกรรม เครื่องดื่มอย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาของค้ประกอบเพื่อพัฒนาสมรรถนะของหัวหน้างานและ ผู้บริหารระดับต้น ในกลุ่มธุรกิจเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ให้มีสมรรถนะในการ ขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์กร เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน สนับสนุนให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ตอบสนองต่อ มาตรการส่งเสริม ลดต้นทุน และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ส่งผลดีกับเศรษฐกิจไทย

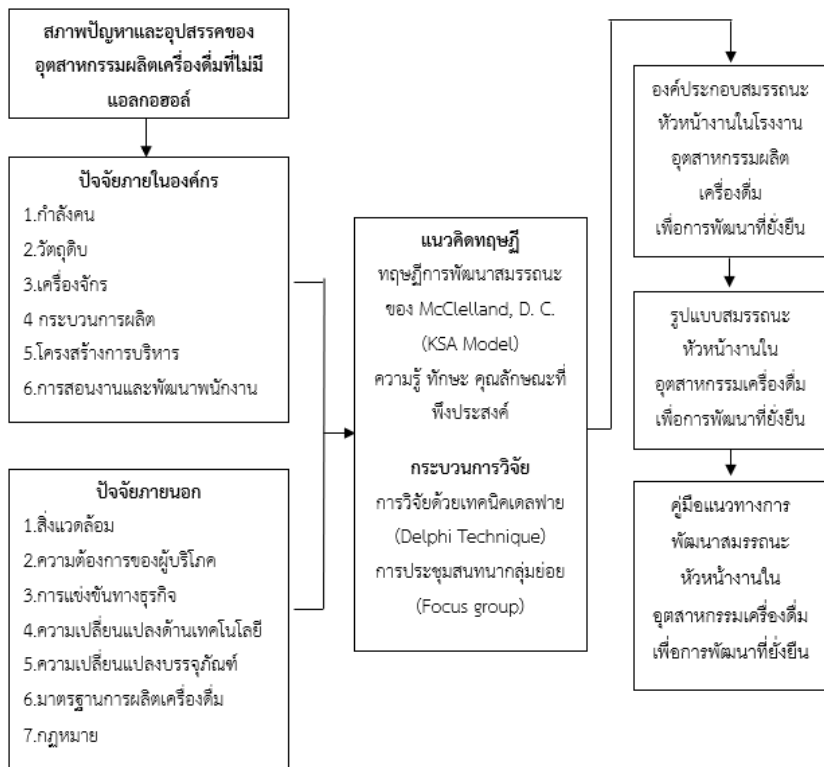
ในภาพรวม งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานที่สามารถขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. พัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ผู้วิจัยได้พิจารณาบริบทของอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่มที่ประกอบไปด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยภายในองค์กร ปัจจัยภายนอกองค์กร โดยใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีของ McClelland (KSA Model) ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) คุณลักษณะ (Attitude) ที่พึงประสงค์ โดยใช้กระบวนการวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในการสกัดองค์ประกอบที่สำคัญเพื่อสร้างองค์ประกอบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่ม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน พัฒนารูปแบบสมรรถนะ และจัดทำ คู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงการสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย

องค์ประกอบ	รายละเอียด
ปัญหาวิจัย	สภาพปัญหาและอุปสรรคของอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์
บริบทการวิจัย	อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่ม
ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	- ปัจจัยภายในองค์กร - ปัจจัยภายนอกองค์กร
กรอบแนวคิดทางทฤษฎี	ทฤษฎีของ McClelland (KSA Model) ประกอบด้วย: • ความรู้ (Knowledge) • ทักษะ (Skills) • คุณลักษณะ (Attitude)
กระบวนการวิจัย	- เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) - การประชุมกลุ่มย่อย (Focus group)
ผลลัพธ์ของการวิจัย	- สกัดองค์ประกอบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่ม - พัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างาน - จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยด้วยวิธีเทคนิคเดลฟาย ซึ่งเป็นการวิจัยอนาคต (วิเชียร เกตุสิงห์, 2565) เพื่อค้นหาองค์ประกอบของสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากผู้มีประสบการณ์และผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่ม และการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบรูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่ม

เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องดัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการภายในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดัดที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ขั้นที่ 2 ออกแบบและพัฒนาแบบสัมภาษณ์เชิงลึกถึงโครงสร้าง (In-depth Interview) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการสกัดองค์ประกอบที่สำคัญของสมรรถนะหัวหน้างาน ในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดัดเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นที่ 3 คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเข้าร่วมการวิจัย โดยกระบวนการคัดเลือกประกอบด้วย

3.1 การกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

3.2 การกำหนดจำนวนของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูล

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเก็บข้อมูลตามเทคนิคเดลฟาย โดยใช้แบบสอบถามและดำเนินกระบวนการเก็บข้อมูลทั้งหมด 3 รอบ ตามลำดับดังนี้

4.1 การเก็บข้อมูลรอบที่ 1

พัฒนาแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายเปิดและออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นหลักของการวิจัย โดยใช้แนวทางจากประเด็นกว้างไปสู่ประเด็นแคบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญเสนอความคิดเห็นอย่างอิสระ

ผู้วิจัยนำคำตอบที่ได้รับมาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล โดยตัดข้อมูลที่ซ้ำซ้อนออก และจัดกลุ่มองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับศักยภาพของหัวหน้างานเพื่อนำไปใช้พัฒนาแบบสอบถามในรอบถัดไป

4.2 การเก็บข้อมูลรอบที่ 2

สร้างแบบสอบถามปลายปิดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยพัฒนาจากผลวิเคราะห์ข้อมูลในรอบแรก ใช้แนวคิด KSA Model ของ David C. McClelland (J. W. Gilley and G. W. England, 1989) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการจัดทำแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ความรู้ (Knowledge) 2) ทักษะ (Skills) และ 3) คุณลักษณะ (Attributes)

ใช้มาตราส่วนการให้คะแนนแบบ Likert Scale ในการวัดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 5 จัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัดบันทึกข้อเสนอแนะและเอกสารประเมินร่างรูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 13 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่มย่อย เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นที่ 6 จัดทำคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบประเมิน พร้อมนำความคิดเห็น คำแนะนำ และข้อเสนอแนะมาปรับปรุงให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

จากข้อมูลการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่มและเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ประกอบกับการสรุปประเด็นสัมภาษณ์และประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คนและการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 คน ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิเคราะห์ค่าความสำคัญและความสอดคล้องของความคิดเห็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการวิจัยเดลฟายรอบที่ 2 และรอบที่ 3 แสดงให้เห็นว่า คำถามส่วนใหญ่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.5 ขึ้นไป และผ่านเกณฑ์ด้านความสอดคล้อง โดยมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.5 โดยมีผลสรุป ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 2 แสดงองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากผลการประชุมสนทนากลุ่มย่อย

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย
ด้านความรู้ (Knowledge)	K1 ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ K2 ความรู้กระบวนการผลิตและนวัตกรรม K3 ความรู้เทคโนโลยีดิจิทัล K4 ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม K5 ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน
ด้านทักษะ (Skills)	S1 ทักษะการวางแผนและควบคุมการผลิต S2 ทักษะการวิเคราะห์ต้นทุน S3 ทักษะการปรับปรุงกระบวนการผลิต S4 ทักษะการบำรุงรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต S5 ทักษะการควบคุมคุณภาพ S6 ทักษะด้านการวิเคราะห์ปัญหาการผลิต S7 ทักษะด้านการสื่อสาร S8 ทักษะด้านบริหารงานบุคคล
ด้านคุณลักษณะ (Attributes)	A1 จริยธรรมและจรรยาบรรณ A2 ความเป็นผู้นำ A3 มนุษยสัมพันธ์ A4 การคิดเชิงระบบ

จากตารางที่ 1 พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานผลิตเครื่องต้มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นผลจากการประชุมสนทนากลุ่มย่อยของผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก และ 17 องค์ประกอบย่อย

2. รูปแบบสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานผลิตเครื่องต้มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. ผลการสร้างคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานผลิตเครื่องต้มเพื่อความยั่งยืน

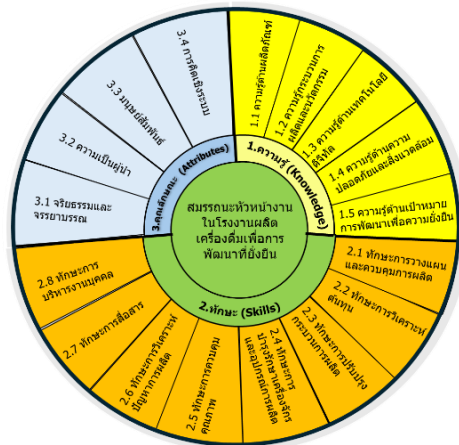
การจัดทำร่างคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องต้มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากผลสรุปของรูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องต้มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลของรูปแบบดังกล่าวมาจัดทำเป็นคู่มือแนวทางเพื่อสนับสนุนการนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คู่มือนี้ได้รวบรวมเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย พร้อมทั้งแนวทางการดำเนินงาน วิธีปฏิบัติ และตัวชี้วัดที่ชัดเจนสำหรับการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในแต่ละด้าน เพื่อให้มั่นใจถึงความเหมาะสมและประสิทธิภาพของการนำคู่มือไปใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าในการพัฒนาปรับปรุงคู่มือแนวทางพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องต้มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้นำเสนอคู่มือดังกล่าว ซึ่งมีความเหมาะสมด้านเนื้อหา ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คู่มือมีการจัดเรียงเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะ แนวทางปฏิบัติ ผลที่ได้ และตัวชี้วัดความสำเร็จของการพัฒนาอย่างชัดเจน คู่มือสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในองค์กรได้

สรุปและอภิปรายผล

1. สรุปผลการวิจัย

สามารถสรุปองค์ประกอบรูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ (Knowledge) 2) ด้านทักษะ (Skills) และ 3) ด้านคุณลักษณะ (Attributes) ซึ่งประกอบด้วย 17 องค์ประกอบย่อย ประกอบด้วย 1. ด้านความรู้ (Knowledge) มี 5 องค์ประกอบย่อย 1.1) ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ 1.2) ความรู้กระบวนการผลิตและนวัตกรรม 1.3) ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 1.4) ความรู้ด้านความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม และ 1.5) ความรู้ด้านเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน 2. ด้านทักษะ (Skills) มี 8 องค์ประกอบย่อย 2.1) ทักษะการวางแผนและควบคุมการผลิต 2.2) ทักษะการวิเคราะห์ต้นทุน 2.3) ทักษะการปรับปรุงกระบวนการผลิต 2.4) ทักษะการบำรุงรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต 2.5) ทักษะการควบคุมคุณภาพ 2.6) ทักษะด้านการวิเคราะห์ปัญหาการผลิต 2.7) ทักษะด้านการสื่อสาร และ 2.8) ทักษะด้านการบริหารงานบุคคล และ 3. ด้านคุณลักษณะ (Attributes) มี 4 องค์ประกอบย่อย 3.1) จริยธรรมและจรรยาบรรณ 3.2) ความเป็นผู้นำ 3.3) มนุษยสัมพันธ์ และ 3.4) การคิดเชิงระบบ

จากองค์ประกอบสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานผลิตเครื่องดื่มเพื่อความยั่งยืน ที่ได้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ นำมาสร้างเป็นรูปแบบได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบสมรรถนะในการปฏิบัติงานของหัวหน้างานในโรงงานผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. คู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่ได้มาจัดทำเป็นคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ตัวชี้วัดความสำเร็จเหมาะสม สอดคล้องกับ เนื้อหา และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่าคู่มือมีความเหมาะสม

3. การอภิปรายผล

ผลการพัฒนารูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในด้านสมรรถนะหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะที่ได้รับการศึกษาในครั้งนี้ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนในอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มในปัจจุบัน ที่ผู้ประกอบการจำเป็นต้องเร่ง

ปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของความต้องการของผู้บริโภค และการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงตามมาตรการสนับสนุนของภาครัฐ ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนและความสามารถในการแข่งขัน โดยหัวหน้างานเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเป้าหมาย จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะทั้งด้านความรู้ ทักษะ และต้องได้รับการพัฒนาคุณลักษณะที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถพัฒนางานให้เป็นไปตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้บริบทของภาคอุตสาหกรรมไทย โดยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

3.1 องค์ประกอบด้านความรู้ (Knowledge) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ความรู้กระบวนการผลิตและนวัตกรรม ความรู้เทคโนโลยีดิจิทัล ความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรเทพ โกมุทานนท์ (2563) ที่วิจัยเรื่อง การศึกษาความเชื่อมโยงของการมองอนาคตเชิงกลยุทธ์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของอุตสาหกรรมเครื่องดื่มในประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญเรื่องการวิเคราะห์ถึงเทคโนโลยี การสื่อสารข้ามสายงาน และการเรียนรู้ของทีมเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาความยั่งยืนในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มในประเทศไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญา ดิษฐ์แก้ว และอโนทัย พลภูณามาศ (2568) ซึ่งวิจัยเรื่องการบริหารต้นทุนเชิงกลยุทธ์กับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการในประเทศไทย พบว่า การบริหารต้นทุนในยุคดิจิทัล เน้นไปที่การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการโดยใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น การใช้ Big Data Analytics เพื่อรวบรวมและใช้ AI ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณมากในระยะเวลาอันสั้น ทำให้องค์กรสามารถเห็นภาพรวมของต้นทุนในทุกกระบวนการอย่างชัดเจน ข้อมูลนี้ช่วยในการตัดสินใจในการลดต้นทุนและตัดสินใจเพื่อการปรับปรุงได้อย่างแม่นยำและตอบสนองต่อตลาดได้รวดเร็วขึ้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของกนกรัตน์ พงษ์โพธากุล (2567) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง สมรรถนะของหัวหน้างานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ พบว่า สมรรถนะด้านความรู้ที่สำคัญของหัวหน้างาน

คือ ความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการกระบวนการผลิต ความรู้เกี่ยวกับการจัดการข้อมูลเพื่อวางแผนในการผลิต ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพในกระบวนการผลิต และความรู้เกี่ยวกับระบบการผลิต

3.2 องค์ประกอบด้านทักษะ (Skills) ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ทักษะการวางแผนและควบคุมการผลิต ทักษะการวิเคราะห์ต้นทุน ทักษะการปรับปรุงกระบวนการผลิต ทักษะการบำรุงรักษาเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิต ทักษะการควบคุมคุณภาพ ทักษะด้านการวิเคราะห์ปัญหาการผลิต ทักษะด้านการสื่อสาร และ ทักษะด้านบริหารงานบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของนภาพร เทพรักษา (2557) ซึ่งระบุว่าสมรรถนะในการบริหารจัดการของหัวหน้างานมีความสัมพันธ์โดยตรงกับประสิทธิภาพของพนักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการวางแผน การตัดสินใจ และการบริหารทรัพยากรบุคคล นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิสร์รัฐ ประสารชัยมนตรี (2561) วิจัยเรื่องสมรรถนะของหัวหน้างานและผู้บริหารระดับกลางสายสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาหน่วยงานสู่มาตรฐานสากลตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารจัดการและการสอนงานของหัวหน้างานเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น อุตสาหกรรมผลิตเครื่องบิน ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิตอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกรัตน์ พงษ์โพธิ์กุล (2567) ศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะของหัวหน้างานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการทำงานของหัวหน้างานฝ่ายผลิตประกอบด้วย องค์ประกอบด้านทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 2) ทักษะการบริหารการผลิต และ 3) ทักษะการบริหารบุคคล ซึ่งมีทั้งมิติของเทคโนโลยีและการบริหารในหน่วยงานผลิต

3.3 องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ (Attributes) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ จริยธรรมและจรรยาบรรณ ความเป็นผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ และ

การคิดเชิงระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร คณาทรัพย์ (2564) วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้จัดการบัญชีธุรกิจกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มในยุคดิจิทัล ที่พบว่าคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำและมนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้หัวหน้างานทำหน้าที่บริหารและควบคุมการทำงานของทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่าคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำและมนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้หัวหน้างานทำหน้าที่บริหารและควบคุมการทำงานของทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา เตหาธิพาโชติ (2566) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบศักยภาพของผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งพบว่าความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของอิรุฉิมิ แสงมณีเดช และคณะ (2567) ที่วิจัยเรื่องการจัดการแปรรูปของเหลือจากอาหารในกระบวนการผลิตสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ได้พบว่าหัวหน้างานที่มีความสามารถในการคิดเชิงระบบสามารถช่วยองค์กรในการจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของกนกกรัตน์ พงษ์ไพธากุล (2567) ศึกษาวิจัยเรื่องสมรรถนะของหัวหน้างานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ พบว่าคุณลักษณะเป็นองค์ประกอบสำคัญ องค์ประกอบเกี่ยวกับภาวะผู้นำ ทักษะคิดเชิงบวก สอดคล้องกับพิเชษฐ์ ตั้งปัญญาธิราช (2563) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบศักยภาพของผู้บริหารระดับกลางในสายการผลิตสำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล พบว่าศักยภาพของผู้บริหารระดับกลางจะต้องมีองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการพัฒนากระบวนการทำงานในยุคดิจิทัล และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิสุทธิ หนูงาม (2562) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน พบว่าปัจจัยกลยุทธ์การจัดการเพื่อความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน ได้แก่ พฤติกรรมการปฏิบัติตนอย่างมีจริยธรรม และการส่งเสริมให้ปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงการมีแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย สร้างให้พนักงานมีทัศนคติเชิงบวกต่อองค์กร

โดยสรุป ผลการวิจัยเรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะของหัวหน้างานในโรงงานอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อความยั่งยืน ครอบคลุม 3 ด้านหลัก คือ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการบริหารและการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่เน้นการพัฒนาความสามารถของหัวหน้างานให้สามารถปรับตัวและบริหารองค์กร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานศึกษาต่าง ๆ สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การพัฒนาหัวหน้างาน ในภาคอุตสาหกรรมต้องให้ความสำคัญทั้งด้านองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะทาง และ คุณลักษณะส่วนบุคคล เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรม และการพัฒนาองค์กรไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 กระทรวงแรงงานควรนำคู่มือแนวทางพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างาน ในอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนไปใช้เป็นแนวทางจัดทำแผนพัฒนา บุคลากร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสอดคล้องกับเป้าหมายองค์กร

1.2 กระทรวงอุตสาหกรรมควรใช้แนวทางนี้ในการกำหนดนโยบายส่งเสริม เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) พร้อมจัดทำโครงการสนับสนุนบุคลากรในการใช้พลังงาน สะอาดและลดของเสียจากกระบวนการผลิต เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1.3 กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงแรงงานควรส่งเสริมโครงการเรียนรู้ ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) โดยร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและสถาบันฝึกอบรมเพื่อ พัฒนาทักษะแรงงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

2.1 องค์กรควรนำรูปแบบสมรรถนะหัวหน้างานมาใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือกและ ประเมินบุคลากรในสายงานผลิตเครื่องดื่ม

2.2 องค์กรควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของหัวหน้างานเพื่อความก้าวหน้าในสายอาชีพ

2.3 องค์กรควรพิจารณาปรับปรุงเทคโนโลยีดิจิทัลและ IoT ในกระบวนการผลิต เพื่อลดการสูญเสีย (Food Loss) ลดการใช้พลังงานและทรัพยากร ตลอดจนส่งเสริมคุณภาพชีวิตพนักงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับหัวหน้างาน

3.1 หัวหน้างานโรงงานผลิตเครื่องดื่มควรนำคู่มือแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหัวหน้างานในอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนี้ไปใช้เพื่อการพัฒนาสมรรถนะ

3.2 หัวหน้างานควรพัฒนาสมรรถนะทั้งด้านการนำเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น บรรจุภัณฑ์ย่อยสลายได้ และกระบวนการผลิตที่สะอาด มาปรับใช้ในการดำเนินงานภาวะผู้นำ การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น จริยธรรมและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

3.3 หัวหน้างานควรใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยศึกษางานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าใจกระบวนการผลิตและการดำเนินงานขององค์กรในภาพรวม

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

4.1 ควรศึกษาวิจัยสมรรถนะของหัวหน้างานแยกตามระดับตำแหน่ง ได้แก่ หัวหน้างานระดับปฏิบัติการ (Line Supervisor) ผู้จัดการระดับกลาง (Middle Manager) และผู้บริหารระดับสูง (Senior Executive) เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาที่เหมาะสมในแต่ละระดับ

4.2 ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบสมรรถนะของหัวหน้างานในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มกับอุตสาหกรรมอื่น เช่น อุตสาหกรรมอาหาร ยานยนต์ และเทคโนโลยี เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความแตกต่างและหาแนวทางพัฒนาที่เหมาะสม

4.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการพลังงาน การลดของเสีย และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมเครื่องดื่มของประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กนกรัตน์ พงษ์ไพฑูรกิจ. (2024). สมรรถนะของหัวหน้างานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมผลิตชิ้นส่วนยานยนต์. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา*, 36(130), 154–164.
- กัญฐณา ดิษฐ์แก้ว และ อนันตย์ พลภานุมาศ. (2568). การบริหารต้นทุนเชิงกลยุทธ์กับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนของผู้ประกอบการในประเทศไทย. *วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 1–18.
- กฤษฎา เดชธิพาโชติ. (2566). การพัฒนารูปแบบศักยภาพผู้บริหารโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอาหารขนาดย่อมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 5(1), 15–26.
- ถิรวุฒิ แสงมณีเดช, บำเพ็ญ ไมตรีโสภณ, สมิตา จุลเชตร และ วิเชียร สิงห์ใหม่. (2567). การจัดการแปรรูปของเหลือจากอาหารในกระบวนการผลิตสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. *วารสารวิจัย มข. สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ฉบับบัณฑิตศึกษา)*, 12(3), 1–15.
- ธนินทร์รัฐ ประสารชัยมนตรี. (2561). สมรรถนะของหัวหน้างานและผู้บริหารระดับกลางสายสนับสนุนที่จำเป็นต่อการพัฒนาหน่วยงานสู่มาตรฐานสากลตามเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นภาพร เทพรักษา. (2567). สมรรถนะในการบริหารจัดการของหัวหน้างานที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของพนักงานบริษัทเอกชน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 22(38), 317–334.

- พิเชษฐ์ ตั้งปัญญาธิ. (2563). การพัฒนารูปแบบศักยภาพของผู้บริหารระดับกลางในสายการผลิตสำหรับอุตสาหกรรมปิโตรเคมีในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล. คณะพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2566). ผลการศึกษาอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มซึ่งการส่งออกสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างแท้จริง.
<http://www.tpsso.moc.go.th>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2566). โมเดลเศรษฐกิจใหม่ BCG. <https://bgc.in.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). การเชื่อมโยงเป้าหมาย SDGs กับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ. <https://sdgs.nesdc.go.th>
- สุภาพร คณาทรัพย์. (2564). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้จัดการบัญชีธุรกิจกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มในยุคดิจิทัล [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- อมรเทพ โกมุลานนท์. (2563). การศึกษาความเชื่อมโยงของการมองอนาคตเชิงกลยุทธ์กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ของอุตสาหกรรมเครื่องดื่มในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2565). การใช้เทคนิคเดลฟายในการวิจัยเพื่อพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม. วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม, 2(2), 89–94.
- วิสุทธิ หนูงาม. (2562). กลยุทธ์การจัดการสู่ความเป็นเลิศในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน. บริหารธุรกิจและอุตสาหกรรม มจพ.
- Gilley, J. W., & England, G. W. (1989). *Major issues in human resource development*. Colorado State University.

Authors

Mr. Matar Patchkhikw

Doctoral Student of Industrial Business and Human Resource
Development Executive Development Program,
Faculty of Business and Industrial Development, King Mongkut's
University of Technology North Bangkok
Tel: 081-499-4085, E-mail matarpatchkhiew@gmail.com,
Matar@greenspot.co.th

Professor Dr. Suchart Siengchin

Faculty of Business and Industrial Development, King Mongkut's
University of Technology North Bangkok
Tel: 0 2555 2000 ext. 2920 Email: suchart.s@op.kmutnb.ac.th

Professor Dr. Teravuti Boonyasopon

Faculty of Architecture and Design, King Mongkut's University of
Technology North Bangkok
Tel: 02-555-2000 ext. 1111 Email: contact@op.kmutnb.ac.th.

Associate Professor Dr. Somnoek Wisuttiapaet

Faculty of Business and Industrial Development, King Mongkut's
University of Technology North Bangkok
Tel: 0 2555 2000 ext. 2293 Email: somnoek.w@itdi.kmutnb.ac.th.

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยค
ในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

The Development of an Interactive E-Book on Sentences in
the Norms of Thai Language for Students in
Mathayomsuksa 4 at Demonstration School,
University of Phayao

คงอมร เหมรัตนรักษ์^{1*} / ฐานทัฬห ชุ่มจันทร์²

Khongamon Hemmaratrak / Thantup Chumjan

^{1,2}คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

School of Liberal Arts, University of Phayao.

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 31 ตุลาคม 2567
ปรับปรุงแก้ไข: 19 มิถุนายน 2568
ตอบรับตีพิมพ์: 7 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา เป็นงานวิจัยในชั้นเรียนแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

จากการเรียนผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย และ 3) เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 138 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดในรูปแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) คือนักเรียนชั้น ม.4/1 จำนวน 27 คน ส่วนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ Z-test และสถิติ T-test ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย มีคุณภาพของเนื้อหาสาระโดยรวมเท่ากับ 4.69 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.26 จัดว่ามีคุณภาพมากที่สุด และคุณภาพของการนำเสนอโดยรวมเท่ากับ 4.75 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.27 จัดว่ามีคุณภาพมากที่สุด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย ผ่านเกณฑ์การวัดผลที่กำหนด จำนวนมากกว่าร้อยละ 75 ของประชากรทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่าง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย มีความพึงพอใจโดยรวมเท่ากับ 4.52 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 จัดอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้, ประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

Abstract

The research entitled “*The Development of an Interactive E-Book on Sentences in the Norms of Thai Language for Students in Mathayomsuksa 4 at Demonstration School, University of Phayao*” was a quasi-experimental classroom research project. The objectives of this study were 1) to develop the interactive e-book on sentences in the norms of Thai language for students in Mathayomsuksa 4 at Demonstration School, University of Phayao, 2) to examine the learning achievements of students after studying through the interactive e-book on sentences in the norms of Thai language, and 3) to assess the students' satisfaction with the interactive e-book on sentences in the norms of Thai language. The population for this study consisted of 138 students in Mathayomsuksa 4 at Demonstration School, University of Phayao. Cluster sampling was employed to select a sample group of 27 students from Mathayomsuksa class 4.1. The statistical methods used for data analysis included mean, standard deviation, and hypothesis testing, conducted through the Z-tests and T-tests.

The findings were as follows:

1. The quality of the interactive e-book on sentences in the norms of Thai language received an overall content quality score of 4.69 with a standard deviation of 0.26, indicating the highest quality. The overall presentation quality was rated at 4.75 with a standard deviation of 0.27, also reflecting the highest quality.

2. The learning achievement of students who studied using the interactive e-book on sentences in the norms of Thai language exceeded the set evaluation criteria, with more than 75% of the total population

passing at a statistically significant level of .05. Additionally, the sample group of the students demonstrated a statistically significant improvement in learning achievement after using the interactive e-book compared to before, at the .05 level.

3. The overall satisfaction of students with the interactive e-book on sentences in the norms of Thai language was rated at 4.52, with a standard deviation of 0.71, indicating the highest level of satisfaction.

Keywords: Interactive E-book, Sentences in the Norms of Thai Language, Learning Achievement, Student Satisfaction

บทนำ

ภาษาไทยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในฐานะเครื่องมือสื่อสารของประชาชาติไทย และเป็นเครื่องมือในการศึกษาเล่าเรียนตลอดจนการสืบทอดวัฒนธรรมไทย การใช้ภาษาได้ดีทำให้สามารถประกอบกิจการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการช่วยให้เกิดความร่วมมือของชนในชาติ (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2556: 348) ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ระบุนโยบายวิชาภาษาไทยให้เป็นวิชาบังคับทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา การจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา อย่างเรื่องหลักการใช้ภาษา ซึ่งเป็นหนึ่งในมาตรฐานการเรียนรู้ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยที่มีเนื้อหาค่อนข้างมากและมีความยาก โดยเฉพาะเรื่องประโยค ทั้งนี้ในปัจจุบันมีแนวคิดใหม่เกี่ยวกับเรื่องประโยค ที่ปรากฏในหนังสือบรรทัดฐานภาษาไทยเข้ามา มีบทบาทในการสอนแทนแนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ) ที่มีอยู่เดิมทำให้เกิดปัญหาต่อผู้เรียน เนื่องด้วยเนื้อหาที่ยังคงไม่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนผนวกกับความยากต่อการทำความเข้าใจ จึงทำให้ครูผู้สอนอาจเกิดความวิตกกังวลต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แต่ถึงอย่างนั้น เรื่องประโยคในภาษาไทยก็เป็นทักษะสำคัญที่จำเป็นต้อง

ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญในการใช้ภาษา เพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเลือกใช้คำ เรียบเรียงความคิด ความรู้ จนกลายเป็นประโยคที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ ของหลักบรรทัดฐานภาษาไทย (สุธนะ พามนตรี, ม.ป.ป.)

ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง การคิดค้นนวัตกรรมสื่อการสอน จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของครูผู้สอนสำหรับลดข้อจำกัด ช่วยอำนวยความสะดวก และเพิ่มความสำเร็จในการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งแนวโน้มในเรื่องของการใช้นวัตกรรมสื่อการสอนและเทคโนโลยีการศึกษา พบว่าในหลาย ๆ ประเทศได้มีความพยายามที่จะพัฒนาระบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนในวงกว้างและการเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนหลายรูปแบบ เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI), การสอนผ่านเว็บไซต์ (WBI), E-Learning , ระบบ LMS, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) ฯลฯ (จินตวิรี คล้ายสังข์, 2560: 7) เมื่อพิจารณาแล้ว นวัตกรรมสื่อการสอนหลายอย่างข้างต้น เหมาะที่จะนำมาทดลองใช้ในชั้นเรียน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้วิจัยเห็นว่ารูปแบบนวัตกรรมสื่อการสอนที่อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนอย่างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ (Interactive E-book) ที่มีทั้งเนื้อหาภาพ เสียงบรรยาย และวิดีโอ จะเป็นสื่อการสอนที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของนักเรียนมากกว่าตำราเรียนส่วนมากที่เน้นเนื้อหาหนักเกินไป ทั้งนี้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกับนักเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา โดยมุ่งหวังว่าสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวจะมีส่วนช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ จนทำให้เนื้อหาเรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย เป็นที่น่าพึงพอใจของนักเรียนมากขึ้น และยังสามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จากการเรียนผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

สมมติฐาน

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่เรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย ผ่านเกณฑ์การวัดผลที่กำหนด มากกว่าร้อยละ 75 ของประชากรทั้งหมด
2. กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สูงกว่าก่อนเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจและลดความฟุ่มเฟือยในการใช้คำ ผู้วิจัยได้ใช้นิยามศัพท์ในบทความ ดังนี้

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ หมายถึง หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

นักเรียน หมายถึง นักเรียน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นประชากรในการท่วิจัยที่ใช้เป็นข้อมูลนักเรียนให้วัตถุประสงคของการวิจัยข้อที่ 1 และ 3

กลุ่มตัวอย่างนักเรียน หมายถึง กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ได้จากการสุ่ม จากประชากรทั้งหมด (Cluster Sampling) จำนวน 27 คน ที่ใช้เป็นข้อมูลนักเรียนให้วัตถุประสงคของการวิจัยข้อที่ 2

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เป็นงานวิจัยในชั้นเรียนแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Designs) มีวิธีการศึกษาเป็นลำดับขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดประชากร ตัวแปร และระยะเวลา 2) สร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการจัดการเรียนการสอน และ 4) วิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัย ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1. กำหนดประชากร ตัวแปรศึกษา และระยะเวลาการวิจัย

1.1 ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จำนวน 138 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้น ม.4/1 จำนวน 27 คน จากประชากรทั้งหมดในรูปแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

1.2 ตัวแปรอิสระ (independent variable) คือ การเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ส่วนตัวแปรตาม (dependent variable) คือ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และ 2) ความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย

1.3 ระยะเวลาการวิจัยอยู่ในระหว่างเดือนตุลาคม - เดือนธันวาคม พ.ศ. 2566

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยกำหนดรายละเอียดและสร้างในแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย ให้สอดคล้องกับสาระ มาตรฐาน ตัวชี้วัดตามหลักสูตร และจุดประสงค์

โดยผู้วิจัยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ 1 แผน จำนวน 2 ชั่วโมง เมื่อเสร็จแล้วนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้

ผู้วิจัย ศึกษาเอกสารงานวิจัย หรือโปรแกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบ และเลือกใช้โปรแกรม Google Slides ในการสร้าง โดยกำหนดเนื้อหาเรื่องประโยคให้สอดคล้องกับหลักสูตร และสอดคล้องกับหนังสือบรรทัดฐานภาษาไทย หลังจากนั้นได้จัดทำ Storyboard 7 ส่วน ได้แก่ 1) หน้าปก 2) ข้อตกลงเบื้องต้น 3) คำนำ 4) สารบัญ 5) เนื้อหาเรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย 6) แหล่งอ้างอิง และ 7) ประวัติผู้จัดทำ ตลอดจนออกแบบการนำเสนอ เนื้อหาและภาพที่น่าสนใจ เมื่อเสร็จแล้วนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อประเมินคุณภาพทั้งด้านเนื้อหาสาระและด้านการออกแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามของแบบประเมินเป็นแบบมาตรประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert) และเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของเบสท์ (Best) โดยแปลความหมายคะแนนตามหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์ ดังนี้ ค่าคะแนน 1.00 หมายความว่า ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยน้อยที่สุด ค่าคะแนน 2.00 หมายความว่า ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยน้อย ค่าคะแนน 3.00 หมายความว่า ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยปานกลาง ค่าคะแนน 4.00 หมายความว่า ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมาก ค่าคะแนน 5.00 หมายความว่า ระดับความคิดเห็น เห็นด้วยมากที่สุด (ปรีชญา ธงพานิช, 2564: 18) พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ให้สอดคล้องกับเนื้อหาในเนื้อหาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ แล้วนำแบบทดสอบไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ

ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจ

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ และสร้างแบบประเมินความพึงพอใจที่มีลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายตามแนวคิดของเบสท์ (Best) หลังจากนั้นนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อดำเนินการตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. ดำเนินการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยได้นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ ไปประกอบการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการเก็บข้อมูลแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจจากนักเรียน

4. วิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยโดยใช้สถิติดังนี้

4.1 สถิติสำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ข้อมูลในจุดประสงค์ข้อที่ 1 และ 3

4.2 สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

ผู้วิจัยใช้สถิติ ค่า Z-test และค่า T-test ในการวิเคราะห์ข้อมูลในจุดประสงค์ข้อที่ 2

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้กับนักเรียน จำนวน 138 คน และผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 27 คน ได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

หลังจากการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้เสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การประเมินคุณภาพของเนื้อหาสาระ และ 2) การประเมินคุณภาพของการนำเสนอ โดยมีผู้เชี่ยวชาญประเมินส่วนละ 5 ท่าน ปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพของเนื้อหาสาระ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านองค์ความรู้	4.80	0.28	มากที่สุด
1. สอดคล้องกับสาระ/มาตรฐาน/ตัวชี้วัดตามหลักสูตร/จุดประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ครบถ้วนและตรงตามแหล่งอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ	4.60	0.55	มากที่สุด
3. การลำดับจากง่ายไปยาก และมีสัมพันธภาพ	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ใช้ภาษาถูกต้อง กระชับ และเข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
5. ไม่เน้นตัวอักษร แต่มีภาพ ตาราง แผนผัง หรือแผนภูมิ ประกอบด้วย	4.40	0.55	มาก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ คุณภาพ
ด้านการวัดผลประเมินผล	4.68	0.44	มากที่สุด
6. สอดคล้องกับสาระ/มาตรฐาน/ตัวชี้วัดตาม หลักสูตร/จุดประสงค์	4.20	0.55	มาก
7. ครอบคลุมเนื้อหา โดยวัดผลทุกประเด็นใน เนื้อหา	4.20	0.55	มาก
8. ข้อคำถามและคำตอบชัดเจน ไม่กำกวม	5.00	0.00	มากที่สุด
9. ไม่ซับซ้อน ไม่ประยุกต์ จนเกินชั้นขององค์ความรู้ ที่เนื้อหากำหนด	5.00	0.00	มากที่สุด
10. แบ่งหมวดหมู่ข้อคำถามเข้ากับปริมาณของแต่ ละประเด็นในเนื้อหา	5.00	0.00	มากที่สุด
ด้านความเหมาะสม	4.52	0.44	มากที่สุด
11. เนื้อหาเหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
12. เนื้อหาในแต่ละส่วนมีปริมาณที่เหมาะสม	5.00	0.00	มากที่สุด
13. เนื้อหาและแบบทดสอบเหมาะสมกับเวลาการ จัดการเรียนการสอน	4.20	0.45	มาก
14. ประเภทการวัดผลที่เลือกใช้มีความเหมาะสม	4.20	0.45	มาก
15. จำนวนคำถามและเกณฑ์วัดผลมีความ เหมาะสม	4.20	0.45	มาก
ด้านคุณค่าที่ได้รับ	4.76	0.22	มากที่สุด
16. นักเรียนรู้จักเขียนเรียบเรียง ตั้งแต่ประโยคง่าย จนถึงประโยคที่ซับซ้อน	4.60	0.55	มากที่สุด
17. นักเรียนเข้าใจธรรมชาติและภูมิปัญญาทาง ภาษาไทย	5.00	0.00	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ คุณภาพ
18. นักเรียนมีส่วนช่วยอนุรักษ์ภาษาไทยอันเป็นมรดกของชาติจากการเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
19. เป็นพื้นฐานการสอบวัดประสิทธิภาพหลักภาษาไทยในโอกาสอื่น ๆ	4.60	0.55	มากที่สุด
20. นักเรียนอาจต่อยอดไปสู่งานเขียนในศาสตร์วิชาอื่น ๆ	4.60	0.55	มากที่สุด
ผลรวมการประเมินคุณภาพของเนื้อหาสาระ	4.69	0.26	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพของเนื้อหาสาระ จากการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเปรียบเทียบรายการประเมินทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านองค์ความรู้ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.80 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านคุณค่าที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.76 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านการวัดผลประเมินผล มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.68 อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) การประเมินคุณภาพของเนื้อหาสาระโดยภาพรวม มีค่าเท่ากับ 4.69 อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพของการนำเสนอ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ คุณภาพ
ด้านความสะดวก	4.72	0.30	มากที่สุด
1. แต่ละฟังก์ชันสามารถโต้ตอบให้ผลย้อนกลับได้ทันที	4.40	0.55	มาก

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
2. การเชื่อมโยงข้อมูลไปยัง Google Forms และ Youtube	5.00	0.00	มากที่สุด
3. เลือกเรียนประเด็นที่สนใจ โดยไม่ต้องลำดับตามเนื้อหาที่กำหนด	5.00	0.00	มากที่สุด
4. สามารถย้อนกลับ เพื่อทวนเนื้อหาและทบทวนคำตอบ	4.40	0.55	มาก
5. มีวิธีใช้งานไม่ซับซ้อน และได้ชี้แจงการใช้งานให้ทราบในเบื้องต้น	4.80	0.45	มากที่สุด
ด้านการออกแบบ	4.60	0.28	มากที่สุด
6. ขนาดและความหนาแน่นของแต่ละองค์ประกอบ	4.80	0.45	มากที่สุด
7. ตำแหน่งการจัดวางของแต่ละองค์ประกอบ	5.00	0.00	มากที่สุด
8. การใช้สีของแต่ละองค์ประกอบ	4.40	0.55	มาก
9. ภาพพื้นหลังประกอบสื่อการสอน	4.40	0.55	มาก
10. ทำนองและระดับเสียงดนตรีพื้นหลังประกอบสื่อการสอน	4.40	0.55	มาก
ด้านเนื้อหาหลัก	4.72	0.27	มากที่สุด
11. อักษรชัดเจน อ่านง่าย และสวยงาม	5.00	0.00	มากที่สุด
12. ภาพประกอบชัดเจน สวยงาม น่าสนใจ	4.40	0.55	มาก
สอดคล้องกับเนื้อหา			
13. วิดีโอประกอบชัดเจน น่าสนใจ สอดคล้องกับเนื้อหา	4.60	0.55	มากที่สุด
14. เสียงอ่านเนื้อหาชัดเจน ระดับเสียงพอดี ตรงตามตัวอักษร	4.60	0.55	มากที่สุด
15. Google Forms มีส่วนหัว พื้นหลัง แบบอักษร และสีที่สวยงาม น่าสนใจ	5.00	0.00	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านคุณค่าที่ได้รับ	4.96	0.09	มากที่สุด
16. พัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เพราะสื่อตอบสนองแนวคิด Active Learning	4.80	0.45	มากที่สุด
17. ปรับเจตคติของนักเรียนต่อวิชาภาษาไทยให้อยู่ในเชิงบวกมากขึ้น	5.00	0.00	มากที่สุด
18. พัฒนาทักษะภาษาไทยให้แก่บุคคลทั่วไป หากนำไปเผยแพร่ เพื่อตอบสนองกับแนวคิด Lifelong Learning	5.00	0.00	มากที่สุด
19. เป็นแบบอย่างที่สามารถช่วยต่อยอดผลงานสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียน ครู หรือคนทั่วไปในวิชาอื่น	5.00	0.00	มากที่สุด
20. ช่วยให้รู้ถึงการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์	5.00	0.00	มากที่สุด
ผลรวมการประเมินคุณภาพของการนำเสนอ	4.75	0.27	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพของการนำเสนอ จากการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ เมื่อเปรียบเทียบรายการประเมินทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) ระดับคุณภาพจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านคุณค่าที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.96 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านความสะดวกและด้านเนื้อหาหลัก มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากันที่ 4.72 อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายด้านการออกแบบ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) การประเมินคุณภาพของการนำเสนอโดยภาพรวม มีค่าเท่ากับ 4.75 อยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา จากการเรียนผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การทดสอบค่าสัดส่วนของประชากรนักเรียน ที่ผ่านเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กำหนด และ 2) การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 3 และภาพที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการทดสอบค่าสัดส่วนของประชากรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่ผ่านเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กำหนด

n	X	P	P	Z	Z	ผลการทดสอบสมมติฐาน
				คำนวณ	ตาราง	
138	119	0.806	0.75	2.984	1.645	ค่า Z คำนวณ มากกว่า ค่า Z ตาราง หมายความว่า เราจะปฏิเสธ H_0 หรือยอมรับ H_1

จากการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้กับนักเรียน จำนวน 138 คน ปรากฏว่า นักเรียนผ่านเกณฑ์ 119 คน เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามตารางที่ 3 ข้างต้น ซึ่งตรงสมมติฐานที่ว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ผ่านเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กำหนด จำนวนมากกว่าร้อยละ 75 ของประชากรทั้งหมด ($H_0 : P = 0.75, H_1 : P > 0.75$) ทำให้ผู้วิจัยได้ผลสรุปว่า นักเรียนที่ใช้

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ผ่านเกณฑ์การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กำหนด
 จำนวนมากกว่าร้อยละ 75 ของประชากรทั้งหมด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ของกลุ่มตัวอย่าง
 ที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ จำนวน 27 คน มีรายละเอียดการวิเคราะห์
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ตามภาพที่ 1 ดังนี้

Paired Samples Statistics

	Mean	N	Std. Deviation	Std. Error Mean
Pair 1 ก่อนเรียน	3.2222	27	1.76141	.33898
หลังเรียน	7.3704	27	2.35581	.45338

Paired Samples Correlations

	N	Correlation	Sig.
Pair 1 ก่อนเรียน & หลังเรียน	27	.193	.336

Paired Samples Test

	Paired Differences			
	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence ..
				Lower
Pair 1 ก่อนเรียน - หลังเรียน	-4.14815	2.65596	.51114	-5.19881

Paired Samples Test

	Paired ...	t	df	Sig. (2-tailed)
	95% Confidence ...			
	Upper			
Pair 1 ก่อนเรียน - หลังเรียน	-3.09748	-8.115	26	.000

ภาพที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ของ
 กลุ่มตัวอย่างนักเรียน

จากภาพที่ 1 การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน ของ
 กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ผลปรากฏว่า คะแนน
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.22 ค่าความเบี่ยงเบน
 มาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 1.76 และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลัง มีค่าเฉลี่ยรวม
 ($\bar{X}$) เท่ากับ 7.37 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.36 สรุปผลได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้วิจัยให้นักเรียน จำนวน 138 คน ประเมินความพึงพอใจ ปรากฏรายละเอียดตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาสาระ	4.56	0.68	มากที่สุด
1. การลำดับเนื้อหาที่เหมาะสมเป็นระบบชัดเจน	4.56	0.67	มากที่สุด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหาในสื่อการสอน	4.56	0.66	มากที่สุด
3. เนื้อหาดูน่าสนใจ สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย	4.58	0.69	มากที่สุด
4. สามารถเข้าทบทวนเนื้อหาที่ไม่เข้าใจในสื่อการสอนได้	4.55	0.69	มากที่สุด
ด้านการนำเสนอ	4.52	0.72	มากที่สุด
5. ง่ายต่อการอ่านและการใช้งาน	4.52	0.70	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
6. ใช้รูปแบบตัวอักษรและภาพประกอบอย่างเหมาะสม	4.50	0.76	มากที่สุด
7. วิดีโออธิบายประกอบสื่อการสอนง่ายต่อการทำความเข้าใจ	4.52	0.75	มากที่สุด
8. แบบทดสอบออนไลน์ (Google Forms) เข้าถึงง่ายและใช้งานสะดวก	4.52	0.70	มากที่สุด
ด้านคุณค่าที่ได้รับ	4.43	0.74	มาก
9. การจัดการเรียนการสอน โดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ช่วยเสริมความเข้าใจเรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย	4.51	0.71	มากที่สุด
10. ความรู้ที่ได้รับจากหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่องประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.36	0.78	มาก
ผลรวมความพึงพอใจทั้งหมด	4.52	0.71	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ เมื่อเปรียบเทียบรายการประเมินทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) ระดับความพึงพอใจจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านเนื้อหาสาระ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.56 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านรูปแบบและการนำเสนอ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.52 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด และลำดับสุดท้ายเป็น ด้านประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.43 อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ทั้งนี้ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{X}$) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนโดยภาพรวม มีค่าเท่ากับ 4.52 อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาและนำมาใช้ กับนักเรียนมีผลการใช้ที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือ ผลของคุณภาพหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลัง ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ และผลความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้ออยู่ในเกณฑ์มาก และมากที่สุด อาจสรุปได้ว่าเมื่อเครื่องสื่อ การเรียนรู้ดีและมีคุณภาพจะส่งต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้ต้องมีครูเป็นผู้ควบคุมและใช้ สื่อให้เป็นไปตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบไว้

นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และผล ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลความพึง พพอใจของนักเรียนต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ในงานวิจัยอื่น ๆ ที่ใช้สอนนักเรียนในระดับ มัธยมศึกษา พบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญาดล อุบชิตกุล (2559) เกี่ยวกับการพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-books) เรื่องหลักภาษาและการใช้ ภาษา รายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน (ท31102) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และยังสอดคล้องกับการวิจัยของชุดิธรณ ไซมณิ (2559) ที่ได้พัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาหลักภาษาไทย เรื่องชนิดของคำไทย โดยหนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนห้วยยางศึกษา และยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉริยาภรณ์ ว่องไว (2563) ที่ได้พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชนิดของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งหลาย ตัวอย่างงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นล้วนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และผลความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุดเหมือนกันทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยพัฒนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้

ดังนั้นจากการวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เรื่อง ประโยคในบรรทัดฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยพะเยา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมีคุณภาพมากที่สุดทั้งเนื้อหาสาระและการนำเสนอโดยภาพรวม และสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้นได้ อีกทั้งนักเรียนยังเกิดความพึงพอใจในการใช้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม จากที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญและนักเรียน ทำให้พบความคิดเห็นที่ตรงกันว่าโปรแกรม Google Slides ที่ผู้วิจัยใช้ทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เกิดปัญหาต่อการใช้งานในโทรศัพท์ SMARTPHONE หรืออุปกรณ์ทางเทคโนโลยีบางรุ่น ทั้งนี้ยังพบว่านักเรียนต้องการที่จะเรียนผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป ดังนั้นการสะท้อนคิดเห็นจากผู้เรียนทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อมีโอกาสจัดการเรียนการสอนในครั้งต่อไปทั้งในเรื่องเดิมหรือเรื่องใหม่ก็ตาม ควรจัดทำเนื้อหาที่อยู่ในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ และทดลองใช้โปรแกรมอื่น ๆ ในการสร้างและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ เช่น FlipAlbum, Desktop Author, I love Library, Foxit Reader ฯลฯ ที่อาจจะมึลักษณะการใช้งานที่ดีกว่าเพราะแต่ละโปรแกรมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และอาจเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมากกว่าเดิม

ข้อสังเกตสำคัญผู้วิจัยได้เห็นพฤติกรรมผู้เรียนในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอุปกรณ์การเรียนนอกเหนือจากหนังสือเรียน ได้แก่ IPAD หรือ โทรศัพท์ SMARTPHONE โดยผู้เรียนจะใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเหล่านี้ในการเข้าถึงองค์ความรู้ด้วยความตั้งใจและจดจ่อกับการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจะต้องมีวิธีการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่สามารถเอื้อให้ผู้เรียนใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการเรียนรู้อย่างคุ้มค่า

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยด้วยการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบโต้ตอบได้ ผู้วิจัยจะต้องตระหนักถึงความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีเป็นอันดับแรก หมายความว่า โรงเรียนและนักเรียนต้องมีความพร้อมในด้านอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ระบบสัญญาณ internet ต้องมีความพร้อมด้วยเช่นกัน เพราะหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

แบบโต้ตอบได้ จะต้องอาศัยสัญญาณ internet ที่มีความแรงเพียงพอในการดึงข้อมูลทั้งรูปภาพ เสียง และคลิปวิดีโอ

2. ผลการวิจัยด้านความพึงพอใจของนักเรียน โดยเฉพาะข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยสามารถนำไปกำหนดทิศทางการใช้รูปแบบในการพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการสอนที่จะพัฒนาได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

จินตวิรั ค่ายสังข์.(2560). การผลิตและใช้สื่ออย่างเป็นระบบ เพื่อการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุตีวรรณ ไชยมน. (5 มกราคม 2558). รายงานการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
รายวิชาหลักภาษาไทย เรื่องชนิดของคำไทย โดยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนห้วยยางศึกษา.

<https://sesa.obec.go.th/index.php?name=best&file=detail&id=2046>

ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. (2556). ทักษะทางภาษาเพื่อการสื่อสาร ใน เอกสารการสอนชุด
วิชาการสอนภาษาไทย หน่วยที่ 1-8. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ัญญาตล อุบัติกุล. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์
(E-books) เรื่อง หลักภาษาและการใช้ภาษา รายวิชาภาษาไทยพื้นฐาน (ท31102)
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.

ปรัชญา ธงพานิช. (2564). การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อยู่รายวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในชีวิตประจำวันด้วยกระบวนการเรียนรู้ NPU Teaching and Learning Paradigm . วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี, 33(1), 12-25.

สุระณะ พามนตรี. (ม.ป.ป.). ความสำคัญของภาษาไทย. <https://www.classstart.org/classes/4131>

อัจฉริยาภรณ์ ว่องไว. (2564). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ชนิด
ของคำไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.
[http://www.thaischool1.in.th/_files_school/48100614/
workteacher/48100614_1_20210330-145442.pdf](http://www.thaischool1.in.th/_files_school/48100614/workteacher/48100614_1_20210330-145442.pdf)

Authors

Mr. Khongamon Hemmaratrak

Thai. School of Liberal Arts and Demonstration School,
University of Phayao.

Tel.: 09-1859-9169 Email: amon607pr@hotmail.com

Mr. Thantup Chumjan

Graduate Student, Master of Art in Thai, University of Phayao.

Tel.: 09-2342-6619 Email: takubsalubned@gmail.com

การพัฒนาข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อคุ้มครอง
แรงงานสูงอายุสายวิชาการ (อาจารย์)
Development of Thaksin University Regulations to Protect
University Employees: Senior Lecturers

จันทราทิพย์ สุขุม¹/ นงลักษณ์ อานี^{2*}

Juntratip Sukhum / Nonglak Arnee

¹คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Faculty of Law, Thaksin University

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 26 มีนาคม 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 22 มิถุนายน 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 8 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพการทำงานของอาจารย์สูงอายุในมหาวิทยาลัยทักษิณ (2) วิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศ ต่างประเทศ และของไทย และ (3) พัฒนาข้อบังคับมหาวิทยาลัย โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกอาจารย์สูงอายุที่มีการจ้างงานซึ่งได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจงจำนวน 24 คน

ผลการศึกษาพบว่า การจ้างงานอาจารย์สูงอายุขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้บริหารและความต้องการของหลักสูตรเป็นหลัก โดยข้อบังคับปัจจุบันกำหนดอายุเกษียณไว้ที่ 60 ปี และยังขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและเฉพาะเจาะจงสำหรับสภาพการจ้างงานผู้สูงอายุ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศพบว่าไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาฉบับที่ 102 และข้อแนะที่ 162 ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ รวมถึงเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ พบว่าทั้ง 2 ประเทศมีกฎหมายขยายอายุเกษียณและรองรับการทำงานของผู้สูงอายุที่เหมาะสม ดังนั้น งานวิจัยจึงเสนอแนวทางในการพัฒนาข้อบังคับ โดยให้มีการขยายอายุเกษียณ และกำหนดสภาพการจ้างงานที่ยืดหยุ่นและเป็นธรรมยิ่งขึ้น ทั้งในด้านระยะเวลาตามสัญญา ภาระการสอน ชั่วโมงการทำงาน และค่าจ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

คำสำคัญ: กฎหมาย, การคุ้มครองแรงงาน, อาจารย์สูงอายุ, มหาวิทยาลัยทักษิณ

Abstract

This research aims to (1) study the working conditions of elderly academics at Thaksin University, (2) analyze international, foreign, and Thai laws, and (3) develop university regulations. It employs a qualitative methodology, utilizing documentary analysis and in-depth interviews with 24 purposively selected elderly academics who have been employed.

The findings indicate that the employment of elderly academics is primarily contingent upon administrative policies and curriculum requirements. The current regulations stipulate a retirement age of 60 and lack clear, specific criteria for the employment conditions of older personnel. This is inconsistent with the International Labour Organization's (ILO) Convention No. 102 and Recommendation No. 162. Furthermore, a

comparison with the legal frameworks of Japan and Singapore reveals that both countries have enacted legislation to extend the retirement age and support suitable working conditions for older persons.

Therefore, this research proposes guidelines for regulatory development, including the extension of the retirement age and the establishment of more flexible and equitable employment conditions—in terms of contract duration, teaching load, working hours, and remuneration—to align with the context of Thailand’s aging society.

Keywords: Law, Labour Protection, Elderly Academics, Thaksin University

บทนำ

การเข้าสู่สังคมสูงวัยเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างแรงงานและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาคการศึกษาที่อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ถูกจำกัดด้วยกฎหมายเกษียณและขาดมาตรการรองรับ เนื่องด้วยข้อจำกัดงบประมาณของรัฐและการะค่าใช้จ่ายของนายจ้าง

ประชากรสูงอายุของโลกและประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2565 ประชากรสูงวัยมีจำนวน 1,109 ล้านคน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) และไทยคาดว่าจะใน 20 ปีข้างหน้าจะมีผู้สูงอายุเกือบ 1 ใน 3 ของประชากร (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2568) และเสี่ยงต่อการขาดแคลนแรงงาน (ไทยโพสต์, 2566)

การบริหารมหาวิทยาลัยจึงต้องปรับตัวเพื่อรองรับบุคลากรสูงวัย การวางแผนกำลังคน การถ่ายทอดความรู้ และการทำงานร่วมกันระหว่างรุ่นเป็นสิ่งที่ท้าทาย (กันตพัฒน์ พรศิริวัชรสิน และชัยพัฒน์ พุฒซ้อน, 2561) ขณะที่รัฐบาลต้องปรับนโยบายส่งเสริมการจ้างงานและสวัสดิการ (CHEEVID, 15 มิถุนายน 2568)

มหาวิทยาลัยทักษิณจ้างอาจารย์เกษียณจำนวน 29 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2565) แต่ภาระงานและสวัสดิการอาจไม่เหมาะสม แม้มหาวิทยาลัยจะได้อยู่ภายใต้กฎหมายแรงงาน แต่ควรให้ประโยชน์ตอบแทนไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนด และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 (3) ได้กำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสม

งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์สภาพปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจ้างอาจารย์สูงอายุในมหาวิทยาลัยโดยใช้กรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยทักษิณ พร้อมวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และไทย เพื่อนำมาพัฒนาข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณในการคุ้มครองทำงานของอาจารย์สูงอายุ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาลักษณะการทำงานของบุคลากรสายคณาจารย์สูงอายุในมหาวิทยาลัยทักษิณ
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยในการคุ้มครองลักษณะการทำงานของบุคลากรสายคณาจารย์สูงอายุ
3. เพื่อพัฒนาข้อบังคับมหาวิทยาลัย

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยทางกฎหมายนี้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี กฎหมาย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานสูงอายุ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. นิยาม “ผู้สูงอายุ”

ในระดับสากลไม่มีนิยามที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละประเทศ องค์การสหประชาชาติกำหนดว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (กรมสุขภาพจิต, 2568) ประเทศไทยนิยามไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2546 ส่วนประเทศญี่ปุ่นและ

สิงคโปร์ได้กำหนดเกษียณอายุที่ 60 ปี แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มนโยบายจ้างงานต่อโดยคำนึงถึงความสามารถและสุขภาพ (Yu Korekawa, 2022) อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต (จิราพร เกศพิชญพัฒนา และคณะ, 2561)

2. แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” (Productive Ageing)

แนวคิดนี้มองว่าผู้สูงอายุยังมีศักยภาพและสามารถสร้างประโยชน์ต่อสังคม หากได้รับโอกาสเหมาะสม (เล็ก สมบัติ และคณะ, 2554) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เลือกทำงานต่อหลังเกษียณ ได้แก่ ความจำเป็นด้านรายได้ ภาระหนี้สิน และความต้องการมีปฏิสัมพันธ์ (สมรักษ์ รักษาทรัพย์, 2551; อรุณฯ หงษาชาติ และคณะ, 2558)

สิทธิในการทำงาน (Right to Work) การทำงานถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐและองค์กรต้องปกป้องและจัดมาตรการเอื้อต่อการทำงาน เช่น การกำหนดอายุเกษียณที่ยืดหยุ่น การเสนอการจ้างงานใหม่ (กรมกิจการผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2568; United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, 2025)

3. แนวคิดการคุ้มครองแรงงานสูงอายุ เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยรัฐมีบทบาทในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิแรงงานสูงอายุ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2560) และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ได้ออกข้อแนะนำที่ 162 (R162-Older Workers Recommendation, 1980) เกี่ยวกับแรงงานสูงอายุ ส่งเสริมความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ และการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ สำหรับประเทศไทยมีแผนแม่บทการเพิ่มผลิตภาพแรงงาน (2560–2564) ที่มุ่งส่งเสริมการฝึกอบรมและจ้างงานผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ

ด้านกฎหมายแรงงานทั่วไปมีวัตถุประสงค์คุ้มครองสิทธิแรงงานและกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการดำรงชีวิต (Botero et al., 2004) โดยในอดีตเน้นกลุ่มเด็กและสตรี ปัจจุบันขยายไปถึงแรงงานสูงอายุด้วยแนวคิดการพัฒนาและการมีส่วนร่วมในตลาดแรงงาน

4. แนวทางการจ้างงานในสถานประกอบการ ขึ้นอยู่กับความต้องการแรงงาน ลักษณะงาน และความยืดหยุ่น รวมถึงการบริหารแรงงานสัมพันธ์ที่เหมาะสม (ศุภชัย ศรีสุชาติ, 2559)

5. วรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อรธพร บัวพิมพ์ (2552) เสนอแนะให้มีนิยามแรงงานสูงอายุและกำหนด กฎหมายรองรับสิทธิในการทำงานหลังเกษียณ และมาตรการป้องกันการเลือกปฏิบัติ

ไพลิน จินตามณิพร (2560) เสนอแนะมาตรการส่งเสริมการจ้างแรงงาน สูงอายุ เช่น การลดหย่อนภาษี ค่าจ้างเหมาะสม และยกเว้นเงินสมทบประกันสังคม

ศุภชัย ศรีสุชาติ และคณะ (2556) พบรูปแบบการส่งเสริมการจ้างงาน ผู้สูงอายุ 3 รูปแบบ คือ การจ้างงานในระบบ การจ้างงานไม่เต็มเวลา และการส่งเสริม การประกอบอาชีพอิสระ

Debroux, P. (2016) พบว่า ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของ ประเทศญี่ปุ่นต่างตระหนักดีว่าต้องใช้ประโยชน์สูงสุดจากความสำเร็จและ ประสบการณ์ของคนงานสูงอายุ และจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงระบบประกันสังคม

Xu, J., Mehta, K. K., & Wan, D. (2023) พบว่า ผู้กำหนดนโยบายและ นายจ้างของสิงคโปร์ต้องพัฒนาการจ้างงานใหม่ให้เอื้อต่อ Habitus ได้แก่ หลักความ สมจริง (realism) ความคิดบวก (positivity) การมุ่งเน้นผลผลิต (productivity) และ ความกระตือรือร้น (proactivity) ของผู้สูงอายุที่กลับเข้าสู่การจ้างงานใหม่

โดยสรุปภาพรวม ประเทศไทยมุ่งพัฒนากฎหมายและนโยบายเชิงส่งเสริม การจ้างงานผู้สูงอายุ ขณะที่ญี่ปุ่นและสิงคโปร์เน้นสร้างระบบและวัฒนธรรมองค์กร ให้สอดคล้องกับสังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถประยุกต์สู่การพัฒนาข้อบังคับของ มหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อรองรับอาจารย์สูงอายุในระยะยาว

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า สำหรับประเทศไทยเน้นให้แก้ปัญหาด้วยการ ออกกฎหมายและการส่งเสริมเชิงนโยบาย ส่วนในประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์เน้นการ สร้างระบบและวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันกับผู้สูงอายุในระยะยาว

จึงได้กรอบแนวคิดที่สำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาข้อบังคับในมหาวิทยาลัยทักษิณต่อไป
ดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการทำงานของ
ผู้สูงอายุ
กฎหมายระหว่างประเทศ
กฎหมายประสังคมยุโรป ประเทศญี่ปุ่น
นโยบาย

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณ:
การขยายอายุเกษียณ
สวัสดิการและการจ้างงานแรงงาน
สูงอายุ
มาตรการคุ้มครองแรงงานสูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาปัญหาการจ้างงานอาจารย์สูงอายุ โดย 1) วิเคราะห์เอกสารปฐมภูมิ เช่น กฎหมายไทย ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และกฎหมายระหว่างประเทศ และเอกสารทุติยภูมิ เช่น งานวิจัยและบทความวิชาการ เพื่อนำมาสังเคราะห์เชิงเนื้อหา และ 2) สัมภาษณ์เชิงลึกอาจารย์ที่ได้รับการจ้างงานหลังเกษียณและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 24 คน ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้ งานวิจัยได้รับการอนุมัติด้านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยทักษิณ รหัสโครงการวิจัย 174/65 เลขที่ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย COA No.TSU 2022_181 REC No.0429 โดยยึดหลักพิทักษ์สิทธิ์และความลับของผู้ให้ข้อมูล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลักตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

1. การศึกษาสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาลักษณะการทำงานของอาจารย์สูงอายุ พบว่า

1.1 อาจารย์สูงอายุของมหาวิทยาลัยมีทั้งการจ้างต่อเนื่องเมื่อเกษียณอายุ และจ้างบุคคลภายนอกตามความต้องการของหลักสูตรและคณะโดยพิจารณาจาก ประสิทธิภาพ สุขภาพ และความเชี่ยวชาญในสถานะพนักงานมหาวิทยาลัยอัตราจ้าง และค่าจ้างอาจต่ำกว่าที่เคยได้รับ อาจารย์สูงอายุจึงต้องการให้มหาวิทยาลัยสนับสนุน และเปิดโอกาสให้อาจารย์สูงอายุได้ใช้ความรู้ความสามารถทำงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ได้แสดงความต้องการความยืดหยุ่นในภาระงานและเวลาทำงาน

1.2 อาจารย์สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติงานสอน วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเช่นเดียวกับอาจารย์ทั่วไป ภาระงานจึงไม่แตกต่างกันทั้งในปัจจุบันและอดีต และบางรายมีภาระงานสอนมากขึ้นเนื่องจากอัตราค่าจ้างไม่เพียงพอ

1.3 อาจารย์สูงอายุได้รับการดูแลด้านสิทธิประโยชน์ในประกันสุขภาพ เช่นเดียวกับอาจารย์ทั่วไป แต่บางรายไม่ทราบสิทธิประโยชน์บางอย่างที่ได้รับ

1.4 อาจารย์สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพที่กระทบต่อการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับคนต่างวัยได้ดี อย่างไรก็ตาม ภาระงานอาจหนักเนื่องจาก จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ

2. การศึกษาและวิเคราะห์มาตรการตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมาย ต่างประเทศ กฎหมายไทยและกฎเกณฑ์ภายในของมหาวิทยาลัยทักษิณ และนโยบาย ที่เกี่ยวข้อง

2.1 มาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ILO โดย ILO ได้จัดทำอนุสัญญาฉบับที่ 102 ว่าด้วยความมั่นคงทางสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ค.ศ. 1952 ระบุถึงประโยชน์ทดแทนการชราภาพ ข้อแนะนำปีที่ 162 ว่าด้วยแนวปฏิบัติเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของอาชีพ โอกาส การไม่เลือกปฏิบัติ และ มาตรการในการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของแรงงานผู้สูงอายุ และข้อแนะนำ ปีที่ 202 ว่าด้วยหลักประกันความมั่นคงทางสังคมขั้นพื้นฐานที่ประชาชนสามารถ เข้าถึงการดูแลสุขภาพที่จำเป็นและหลักประกันรายได้ขั้นพื้นฐาน

2.2 มาตรการกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่

1) ประเทศสิงคโปร์มีกฎหมาย Retirement and Re-employment Act (RRA) และมีประกาศกำหนดการเกษียณอายุและการกลับเข้าทำงานใหม่ โดยอายุเกษียณขั้นต่ำที่กำหนดตาม the Retirement and Re-employment (Prescribed Minimum Retirement Age) Notification 2022 คือ อายุ 63 ปี และอายุที่นายจ้างต้องเสนอการจ้างงานใหม่ (re-employment) สูงสุดที่ 68 ปี โดยมีเงื่อนไขคุณสมบัติของลูกจ้างที่ได้รับการจ้างงานใหม่ และมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (NUS) อยู่ภายใต้กฎหมาย RRA โดยมีอายุเกษียณขั้นต่ำและอายุสูงสุดในการจ้างงานใหม่ตามกฎหมาย ส่วนค่าตอบแทนมีความยืดหยุ่นตามผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ สิงคโปร์ยังมีโครงการ Senior Employment Credit ที่ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของนายจ้างที่จ้างแรงงานสูงอายุ (Ministry of Manpower, 2025; Inland Revenue Authority of Singapore, 2025)

2) ประเทศญี่ปุ่นออกกฎหมาย The Act Concerning Stabilization of Employment of Older Person (Law No.68 of May 25, 1971) กำหนดให้บริษัทต้องเสนอการจ้างงานต่อเนื่องให้แก่พนักงานที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป ให้ทำงานในตำแหน่งที่เหมาะสมกับสุขภาพและทักษะของพนักงาน (ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ์, 2552: 76-86 ; Yu KOREKAWA, 2022) ในส่วนมหาวิทยาลัยโตเกียว (The University of Tokyo) มีระเบียบ The University of Tokyo Rules on Conditions of Employment of Academic and Administrative Staff (Rules No.11; April 1, 2004) กำหนดไว้ในมาตรา 18 เรื่องอายุเกษียณสำหรับบุคลากรสายวิชาการและสายบริหารไว้ที่อายุ 60 ปี ในกรณีนี้เห็นว่ามีความจำเป็นพิเศษมหาวิทยาลัยอาจกำหนดอายุแตกต่างออกไปได้ และภายใต้ข้อบังคับ The University of Tokyo Regulations on Re-employment of Academic and Administrative Staff (The University of Tokyo Rules No. 21; April 1, 2004) ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดย The University of Tokyo Rules No. 96; March 22, 2019 กำหนดการจ้างงานใหม่ (Re-employment) จะต้องเสนอให้กับลูกจ้างที่มี

คุณสมบัติเหมาะสม กล่าวคือ มีความรู้และทักษะที่เหมาะสมเพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินงานมีประสิทธิภาพ โดยระยะเวลาการทำงานสูงสุดจะอยู่ที่ 1 ปี ตามมาตรา 3

2.3 กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานสูงอายุของประเทศไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 118/1 เกี่ยวกับการเกษียณอายุ โดยกำหนดว่าการเกษียณอายุตามที่ตกลงกันหรือนายจ้างกำหนดถือเป็นการเลิกจ้าง และหากไม่มีการตกลงหรือกำหนด หรือกำหนดเกินกว่า 60 ปี ลูกจ้างที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้และได้รับค่าชดเชย ส่วนพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสมไว้ในมาตรา 11 (3)

รัฐบาลไทยไม่มีนโยบายกำหนดอาชีพที่ชัดเจนสำหรับผู้สูงอายุ แต่ยึดหลักความยืดหยุ่นและสมัครใจในการจ้างงานโดยใช้มาตรการจูงใจทางภาษีแก่นายจ้างในการจ้างงานผู้สูงอายุในปัจจุบัน ตามประกาศอธิบดีกรมสรรพากรเกี่ยวกับภาษีเงินได้ 3 (ฉบับที่ 290) เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไข เพื่อการยกเว้นภาษีเงินได้ของ บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลสำหรับเงินได้เท่าที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ลงวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2560

2.4 กฎเกณฑ์ภายในของมหาวิทยาลัยทักษิณในการคุ้มครองลักษณะการทำงานของบุคลากรประเภทวิชาการ สายคณาจารย์สูงอายุ

มหาวิทยาลัยทักษิณมีฐานะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐมีการบริหารงานบุคคลเป็นไปตามกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัย คือ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2551 ซึ่งการจ้างและการคุ้มครองการทำงานของบุคลากรไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ตามมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2551 อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การบริหารงานบุคคลมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและสภาพการณ์ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยทักษิณได้ออกข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณที่เกี่ยวข้องกับการจ้างพนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้างรวมถึงการคุ้มครองการทำงาน ค่าตอบแทน สวัสดิการ

และสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้างของมหาวิทยาลัย จำนวน 2 ฉบับ คือ 1) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2567 2) ข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณว่าด้วยการคุ้มครองการทำงาน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้างของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564 และออกประกาศคณะกรรมการบริหารทรัพยากรบุคคลประจำมหาวิทยาลัย เรื่อง มาตรฐานภาระงาน และหลักเกณฑ์และวิธีการคิดภาระงานของคณาจารย์ประจำ พ.ศ. 2567

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการกฎหมายในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการคุ้มครองอาจารย์สูงอายุ ดังนี้

2.1 มหาวิทยาลัยทักษิณสามารถจ้างอาจารย์ที่เกษียณแล้วกลับเข้าทำงานใหม่ได้หากมีเหตุผลและเป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัย ตามข้อ 14 และ 15 แห่งข้อบังคับการบริหารงานบุคคล พ.ศ. 2567 หลักการนี้คล้ายกับแนวปฏิบัติในประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ที่มีกฎหมายรองรับการจ้างงานต่อหลังเกษียณ อย่างไรก็ตาม ประเทศเหล่านี้ได้ปรับแก้กฎหมายเพื่อขยายอายุเกษียณออกไปมากกว่าอายุ 60 ปี เพื่อรองรับสังคมสูงวัยลดภาระงบประมาณ และใช้ประโยชน์จากทักษะและประสบการณ์ของผู้สูงอายุแนวทางนี้สอดคล้องกับหลัก “สิทธิในการทำงาน” (Right to Work) ที่ยึดมั่นในศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมสูงวัย (Aging Society) (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2568) โดยเฉพาะในภาคการศึกษาที่ต้องการองค์ความรู้และประสบการณ์เชิงลึก ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผลวิจัยหลายฉบับ รวมถึงระบบประกันสังคมของรัฐที่ส่งเสริมการทำงานต่อของผู้สูงอายุ

2.2 มหาวิทยาลัยทักษิณมีข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณว่าด้วยการคุ้มครองการทำงาน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้างของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564 ที่คุ้มครองสิทธิประโยชน์และกำหนดให้บุคลากรเข้าระบบประกันสังคม ซึ่งใกล้เคียงกับกฎหมายแรงงานทั่วไป แต่ยังคงพิจารณาเงื่อนไขเฉพาะเมื่อต้องจ้างผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปีอย่างเหมาะสม ได้แก่

1) สัญญาจ้างที่ชัดเจนและเป็นธรรมช่วยส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิแรงงานผู้สูงอายุตามอนุสัญญาฉบับที่ 102 และข้อแนะที่ 162 ของ ILO ซึ่งเน้นความมั่นคงทางรายได้ การไม่เลือกปฏิบัติ และค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกับแรงงานทั่วไป แม้อาจารย์สูงอายุในมหาวิทยาลัยทักษิณมีภาระงานไม่ต่างจากอาจารย์ทั่วไป แต่ได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าเนื่องจากอยู่ในประเภทพนักงานตามภารกิจ และข้อบังคับมหาวิทยาลัยว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2567 ข้อ 42 กำหนดให้ทำสัญญาจ้างได้ครั้งละไม่เกิน 4 ปี โดยเงื่อนไข ระยะเวลาจ้าง และค่าตอบแทนขึ้นอยู่กับนโยบายของมหาวิทยาลัย ความต้องการของหลักสูตรและคณะ ทั้งนี้ การมีสัญญาจ้างที่ชัดเจนจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ความมั่นคง และการคุ้มครองสิทธิของอาจารย์สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การกำหนดภาระงานที่เหมาะสมกับช่วงวัยช่วยส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตของอาจารย์สูงอายุ ซึ่งมักมีภาระงานสอน วิจัย และบริการวิชาการ เช่นเดียวกับอาจารย์ทั่วไป โดยที่ระบบการจัดการภาระงานมักไม่ได้คำนึงถึงความสามารถทางกายภาพที่ลดลง ส่งผลให้ภาระงานอาจไม่เหมาะสม แนวปฏิบัติของประเทศสิงคโปร์ตาม กฎหมาย RRA กำหนดให้นายจ้างปรับภาระงานให้เหมาะสม เช่น ลดชั่วโมงทำงาน ส่วนผู้ป็นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำหน้าที่ที่สอดคล้องกับความเชี่ยวชาญ เช่น เป็นที่ปรึกษา หากมหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายที่ชัดเจน เช่น การลดชั่วโมงสอนหรือมอบหมายงานตามศักยภาพ จะช่วยให้อาจารย์สูงอายุสามารถทำงานได้ยาวนานขึ้น และยังเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่สถาบัน

3) ชั่วโมงการสอนที่มากเกินไปอาจกระทบสุขภาพของอาจารย์สูงอายุ ซึ่งขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (ICESCR) ในข้อ 7 ที่ระบุสิทธิในการทำงานภายใต้สภาพที่ปลอดภัย มีเวลาพักผ่อน และเวลาทำงานที่สมเหตุสมผล ปัจจุบัน ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยทักษิณยังไม่มีกำหนดชัดเจนเรื่องการลดภาระชั่วโมงสอนสำหรับอาจารย์สูงอายุ การปรับชั่วโมงการทำงานให้เหมาะสมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและ

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ควรกำหนดภาระงานที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพร่างกายและจิตใจที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัย (ประกาศคณะกรรมการนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล เรื่อง มาตรฐานภาระงานขั้นต่ำของคณาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัย (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560)

4) ค่าจ้างและสวัสดิการควรสะท้อนคุณค่าของงานและประสบการณ์ตามหลักสิทธิมนุษยชน ตาม ICESCR ข้อ 6 และ 7 ที่เน้นค่าจ้างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตและความเท่าเทียม ข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณข้อ 35 วรรค 2 และข้อ 38 อนุญาตให้ปรับค่าจ้างตามผลงานและข้อ 19 ของข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณว่าด้วย การคุ้มครองการทำงาน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยและลูกจ้างของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2564 อาจกำหนดสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมได้ อย่างไรก็ตามพบว่าค่าจ้างของอาจารย์สูงอายวยังไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ที่มี มหาวิทยาลัยควรกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่เหมาะสม และให้ความสำคัญกับความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยการปรับค่าจ้างขึ้นอยู่กับผลการประเมินเพื่อการต่ออายุสัญญาจ้างตามข้อ 47 ของข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2567

5) อาจารย์ผู้สูงอายุควรได้รับการคุ้มครองให้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเหมาะสมตามข้อแนะที่ 162 ของ ILO ซึ่งส่งเสริมการปรับปรุงสภาพการทำงาน โดยประเทศสิงคโปร์และญี่ปุ่นมีมาตรการห้ามมอบหมายงานที่เสี่ยงหรือไม่เหมาะสม ส่วนมหาวิทยาลัยทักษิณยังไม่มีข้อกำหนดชัดเจน และขาดสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พื้นที่พัก โต๊ะทำงานที่เหมาะสม ทำให้ผู้สูงอายุอาจได้รับผลกระทบจากความเครียดและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย จึงควรสนับสนุนสภาพการทำงานที่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพและความสุขในการทำงาน

6) การเลิกจ้างอาจารย์สูงอายุกควรวางแผนล่วงหน้าเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่การเกษียณตามแนวคิดผู้สูงอายุที่ยังคงคุณประโยชน์ (Productive Ageing) เช่น การฝึกอบรมก่อนเกษียณ และค่าชดเชยที่เหมาะสม กฎหมายของประเทศสิงคโปร์กำหนดให้เสนอจ้างงานใหม่ก่อนเลิกจ้าง ส่วนญี่ปุ่นมีค่าชดเชยพิเศษสำหรับการเลิกจ้าง

โดยสมัครใจ สำหรับข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2567 กำหนดเงื่อนไขการพ้นสภาพพนักงานไว้ในหมวด 12 และการประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อพิจารณาต่อสัญญาจ้างตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในหมวด 7

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย มหาวิทยาลัยทักษิณมี "กลไก" ในการจ้างอาจารย์สูงอายุซึ่งถือเป็นนโยบายที่ก้าวหน้าและสอดคล้องกับแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุ แต่ใน "วิธีการปฏิบัติ" ยังคงมีช่องว่างที่สำคัญเมื่อเทียบกับมาตรฐานสากลและหลักการคุ้มครองแรงงานสูงอายุ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์และวิธีการจ้างงานอาจารย์สูงอายุหลังเกษียณ

ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยทักษิณมีการจ้างอาจารย์สูงอายุทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคณะและหลักสูตร อย่างไรก็ตาม การจ้างงานยังขาดหลักเกณฑ์เฉพาะ แม้ข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2567 อนุญาตให้จ้างผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี หากมีเหตุผลและความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัย แต่ยังไม่มียรายละเอียดชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมาย The Act Concerning Stabilization of Employment of Older Person ที่ห้ามเกษียณก่อนอายุ 60 ปี และกำหนดให้นายจ้างมีหน้าที่ต้องให้หลักประกันการจ้างงานใหม่ (re-employment) หากลูกจ้างต้องการทำงานต่อ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยโตเกียวที่มีหลักเกณฑ์การจ้างใหม่ชัดเจน เช่น ต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้และทักษะ และกำหนดระยะเวลาจ้างงานสูงสุด 1 ปี ส่วนสิงคโปร์มีกฎหมาย RRA กำหนดอายุเกษียณที่ 63 ปี และให้นายจ้างเสนอการจ้างงานใหม่จนถึงอายุ 68 ปี หากลูกจ้างมีคุณสมบัติเหมาะสม มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (NUS) ก็อยู่ภายใต้กฎหมาย RRA นี้ ทั้งสองประเทศสะท้อนแนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” ซึ่งมองว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากร ไม่ใช่ภาระ (Burden) การทำงานต่อช่วยเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) ลดความโดดเดี่ยว และเพิ่มรายได้ ทั้งยัง

เป็นกลไกลดภาระรัฐในด้านสวัสดิการ และกระตุ้นเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “สิทธิในการทำงาน” ที่ถือว่าการทำงานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องส่งเสริมและคุ้มครอง ประเทศไทยและมหาวิทยาลัยทักษิณยังขาดหลักเกณฑ์ชัดเจนในการจ้างงานอาจารย์สูงอายุ ทำให้ต้องพึ่งดุลยพินิจของผู้บริหาร ต่างจากญี่ปุ่นและสิงคโปร์ที่มีเกณฑ์ชัดเจนส่งเสริมการจ้างงานใหม่อย่างเป็นระบบ แนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” ซึ่งรัฐควรสร้างกลไกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในการทำงานต่อหลังเกษียณ การกำหนดอายุเกษียณที่ยืดหยุ่นและการเสนอการจ้างงานใหม่ กฎหมายจึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้ศักยภาพของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับและใช้อย่างเป็นรูปธรรม

2. มาตรการในการคุ้มครองลักษณะการทำงานที่สอดคล้องกับสภาพการเป็นอาจารย์สูงอายุ

ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์สูงอายุในมหาวิทยาลัยทักษิณส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาสุขภาพที่กระทบต่อการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับคนต่างวัยได้ดี อย่างไรก็ตามภาระงานยังคงหนัก เนื่องจากบุคลากรไม่เพียงพอ โดยภาระงานของอาจารย์สูงอายุไม่ต่างจากอาจารย์ทั่วไป ทั้งการสอน วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีอาจารย์บางรายไม่ทราบสิทธิประโยชน์ที่ตนพึงมี

ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” (Productive Ageing) และแนวคิดของ เล็ก สมบัติ และคณะ (2554) ซึ่งมองว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า โดยเฉพาะในแวดวงวิชาการที่ประสบการณ์เป็นสินทรัพย์สำคัญ การที่มหาวิทยาลัยยังต้องจ้างอาจารย์สูงอายุเพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนบุคลากรสะท้อนถึงคุณค่าดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ความต้องการที่ชัดเจนจากอาจารย์สูงอายุคือ “ความยืดหยุ่นในภาระงาน” ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจทำงานต่อ

ผลการศึกษานี้ยังสะท้อนประเด็นที่นักวิจัยอย่าง สมรักษ์ รักษาทรัพย์ (2551) และอรนุช หงษาชาติ และคณะ (2558) เคยเสนอว่าปัจจัยด้านรายได้ หนี้สิน และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีผลต่อการทำงานต่อ ขณะเดียวกันก็ยืนยันข้อเสนอแนะของ อรรถพร บัวพิมพ์ (2552) ที่เห็นว่าควรมีกฎหมายคุ้มครองลักษณะงานและสวัสดิการ

เฉพาะสำหรับแรงงานสูงอายุ ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้จึงเปรียบเสมือนกรณีศึกษาที่ยืนยันว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวยังคงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยควรพิจารณาเงื่อนไขเมื่อจ้างบุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปี ดังนี้

1) สัญญาจ้างที่ชัดเจนและเป็นธรรม งานวิจัยพบว่าสัญญาจ้างอาจารย์สูงอายุในไทยขาดความชัดเจน โดยมหาวิทยาลัยทักษิณจ้างแบบรายปีในประเภทพนักงานตามภารกิจ ค่าตอบแทนมักต่ำกว่าที่เคยได้รับและไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาฉบับที่ 102 และข้อแนะที่ 162 ของ ILO ที่ระบุว่าผู้สูงอายุควรได้รับค่าตอบแทนเท่าเทียม และไม่ถูกเลือกปฏิบัติเมื่อทำงานในลักษณะเดียวกันกับแรงงานอื่นที่ทำงานในลักษณะเดียวกัน

2) ภาระงานขั้นต่ำที่เหมาะสมกับช่วงวัย ผลการวิจัยพบว่าภาระงานอาจารย์สูงอายุไม่ต่างจากทั่วไป ซึ่งอาจไม่เหมาะสมกับสมรรถภาพที่ลดลง ขณะที่ประเทศสิงคโปร์และญี่ปุ่นส่งเสริมการปรับภาระงาน เช่น ลดชั่วโมงหรือเปลี่ยนบทบาทเป็นที่ปรึกษา แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดผู้สูงอายุที่ยังคงประโยชน์ที่เน้นการทำงานอย่างเหมาะสมแทนการหยุดทำงานทั้งหมด

3) ชั่วโมงการสอน (การทำงาน) การกำหนดชั่วโมงทำงานที่มากเกินไปส่งผลกระทบต่อสุขภาพผู้สูงอายุ ขณะที่ข้อบังคับของมหาวิทยาลัยทักษิณยังไม่มีแนวทางลดภาระชั่วโมงสอนอย่างชัดเจน แม้เปิดโอกาสให้ทำงานต่อ แต่ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนตาม ICESCR ที่เน้นสิทธิในการทำงานภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มีเวลาพักผ่อนและข้อจำกัดที่เหมาะสม ซึ่งกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นตามที่ฉัฐภัทร ถวัลย์โพธิ (2552) และ Yu KOREKAWA (2022) ศึกษาไว้ว่ากฎหมายที่ออกมาเพื่อสร้างมาตรการให้พนักงานที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปสามารถเลือกทำงานในตำแหน่งที่เหมาะสมกับสุขภาพกับทักษะของตน

4) ค่าจ้าง ค่าตอบแทน และสวัสดิการ ผลการวิจัยพบว่าค่าจ้างอาจารย์สูงอายุในมหาวิทยาลัยทักษิณยังไม่สะท้อนคุณค่าประสบการณ์และสิทธิประโยชน์บางอย่างไม่เท่าเทียม ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนที่ค่าจ้างควรสะท้อนคุณค่าของงานและ

เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เหมือนในประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ที่ปรับค่าจ้างตามความเชี่ยวชาญ ดังนั้น การกำหนดค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและสวัสดิการที่จำเป็น เช่น ประกันสุขภาพ จึงสำคัญต่อความมั่นคงในชีวิตของผู้สูงอายุ

5) สภาพของงานที่ห้ามทำและสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงาน ผลวิจัยชี้ว่ามหาวิทยาลัยทักษิณยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับอาจารย์สูงอายุ และอาจมีงานที่เสี่ยงในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งข้อแนะที่ 162 ของ ILO แนะนำให้ปรับปรุงสภาพการทำงานให้ปลอดภัยและประเทศญี่ปุ่นห้ามมอบหมายงานเสี่ยงต่อสุขภาพ การจัดสภาพแวดล้อมที่ดีทั้งกายและใจจะช่วยให้อาจารย์สูงอายุทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

6) การเลิกจ้างและค่าชดเชย การเลิกจ้างควรมีการวางแผนและสนับสนุนการเปลี่ยนผ่าน โดยประเทศสิงคโปร์และญี่ปุ่นกำหนดให้เสนอการจ้างงานใหม่ก่อนเลิกจ้าง และรัฐบาลสิงคโปร์มีโครงการ Senior Employment Credit ที่ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายนายจ้าง แม้มหาวิทยาลัยทักษิณมีเกณฑ์ประเมิน แต่การใช้เกณฑ์เดียวกับอาจารย์ทั่วไปอาจทำให้เลิกจ้างง่ายขึ้น อีกทั้งการคุ้มครองสิทธิในการทำงานและค่าชดเชยตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัยทักษิณอาจไม่ครอบคลุมสำหรับพนักงานตามภารกิจ

3. การปรับตัวและทัศนคติ ผลวิจัยพบว่าอาจารย์สูงอายุส่วนใหญ่สามารถทำงานร่วมกับคนต่างวัยได้ผ่านการเรียนรู้ร่วมกัน แต่ยังมีความท้าทายด้านการปรับตัว ซึ่งประเทศสิงคโปร์แก้ไขปัญหานี้ผ่านการสร้าง “Habitus” ที่ส่งเสริมความคิดบวก ความสมจริง และความกระตือรือร้น มหาวิทยาลัยจึงควรมีมาตรการสนับสนุนการปรับตัวของอาจารย์สูงอายุให้ทำงานร่วมกับคนต่างวัยได้อย่างราบรื่น พร้อมทั้งส่งเสริมทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกัน

นอกจากนี้ ประเทศไทยและมหาวิทยาลัยทักษิณยังขาดกรอบนโยบายและกฎเกณฑ์เฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทของแรงงานสูงอายุ แม้มีการจ้างงานต่อเนื่องหลังเกษียณ แนวปฏิบัติจากประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ที่มีการขยายอายุเกษียณ การจ้างใหม่ การปรับภาระงาน และการกำหนดค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม ควรถูกนำมาใช้เป็น

แนวทาง การพัฒนาและปรับปรุงข้อบังคับภายในโดยคำนึงถึง “สิทธิในการทำงาน” และแนวคิด “ผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์” จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาจารย์สูงอายุอย่างยั่งยืนในระบบการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย เพื่อนำไปพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับมหาวิทยาลัยทักษิณเพื่อคุ้มครองแรงงานสูงอายุสายวิชาการ (อาจารย์) รองรับการทำงานของอาจารย์ผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1.1 การขยายอายุเกษียณและปรับปรุงแนวทางการจ้างงานในภาคการศึกษา

1.2 สัญญาจ้างที่ชัดเจนและเป็นธรรม ที่ครอบคลุมระยะเวลาการจ้างที่ยืดหยุ่น ลดภาระงาน สวัสดิการมั่นคง และค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับประสบการณ์ รวมถึงการพิจารณาต่ออายุสัญญาจากทั้งสองฝ่าย

1.3 ภาระงานขั้นต่ำ เช่น ลดจำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์ หรือวิชาที่สอน หรือภาระงานบางด้าน และอนุญาตให้เปลี่ยนบทบาท เช่น เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ การเป็นผู้เชี่ยวชาญ การดูแลโครงการวิจัย หรือการฝึกอบรมบุคลากรรุ่นใหม่

1.4 ชั่วโมงการสอน (การทำงาน) ควรกำหนดชั่วโมงการสอนสูงสุดต่อสัปดาห์ตามภาระงานขั้นต่ำ และปรับตารางการสอนในเวลาสอนตามสภาพสุขภาพ

1.5 ค่าจ้าง ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่สะท้อนถึงคุณค่าของงานและประสบการณ์

1.6 สภาพของงานที่ห้ามทำและสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานที่ปลอดภัยไม่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ

1.7 การเลิกจ้างและค่าชดเชย ควรมีการวางแผนและสนับสนุนอาจารย์สูงอายุในการเปลี่ยนผ่านไปสู่การเกษียณอีกครั้งหนึ่ง เช่น การฝึกอบรมก่อนเกษียณ และค่าชดเชยที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยให้เห็นการเตรียมตัวและปรับตัวของสถาบันการศึกษาเพื่อรองรับการจ้างงานอาจารย์สูงอายุ

2.2 การวิจัยเพื่อกำหนดนโยบายของภาครัฐในการเตรียมพร้อมรองรับและพัฒนาแนวทางการจ้างงานอาจารย์สูงอายุ เนื่องจากในปัจจุบันยังคงเป็นความสนใจและการจัดการภายในของสถาบันการศึกษาในการจ้างงานอาจารย์ผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2568, 20

มิถุนายน). *สถานการณ์สังคมสูงวัย 2561*.

<https://www.dop.go.th/th/know/2/127>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2565*. บริษัทอมรินทร์ คอรัเปอเรชั่นส์ จำกัด (มหาชน).

กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2568, 20 มิถุนายน). *สิทธิผู้สูงอายุตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ*.

http://www.dop.go.th/upload/laws/law_th_20152509143815_1.pdf

กรมสุขภาพจิต. (2568, 20 มิถุนายน). *93 วันสู่สังคม"คนชรา" 5 จังหวัด? คนแก่เยอะสุด-น้อยสุด*. <https://dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30453>

ก้นตพัฒนา พรศิริวัชรสิน และชัยพัฒน์ พุฒซ้อน. (2561). *แนวทางแก้ไขปัญหาสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(1), 25-27.

จิราพร เกศพิชญวัฒนา และคณะ. (2561). *คู่มือเรียนรู้เข้าใจวัยสูงอายุ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. ยินยงการพิมพ์.

จุฬา จงสถิตถาวร. (2560). *กฎหมายจ้างแรงงานสูงอายุ. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ*, 8(1), 51-68.

- ณัฐภัทร ถวัลย์โพธิ. การจ้างงานผู้สูงอายุในประเทศไทยปัจจุบัน. *ดุสิตพาห*, 56(1) , 76-86.
- ไทยโพสต์. (2566, 5 ธันวาคม). *น่าห่วง! ไทยเผชิญปัญหาขาดแคลนแรงงาน เหตุวัยทำงานลดลงต่อเนื่อง*. <https://www.thaipost.net/general-news/495272/>
- ไพลิน จินตามณีพร. (2560-2561). *แนวทางการจ้างแรงงานสูงอายุในสถานประกอบการ*. รายงานการวิจัยนักศึกษามหาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร หลักสูตรป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60.
- เล็ก สมบัติ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และธนิกานต์ ศักดาพร. (2554). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพประโยชน์กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กันยายน 2554, หน้า 10-11.
- ศุภชัย ศรีสุชาติ, แก้วขวัญ ตั้งติพิงศ์กุล และอนิน อรุณเรืองสวัสดิ์. (2556). *รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ ตามนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม (E6)*. กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ศุภชัย ศรีสุชาติ. (2559). *โครงการวิจัย กรอบแนวคิดการจ้างงานผู้สูงอายุ*. มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สมรักษ์ รักษาทรัพย์. (2551). *โครงการนำร่องศึกษาความเหมาะสม ในการทำงานของแรงงานหลังเกษียณอายุ*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรนุช หงษาชาติ, ชีพสมัน รังสยาธร และ อภิชาติ ใจอารีย์. (2558). *การทำงานหลังเกษียณอายุราชการของ บุคลากรสายวิชาการ สังกัดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร*. *Veridian Ejournal*, 8(2), 2875-2891.
- อรรถพร บัวพิมพ์. (2552). *การคุ้มครองแรงงานผู้สูงอายุ* [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- Botero, Juan, Simeon Djankov, Rafael LaPorta, Florencio López-de-Silanes, and Andrei Shleifer. (2004, May). *The Regulation of Labor. Working Paper 9756*. <http://www.nber.org/papers/w9756>
- CHEEVID. (2568, 15 มิถุนายน). สังคมสูงอายุกับการเปลี่ยนแปลงต่ออนาคตในเชิงสังคม เศรษฐกิจ. <https://blog.cheewid.com/knowledge/aging-society/>
- Debroux, P. (2016). Elderly workers in Japan: the need for a new approach. *創価経営論集*, 40, 19-37.
- Inland Revenue Authority of Singapore. (2025, June 20). *Senior Employment Credit (SEC), Enabling Employment Credit (EEC) and CPF Transition Offset (CTO)*. [https://www.iras.gov.sg/schemes/disbursement-schemes/senior-employment-credit-\(sec\)-cpf-transition-offset-\(cto\)-and-enabling-employment-credit-\(eec\)](https://www.iras.gov.sg/schemes/disbursement-schemes/senior-employment-credit-(sec)-cpf-transition-offset-(cto)-and-enabling-employment-credit-(eec))
- Ministry of Manpower. (2025, June 20). *Responsible re-employment*. <https://www.mom.gov.sg/employment-practices/re-employment>
- R162-Older Workers Recommendation, 1980 (No.162). (2025, June 20). https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:R162
- United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Human Rights Instruments. (2025, June 20). *United Nations Principles for Older Persons*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>
- Xu, J., Mehta, K. K., & Wan, D. (2023). Lived experiences of the adjustment of older employees to re-employment in Singapore: A Bourdieusian perspective. *Journal of Sociology*, 59(1), 36-53.

Yu KOREKAWA. (2022). *Employment of Older Persons in Japan: Perspectives on History, Policy, and the Impact of Technology*.
https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/S3_5_Employment_older_Japan.pdf

Authors

Dr. Juntratip Sukhum
Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla Province 90000,
Thailand
Tel: 064-4198995 Email: juntratip@tsu.ac.th

Assistant Professor Dr. Nonglak Arnee
Law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences
Phetchabun Rajabhat University 83 Moo 11, Sadiang Subdistrict,
Mueang District, Phetchabun 67000, Thailand
Tel: 064-4198995 Email: nongarnee@yahoo.com

การวิเคราะห์บรรณมิติของผลงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดของนักวิจัยไทยใน ฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 A Bibliometric Study of Library Research Published by Thai Scholars in Scopus (2013–2023)

กัญญารัตน์ พูลเพิ่ม¹ / ก้องกิตากร บุญช่วย^{2*}

Kanyarat Poolperm / Kongkidakorn Boonchuay

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 5 เมษายน 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 29 มิถุนายน 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 7 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้วิเคราะห์ลักษณะทั่วไปและทิศทางการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดที่จัดทำโดยนักวิจัยไทยและเผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 จำนวน 106 รายการ วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดที่จัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทย 2) ศึกษาเนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยห้องสมุดซึ่งเอกสารที่นำมาวิเคราะห์จากฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2566 โดยรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 106 รายการ พบว่าเอกสารส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัย โดยผลงานวิจัยเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 วารสารที่ตีพิมพ์มากที่สุด ได้แก่ Lecture Notes in Computer Science การวิเคราะห์คำสำคัญพบคำที่โดดเด่น ได้แก่

Academic Libraries, Library Services, Data Mining และ Digital Library ผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนและส่งเสริมการวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ของไทยให้มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การวิเคราะห์บรรณมิติ, งานวิจัยห้องสมุด

Abstract

This study analyzes the general characteristics and development trends of library-related research conducted by Thai researchers and indexed in Scopus between 2013 and 2023, comprising 106 records. The objectives are: (1) to examine the overall characteristics of research documents related to libraries produced by Thai researchers, and (2) to study the content and developmental directions of library research. Quantitative analysis was conducted on 106 records retrieved from Scopus, found out that most of the documents are research articles, with a clear increase in publication during 2019–2023. The most frequently appearing publication journal is *Lecture Notes in Computer Science*. Keyword analysis highlights prominent terms such as Academic Libraries, Library Services, Data Mining, and Digital Library. The results provide important information for planning and promoting research in library and information science in Thailand to ensure quality and sustainable competitiveness at the international level.

Keywords: Bibliometric Analysis, Scopus Database

บทนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญในการพลิกโฉมกระบวนการเรียนรู้ การให้บริการ และการจัดการสารสนเทศภายในห้องสมุดอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่เพียงแต่ส่งผลต่อโครงสร้างการดำเนินงานของห้องสมุดเท่านั้น แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของผู้ใช้บริการที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และหลากหลายมากขึ้น (สุทิพย์ ประทุม, 2565) ในยุคที่ข้อมูลสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนองค์ความรู้และการพัฒนาทางวิชาการ ห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญยังคงเป็นพื้นที่ทางปัญญาที่มีความจำเป็นต่อทุกระดับของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยที่กำลังเร่งปรับตัวเข้าสู่สังคมฐานความรู้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) งานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดจึงเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนแนวโน้มพัฒนาการ และความเปลี่ยนแปลงของบทบาทห้องสมุดในบริบททางสังคม เทคโนโลยีและการศึกษา (IFLA, 2022)

การติดตามและวิเคราะห์ภาพรวมของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาในระดับประเทศ เพื่อประเมินศักยภาพของนักวิจัยไทย ทิศทางการศึกษาที่ได้รับความสนใจ และช่องว่างขององค์ความรู้ที่ยังไม่ได้รับการสำรวจ การใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric Analysis) ซึ่งเป็นกระบวนการเชิงปริมาณในการศึกษาคุณลักษณะของสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ โดยฐานข้อมูล Scopus ถือเป็นแหล่งข้อมูลวิชาการระดับนานาชาติที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในด้านการประเมินคุณภาพและศักยภาพของงานวิจัยทั่วโลก การที่ผลงานวิจัยของนักวิจัยไทยได้รับการตีพิมพ์และจัดเก็บในฐานข้อมูลดังกล่าว ยังสะท้อนถึงสถานะและศักยภาพของประเทศไทยในเวทีการวิจัยระดับโลก อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเฉพาะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของไทยซึ่งเผยแพร่ใน Scopus จะพบว่ามีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ

แม้ว่าจะมีงานวิจัยด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (Library and Information Science) ในประเทศไทยแต่ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ในระดับชาติ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ไม่สามารถสะท้อนภาพรวมของศักยภาพนักวิจัยไทยในระดับนานาชาติได้อย่างชัดเจน การศึกษาที่สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ผลงานวิจัยของนักวิจัยไทยที่เผยแพร่ในฐานข้อมูลสากล เช่น Scopus จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของการประเมินแนวโน้ม การระบุจุดแข็ง จุดอ่อน ตลอดจนการวางแผนการพัฒนาทางวิชาการในระยะยาว

เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพรวมของงานวิจัยอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric Analysis) จึงกลายเป็นเครื่องมือที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา (Zupic and Čater, 2015) โดยเฉพาะเมื่อผสมผสานกับการใช้เครื่องมือวิเคราะห์เชิงภาพ เช่น Bibliometrix ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยให้สามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมากและนำเสนอผลลัพธ์ในรูปแบบภาพเชิงโครงสร้างที่เข้าใจง่ายและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น (Donthu et al., 2021)

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมุ่งวิเคราะห์ผลงานวิจัยด้านห้องสมุดของนักวิจัยไทยที่ได้รับการตีพิมพ์ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อพัฒนาการของห้องสมุด การวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูล Scopus จะช่วยให้มองเห็นภาพรวมของงานวิจัยเกี่ยวกับคำว่าห้องสมุดได้ชัดเจนขึ้น ทั้งในเรื่องของแนวโน้มที่กำลังได้รับความสนใจ วารสารที่นิยมนำผลงานไปตีพิมพ์ และความร่วมมือระหว่างนักวิจัย ข้อมูลเหล่านี้สามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนางานวิจัยให้มีทิศทางที่ชัดเจน และยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการยกระดับบทบาทของห้องสมุดไทยให้ก้าวสู่มาตรฐานระดับนานาชาติได้อย่างมั่นคง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด ซึ่งจัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทยที่เผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus โดยใช้วิธีการบรรณมิติ
2. เพื่อศึกษาเนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด จัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทยที่เผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus โดยใช้วิธีการบรรณมิติ

การทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometrics)

การวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometrics) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ทางวิชาการ เช่น จำนวนบทความ การอ้างอิง ผู้แต่ง และคำสำคัญ เพื่อศึกษารูปแบบ ความสัมพันธ์ และแนวโน้มของงานวิจัยในแต่ละสาขา โดยมีเป้าหมายเพื่อเข้าใจพัฒนาการขององค์ความรู้ และประเมินคุณภาพและผลกระทบของงานวิจัยผ่านตัวชี้วัดเชิงสถิติ (Zupic and Cater, 2015)

การวิเคราะห์บรรณมิติมีการใช้งานในหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์การอ้างอิง (Citation analysis) การอ้างอิงร่วม (Co-citation) การวิเคราะห์คำร่วม (Co-word) การวิเคราะห์ความร่วมมือของผู้แต่ง (Co-authorship) และการวิเคราะห์แหล่งตีพิมพ์ (Source analysis) ซึ่งแต่ละวิธีจะให้ข้อมูลในมิติต่าง ๆ ที่สามารถนำมาประกอบกันเพื่อสร้างแผนภาพความรู้ (Knowledge mapping) หรือการวิเคราะห์โครงสร้างทางวิชาการของสาขานั้น ๆ (Donthu et al., 2020)

ในประเทศไทย การวิเคราะห์บรรณมิติได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งใช้ศึกษารูปแบบของข้อมูลและความรู้ การวิเคราะห์นี้ช่วยประเมินสถานะและพัฒนาการของงานวิจัยทั้งในระดับชาติและสากล จึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ และเหมาะสำหรับการวิเคราะห์แนวโน้มของการวิจัยด้านห้องสมุดที่ต้องปรับตัวตามเทคโนโลยีและพฤติกรรมผู้ใช้

โปรแกรมวิเคราะห์บรรณมิติ

Bibliometrix เป็นโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลบรรณานุกรมเชิงปริมาณที่พัฒนามาจากภาษา R โดย Massimo Aria และ Corrado Cuccurullo ในปี 2017 รองรับข้อมูลจากฐานข้อมูลวิจัยชั้นนำ เช่น Scopus, Web of Science, PubMed และ CrossRef โปรแกรมสามารถวิเคราะห์เชิงสถิติ เช่น จำนวนบทความ ดัชนี h-index, g-index การอ้างอิง และวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง เช่น คำสำคัญ การอ้างอิงร่วม และ

เครือข่ายความร่วมมือ จุดเด่นคือส่วนเสริม Biblioshiny ที่เป็น GUI ใช้งานง่าย ไม่ต้องเขียนโค้ด สามารถสร้างภาพข้อมูล เช่น Word Cloud, Co-occurrence Network และ Thematic Map ได้อย่างสะดวก ได้รับความนิยมในวงวิชาการ โดยเฉพาะในสาขาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ข้อมูล (Donthu et al., 2021)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โกสินธุ์ ศิริรักษ์ (2564) ได้ศึกษางานวิจัยการวิเคราะห์ Walailak Journal of Science and Technology ที่อยู่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ.2555-2563 การวิเคราะห์บรรณมิติ โดยวิเคราะห์บทความจำนวน 755 เรื่องในวารสาร Walailak Journal of Science and Technology (WJST) ที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2555–2563 ซึ่งอยู่ในฐานข้อมูล Scopus โดยใช้วิธีวิเคราะห์บรรณมิติ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบทความวิจัยเป็นประเภทที่ตีพิมพ์มากที่สุด (ร้อยละ 95.50) โดยวารสารมีค่า Cite Score สูงสุดในปี พ.ศ. 2561 อยู่ที่ 0.8 และอยู่ใน Quartile Q2 เช่นเดียวกับค่า SJR ที่สูงสุดในปี พ.ศ. 2557 (0.206) สถาบันที่มีบทความตีพิมพ์มากที่สุดคือมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (11.79%) ประเทศที่มีบทความในวารสารมากที่สุดคือประเทศไทย (56.16%) และหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัยมากที่สุดคือมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (5.43%) สะท้อนถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาไทยในการสนับสนุนและผลักดันผลงานวิจัยให้เผยแพร่ในวารสารระดับนานาชาติอย่างมีนัยสำคัญ

ยุทธนา เจริญริน (2567) ได้ศึกษางานวิจัยด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2550–2567 จากฐานข้อมูล TCI และ Scopus รวมทั้งสิ้น 3,354 เรื่อง พบว่าอัตราการเติบโตของงานวิจัยเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 14.06 ต่อปี โดยมีประเด็นวิจัยหลัก 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการสารสนเทศ การจัดการความรู้ ห้องสมุดในสถาบันอุดมศึกษา การตัดสินใจเชิงข้อมูล และการใช้ออนไลน์ในการจัดการความรู้ นอกจากนี้ยังสามารถแบ่งเครือข่ายนักวิจัยออกเป็น 8 คลัสเตอร์

โดยมีกลุณา ท้วมสุข เป็นศูนย์กลางของคลัสเตอร์ที่ใหญ่ที่สุด ผลการวิเคราะห์ยังสะท้อนพัฒนาการของสาขาวิชาใน 3 ระยะ คือ การวางโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการองค์ความรู้ และการบูรณาการเทคโนโลยีกับแนวคิดด้านความยั่งยืน แสดงถึงการเปลี่ยนผ่านจากแนวทางแบบดั้งเดิมไปสู่การจัดการสารสนเทศแบบบูรณาการ และเปิดโอกาสในการขยายความร่วมมือจากระดับภูมิภาคสู่ระดับนานาชาติอย่างชัดเจน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากร (Population) คือ บทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับคำว่า “ห้องสมุด” (Library) ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการที่จัดทำโดยนักวิจัยซึ่งมีสังกัดอยู่ในประเทศไทย และเผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 (ค.ศ. 2013–2023)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ของการวิจัย ได้แก่ บทความวิจัยที่ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยได้มาจากการสืบค้นในฐานข้อมูล Scopus ด้วยคำสำคัญ (Keywords) คือ “library” และคัดกรองให้เฉพาะบทความที่ผู้เขียนมีสังกัดในประเทศไทย เผยแพร่ในช่วงเวลาที่กำหนด และมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ห้องสมุด” จากกระบวนการสืบค้นและคัดกรองดังกล่าว ได้กลุ่มตัวอย่างบทความวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 106 เรื่อง ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เชิงบรรณมิติในครั้งนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติเอกสารที่ใช้ศึกษา คือ เอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดในรูปแบบบทความวิจัย (Research article) การทบทวนวรรณกรรม (Review) และบทความวิจัยนำเสนอในงานประชุมวิชาการ (Proceeding) ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2556 – 2566 โดยใช้วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติของ Zupic and Čater (2015) มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ โดยงานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) สภาพทั่วไปเกี่ยวกับเอกสารงานวิจัย นักวิจัยหน่วยงานที่จัดทำ ปีจัดทำวิจัย วารสารที่เผยแพร่ โดยเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดใช้วิธีการวิเคราะห์สภาพทั่วไป 2) เนื้อหาและทิศทางการพัฒนาเกี่ยวกับห้องสมุด โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การใช้คำสำคัญร่วมกัน (Co-word analysis) เพื่อหาแกนความรู้เกี่ยวกับห้องสมุด แนวคิดที่เกี่ยวข้องและแนวโน้มทิศทางการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด

2. การรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยใช้ฐานข้อมูล Scopus เป็นฐานข้อมูลบรรณานุกรมและบทคัดย่อ ครอบคลุมภาพรวมผลงานวิจัยทั่วโลกในเนื้อหาสาขาวิชาทั้งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และยังเป็นฐานข้อมูลการอ้างอิงและอ้างถึง (Citation Database) ให้ข้อมูลการอ้างอิงผลงานวิจัยและพัฒนา ใช้เป็นแหล่งข้อมูลหนึ่งในการประเมินคุณภาพผลงานวิจัยวิชาการ (Research Performance Assessment) และรูปแบบการสืบค้นที่สามารถกำหนดเงื่อนไขการค้นที่ซับซ้อนได้ ซึ่งทำให้ผลการสืบค้นที่มีความถูกต้องแม่นยำสูง (Sweileh, 2020) โดยใช้ library* เป็นคำค้นสำหรับสืบค้นข้อมูลจาก Article title, Abstract, Keywords และเลือกตัวกรองเป็นประเทศประเทศไทย เฉพาะบทความวิจัยการทบทวนวรรณกรรมและบทความวิจัยนำเสนอในงานประชุมวิชาการ ที่ตีพิมพ์ในช่วงปี พ.ศ. 2556-2566

3. การวิเคราะห์ (Analysis) มี 3 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

3.1 การทำความสะอาดข้อมูล (Data Cleansing) โดยนำรายการที่คัดกรองได้จากฐานข้อมูล Scopus มาตรวจสอบความซ้ำซ้อนและคัดแยกรายการที่ซ้ำซ้อนออกไป ตรวจสอบรูปแบบข้อมูลให้เป็นแนวทางเดียวกัน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลบรรณมิติด้วยซอฟต์แวร์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้โปรแกรม Bibliometrix ที่พัฒนาโดย Aria and Cuccurullo (2017) เป็นเครื่องมือสนับสนุนงานวิจัยเชิงปริมาณด้านบรรณมิติ (Bibliometric) ที่มีความสามารถในการนำเข้าถึงข้อมูลบรรณานุกรมและเปลี่ยนให้อยู่ในรูปแบบภาษาอาร์

(R) สำหรับวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric analysis) และสร้างเมตริกสำหรับการวิเคราะห์รายการอ้างอิงร่วมกัน (Co-citation) การเชื่อมโยง (Coupling) การทำงานร่วม (Collaboration) และการใช้คำสำคัญร่วมกัน (Co-word)

3.3 การกำหนดกลุ่มเรื่องในการวิเคราะห์ โดยงานวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัย นักวิจัย หน่วยงานวิจัย แหล่งตีพิมพ์ ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด เลือกใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถี่และความสัมพันธ์ เพื่อแสดงลำดับ สัดส่วนและความเชื่อมโยงประเด็นเกี่ยวกับการทำวิจัยห้องสมุด

2) เนื้อหาความรู้ ใช้หลักการ การใช้คำสำคัญร่วมกันในการวิเคราะห์การเชื่อมโยงคำสำคัญ เพื่อแสดงกลุ่มเนื้อหาของงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด และประเด็นแนวโน้มและทิศทางการพัฒนางานวิจัยห้องสมุด ใช้หลักการวิเคราะห์ความถี่ของคำสำคัญที่ปรากฏในเอกสารในแต่ละช่วงเวลาของการทำวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด โดยนำเสนอในรูปแบบของ Thematic evolution

4. การแสดงผล (Visualization) เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยรูปภาพหรือตาราง เพื่อแสดงความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์และกลุ่มของข้อมูลในมิติต่าง ๆ โดยผู้วิจัยใช้ Biblioshiny เป็นเครื่องมือในการแสดงผลที่ติดตั้งอยู่ในโปรแกรม Bibliometrix ซึ่งเป็นชุดโปรแกรมใน R Studio ถูกนำมาสำหรับการสร้างแผนภาพของการวิเคราะห์บรรณมิติ รวมไปถึงการสร้างแผนภาพความเชื่อมโยงกันระหว่างผู้เขียนร่วมและประเทศที่ตีพิมพ์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกัน จนถึง Keywords ทั้งหมดในงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์กัน (Co-occurrence)

5. การตีความ (Interpretation) คือ การตีความหมายจากข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ คือ 1) การอธิบายสภาพหน่วยงานที่จัดทำงานวิจัย 2) การอธิบายแนวคิดและพัฒนาการของงานวิจัยห้องสมุดในแต่ละช่วงเวลา เพื่อแสดงแนวโน้มและทิศทาง การพัฒนางานวิจัยในห้องสมุดของประเทศไทย ต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด ซึ่งจัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทยที่เผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus

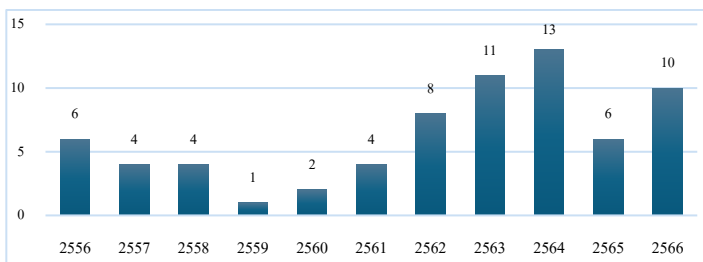
1.1. ผลการสืบค้นเอกสารงานวิจัยภาพรวมที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดที่จัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 จำนวน 106 รายการ พบว่าเอกสารส่วนใหญ่เป็นบทความวิจัย (ร้อยละ 56.60) รองลงมาคือบทความการประชุมวิชาการ (ร้อยละ 41.51) โดยมีแหล่งตีพิมพ์รวม 83 แหล่ง มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยของเอกสารร้อยละ 8.38 ต่อปี และมีค่าเฉลี่ยการอ้างอิงต่อบทความอยู่ที่ 11.64 ครั้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของหัวข้อวิจัยและแนวโน้มการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับห้องสมุดอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลโดยสรุปเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด ที่จัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทย

Description	Results	Description	Results
main information about data		Authors	427
Timespan	2556:2566	Authors of single-authored docs	12
Sources (Journals, Books, etc)	83	Authors Collaboration	
Documents	106	Single-authored docs	14
Annual Growth Rate	8.38	Co-Authors per Doc	4.63
Document Average Age	7.35	International co-authorships	31.13
Average citations per doc	11.64	document types	
References	1	article	60
Document Contents		conference paper	43

Description	Results	Description	Results
Keywords Plus (ID)	1588	conference paper article	1
Author's Keywords (DE)	331	review	2
AUTHORS			
DOCUMENT TYPES			
Research Article	60 (56.60%)		
Conference paper	44 (41.51%)		
Review Article	2 (1.89%)		

1.2. ผลการวิเคราะห์ผลผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดจำแนกตามปีของนักวิจัยไทยในฐานข้อมูล Scopus มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยในระหว่าง พ.ศ. 2556–2561 มีจำนวนผลงานเฉลี่ยอยู่ที่ 3–4 เรื่องต่อปี และมีจำนวนต่ำสุดในปี พ.ศ. 2559 เพียง 1 เรื่อง ขณะที่ระหว่าง พ.ศ. 2562–2566 จำนวนงานวิจัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งมีจำนวนผลงานสูงสุดถึง 13 เรื่อง ตามด้วยปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2566 ที่มี 11 เรื่อง และ 10 เรื่องตามลำดับ แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวของนักวิจัยไทยต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดในช่วงหลัง รวมถึงการส่งเสริมผลงานวิชาการผ่านฐานข้อมูลระดับนานาชาติอย่าง Scopus ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น แสดงดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 ผลผลิตงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดจำแนกตามปี

1.3 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด จำแนกตามแหล่งวารสารที่เผยแพร่ พบว่าผลการวิเคราะห์แหล่งวารสารที่มีการตีพิมพ์ ผลงานวิจัยเกี่ยวกับคำว่า “ห้องสมุด” พบว่า วารสารที่มีจำนวนบทความสูงสุด คือ Lecture Notes in Computer Science จำนวน 7 บทความ รองลงมาคือ International Information and Library Review จำนวน 4 บทความ และ Advances in Intelligent Systems and Computing จำนวน 3 บทความ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะข้ามศาสตร์ของงานวิจัยด้านห้องสมุดในบริบทไทย โดยมีแนวโน้มผสมผสานองค์ความรู้ด้านวิทยาการคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี และสารสนเทศศาสตร์ ตลอดจนสะท้อนความการเผยแพร่ผลงานในวารสารระดับนานาชาติที่มีความหลากหลายทางวิชาการและสาขาเฉพาะทาง แสดงผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายชื่อแหล่งวารสารที่เผยแพร่บทความมากที่สุด 3 อันดับแรก

แหล่งวารสาร (Sources)	จำนวนบทความ (Articles)
1. Lecture Notes in Computer Science	7
2. International Information and Library Review	4
3. Advances in Intelligent Systems and Computing	3

1.4 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด จำแนกตามแหล่งตีพิมพ์ที่มีค่า H-Index มากที่สุด วารสารที่มีดัชนี H-index สูงสุด คือ The International Information and Library Review โดยมีค่า H-index เท่ากับ 4 และมีจำนวนการอ้างอิงรวม 59 ครั้ง โดยเริ่มมีผลงานวิจัยตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 (ค.ศ.2011) รองลงมาคือ Performance Measurement and Metrics ซึ่งแม้จะมีค่า H-index เท่ากับ 2 แต่มีจำนวนการอ้างอิงรวมสูงถึง 81 ครั้ง นับเป็นวารสารที่มีอัตราการอ้างอิงเฉลี่ยต่อบทความสูงที่สุดในกลุ่มนี้ วารสารอื่นที่มีค่า H-index เท่ากับ 2 ได้แก่ Biochemical and Biophysical Research Communications (40 การอ้างอิง), BMC

Bioinformatics (40 การอ้างอิง) และ Lecture Notes in Computer Science (8 การอ้างอิง) ซึ่งทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า งานวิจัยของนักวิจัยไทยเกี่ยวกับห้องสมุดได้ขยายขอบเขตไปยังสาขาอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ชีวภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และมีแนวโน้มได้รับการอ้างอิงในวงวิชาการที่กว้างขวางขึ้น แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 รายชื่อวารสารที่มีค่า H Index มากที่สุด 10 อันดับแรก

Element	H_index	Total Citations	PY_start
1. The International Information and Library Review	4	59	2011
2. Biochemical and Biophysical Research Communications	2	40	2007
3. BMC Bioinformatics	2	40	2010
4. Lecture Notes in Computer Science	2	8	2003
5. Performance Measurement and Metrics	2	81	2009

1.5 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด จำแนกตามสังกัดมหาวิทยาลัยที่จัดทำ พบว่า มากที่สุด มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 29 รายการ รองลงมา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 20 รายการ และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 20 รายการ รองลงมา มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 16 รายการ ตามลำดับ แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 มหาวิทยาลัยในประเทศไทย ที่มีการเผยแพร่บทความงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดมากที่สุด 10 อันดับแรก

มหาวิทยาลัย (Affiliation)	บทความ (Articles)
1. Mahidol University	29
2. Chiang Mai University	20
3. Chulalongkorn University	20

มหาวิทยาลัย (Affiliation)	บทความ (Articles)
4. Khon Kaen University	16
5. Prince of Songkhla University	14
6. Kasetsart University	13
7. Suranaree University of Technology	6
8. National Center for Genetic Engineering and Biotechnology	4
9. Thammasat University	4
10. Dhurakij Pundit University	3

2. ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดจัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทย เผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus

2.1 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยห้องสมุด โดยการวิเคราะห์การใช้คำสำคัญร่วม (Co-occurrence) พบว่า ผลการวิเคราะห์คำสำคัญจากผลงานวิจัยจำนวน 106 รายการของนักวิจัยไทยในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 พบว่า หัวข้อที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือ Academic Libraries, Library Services, Data Mining และ Digital Library ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเน้นพัฒนา ระบบบริการสารสนเทศในสถาบันการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นหลัก นอกจากนี้ ยังมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น AI และ Recommendation System มาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการและการแนะนำข้อมูลแก่ผู้ใช้ โดยภาพรวมแล้ว แนวโน้มคำสำคัญเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงทิศทางของงานวิจัยด้านห้องสมุดไทยที่มุ่งสู่การบูรณาการเทคโนโลยี การจัดการความรู้ และการตอบสนองต่อผู้ใช้ในยุคดิจิทัลอย่างเป็นระบบ แสดงดังภาพประกอบที่ 2

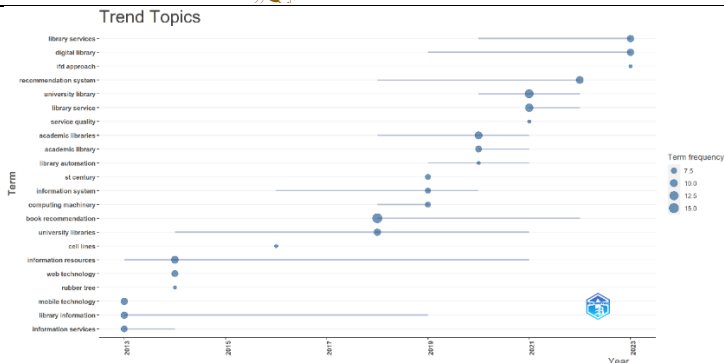

「 183 」

ภาพที่ 3 เครือข่ายการเชื่อมโยงสำคัญด้วยกราฟแบบ Co-occurrence network

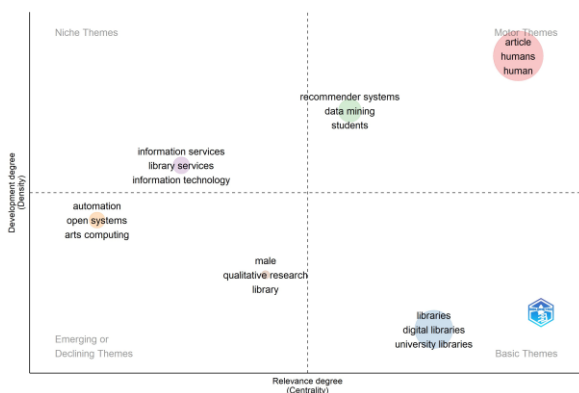
2.2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยห้องสมุด โดยการวิเคราะห์แนวโน้มคำสำคัญและปี พ.ศ. ที่จัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด ปี พ.ศ. 2566 พบว่า คำที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่องในช่วงหลัง ได้แก่ Library Services, Digital Library, Recommendation System และ University Library ซึ่งสะท้อนถึงการมุ่งเน้นพัฒนาการให้บริการสารสนเทศและการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนผู้ใช้ในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ ยังพบคำที่เกิดขึ้นชัดเจนในช่วงปี 2560–2563 เช่น Academic Libraries, Library Automation และ Service Quality แสดงถึงความสนใจต่อการพัฒนาระบบบริการและคุณภาพห้องสมุด ขณะที่คำเกี่ยวกับ Web Technology และ Mobile Technology ซึ่งเคยปรากฏในช่วงต้นกลับลดลงในระยะหลัง บ่งชี้ถึงการเปลี่ยนผ่านของแนวโน้มวิจัยจากเทคโนโลยีพื้นฐานสู่การประยุกต์ใช้งานเฉพาะทางในบริบทห้องสมุดยุคดิจิทัลที่มุ่งเน้นผู้ใช้เป็นศูนย์กลาง เป็นต้น แสดงถึงภาพประกอบที่ 5

ภาพที่ 5 แนวโน้มคำสำคัญและปี ค.ศ. ที่จัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุด

2.3 การวิเคราะห์คำสำคัญจากงานวิจัยด้านห้องสมุดของนักวิจัยไทยในช่วงปี พ.ศ. 2556–2566 แสดงให้เห็นว่าหัวข้อวิจัยสามารถจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มหลักตามระดับความสำคัญและการพัฒนา ได้แก่ กลุ่มหัวข้อสำคัญที่กำลังเติบโตอย่างเข้มข้น (Motor Themes) เช่น Article และ Human ซึ่งเน้นการศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้ การมีส่วนร่วมของมนุษย์ และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อผู้ใช้งานในระบบห้องสมุด ส่วนหัวข้อพื้นฐานที่ใช้บ่อยในงานวิจัย (Basic Themes) ได้แก่ Libraries Digital Libraries และ University Libraries ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของห้องสมุด โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา เช่น การให้บริการข้อมูล การใช้เทคโนโลยีในห้องสมุด และการสนับสนุนการเรียนรู้ ขณะเดียวกันยังมีหัวข้อเฉพาะที่นักวิจัยบางกลุ่มให้ความสนใจ (Niche Themes) เช่น Information services, Library services และ Information Technology ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับระบบบริการสารสนเทศและการจัดการเทคโนโลยีในห้องสมุด แม้อาจไม่ใช่ประเด็นหลักในวงกว้าง แต่ก็ยังเป็นหัวข้อที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังพบหัวข้อใหม่หรือที่เริ่มลดความนิยมลง (emerging or declining themes) ได้แก่ Automation, Open Systems, Arts Computing Qualitative Research และ Library ซึ่งอาจสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของ

เทคโนโลยีหรือการวิจัยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่แพร่หลายมากนัก สุดท้ายคือหัวข้อที่อยู่มีแนวโน้มเติบโต (Evolving Themes) ได้แก่ Recommender Systems, Data Mining และ Students ที่เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น แสดงดังภาพประกอบที่ 6

ภาพที่ 6 การวิเคราะห์แนวโน้มวิเคราะห์ด้วยแผนผังใจความหลัก (Thematic map)

สรุปและอภิปรายผล

1. สภาพทั่วไปของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดซึ่งจัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทยที่เผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรณมิติของเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดที่จัดทำโดยนักวิจัยไทยและเผยแพร่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2556–2566 จำนวนทั้งสิ้น 106 รายการ พบว่าเอกสารส่วนมากเป็นบทความวิจัย (ร้อยละ 56.60) รองลงมาคือบทความการประชุมวิชาการ (ร้อยละ 41.51) และบทความปริทัศน์ (ร้อยละ 1.89) โดยมีแหล่งตีพิมพ์รวม 83 แหล่ง และมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยของเอกสารร้อยละ 8.38 ต่อปี นอกจากนี้ ยังพบว่าผลงานวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2562–2566 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นชัดเจน โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งมีจำนวนบทความสูงสุดถึง 13 รายการ เมื่อพิจารณาตามแหล่งวารสารที่มีการตีพิมพ์มากที่สุด พบว่า Lecture Notes in Computer Science เป็นแหล่งตีพิมพ์หลักจำนวน

7 บทความ รองลงมาคือ The International Information and Library Review จำนวน 4 บทความ และ Advances in Intelligent Systems and Computing จำนวน 3 บทความ ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะข้ามศาสตร์ของงานวิจัยด้านห้องสมุดที่มีการบูรณาการระหว่างบรรณารักษศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และวิทยาการคอมพิวเตอร์

ด้านการวิเคราะห์แหล่งตีพิมพ์ที่มีค่า H-index สูง พบว่า The International Information and Library Review มีค่า H-index สูงสุดที่ 4 และมีการอ้างอิงรวม 59 ครั้ง ขณะที่วารสาร Performance Measurement and Metrics แม้จะมี H-index เท่ากับ 2 แต่มีจำนวนการอ้างอิงสูงถึง 81 ครั้ง สะท้อนถึงคุณภาพของงานวิจัยที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ส่วนการจำแนกตามหน่วยงานสังกัด พบว่า มหาวิทยาลัยมหิดลเผยแพร่บทความมากที่สุด (29 รายการ) รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (แต่ละ 20 รายการ) ซึ่งแสดงถึงบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาหลักในการขับเคลื่อนงานวิจัย

2. เนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดจัดทำโดยนักวิจัยประเทศไทยในฐานข้อมูล Scopus ผลการวิเคราะห์คำสำคัญร่วม (Co-occurrence) และแนวโน้มการใช้คำสะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาและทิศทางการพัฒนางานวิจัยด้านห้องสมุดของไทยที่มุ่งเน้นการบูรณาการเทคโนโลยีและการจัดการสารสนเทศในบริบทดิจิทัล หัวข้อที่พบมากที่สุด ได้แก่ Academic Libraries, Library services, Data Mining และ Digital Library ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสนใจของนักวิจัยไทยต่อการพัฒนาระบบบริการสารสนเทศในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น Artificial Intelligence และ Recommendation Systems ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแนะนำสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการผู้ใช้ (Chaurasia et al., 2023)

การวิเคราะห์เครือข่ายคำสำคัญแบบ Co-occurrence network ยังพบว่าคำว่า Academic Libraries เป็นศูนย์กลางของเครือข่าย โดยเชื่อมโยงกับคำสำคัญอื่น ๆ เช่น Information Literacy, Core Competencies และ Service Quality สะท้อนถึงการเน้นพัฒนาทักษะผู้ใช้และคุณภาพบริการ ในขณะที่มีคลัสเตอร์เฉพาะทาง เช่น กลุ่มคำด้านการทำเหมืองข้อมูล (Data Mining) และกลุ่มคำจากสหสาขาวิชา เช่น Phage Display

ซึ่งชี้ให้เห็นบูรณาการเข้ากับบริบทการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และชีวการแพทย์บางส่วนด้วย ผลการวิเคราะห์แนวโน้มคำสำคัญจำแนกตามปี พบว่า คำที่ได้รับความสนใจต่อเนื่องในช่วงหลัง ได้แก่ Library Services, Digital Library, Recommendation System และ University Library ขณะที่คำบางคำ เช่น Web Technology และ Mobile Technology ซึ่งปรากฏมากในช่วงต้น เริ่มลดลงในระยะหลัง สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีจากพื้นฐานสู่การประยุกต์ใช้งานเฉพาะทางในบริบทของห้องสมุดยุคใหม่ (Borner et al., 2022)

นอกจากนี้ Thematic Map การวิเคราะห์คำสำคัญจากงานวิจัยด้านห้องสมุดของนักวิจัยไทยในช่วงปี พ.ศ. 2556–2566 แสดงให้เห็นถึงการกระจายตัวของหัวข้อวิจัยที่สะท้อนพลวัตและทิศทางการพัฒนางานวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์อย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มหัวข้อสำคัญที่กำลังเติบโตอย่างเข้มข้น (Motor Themes) เช่น Article และ Human ซึ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมผู้ใช้และปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทคโนโลยีสารสนเทศในห้องสมุดยุคดิจิทัล กลุ่มหัวข้อพื้นฐาน (Basic Themes) ได้แก่ Libraries, Digital Libraries และ University Libraries ที่สะท้อนบทบาทของห้องสมุดสถาบันการศึกษาในการสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านบริการดิจิทัล กลุ่มหัวข้อเฉพาะ (Niche Themes) เช่น Information Services, Library Services และ Information Technology ที่เน้นการพัฒนากระบวนการสารสนเทศและการจัดการเทคโนโลยีในห้องสมุด แม้จะเป็นหัวข้อเฉพาะแต่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กลุ่มหัวข้อเกิดใหม่หรือที่ลดความนิยม (Emerging or Declining Themes) เช่น Automation, Arts Computing และ Qualitative Research ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการวิจัยเฉพาะกลุ่มที่ยังไม่แพร่หลาย และสุดท้ายกลุ่มหัวข้อที่มีแนวโน้มเติบโต (Evolving Themes) เช่น Recommender Systems, Data Mining และ Students ที่เริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีวิเคราะห์ข้อมูลและระบบแนะนำทรัพยากรมาใช้พัฒนาบริการห้องสมุดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักศึกษา (Xie et al., 2020) ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามของ

นักวิจัยไทยในการปรับตัวและพัฒนางานวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทเทคโนโลยีและความต้องการของสังคมยุคดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาทำให้ทราบทิศทางการพัฒนางานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดในประเทศไทยแต่รายละเอียดของงานวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ยังคงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจ ซึ่งการศึกษาด้วยวิธีบรรณมิตินั้นเป็นเพียงการวิเคราะห์ภาพรวมโดยใช้ข้อมูลการอ้างอิงเท่านั้น ไม่ได้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดของงานวิจัย ดังนั้นในการวิจัยครั้งถัดไปควรเลือกใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลที่หลากหลายและเครื่องมืออื่น ๆ ร่วมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- โกสินธุ์ ศิริรักษ์. (2564). การวิเคราะห์ Walailak Journal of Science and Technology ที่อยู่ในฐานข้อมูล Scopus ระหว่างปี พ.ศ. 2555–2563: การวิเคราะห์บรรณมิติ. *วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย*, 65(2), 137–153.
- สุทิพย์ ประทุม และ สรัญญ์ อุเสนยาง. (2565). การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุควิถีชีวิตใหม่. *วารสารลพบุรี*, 6(1), 1–18.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *รายงานสถานการณ์สังคมไทย*. <https://www.nso.go.th>
- ยุทธนา เจริญรัตน์ และคณะ. (2568). แนวโน้มใหม่ของงานวิจัยด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศไทย. *วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย*, 18(1), 103–119.
- Agarwal, N. K., Wang, Y., Xu, Y., and Poo, D. C. C. (2016). Factors affecting students' information-seeking intentions: A competency–performance–value model. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 67(4), 1001–1017. <https://doi.org/10.1002/asi.23438>

-
- Chen, L., and Tang, J. (2023). Financial product innovation in cooperative savings institutions. *Journal of Financial Services Research*, 56(2), 155–170.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., and Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133(1), 285–296.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2022). *IFLA trend report update 2022: Navigating a complex future*. <https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/insights/trend-report-update-2022.pdf>
- Piyathamrongchai, K. (2006). *A dynamic settlement simulation model: Applications to urban growth in Thailand* [Doctoral dissertation, University College London].
- Reeitsu, K. (1996). Introduction: Population migration and urbanization in developing countries. *Developing Economies*, 34(4), 349–369.
- Sorndee, K., Siengthai, S., and Swierczek, F. W. (2017). Closing cultural distance: The cultural adaptability in Chinese-related firms in Thailand. *Journal of Asia Business Studies*, 11(2), 229–250.
- Sweileh, W. M. (2020). Bibliometric analysis of scientific publications on “sustainable development goals” with emphasis on “good health and well-being” goal (2015–2019). *Globalization and Health*, 16, Article 1. <https://doi.org/10.1186/s12992-020-00576-1>

- Xie, I., Wang, M., and Zhang, Y. (2020). Users and their information needs in digital libraries: A review and future directions. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 71(4), 411–424. <https://doi.org/10.1002/asi.24258>
- Zupic, I., and Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429–472. <https://doi.org/10.1177/1094428114562629>

Authors

Miss Kanyarat Poolperm

Department of Library and Information Science,
Faculty of Faculty of Humanities and Social Science,
Thaksin University University
140 Kanjanavanich Road, Khao Rup Chang Sub-district,
Mueang Songkhla District, Songkhla Province 90000
Tel: 084-393-3373 E-mail: kanyarat.p@tsu.ac.th

Asst. Prof. Dr. Kongkidakorn Boonchuay

Department of Library and Information Science,
Faculty of Faculty of Humanities and Social Science,
Thaksin University University
140 Kanjanavanich Road, Khao Rup Chang Sub-district,
Mueang Songkhla District, Songkhla Province 90000
Tel: 06-4624-1594 E-mail: kongkidakorn@tsu.ac.th

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

Guidelines for Promoting Buddhist Tourism in Mueang District, Phetchaburi Province

อติพร โอบอ้อม^{1*} / ฟาริดา ร่มพฤกษ์²

Atiporn Oabom / Farida Romphruek

^{1,2}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 5 มิถุนายน 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 17 กรกฎาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 29 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ การท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดย จำนวนประชากรที่ไม่แน่นอน การกำหนดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคำนวณมาจากสูตรของการคำนวณขนาดตัวอย่าง ในกรณีที่ไม่ทราบค่าประชากร และผู้ให้ข้อมูลหลักในการ สัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ประชากรที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิง

พระพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี และนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม และสิ่งดึงดูดใจ ส่วนการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองเพชรบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรม ด้านประชาสัมพันธ์ และด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว 2) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองเพชรบุรี โดยรวมมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ ($r = 0.78$) และ 3) แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี ควรเน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติ เป็นหลัก และเชิญชวนญาติธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ วางนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธควบคู่กับเทศกาลทางศาสนาและการส่งเสริมจิตอาสาในการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวในวัด หรือช่วยดูแลความสะอาดในวัด

คำสำคัญ: การส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา, องค์ประกอบการท่องเที่ยว, วัด, จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

The objectives of this research were to: 1) Study the components of tourism and the promotion of Buddhist tourism 2) Study the relationship between the components of tourism and the promotion of Buddhist tourism 3) Propose guidelines for the promotion of Buddhist tourism in Mueang District, Phetchaburi Province. The samples were Tourists traveling in Mueang District, Phetchaburi Province, with an uncertain population, the sample determination used in the research was calculated from the formula for calculating the sample size in the case where the population value is unknown, and 15 key informants, The population who are stakeholders of Buddhist tourism attractions in Phetchaburi Province and tourists, selected by using purposive sampling method. The research tools were a questionnaire with a reliability of 0.95 and an in-depth interview form. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and content analysis. The research results were as follows: 1) The components of tourism and the promotion of Buddhist tourism in Mueang Phetchaburi District, Phetchaburi Province, were at a high level overall ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.66) when considering each aspect in descending order: accommodation, facilities, activities, and attractions. As for the promotion and development of Buddhist tourism in Mueang Phetchaburi District, the overall level was at a high level ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.66) when considering each aspect in descending order: location, personnel, activities, public relations, and creating participation in tourism management. 2) The relationship between tourism components and the promotion of Buddhist tourism in Mueang Phetchaburi District is generally positively related at a high level, with statistical significance at the 0.01 level, with a coefficient ($r = 0.78$). 3) Guidelines for promoting Buddhist

tourism in Mueang District, Phetchaburi Province should focus on activities related to Buddhism, the King, and the nation, and invite relatives and friends to participate in various activities. Establish policies to support Buddhist tourism in conjunction with religious festivals and promote volunteerism in providing information to tourists in temples or helping to maintain cleanliness in temples.

Keywords: Tourism Promotion, Buddhist Tourism, Tourism Components, Temple, Phetchaburi Province

บทนำ

การท่องเที่ยวในทุกรูปแบบ มีตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ความพึงพอใจ ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยความรู้สึก 2 แบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ที่ได้รับจากการสัมผัสบริการต่าง ๆ หากเป็นไปตามความต้องการของผู้รับบริการ (Oliver, 1980; Zeithaml, Bitner, & Gremler, 2009) โดยสามารถทำให้ผู้รับบริการได้รับตามสิ่งที่ตนได้คาดหวังไว้ ก็ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีและพึงพอใจ ความคาดหวังในสิ่งที่ควรจะได้รับนี้ มีอิทธิพลต่อช่วงเวลาของการเผชิญความจริงระหว่างผู้ใช้บริการและผู้รับบริการเป็นอย่างมาก เพราะผู้รับบริการจะประเมินเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้รับจริงในกระบวนการบริการที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ หากสิ่งที่ได้รับเป็นไปตามความคาดหวังย่อมเกิดความพึงพอใจต่อการบริการดังกล่าว (Kotler, Bowen, & Makens, 2017) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างการเดินทางเพื่อพักผ่อนและการเสริมสร้างจิตใจ โดยนักท่องเที่ยวจะเดินทางไปยังสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น วัด โบราณสถาน หรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทางศาสนา การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เดินทางได้รับความรู้ ความสงบทางใจ และแรงบันดาลใจจากคำสอนของพระพุทธเจ้าเท่านั้น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมคุณธรรม การทำบุญ

และการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีไทยอีกด้วย (ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา, 2562) นอกจากนี้ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่นและส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้อยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืน

จังหวัดเพชรบุรี เป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความเจริญรุ่งเรืองนับตั้งแต่สมัยก่อน มีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีจำนวนมาก โดยมีวัดที่ถูกสร้างขึ้นในสมัยต่าง ๆ หลากหลายวัด ที่แสดงให้เห็นถึงพระพุทธศาสนาที่เก่าแก่มากมายที่ปรากฏในอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเพชรบุรี เช่น วัดเขาย้อยหรือวัดถ้ำเขาย้อย เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในภูเขาหินปูน ภายในมีถ้ำพระพุทธไสยาสน์ 1 องค์ พระพุทธรูปทาลอง พระพุทธรูป และพระศรีอารยเมตไตรย และเจดีย์สวยงาม เป็นแหล่งปฏิบัติธรรมและการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี วัดเขาตะเครา เป็นวัดเก่า เป็นที่ประดิษฐาน “หลวงพ่อเขาตะเครา” พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาอย่างมาก โดยเชื่อกันว่าให้โชคลาภและคุ้มครองผู้เดินทางออกทะเล นักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนมักเดินทางมาสักการะตลอดทั้งปี วัดเขาอีโก้ ซึ่งวัดแห่งนี้ตั้งอยู่กลางธรรมชาติอันเงียบสงบ รายล้อมด้วยป่าและภูเขา เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการสถานที่ปฏิบัติธรรมอย่างสงบ ภายในวัดมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย และถ้ำธรรมชาติที่สงบเย็น ช่วยเสริมสร้างจิตใจให้สงบและมีสมาธิ วัดข่อม่วง เป็นวัดเก่าแก่ จากหลักฐานใบเสมาที่ถูกค้นพบสันนิษฐานว่า น่าจะสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ต่อมาได้กลายเป็นวัดร้างมานานนับ 100 ปี และได้มีการขุดพบเจอหลวงพ่พระศรีวิฆรมงคล อายุมากกว่า 600 ปี วัดท่าค้อย มีอุโบสถสันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา วัดชะอำ มีถ้ำโบราณโดยต้องขึ้นบันไดพญานาค ไป 108 ขั้น ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทราย ปางมารวิชัย พระพุทธรูปปางไสยาสน์หรือพระนอน และฤๅษีตาไฟ รวมทั้งมีถ้ำลอด รูปใบโพธิ์ ส่วนอุโบสถหลังใหม่ มีพระพุทธรูปชินราช ประดิษฐานบนฐานปูนปั้นเบญจรงค์ เป็นพระประธาน และจิตรกรรมฝาผนัง บอกเล่าเรื่องราวของพระบรมสารีริกธาตุสำคัญ ในจังหวัดต่าง ๆ และพระราชกรณียกิจสำคัญ ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ส่วนในอำเภอเมืองเพชรบุรี มีวัดที่

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ได้แก่ 1) วัดพระพุทธไสยาสน์ หรือวัดพระนอน สถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์หรือพระนอนที่มีอายุเก่าแก่กว่า 400 ปี เป็นวัดเก่าแก่ที่ไม่ปรากฏหลักฐานสร้างที่แน่ชัด แต่สันนิษฐานกันว่าเป็นวัดที่มีมาแต่สมัยอยุธยา 2) วัดใหญ่สุวรรณารามวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สันนิษฐานได้ว่าสร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์การปฏิรูปวัดของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส วัดนี้มีพระอุโบสถไม้ที่ตกแต่งด้วยจิตรกรรมฝาผนังสมัยอยุธยา และยังคงเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชาวบ้านในพื้นที่ 3) วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นวัดโบราณที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของจังหวัด ตั้งอยู่ใกล้แม่น้ำเพชรบุรีและตัวเมือง วัดนี้มีพระปรางค์ห้ายอดเป็นเอกลักษณ์สะท้อนอิทธิพลศิลปะขอมผสมกับอยุธยา ภายในประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ และมีจิตรกรรมฝาผนังโบราณที่สวยงามมาก เหมาะแก่การสักการะและศึกษาศิลปวัฒนธรรมพุทธไทยโบราณ 4) วัดเขabanได้อัฐ เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเขาเล็ก ๆ มีบันไดสูงทอดยาวไปจนถึงยอดเขา ภายในวัดมีพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่และร่องรอยสถาปัตยกรรมสมัยอยุธยา เป็นสถานที่สำคัญในประวัติศาสตร์การเผยแผ่พุทธศาสนา และเป็นจุดชมวิวที่มองเห็นตัวเมืองเพชรบุรีได้โดยรอบ 5) วัดพระธาตุจอมประจักษ์ (วัดเขาวัง) หรือพระนครคีรี เดิมเป็นพระราชวังฤดูร้อนของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังได้มีการสร้างพระเจดีย์ พระตำหนัก และวัดไ้บนยอดเขา ปัจจุบันเปิดเป็นพิพิธภัณฑสถานให้เข้าชม และยังคงเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและประกอบพิธีทางศาสนา 6) วัดกำแพงแลง เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความโดดเด่นทางศิลปกรรม โดยเฉพาะ “ปรางค์ประธาน” และ “ปรางค์บริวาร” ที่สร้างด้วยศิลปะขอมแบบบาเยน ภายในวัดยังมีวัดลายแกะสลักและโบราณวัตถุที่บอกเล่าความรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในยุคโบราณ เหมาะแก่การศึกษาประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี, 2566) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี มีความหลากหลายทั้งในด้านภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม สอดคล้องกับแนวทาง

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และเสริมสร้างจิตใจของผู้เดินทางให้สมดุลระหว่าง “กาย” และ “ใจ”

จากความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับทิศทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับวัดต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมากราบไหว้ในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวที่ได้รับเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาภายในจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

กุลวดี ละม้ายเงิน (2564: 5-6) กล่าวว่า iva การท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมือองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ หรือที่เรียกกันว่า 5As ได้แก่

1. ความดึงดูดใจ หมายถึง ทรัพยากรที่จะสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ หรือมีลักษณะชวนตา ชวนใจ มีเสน่ห์เฉพาะตัว เช่น ชายหาดขาว ป่าที่มีพันธุ์ไม้นานาชนิด หรือความงดงามที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น รีสอร์ทในหุบเขา เป็นต้น

2. ความสามารถในการเข้าถึง หมายถึง การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางเข้าถึงสถานที่ได้อย่างสะดวก มีการจัดสร้างเส้นทางคมนาคมที่สะดวกสบาย

3. สิ่งอำนวยความสะดวก คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานขึ้นมาในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบการสื่อสารต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

4. ที่พัก คือ สถานที่พักแรม ซึ่งบางครั้งอาจมีการนอนพักค้างภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ควรมีการจัดบริการที่จะพักแรมภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วย

5. กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การล่องแก่ง การพายเรือ หรือการจัดงานรื่นเริง การบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับส่งเสริมการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยวพุทธศาสนา

กรมศาสนา (2557) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อให้วัดสามารถพัฒนาสถานที่ในการรองรับการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านสถานที่ ต้องมีการจัดบริเวณให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เรียบง่าย มีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่น และงดงามตามธรรมชาติ มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้บริการนักท่องเที่ยว

2. ด้านบุคลากร วัดควรมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรทุกฝ่ายของวัด เพื่อให้การต้อนรับและอำนวยความสะดวก

3. ด้านการจัดกิจกรรม วัดควรจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การนั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนา หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

4. ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยดำเนินการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ

5. ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว วัดควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในวัด ด้วยการแสดงความคิดเห็น การร่วมกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการจัดการการท่องเที่ยว

แนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจทางการท่องเที่ยว

องค์ประกอบของแรงจูงใจในการท่องเที่ยว

วิกิเนียร์ มายอร์ (2560) กล่าวว่า องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญด้านการท่องเที่ยวมี 4 ประการ คือ

1. สิ่งดึงดูดด้านการท่องเที่ยว
2. สิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญในการท่องเที่ยว

3. การขนส่ง เป็นสิ่งสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วสะดวกสบายและปลอดภัย

4. การต้อนรับ เป็นสิ่งที่สำคัญมากเพราะนักท่องเที่ยวที่ต้องการกลับไปยังสถานที่เดิมเกิดจากความประทับใจการต้อนรับของประชาชน หรือพนักงานบริการในพื้นที่มากกว่าสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ว่าหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และกราบไหว้พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วน ๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ยังหมายถึงการเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจ ตามหลักพุทธศาสนา โดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิ และการทำ

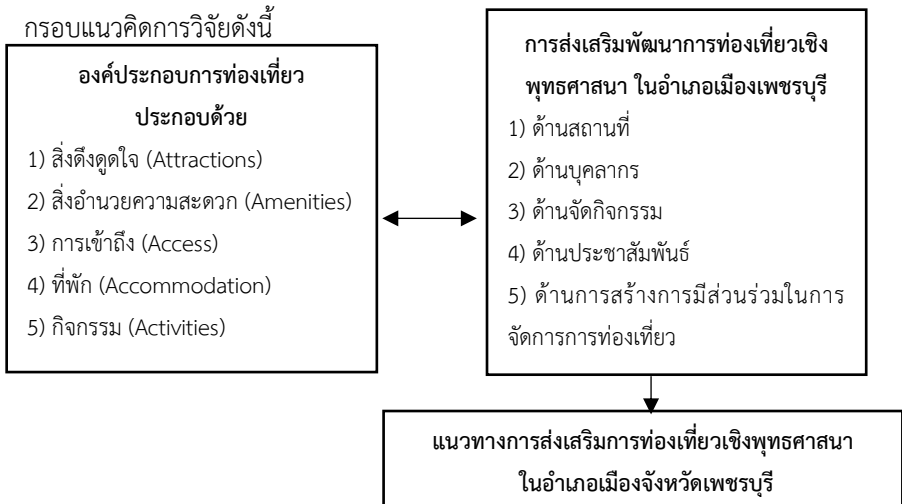
วิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลาย และลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจน ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจดีย์ พระธาตุ ปรางค์ เช่น วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัตจิตใจ โดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ สถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาวิถ้ออมน้อย สำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา จากแนวคิดของกรมศาสนา (2557) และกุลวดี ละม้ายเงิน (2564: 5-6) ซึ่งมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยววัดในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี จำนวนประชากรที่ไม่แน่นอน การกำหนดตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคำนวณมาจากสูตรของการคำนวณขนาดตัวอย่าง ในกรณีที่ไม่ทราบค่าประชากรของ W.G. Cochran (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2549) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 จากการคำนวณจะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 385 ตัวอย่าง

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง จากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ บุคลากรทางวัด เจ้าอาวาส ตำรวจการท่องเที่ยว สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี และนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี และนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบเลือกคำตอบเพียง 1 คำตอบ จำนวน 7 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ และภูมิลำเนา

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา
ที่ในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง
พุทธศาสนา ในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี

2. แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก
(In - depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริม
การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย
ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งปัจจุบัน และหน่วยงานหรือองค์กร

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดเพชรบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 385 ชุด ไปเก็บข้อมูลกับ
ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างและเก็บแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเอง แล้วนำมา
ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

2. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ และประมวลผลโดยใช้โปรแกรม
สำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

3. ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 กำหนด วัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์
ตามวัน เวลาที่ กำหนดไว้

3.2 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้
จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และบันทึกเสียงประกอบ
การสัมภาษณ์

3.3 นำข้อมูลที่ได้รวบรวมมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยเทียบเคียงกับ
ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย
ทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา สำหรับอธิบายข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และ
พรรณารูปแบบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบุรี
สถิติที่ใช้คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติเชิงอนุมาน ใช้สำหรับทดสอบเพื่อหาความสัมพันธ์ ระหว่าง
องค์ประกอบการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
กับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี โดยการหา
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (ไพศาล วรคำ, 2552: 280)
3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น
เพศหญิง จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 55.32 มีอายุระหว่าง 21–30 ปี จำนวน 164 คน
คิดเป็นร้อยละ 42.60 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 166 คน คิด
เป็นร้อยละ 43.12 ประกอบอาชีพพนักงาน/ลูกจ้าง จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 36.10
รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท จำนวน 184 คน คิด
เป็นร้อยละ 47.79 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ มีรายได้น้อยกว่าหรือเท่ากับ
10,000 บาท จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 47.79 สถานภาพโสด จำนวน 180 คน คิดเป็น
ร้อยละ 46.75 ภูมิลำเนาส่วนใหญ่ภาคกลาง จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 74.03
2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยว
เชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว

และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ที่พัก ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ สิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.62) และกิจกรรม ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.66) ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สิ่งดึงดูดใจ ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.74) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขององค์ประกอบการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

องค์ประกอบการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. สิ่งดึงดูดใจ	4.28	0.74	มาก	4
2. สิ่งอำนวยความสะดวก	4.36	0.62	มาก	2
3. การเข้าถึง	4.35	0.65	มาก	3
4. ที่พัก	4.37	0.64	มาก	1
5. กิจกรรม	4.36	0.66	มาก	2
รวม	4.33	0.66	มาก	

3. ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.66) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสถานที่ ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.66) ด้านกิจกรรม ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.66)

และด้านประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.66) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.70) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
1. ด้านสถานที่	4.42	0.63	มาก	1
2. ด้านบุคลากร	4.36	0.65	มาก	2
3. ด้านจัดกิจกรรม	4.36	0.63	มาก	2
4. ด้านประชาสัมพันธ์	4.36	0.67	มาก	2
5. ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว	4.31	0.70	มาก	3
รวม	4.36	0.66	มาก	

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจ (x_1) สิ่งอำนวยความสะดวก (x_2) การเข้าถึง (x_3) ที่พัก (x_4) กิจกรรม (x_5) การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองเพชรบุรี ในทางบวก ในระดับสูง ($r = 0.780$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านสิ่งดึงดูดใจกับการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมืองเพชรบุรี มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด 0.656 ส่วนด้านที่พัก มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด 0.490 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี

	แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา					
	ด้านสถานที่	ด้านบุคลากร	ด้านจัดกิจกรรม	ด้านประชาสัมพันธ์	ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว	รวม
สิ่งดึงดูดใจ (x_1)	.484**	.455**	.439**	.463**	.443**	.490**
สิ่งอำนวยความสะดวก (x ₂)	.412**	.416**	.417**	.592**	.462**	.509**
การเข้าถึง (x ₃)	.564**	.598**	.693**	.545**	.587**	.651**
ที่พัก (x ₄)	.678**	.626**	.550**	.543**	.592**	.656**
กิจกรรม (x ₅)	.578**	.652**	.579**	.679**	.552**	.647**
รวม	.703**	.696**	.743**	.657**	.752**	.780**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ควรเน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติ เป็นหลัก และเชิญชวนญาติธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ วางนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธควบคู่กับเทศกาลทางศาสนาและการส่งเสริมจิตอาสาในการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวในวัด หรือช่วยดูแลความสะอาดในวัด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีประเด็นตามวัตถุประสงค์นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบการท่องเที่ยวที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สิ่งดึงดูดใจ ซึ่งสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมวัดต่าง ๆ มีหลายประการ อาทิ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คู่บ้านคู่เมืองมานาน หรือแม้กระทั่งมีชื่อเสียงทางโซเชียลต่าง ๆ ทุกแพลตฟอร์ม สิ่งเหล่านี้ล้วนดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเพื่อให้มาเที่ยวชมมาสักการะเที่ยวชม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Dickman (1997, อ้างถึงใน นະภาพร ทาระอาธร, 2563) ที่กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจ จัดเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นสิ่งที่จูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ๆ เช่น สิ่งดึงดูดใจประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ทะเล น้ำตก หาดทราย เป็นต้น สิ่งดึงดูดใจ ประเภทวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งสิ่งดึงดูดใจนี้หมายรวมถึง สิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงหรือมีความโดดเด่นและเป็นที่สนใจกว่าแหล่งอื่น ๆ หรือสถานที่ที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ โดยทั่วไปสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมักจะมีสิ่งดึงดูดใจมากกว่าหนึ่งอย่าง

2. การส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสถานที่ รองลงมา คือ ด้านบุคลากร ด้านกิจกรรม และด้านประชาสัมพันธ์ ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมศาสนา (2557) ที่ได้เสนอกรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เพื่อให้วัดสามารถพัฒนาสถานที่ในการรองรับท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีการจัดบริเวณให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เรียบง่าย มีสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่น และงดงามตามธรรมชาติ รวมทั้งจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานไว้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขาสะอาดและเพียงพอ

ที่จอดรถ ถึงขยะ ป้ายประชาสัมพันธ์ จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว แผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวหรือแผนที่ แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อแสดงจุดที่น่าสนใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัย นภาพร ทาระอาธร (2563) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุให้ความสำคัญ กับ 1) สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 2) ความสามารถในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว 3) กิจกรรมต่าง ๆ ณ แหล่งท่องเที่ยว 4) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และ 5) การบริการด้านที่พักตามลำดับ ควรส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาให้โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง ($r = 0.780$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านสิ่งดึงดูดใจ กับการส่งเสริมพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีความสัมพันธ์กันมากที่สุด (0.656) ส่วนด้านที่พัก มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด (0.490) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลวดี ละม้ายจีน (2564: 5-6) ที่กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ และสถานที่ท่องเที่ยวควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ มีความหลากหลายด้านราคา การบริการ ความเหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานวิจัย Doina Gurita (2023) ที่ศึกษาการท่องเที่ยวทางศาสนาและการพัฒนาที่ยั่งยืนของเศรษฐกิจในบริบทของโลกาภิวัตน์ในพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือของโรมาเนีย ผลการวิจัยพบว่า การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่ดี การส่งเสริมการขายที่เพิ่มขึ้น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านที่พัก และการปรับปรุงการบริการ พื้นที่ดังกล่าวสามารถบรรลุคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้นและการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ควรเน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ ชาติ เป็นหลัก และเชิญชวนญาติธรรมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ วางนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพุทธควบคู่กับเทศกาลทางศาสนาและการส่งเสริมจิตอาสาในการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวในวัด หรือช่วยดูแลความสะอาดในวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ประภาส อินทนู (2565) ที่ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ควรร่วมกันจัดกิจกรรมสร้างอัตลักษณ์การท่องเที่ยวสู่ความเป็นเลิศ โดยการจัดงานประเพณี แสดงวิถีชีวิตชุมชนสถาปัตยกรรมต่าง ๆ โดยไม่ทิ้งความเป็นเอกลักษณ์แบบดั้งเดิม แต่เป็นการสอดแทรกรูปแบบการท่องเที่ยวสมัยใหม่เข้าไป

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการสืบทอดพุทธศาสนาและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธที่สำคัญ เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สถานที่ เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเยี่ยมชมหรือสักการะบูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม สามารถสร้างผลประโยชน์ ความรอบรู้ทันเหตุการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

2. แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ควรสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานของรัฐ บ้าน วัด สำนักงานวัฒนธรรม และโรงเรียนในเขตพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมมือกับทางวัดจัดค่ายมัคคุเทศก์ โดยนักเรียน นักศึกษา ที่ได้รับการอบรม และได้รับความรู้แล้วเป็นมัคคุเทศก์ประจำวัด เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่มาเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาและทำบุญ ไหว้พระ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศาสนา. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ ในมิติทางศาสนา ปี 2557*. กรมการศาสนา.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). *สถิติสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กุลวดี ละมัยจิน. (2564). *วัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- นงเยาว์ ทาระอาธร. (2563). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประภาส อินทนู. (2565). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี*. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ไพศาล วรคำ. (2552). *การวิจัยทางการศึกษา (Educational Research)*. ประสานการพิมพ์.
- วิดิเนียร์ มายอร์. (2555). *การศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวบ่อน้ำร้อนรักษะวารินและบ่อน้ำร้อนพริก จังหวัดระนอง*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ม.ป.ป). *ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา. (2562). *รายงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สมุห์อาทิตย์ อินทบุญโญ, ปรียัติเมธี และอมลวรรณ อบสิน. (2563). *แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในตำบลล้อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง*. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 3(1), 45-56.

สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเพชรบุรี. (2566). *สถานที่ท่องเที่ยวแนะนำ*.

<https://phetchaburi.mots.go.th>

Doina, G. (2023). *Religious Tourism and Sustainable Development of the Economy in the Context of Globalization in the Northeast Area of Romania*. Department of Marketing, Faculty of Economics, University “Petre Andrei” of Iasi.

Kotler, P., Bowen, J. T., & Makens, J. C. (2017). *Marketing for Hospitality and Tourism* (7th ed.). Pearson.

Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research*, 17(4), 460–469.

UNWTO. (2013). *International Congress on Tourism and Pilgrimages – Final Report*. World Tourism Organization.

Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2009). *Services Marketing: Integrating Customer Focus Across the Firm* (5th ed.). McGraw-Hill.

Authors

Miss Atiporn Oabom

Department of Development Strategy for Sustainable, Faculty of
Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University
30 Village No. 4, Bang Chak Subdistrict, Mueang District,
Phetchaburi Province 76000

Tel: 091-7172526. E-mail: tarn9998@gmail.com

Dr.Farida Romphruek

Department of Social Studies, Faculty of Humanities and Social
Sciences, Phetchaburi Rajabhat University
8 Soi Pracha Uthit 52, Bang Mot Subdistrict, Thung Khru District,
Bangkok

Tel: 092-4948786 E-mail: farida.sangiem@gmail.com

การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน พื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ

Youth Participation in Conservation and Restoration of Community Forests in the Border Area of Sisaket Province

สุรศักดิ์ จันทา^{1*}

Surasak Chantha

¹วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

College of Law and Government, Sisaket Rajabhat University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 2 พฤษภาคม 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 12 กันยายน 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 6 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ และ 2) การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน และการสนทนากลุ่ม จำนวน 18 คน นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า 1. บริบทป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ มีการดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนร่วมกัน เพื่อให้ป่าอุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืนจึงได้เข้าร่วมโครงการป่าชุมชน และจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อเป็นองค์กรดำเนินงานด้านการดูแลป่าชุมชน 2. การมีส่วนร่วม

ของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ใน 4 ประเด็น คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนดำเนินการโดยคณะกรรมการป่าชุมชน ผู้นำ และสมาชิกในชุมชน ในส่วนของเยาวชนจะเป็นผู้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนด 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป่าชุมชนได้รับการดูแลจากคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นหลัก กิจกรรมประกอบด้วย การลาดตระเวนพื้นที่ป่า การจัดทำแนวกันไฟ การปลูกป่าเสริม ปลูกป่าทดแทนในพื้นที่เสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้เยาวชนในพื้นที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หลังทำกิจกรรมทุกครั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ประชาชนและเยาวชนในชุมชนจะร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขของการดำเนินงานในกิจกรรมครั้งต่อไป

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, เยาวชน, การอนุรักษ์และฟื้นฟู, ป่าชุมชน, พื้นที่ชายแดน

Abstract

This research aims to: 1) study the context of community forest management in the border area of Sisaket Province, and 2) examine youth participation in the conservation and restoration of community forests in the border area of Sisaket Province. It is qualitative research. Data were collected by means of in-depth interviews with 20 key informants and focus group discussions with 18 participants. The data were analyzed for content analysis. The findings revealed that: 1) The context of community forest management in the border area of Sisaket Province is defined by collaborative care, conservation, and restoration. To ensure the sustainable

richness of the forests, the community has joined a national community forest project and established a community forest committee to function as the operating body for forest management. 2) Youth participation in the conservation and restoration of community forests in the border area of Sisaket Province was identified in four key aspects: (1) Participation in decision-making, where conservation activities are planned by the community forest committee, leaders, and members, with youth acting as implementers of the established plans; (2) Participation in operations, where youth are continuously involved in activities primarily managed by the committee, including forest patrols, creating firebreaks, and supplementary/replacement planting in degraded and encroached areas; (3) Participation in benefit-sharing, as both internal and external community members are entitled to utilize the community forest; and (4) Participation in evaluation, where after each activity, the committee, community members, and youth jointly evaluate by exchanging views on problems, obstacles, and solutions for future operations.

Keywords: Participation, Youth, Conservation and Restoration, Community Forests, Border Areas

บทนำ

ทรัพยากรป่าไม้ถือเป็นรากฐานสำคัญของระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ ป่าไม้ทำหน้าที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ช่วยรักษาสมดุลของธรรมชาติ ควบคุมสภาพภูมิอากาศ และเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด อีกทั้งยังช่วยป้องกัน

การชะล้างพังทลายของดินและลดความรุนแรงของภัยธรรมชาติ สถานการณ์ป่าไม้ในปัจจุบันที่ถูกบุกรุกทำลายอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นำไปสู่การเสื่อมโทรมของพื้นที่ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้อุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้นส่งผลต่อความรุนแรงของภัยธรรมชาติด้วย สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำให้ปริมาณก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น มีเพียงกิจกรรมภาคป่าไม้เป็นเพียงกิจกรรมเดียวที่ช่วยลดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่สำคัญมากกักเก็บไว้ในเนื้อไม้ และช่วยลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศได้ (กรมป่าไม้, 2560) โดยปัจจุบันมีหลายชุมชนในประเทศไทยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งดำรงชีพของชุมชนที่อาศัยอยู่รอบป่าชุมชน

ป่าชุมชน เป็นป่านอกเขตอนุรักษ์หรือพื้นที่ของรัฐ นอกเขตป่าอนุรักษ์ที่ได้รับอนุมัติจัดตั้งป่าชุมชนโดยชุมชนร่วมกับรัฐในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการ บำรุงรักษาตลอดจนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพในป่าชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน ปัจจุบันป่าชุมชนตาม พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. 2562 ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนมีทั้งสิ้น 11,327 แห่ง ชุมชนมีส่วนร่วม 13,028 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 6.29 ล้านไร่ จังหวัดศรีสะเกษมีป่าชุมชนที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 81 ป่าชุมชน เข้าร่วมโครงการ 225 หมู่บ้าน เนื้อที่ป่าชุมชน จำนวน 20,603-1-57 ไร่ (กรมป่าไม้, 2560) และยังมีป่าชุมชนที่รออนุมัติการขึ้นทะเบียนกับกรมป่าไม้ กระจายตามพื้นที่ในพื้นที่อำเภอ ขายแดน จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และฟื้นฟู รวมทั้งอาศัยพึ่งพาเพื่อการดำรงชีวิต และใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เพราะถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของประชาชนในพื้นที่ด้วยความตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม กระแสการบริหารจัดการป่าชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางสำคัญในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน โดยมีพื้นฐานมาจากการตระหนักถึงบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในฐานะผู้ใช้และผู้ดูแลทรัพยากร แนวคิดนี้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ ไปจนถึงการดูแลรักษาและการใช้

ประโยชน์จากป่า เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับการรักษาระบบนิเวศตามธรรมชาติ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนยังคงมีบทบาทเป็นเพียงผู้ปฏิบัติตาม หรือมีส่วนร่วมในชุมชนน้อย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเยาวชนนั้นเป็นกลุ่มประชากรที่มีศักยภาพสูงและจะเป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากเยาวชนไม่เพียงเป็นผู้สืบทอดทรัพยากรธรรมชาติ แต่ยังเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมอนุรักษ์ผ่านมุมมองใหม่ ๆ และความคิดสร้างสรรค์

การส่งต่อแนวทางปฏิบัติในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เห็นผลได้อย่างชัดเจน คือ การสร้างคนรุ่นใหม่ หรือการส่งต่อไปยังเด็กและเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของเยาวชน จะส่งผลให้เกิดประโยชน์จากการส่งสมประสบการณ์ก่อให้เกิดทักษะความชำนาญที่สามารถพัฒนาเชิงบุคคลจนเติบโตเข้าสู่ผู้ใหญ่ได้ดี (แบร์รี เช็คโคเวย์, 2021) สิ่งเหล่านี้จะสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับเยาวชนในสังคมไทยซึ่งจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่เติบโตอย่างมีคุณภาพ และสร้างจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองที่ดี และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประเภทของการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

2.1 ประชากร หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายเพศหญิง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านเสธงชัย หมู่ที่ 1 ตำบลเสธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จำนวน 1,169 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลเสธงชัย, 2565) บ้านทับทิมสยาม 07 หมู่ที่ 15 ตำบลบักตอง อำเภอยะหาญ จำนวน 629 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลบักตอง, 2565) บ้านศาลา หมู่ที่ 4 ตำบลโคกตาล จำนวน 608 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลโคกตาล, 2565) บ้านนาสวรรค์ ตำบลไพรพัฒนา จำนวน 839 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลไพรพัฒนา, 2565) บ้านนาตราว หมู่ที่ 1 บ้านสันติสุข หมู่ที่ 8 และบ้านไร่พัฒนา หมู่ที่ 2 ตำบลดงรัก อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1,935 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลดงรัก, 2565) รวมทั้งสิ้น จำนวน 5,180 คน

2.2 กลุ่มเป้าหมาย หมายถึง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การโดยเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่รอบป่าชุมชน เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ได้แก่

1) กลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน ประกอบด้วย (1) ประธานคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 5 คน (2) ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านป่าไม้ จำนวน 3 คน (3) ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 5 คน (4) ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน และ (5) ตัวแทนผู้นำเครือข่ายเด็กรักษ์ป่า จำนวน 5 คน

2) กลุ่มเป้าหมายในการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 18 คน ประกอบด้วย (1) ตัวแทนประธานคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 5 คน (2) ตัวแทนหน่วยที่เกี่ยวข้องด้านป่าไม้ จำนวน 3 คน (3) ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 5 คน และ (4) ตัวแทนผู้นำเครือข่ายเด็กรักษ์ป่า จำนวน 5 คน

3. พื้นที่ศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ พื้นที่หมู่บ้านที่มีป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ โดยการเลือกพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นพื้นที่ป่าชุมชนที่มีการขึ้นทะเบียนป่าชุมชนจากกรมป่าไม้ 2) มีโครงสร้างคณะกรรมการป่าชุมชน 3) มีการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 4) มีกฎระเบียบข้อบังคับการใช้ประโยชน์จากป่าที่ชัดเจน และยึดถือปฏิบัติร่วมกันระหว่างคณะกรรมการป่าชุมชน และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วยป่าชุมชน 5 พื้นที่ ได้แก่ 1) ป่าชุมชนบ้านเสาธงชัย ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) ป่าชุมชนเกาะภูเขือก ตำบลดงรัก อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) ป่าชุมชนวัดพระพุทธบาทกุสิงห์ ตำบลโคกตาล อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ 4) ป่าชุมชนบ้านนาสวรรค์ ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ และ 5) ป่าชุมชนบ้านทับทิมสยาม 07 ตำบลบักตอง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

4. เนื้อหาที่ศึกษา ประกอบด้วย

4.1 ศึกษาเกี่ยวกับบริหารจัดการจัดการป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะภูมิศาสตร์ป่าชุมชน และการดำเนินการจัดการป่าชุมชน

4.2 ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 บริบทป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ตอนที่ 3 บทบาทเยาวชนกับ

การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 วิธี ดังนี้

1. เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีข้อมูลอ้อมตัวด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 1) ประธานคณะกรรมการป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนทั้ง 5 พื้นที่ 2) ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องด้านป่าไม้ ที่ดูแลรับผิดชอบงานด้านป่าไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน 5 พื้นที่ 3) ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง 4) ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน ด้านยาสมุนไพรและพันธุ์ไม้ประจำถิ่น และ 5) ตัวแทนผู้นำเยาวชนเครือข่ายเด็กรักป่า ทั้ง 5 พื้นที่ป่าชุมชน

2. เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่มย่อย ในประเด็นบทบาทเยาวชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีข้อมูลอ้อมตัวและมีบทบาทในงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ 1) ตัวแทนประธานคณะกรรมการป่าชุมชน 2) ตัวแทนหน่วยที่เกี่ยวข้องด้านป่าไม้ 3) ตัวแทนหน่วยงานท้องถิ่น และ 4) ตัวแทนผู้นำเครือข่ายเด็กรักป่า

จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลนำข้อมูลที่ได้แบ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากเก็บข้อมูลเสร็จแล้วจะนำข้อมูลที่ได้อีกครั้งเพื่อจัดหมวดหมู่และตรวจสอบข้อมูล และถ้าหากข้อมูลไม่มีความชัดเจนทำการถามซ้ำในครั้งต่อไปจนได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตอบโจทย์การวิจัย และเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลใน

ภาคสนามของการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์แล้วจัดลงในหัวข้อเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการเลือกหาจุดที่น่าสนใจของแต่ละประเด็น เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเป็นข้อมูลที่เกิดจากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ที่มีความเชื่อมโยงกับประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา และนำผลการสนทนากลุ่มย่อยมาพิจารณาสรุปผลเช่นเดียวกันกับการจัดกระทำข้อมูลครั้งแรก

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในความหมายส่วนใหญ่จะนิยมใช้ในงานพัฒนาต่างๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและพลังในการขับเคลื่อนตามแผนหรือวัตถุประสงค์ที่กลุ่ม องค์กรได้วางไว้ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ Cohen and Uphoff (1980 อ้างถึงใน อัญมณี ทาติตย์, 2563) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 4 แบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการตัดสินใจนั้นการกำหนดความต้องการมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นส่วนที่จะต้องนำไปวางแผนดำเนินการในช่วงเริ่มต้นในส่วนของการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันไปจนถึงการร่วมตัดสินใจลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ตามมาตามแผนที่ได้วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เป็นส่วนประกอบของการจัดวางตำแหน่งหน้าที่ของการดำเนินงานว่าใครจะเป็นคนทำอะไร อย่างไร เมื่อไหร่ อย่างไร อาทิ การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงานด้านต่าง ๆ การหาผู้สนับสนุนให้กิจกรรมดำเนินการได้บรรลุผล เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ยังต้องคำนึงถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม รวมถึงผลประโยชน์ของ

กิจกรรมทั้งทางบวกและทางลบที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นทั้งประโยชน์และโทษต่อบุคคลในสังคมโดยรวม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับหรือแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มนี้ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติความหมายของ เยาวชน ว่า “เยาวชน” หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ถึงยี่สิบห้าปีบริบูรณ์ โดย ลาวัลย์ นาคดิกล (2561) ได้กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนให้เป็นบุคคลที่ก้าวสู่วัยผู้ใหญ่อย่างมีคุณภาพนั้น ด้วยการพัฒนาเสริมแนวคิดการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะการได้รับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมใหม่จะทำให้มีโนภาพที่บุคคลมีต่อตนเองเปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง นอกจากนี้การฝึกให้เด็กและเยาวชนกล้าแสดงออกที่เหมาะสมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาให้บุคคลได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านต่าง ๆ ในตนเองได้ และช่วยส่งผลต่อทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองในการร่วมแสดงออกทางพฤติกรรมในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น เยาวชน ควรได้รับการส่งเสริมและเสริมหนุนการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมทักษะ และปลูกฝังพฤติกรรมเชิงบวกในช่วงวัยเยาวชนอย่างเหมาะสมเพื่อก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อสังคม

3. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

เกษม จันทรแก้ว และคณะ (2541) ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์ หมายถึง การใช้อย่างสมเหตุสมผล เพื่อการมีใช้ตลอดไป การใช้เช่นนี้ได้หมายถึงเฉพาะการนำมาบริโภค ต้ม กิน หรือสัมผัสเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการเก็บเอาไว้ขายชม ฟื้นฟู หรือพัฒนาสิ่งอื่นให้ดีขึ้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การใช้นั้นอาจต้องดำเนินการเก็บกัก การรักษา/

ซ่อมแซม การฟื้นฟู ป้องกัน สงวน หรือการแบ่งเขตที่จะสงวนไว้เพื่อเป็นการใช้ตามความต้องการและประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคต

4. ความรู้เกี่ยวกับป่าชุมชนในบริบทของสังคมไทยและพื้นที่ชายแดน

กรมป่าไม้ (2562) ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษยชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม การขยายตัวของจำนวนประชากร การพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทำให้มีการใช้สอยทรัพยากรป่าไม้เพิ่มมากขึ้น พื้นที่ป่าไม้ที่ถูกบุกรุกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง จึงก่อให้เกิดความเสียหายส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แนวความคิดการใช้ประโยชน์แบบยั่งยืนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในสังคมปัจจุบัน มีการแสวงหาแนวทางและรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมโดยให้ความสำคัญต่อชาวบ้านผู้อยู่ใกล้ชิดป่าที่สุดและได้พึ่งพิงอาศัยป่าไม้ในการดำรงชีวิตให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูรักษาป่าและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ใกล้หมู่บ้านเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านเป็นสำคัญในรูปของป่าชุมชน

5. ป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ

ภาวดี ทะไกรราช (2560) ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ จำเป็นต้องอาศัยระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่าและสิ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นมา เพื่อนำมาใช้ควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่า คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น พื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งกำเนิดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ และชุมชนนำเอาภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะทรัพยากรป่าชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเปรียบเสมือนสิ่งที่นำไปใช้พัฒนา ทรัพยากรให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาถือเป็นฐานของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ และภูมิปัญญาที่สำคัญที่ชุมชนในพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษนำมาใช้เพื่อจัดการทรัพยากรป่าชุมชน

6. แนวคิดเกี่ยวกับป่าชุมชน

กรมป่าไม้ (2562) ให้นิยามคำว่า ป่าชุมชน หมายถึง ป่าซึ่งประชาชน กลุ่มประชาชน หรือสถาบันชุมชนได้ร่วมกันรักษาไว้เพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นและในความหมายเฉพาะ คือ รูปแบบของการจัดการป่าไม้ที่นำองค์ประกอบของความ ต้องการของประชาชน และประชาชนผู้รับผลประโยชน์เข้ามาร่วมในชุมชนนั้น

เอส ลาติฟาห์, โยนาริซา และปูร์วันโต (S Latifah, Yonariza and Purwanto, 2024) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการจัดการป่าชุมชน (HKm) ด้านสังคม-ความ ยั่งยืนทางเศรษฐกิจในหลายภูมิภาคของอินโดนีเซีย พบว่า ป่าชุมชน เป็นป่าของรัฐ ประเภทหนึ่งที่ใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนและรอบ ๆ พื้นที่ได้ใช้ประโยชน์จากป่า เป็นหลัก และเพื่อให้การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืนแก่ชุมชนใกล้เคียง โดยผลการศึกษา พบว่า แต่ละภูมิภาคมีการมุ่งเน้นที่แตกต่างกันในแง่ของการวางแผนการจัดการ และ ระดับความสำเร็จในการจัดการป่าชุมชนที่แตกต่างกัน โดยทั่วไปแล้ว แนวทางปฏิบัติของ ป่าชุมชนยังคงมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะสั้นมากกว่าความยั่งยืนด้าน สิ่งแวดล้อม ประโยชน์ทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ในรูปแบบของการเพิ่มความรู้สาธารณะด้าน ป่าชุมชน ซึ่งช่วยให้ชุมชนสามารถจัดการป่าไม้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน ด้วยการแผ้วถางที่ดินโดยไม่เผา และเสริมสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อให้เกิดการ อนุรักษ์ป่าชุมชนที่ยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

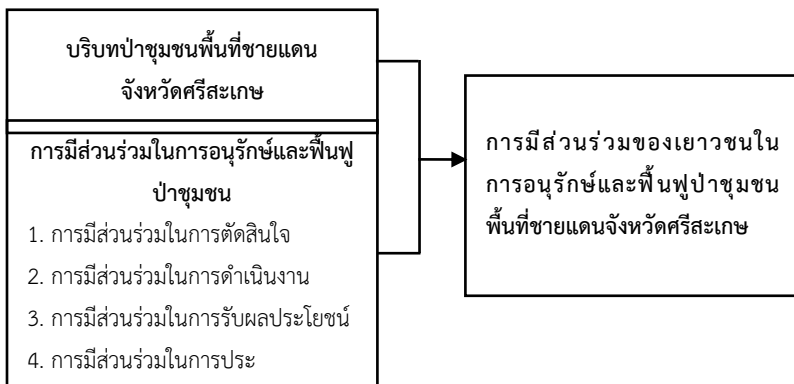
เจนจิรา พวงมาลี และคณะ (2557) ศึกษาเรื่อง มูลค่าการใช้ประโยชน์ของป่า ในป่าชุมชนบ้านเขาเขียว ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า ทรัพยากรและของปามีบทบาทสำคัญ ต่อการครองชีพของราษฎรในชุมชนชนบท และราษฎรที่อาศัยอยู่ในป่าหรือรอบ ๆ ป่า การนำของปามาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การนำมาใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค และเชื้อเพลิง ของป่านำมาใช้ประโยชน์ เช่น ไม้พิน เห็ด หน่อไม้ และสมุนไพร เป็นต้น เพื่อใช้สอยในครัวเรือนและเป็นแหล่งรายได้

เสริม หรือเพิ่มมูลเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ซึ่งถือว่า ผลผลิตของป่าเป็นทางเลือกที่สำคัญอีกทางหนึ่งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

รีม ฮัจญาร์ และโยฮัน เอ โอลเดคอป (Reem Hajjar and Johan A Oldekop, 2018) ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการป่าชุมชน พบว่า ป่าไม้ให้ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นและมีส่วนสำคัญโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของผู้อยู่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบพื้นที่ป่า แนวทางในการฟื้นฟูการอนุรักษ์ รวมถึงสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชนบทต่าง ๆ การให้สิทธิชุมชนดูแลปกป้องรักษาพื้นที่ป่าชุมชนจะทำให้เกิดความยั่งยืน เนื่องมาจากชุมชนมีสิทธิและมีส่วนร่วมกับประชาชนในชุมชนในการเป็นเจ้าของป่าชุมชนร่วมกัน เป็นแนวทางสำคัญในการจัดการป่าชุมชนด้วยตนเองที่ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยนำทฤษฎีของ Cohen and Uphoff (1980) อ้างถึงในอัญมณี ทาতিย์, 2563 มาปรับใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

1. บริบทป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีป่าชุมชนที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 81 ป่าชุมชน 225 หมู่บ้าน พื้นที่รวม 20,603-1-57 ไร่ โดยทั้ง 81ป่า ได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนจัดตั้งตามพระราชบัญญัติป่าชุมชนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว (กรมป่าไม้, 2560) และมีคณะกรรมการป่าชุมชนดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ดูแลและฟื้นฟูป่าชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ ดังเช่น ป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดน 5 พื้นที่ ได้แก่

1.1 ป่าชุมชนบ้านทับทิมสยาม 07 ตำบลบักตอง อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาล้อมรอบ ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนบริเวณป่าต้นน้ำพนมพะโน มีสภาพเสื่อมโทรมจากการบุกรุกทำลายเพื่อทำการเกษตร ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านได้ดำเนินการจัดการป่าชุมชนร่วมกันกำหนดแนวทางและกิจกรรมการพัฒนาป่าของชุมชน โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยการคำนึงถึงศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก และทำข้อตกลงร่วมกับราษฎรในพื้นที่ที่สมาชิกทุกคนรับทราบและปฏิบัติตามแผนในโครงการฯ เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่คู่ชุมชน มีกิจกรรมทำแนวกันไฟ ปลูกป่าเสริมทุกปี ซึ่งป่าชุมชนทับทิมสยาม 07 ดำเนินการขึ้นทะเบียนป่าชุมชนเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2558 มีพื้นที่ดำเนินการ 1 แปลง พื้นที่รวม 1,932-2-71 ไร่

1.2 ป่าชุมชนบ้านเสาธงชัย ตำบลเสาธงชัย อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เดิมป่าชุมชนเป็นที่สาธารณประโยชน์ มีสภาพเป็นดินร่วนปนทราย จึงทำให้ป่ามีความแห้งแล้งและเสื่อมโทรม ต้นไม้ถูกทำลาย และเป็นที่ทิ้งขยะของหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนจึงมีความประสงค์ที่จะให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูให้ป่ากลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการป่าชุมชนเสนอร่มป่าไม้เพื่อขออนุมัติให้เจ้าหน้าที่ร่วมกับชุมชน และภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมกันบริหารจัดการป่า เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ และเกิดประโยชน์กับชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2561 ปัจจุบันโครงการ

ป่าชุมชน มีจำนวน 1 แปลง มีพื้นที่รวม 191-3-93 ไร่ และถูกพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านพันธุ์ไม้พื้นถิ่นของโรงเรียนบ้านเสาธงชัย

1.3 ป่าชุมชนวัดพระพุทธรูปทองสิงห์ ตำบลโคกตาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ หรือป่าชุมชนตำบลโคกตาล อยู่ในพื้นที่บ้านศาลา หมู่ที่ 4 และบ้านนาศิลา หมู่ที่ 9 ตำบลโคกตาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติฝั่งขวาห้วยศาลา ติดกับแนวชายแดนประเทศไทย-กัมพูชา จำนวน 1 แปลง พื้นที่รวม 1,480-1-00 ไร่ ได้รับการอนุมัติให้จัดตั้งเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2562 ป่าชุมชนแห่งนี้เดิมถูกบุกรุกและถูกทำลายจากไฟป่า กลายเป็นป่าเสื่อมโทรม ผู้นำและประชาชนจึงร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยการเข้าร่วมโครงการป่าชุมชน โดยขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน ทำให้เกิดการบริหารจัดการและการฟื้นฟู มีการดูแลร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้านป่าไม้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ มีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่า มีกิจกรรมทำแนวกันไฟ ปลูกป่าเสริม ทำให้ป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ยังประโยชน์ให้กับคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนมากขึ้น

1.4 ป่าชุมชนบ้านนาสวรรค์ ตั้งอยู่ในเขตท้องที่บ้านนาสวรรค์ หมู่ที่ 5 ตำบลไพรพัฒนา อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ ได้รับอนุมัติจากกรมป่าไม้ให้เป็นป่าชุมชน เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2546 จำนวน 3 แปลง พื้นที่รวม 178-2-91 ไร่ แยกเป็นแปลงที่ 1 พื้นที่ 77-2-80 ไร่ แปลงที่ 2 พื้นที่ 13-3-39 ไร่ และ แปลงที่ 3 พื้นที่ 87-0-72 ไร่ ซึ่งเดิมเป็นป่าที่ถูกบุกรุกแผ้วถางเป็นที่ดินทำกินส่วนบุคคล และใช้ประโยชน์โดยไม่มี การดูแลรักษา ทำให้ป่าเกิดความเสื่อมโทรม สัตว์ป่าถูกล่าจนใกล้สูญพันธุ์ ผู้นำและประชาชนในพื้นที่ จึงได้ทำประชาคมหมู่บ้าน และมีมติร่วมกันให้ขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชน ปัจจุบันมีการจัดทำเส้นแบ่งเขตพื้นที่ป่าชุมชนให้มีความชัดเจน มีกิจกรรมทำแนวกันไฟ ปลูกป่าเสริม และมีกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน มีการอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชุมชนให้อุดมสมบูรณ์มากขึ้น

1.5 ป่าชุมชนเกาะภูเขือก ตำบลดงรัก อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ภายใต้การดูแลของบ้านนาตราว หมู่ที่ 1 บ้านไร่พัฒนา หมู่ที่ 2 และบ้านสันติสุข หมู่ที่ 8

ตำบลดงรัก อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ สภาพเดิมเป็นป่าเสื่อมโทรม มีการบุกรุกแผ้วถางเป็นที่ทำกินส่วนบุคคล มีการนำขยะไปทิ้งในป่าเป็นจำนวนมาก ผู้นำและประชาชนจึงได้ร่วมกันทำประชาคมและมีมติให้เข้าร่วมโครงการป่าชุมชนกับกรมป่าไม้ โดยกรมป่าไม้ได้อนุมัติป่าสงวนแห่งชาติฝางหวายห้วยศาลา จำนวน 2 แปลง พื้นที่รวม 657-1-68 ไร่ ให้เป็นป่าชุมชนเกาะภูเขือก เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2558 เพื่อให้ประชาชน และภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้ร่วมกันดูแล และฟื้นฟูป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์

สรุปว่า ป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษทั้ง 5 พื้นที่เกิดจากความตระหนักในการร่วมกันดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกัน เพื่อให้ป่ายังคงอุดมสมบูรณ์ในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงได้เข้าร่วมโครงการป่าชุมชน โดยขึ้นทะเบียนเป็นป่าชุมชนจากกรมป่าไม้ มีคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการป่า มีการออกกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่า และดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าตลอดทั้งปี เช่น การทำแนวกันไฟ การปลูกป่าเสริมต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน และส่งต่อไปยังรุ่นสู่รุ่นสืบไป

2. การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คณะกรรมการป่าชุมชนจะเชิญภาคีเครือข่าย ทั้งประชาชนในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเด็กและเยาวชนในฐานะต้นกล้าแห่งอนาคต ร่วมประชุมวางแผนการดำเนินกิจกรรมในแต่ละปี เช่น แผนการปลูกป่าเสริม การทำแนวกันไฟ ลาดตระเวนพื้นที่ป่า เป็นต้น มีการกำหนดตัวผู้รับผิดชอบและหน้าที่ในการปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งการเข้าร่วมของเยาวชนในขั้นตอนนี้ ถือเป็นการปลูกฝังสร้างสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้และกระตุ้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่ได้รับการดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูโดยคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นหลัก เช่น การลาดตระเวนพื้นที่ป่า การจัดทำแนวกันไฟป่า การปลูกป่าเสริม ปลูกป่าทดแทนในพื้นที่

เสื่อมโทรมที่ถูกบุกรุกทำลาย ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ เยาวชนในพื้นที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และมีโอกาสเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนโดยตรงร่วมกับครอบครัว เช่น การเก็บเห็ด หรือพืชป่าเป็นอาหารและขายเป็นรายได้เสริม เป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับการประกอบอาชีพ เช่น หวาย หรือเครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศน์ป่าไม้ของโรงเรียนในชุมชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรป่าชุมชนของตนเอง

2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนได้ โดยผลผลิตจากป่าชุมชนมีทั้งอาหารยาสมุนไพร นอกจากใช้เพื่อการดำรงชีพแล้ว ยังนำไปสร้างเศรษฐกิจระดับครัวเรือนและชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ ป่าชุมชนยังเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเชิงนิเวศน์ และการอนุรักษ์ให้กับนักเรียนและเยาวชน เช่น ป่าชุมชนบ้านวนาสวรรค์ มีการจัดพื้นที่ป่าชุมชนให้เป็นพื้นที่เพื่อการศึกษาพืชและสมุนไพรประจำถิ่น ป่าชุมชนบ้านทับทิมสยาม 07 มีการจัดพื้นที่ให้เป็นพื้นที่การศึกษาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพ และป่าชุมชนบ้านเสาธงชัย มีการจัดพื้นที่ป่าที่เชื่อมต่อกับโรงเรียนให้มียพื้นที่สำหรับการเรียนรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้ประจำถิ่น และพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเสริมสาระการเรียนรู้สำหรับนักเรียนในสถานศึกษาในพื้นที่ ซึ่งประโยชน์จากการร่วมกันดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไปก็สามารถเข้าเรียนรู้ในพื้นที่ป่าชุมชนเหล่านี้ได้ ซึ่งการได้รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชนจากการดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนเหล่านี้ สามารถต่อยอดไปถึงการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้กับเยาวชนในสถานศึกษา ซึ่งส่งผลดีต่อการปลูกจิตสำนึกเยาวชนในการรักษา รวมทั้งทำให้ทราบถึงรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของชุมชน และยังก่อให้เกิดการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นได้

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หลังทำกิจกรรมทุกครั้ง คณะกรรมการป่าชุมชน และเยาวชน จะร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของปัญหา

อุปกรณ์ และแนวทางแก้ไขของการดำเนินงานในกิจกรรมครั้งต่อไป เช่น กิจกรรมปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าชุมชนบางที่ต้นไม้ที่นำมาปลูกไม่เจริญเติบโตและตายลงเนื่องจากสภาพดินที่ไม่เหมาะสม ในครั้งต่อไปจึงต้องขอความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าสภาพดินและต้นไม้ประเภทใดที่ควรนำมาปลูกทดแทนในพื้นที่ป่าชุมชนอย่างเหมาะสมหรือการจัดทำแนวกันไฟในป่าชุมชนบางพื้นที่อาจต้องเพิ่มการทำแนวกันไฟเพิ่มเติมเนื่องจากไฟป่าอาจจะเกิดในบริเวณที่มีการทับถมของซากใบไม้ที่มีจำนวนมากในหน้าแล้ง ดังนั้น อาจต้องเพิ่มการลาดตระเวน เผาไร่วังป่าชุมชน และอาจต้องมีการจัดทำระบบฐานข้อมูลบริเวณการเกิดไฟป่าในป่าชุมชนด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ป่าชุมชนพื้นที่ชายแดนจังหวัดศรีสะเกษทั้ง 5 พื้นที่ เกิดจากความตระหนักในการร่วมกันดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ป่าชุมชนยังคงอุดมสมบูรณ์ในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงได้เข้าร่วมโครงการป่าชุมชนโดยขึ้นทะเบียนป่าชุมชนจากกรมป่าไม้ จากนั้นจึงจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นกลุ่มหลักในการดำเนินงานด้านการดูแล อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน มีกฎระเบียบข้อตกลงในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนร่วมกัน เพื่อยังประโยชน์อย่างยั่งยืนส่งต่อไปยังรุ่นสู่รุ่นสืบไป อาจเป็นเพราะการสร้างกฎกติการ่วมกันในการดำรงอยู่ของป่าชุมชนจึงทำให้ชุมชนยังมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ ประการสำคัญคือป่าชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่า ทั้งในเรื่องของการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ดูแล รักษา ไม่ให้ถูกทำลายเพื่อส่งต่อไปยังคนรุ่นต่อไปได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ ณัฐนนท์ จิรจินนิมิต (2566) ศึกษาเรื่องป่าชุมชนกับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนบ้านต้นตองตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ที่พบว่า การที่ป่าชุมชนมีกฎกติกาเป็นระเบียบข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนในการดูแลรักษาป่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้ป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์ และชาวบ้านยังสามารถใช้

ประโยชน์จากป่าได้อย่างชาญฉลาดไม่ทำให้ป่าชุมชนเสื่อมโทรม และถูกบุกรุกทำลาย ทำให้ชุมชนตระหนักถึงการดูแลรักษาป่าให้คงอยู่สืบไปจนส่งต่อไปถึงคนรุ่นหลัง

2. การมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนพื้นที่ชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยขอยกประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน แม้เยาวชนทั้ง 5 พื้นที่จะไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการวางแผนงานดำเนินกิจกรรมในแต่ละปี แต่การเข้าร่วมประชุมรับฟังแนวทางต่างๆ ที่คณะกรรมการป่าชุมชนแต่ละพื้นที่ได้ตกลง ซึ่งแจ้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จนจบสิ้นกระบวนการ และได้แผนปฏิบัติงานของป่าชุมชนในปีนั้น ๆ ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้เยาวชนได้ซึมซับแนวทางการวางแผนจากบุคคลใกล้ชิด ซึ่งจะสามารถช่วยปลูกฝังพฤติกรรมการเรียนรู้และกระตุ้นให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ कुमार อโศก (Kumar Ashok, 2023) ศึกษาเรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในด้านความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนที่กล่าวว่า ทัศนคติและพฤติกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของเยาวชนได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางในการปฏิบัติของครัวเรือน บุคคลใกล้ชิด เครือข่ายทางสังคม และการรับความรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเรียนรู้ในกระบวนการต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมในแต่ละบุคคล ดังนั้น การสร้างสภาพแวดล้อมและการอำนวยความสะดวกสนับสนุนพฤติกรรมในกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านใดก็ตาม จึงมีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เยาวชนมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นได้อย่างยั่งยืน เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้านสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้เยาวชนมีพฤติกรรมและความคิดอย่างเป็นระบบในการวางแผนจัดการด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังส่งผลให้เยาวชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหน และรักษาสีเขียวจากความรู้สึกภายในจิตวิญญาณของเยาวชนอย่างแท้จริง

2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ชายแดนส่วนใหญ่ได้รับการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูโดยคณะกรรมการป่าชุมชนเป็นหลัก การดำเนินกิจกรรมประกอบด้วย การลาดตระเวนพื้นที่ป่า การจัดทำแนวกันไฟป่า การปลูกป่าเสริม

ปลูกปาทแทนในพื้นที่เสื่อมโทรมถูกบุกรุกทำลาย ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ เยาวชนในพื้นที่ จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่ ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี รวมทั้งได้มีโอกาสเข้ามาใช้ประโยชน์จาก ป่าชุมชนร่วมกับครอบครัว เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ทุกกระบวนการ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักและ ห่วงแหนในทรัพยากรป่าชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับ เพ็ญประภา เพชระบูรณิน และ คณะ (2557) ศึกษาเรื่องแนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในพื้นที่ปกปักรักษาธรรมชาตินั้นเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: เชื้อพันธุ์พญาเสือ จังหวัดชัยภูมิ ที่กล่าว ว่า การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ควรใช้ ในการเสริมหนุนสำหรับเยาวชนในการร่วมทำกิจกรรม เพราะหากมีการส่งเสริมให้ เยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจะช่วยเพิ่มพูนทั้งองค์ความรู้ ความ เข้าใจ ความตระหนักให้กับเยาวชนได้ซึมซับในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่าง ยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ของกิจกรรม เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ ได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้องและร่วมลง มือปฏิบัติและการที่เยาวชนสัมผัสทรัพยากรเหล่านั้นด้วยตนเอง จะทำให้เกิดความหวง แหนและมีจิตสำนึกอยากรักษาไว้ในที่สุด

2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประชาชนทั้งภายในชุมชนและ ภายนอกชุมชนสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน โดยผลผลิตจากป่าชุมชนมีทั้ง อาหารยาสมุนไพร นอกจากใช้เพื่อการดำรงชีพแล้วทรัพยากรจากป่าชุมชนยังนำไปสร้าง เศรษฐกิจครัวเรือนและชุมชนด้วย และนอกจากนี้ ป่าชุมชนยังเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์ให้กับนักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป และพัฒนาสู่การ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรเสริมสำหรับนักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งประโยชน์จากการ ร่วมกันดำเนินการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กและ เยาวชนทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไปก็สามารถเข้าเรียนรู้

ในพื้นที่ป่าชุมชนเหล่านี้ได้ ซึ่งการได้รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชนจากการดูแลอนุรักษ์ และฟื้นฟูป่าชุมชนเหล่านี้ สามารถต่อยอดไปถึงการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้กับเยาวชน ในสถานศึกษา ทำให้เกิดผลดีต่อการปลูกจิตสำนึกเยาวชนในการรักษาป่า ซึ่งส่งผลดีต่อการปลูกจิตสำนึกเยาวชนในการรักษาป่า รวมทั้งทำให้ทราบถึงรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ของชุมชน และยังก่อให้เกิดการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นได้ สอดคล้องกับ บุญงาม จันทรเงิน และวศิน ปลื้มเจริญ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษาเรื่องการอนุรักษ์แม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม พบว่า บริบทของวิถีชีวิตความเป็นอยู่การสืบทอดทางวัฒนธรรม เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ที่จะได้เรียนรู้ ในขณะที่เรื่องราวของท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่นั้น เช่น ประวัติความเป็นมาของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่นั้น เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่จะไม่ให้ความสำคัญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการที่เด็กไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมีความห่างไกลจากสังคมแห่งความจริงมากขึ้น เพราะพึ่งพิงเทคโนโลยีมากเกินไป ความจำเป็น เด็กและเยาวชนจึงห่างไกลจากทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น รวมถึงขาดการเอาใจใส่ต่อสังคมส่วนรวม ดังนั้นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รับความรู้ และซึมซับ ปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้รักธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมิณผล เยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ประเมิณผลกิจกรรมและการเข้าร่วมการพัฒนาป่าชุมชนทุกครั้ง ทำให้ทราบถึงกระบวนการในการพัฒนากิจกรรมครั้งต่อไปร่วมกับคนในชุมชน และยังเป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเวทีระดับชุมชน ซึ่งเป็นการส่งเสริมทักษะเยาวชนให้กล้าแสดงออกที่เหมาะสม และยังช่วยให้เยาวชนมีความสนใจต่อกิจกรรมที่ร่วมดำเนินการในชุมชนมากขึ้น ดังนั้น ชุมชนจึงควรหนุนเสริมให้เยาวชนมีบทบาทความเป็นผู้นำในการกล้าคิด กล้าแสดงออกมากกว่าเป็นผู้ตามและไม่ให้เป็นเพียงผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่านั้น จึงจะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนอย่างสมบูรณ์

สอดคล้องกับ ธีรพร ทองปัญญา และคณะ. (2558) ศึกษาเรื่อง จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง กล่าวว่า บทบาทในการพัฒนาชุมชนของเยาวชนพบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าด้านอื่น ๆ และการแสดงบทบาทต่าง ๆ ของเยาวชนมีลักษณะเป็นเพียงผู้เข้าร่วมทำเท่านั้น เนื่องจากผู้นำและคนในชุมชนมองว่าเยาวชนยังมีความรู้ต่ำ ไม่สามารถเป็นผู้ทำการพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง และยังอยู่ในวัยที่ควรเรียนหนังสือ ดังนั้นผู้นำและคนในชุมชนจะต้องเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเยาวชนใหม่ พร้อมกับการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน

ข้อเสนอแนะ

1. ชุมชนควรมีพื้นที่และกิจกรรมสร้างสรรค์ให้กับเยาวชน และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีบทบาทเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของกิจกรรมที่มีในชุมชน
2. ชุมชนควรมีการบ่มเพาะเยาวชนรุ่นใหม่ และสร้างเครือข่ายของเยาวชนให้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2560). *สรุปการจัดตั้งโครงการป่าชุมชน รายจังหวัด*.

https://forestinfo.forest.go.th/fCom_area.aspx

กรมป่าไม้. (2562). *พระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. 2562*. กรมป่าไม้.

เกษม จันทรแก้ว และคณะ. (2541). *เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม*. หาวิตยาลัย

เกษตรศาสตร์.

เจนจิรา พวงมาลี และคณะ. (2557). มูลค่าการใช้ประโยชน์ของป่า ในป่าชุมชนเขาเขียว

ตำบลหัวเขา อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวนศาสตร์*

ไทย, 33(1), 76-84.

ณัฐนันท์ จิรจิณนิมิต. (2566). ป่าชุมชนกับคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนบ้านต้นตอง ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(4), 233-249.

ธีราพร ทองปัญญา และคณะ. (2558). จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษา กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง. *วารสาร ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม)*, 36(3), 483-497.

บุญงาม จันทรเงิน และวศิน ปลื้มเจริญ. (2555). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เรื่องการอนุรักษ์แม่น้ำป่าสัก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 38(1), 104-116.

เพ็ญประภา เพชระบูรณิน และคณะ. (2557). แนวทางการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนในพื้นที่ปกปักรักษาธรรมพิชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี: เชื้อนจุฬารณย์ จังหวัดชัยภูมิ ใน การประชุมวิชาการ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557. (น.579 - 588). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาวดี ทะไกรราช. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดน จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารนครพนม*, 6(1), 128-134.

ลาวัลย์ นาคติลก. (2561). แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของเยาวชน. *วารสารวิชาการ*, 12(1), 163-172.

อัญมณี ทาพิทย. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว [การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาธุรกิจมหาบัณฑิตวิชาเอกการจัดการทั่วไป]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

Checkoway, B. (2021). *What is youth participation? USA*. University of Michigan.

-
- K, Asok. (2023). *Promoting Youth Involvement in Environmental Sustainability for a Sustainable Future*.
<http://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/>
<https://icertpublication.com/wp-content/uploads/2023/11/28.-Promoting-Youth-Involvement-in-Environmental-Sustainability-for-a-Sustainable-Future.pdf>
- Reem, H., & Johan, A. O. (2018). *Research frontiers in community forest management*.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1877343517302191>
- Latifah, Y., & Purwanto. (2024). *Study of Community Forest Management (HKm) on Socio-Economic Sustainability in Several Regions of Indonesia*.
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/1188/1/012026>

Author

Dr. Surasak Chantha
Political Science Program, College of Law and Government,
Sisaket Rajabhat University
319 Thai Pantha Rd., Pho Sub-District, Mueang Sisaket District
Sisaket Province 33000
Tel: 081-8769618
Email: noksc5712@gmail.com

ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม
เพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Effects of a Guidance Activity Package Based on Social
Cognitive Theory on the Adversity Quotient of
Mattayomsuksa 1 Students

สุวิทย์ สONGคำแสง^{1*} / ปวีณา อ่อนใจเอื้อ²

Suwit Songkhamsang / Paveena Onjai-uea

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University

*Corresponding Author

ได้รับบทความ: 30 มิถุนายน 2568

ปรับปรุงแก้ไข: 16 สิงหาคม 2568

ตอบรับตีพิมพ์: 26 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชวินิตนทการย สามเสนวิทยาลัย 2 ปีการศึกษา

2567 ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มอย่างง่าย จำนวน 2 ห้องเรียน และจับฉลาก 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 37 คน และจับฉลาก 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน โดยใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว แบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค และแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมแนะแนวตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างทักษะการฟันฝ่าอุปสรรคและควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมแนะแนว, ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม, ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

Abstract

This study employed a quasi-experimental research design. The objectives were: 1) to examine the effects of implementing a guidance activity package based on Social Cognitive Learning Theory to develop the adversity quotient (AQ) of Mattayomsuksa 1 students, and 2) to compare the adversity quotient (AQ) between the experimental group and the control group before and after participating in the guidance activity package. The sample group consisted of Mattayom 1 students of Ratchananthachan School, Samsenwittayalai 2, in the academic year 2024, obtained from simple cluster random sampling, 2 classrooms, and 1 classroom was drawn as a control group, 37 people, and 1 classroom was drawn as an experimental group, 35 people, Two classrooms were selected using simple cluster random sampling. One classroom was randomly assigned as a control group (n=37), and the other as an experimental group (n=35). The

research instruments included the guidance activity package, an adversity quotient questionnaire, and a satisfaction questionnaire. The results of this study indicated that the guidance activity package based on Social Cognitive Learning Theory was effective in enhancing students' adversity quotient. Therefore, it is recommended that this approach be implemented as a guideline for developing secondary school students' ability to overcome adversity.

Keywords: Guidance Activity Package, Social Cognitive Theory, Adversity Quotient

บทนำ

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อเทคโนโลยีและทรัพยากรต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงของความรู้และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต แนวโน้มเด็กและเยาวชนในอนาคตจึงควรมีทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นของประชากรในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายการพัฒนา การวางแผน และการสร้างทักษะพื้นฐานที่จำเป็นของทรัพยากรมนุษย์ที่จะศึกษาต่อในระดับต่าง ๆ หรือเข้าสู่ตลาดแรงงาน หรือต้องปรับหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น มีความหลากหลายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในโลกดิจิทัลในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

สังคมปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและความสามารถต่อการแก้ไขปัญหาของทุกคนในสังคม ความสามารถที่จะ

ดูแลตนเองได้ ไม่เป็นภาระต่อสังคมและประเทศชาติ ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงได้ให้ความสำคัญต่อคุณภาพของผู้คนทุกคนในประเทศหรือพลเมืองไทยทุกคนในประเทศให้มีทักษะชีวิต การเรียนรู้ทักษะชีวิตเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กและผู้ใหญ่เพื่อให้อยู่ร่วมกับความเสี่ยงและความท้าทายในยุคปัจจุบันได้ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวกและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข (มูลนิธิไรท์ทูเพลย์, 2560)

การแนะแนวมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากการแนะแนวมีจุดมุ่งหมายและหลักการที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของ การศึกษา คือ การช่วยให้เยาวชนของชาติเป็นผู้ที่คิดเป็นทำเป็นและแก้ไขปัญหาเป็นโดยเน้นให้ผู้เรียน ได้รับการส่งเสริมพัฒนาในทุก ๆ ด้านการแนะแนวจะช่วยป้องกันปัญหาสังคมลดปัญหาต่าง ๆ ให้ลดน้อยลง (สุนิสา วงศ์อารีย์, 2559)

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Adversity Quotient) เป็นความสามารถในการฟันฝ่าอุปสรรคและความยากลำบาก หรือความฉลาดในการฝ่าวิกฤตสามารถเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสดังแนวคิดของ Stoltz (1997) ได้ทำการวิจัยและศึกษาพบว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค หรือ AQ เป็นสิ่งที่กำหนดความสำเร็จทั้งในหน้าที่การงาน และการดำเนินชีวิต รวมทั้งสามารถบอกได้ว่าเราจะเอาชนะและมีความอดทนต่ออุปสรรค ได้มากน้อยแค่ไหน

การพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคให้ดียิ่งขึ้นชุดกิจกรรมที่น่าจะนำมาจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากการเรียนการสอนแบบเดิมก็คือชุดกิจกรรมที่น่าวิธีการเทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้อย่างเหมาะสมจัดการเรียนรู้และกิจกรรม ซึ่งกระตุ้นให้ผู้เรียน เอาชนะปัญหา อุปสรรคในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีสติ มีความรับผิดชอบและหาแนวทางแก้ไขด้วยความมุ่งมั่นจนสามารถฟันฝ่าความยากลำบากและเอาชนะปัญหาได้ (จันทร์ศิริ โชคคณาพิทักษ์, 2564)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากนักเรียนต้องมีการปรับตัวต่อการใช้ชีวิต ในด้าน

การเรียนรู้ ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมใหม่โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในช่วงที่ผ่านมาส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของทุกคนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาสุขภาพกาย รวมถึงปัญหาสุขภาพจิต เด็กและวัยรุ่นจึงต้องมีภูมิต้านทานต่อปัจจัยเสี่ยงที่ใกล้ตัว ล้วนเป็นปัญหาที่วัยรุ่นอาจพบเจอ และสิ่งเหล่านี้มักสร้างปัญหาและคำถามมากมายให้กับวัยรุ่น (กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมต่อความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ นักเรียนพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

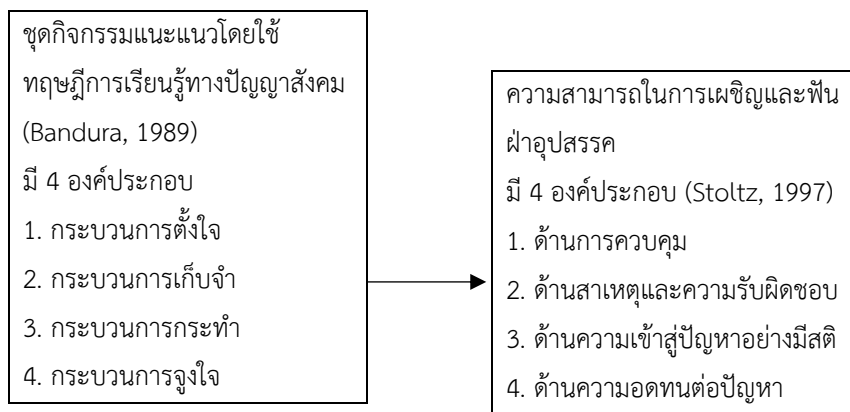
1. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมแนะแนว

สมมติฐานในการวิจัย

1. กลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคในระยะหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. หลังการเข้าร่วมกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชันหาจารย์ สามเสนวิทยาลัย 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 7 ห้องเรียน จำนวน 282 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชันหาจารย์ สามเสนวิทยาลัย 2 ปีการศึกษา 2567 ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มอย่างง่าย จำนวน 2 ห้องเรียน และจับฉลาก 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 37 คน และจับฉลาก 1 ห้องเรียน เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ ชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม

ตัวแปรตาม คือ ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3 ชุด ดังนี้

1. แบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. แบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว โดยใช้
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม เพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเข้าร่วมกิจกรรม
3. แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม เพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. ชุดกิจกรรมแนะแนว

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีกระบวนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้
 - 1.1. ศึกษาองค์ประกอบความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค
(AQ) ของ Stoltz (1997) ซึ่งเรียกว่า CO2RE ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการควบคุม 2) ด้านสาเหตุและความรับผิดชอบ 3) ด้านความเข้าสู่ปัญหาอย่างมีสติ 4) ด้านความอดทนต่อปัญหา
 - 1.2 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค
 - 1.3 นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาหนังสือ ตำรา และงานวิจัยดังกล่าวมา
สร้างแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.4 นำข้อคำถามในแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถามในแบบวัด

1.5 นำข้อคำถามที่ผ่านการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อรับฟังคำวิจารณ์ และข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.6 นำข้อคำถามในแบบวัดที่ปรับปรุงแก้ไขไปตรวจสอบความเหมาะสมโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์และข้อคำถาม

1.7 นำผลการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านมาวิเคราะห์หาดัชนีความสอดคล้องระหว่างนิยามศัพท์และข้อคำถาม (IOC) โดยคัดเลือกข้อความที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67– 1.00

1.8 ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาอีกครั้งและเพื่อตรวจทานความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบวัด ซึ่งข้อคำถามหลังจากปรับตามข้อเสนอแนะมีจำนวน 40 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการควบคุม 2) ด้านสาเหตุและความรับผิดชอบ 3) ด้านการเข้าสู่ปัญหาอย่างมีสติ 4) ด้านความอดทนต่อปัญหา

1.9 นำแบบวัดไปหาค่าความเชื่อมั่นกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราชันนทาทจารย์ สามเสนวิทยาลัย 2 จำนวน 37 คน ซึ่งนักเรียนดังกล่าวไม่ใช่กลุ่มเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด เท่ากับ 0.903

2. แบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

แบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบสอบถามให้นักเรียนประเมินความคิดเห็น ความรู้สึก และประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับหลังการเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 12 ครั้ง รวมทั้งให้นักเรียนได้ประเมินผู้วิจัยด้วยโดยแบบสอบถามจะมีลักษณะ ข้อคำถามเป็นมาตราประมาณค่า จำนวน 10 ข้อ คำถามวัด 2 องค์ประกอบ คือ 1) สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึก และประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับหลังการเข้าร่วมกิจกรรมและต่อผู้วิจัย 2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค

3. แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แบบบันทึกกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการทดลองแต่ละครั้ง ให้นักเรียนสรุปสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้และประโยชน์ที่ได้รับในแต่ละครั้งที่เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงให้ความเห็นและข้อเสนอแนะที่ใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมครั้งต่อไป สำหรับแบบบันทึกกิจกรรมแนะแนวได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระก่อนนำไปใช้ในการทดลอง

4. ชุดกิจกรรมแนะแนว

ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังต่อไปนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการสร้างชุดกิจกรรมแนะแนวจากการศึกษาจากหนังสือเอกสาร ตำราและงานวิจัย ดังกล่าวมาสร้างชุดกิจกรรมแนะแนว

2. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมจากหนังสือเอกสารตำราและศึกษาจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม

3. ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค

4. นำความรู้ที่ได้จากการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร ตำราและงานวิจัยดังกล่าวมาสร้างชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดำเนินกิจกรรมแนะแนวทั้งสิ้น 12 ครั้ง โดยแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 50 นาที

5. นำชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้อง และดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

6. นำชุดกิจกรรมแนะแนวที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปตรวจสอบความเหมาะสมโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพความตรง (Validity) ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) หรือค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และการดำเนินกิจกรรม โดยชุดกิจกรรมแนะแนวที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์และการดำเนินกิจกรรม อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

7. นำชุดกิจกรรมแนะแนวที่ผ่านการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน แล้วนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาอีกครั้งแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำชุดกิจกรรมแนะแนวไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองและ

แบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคหลังเข้าร่วมกิจกรรมและต่อผู้วิจัย

2. การทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.1 การทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลองในระยะก่อนการทดลองและหลังการทดลองโดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่าง Paired-Sample t-test

2.2 การทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองโดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่าง Independent-Sample t-test

3. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

วิเคราะห์เนื้อหาในส่วนคำตอบของข้อคำถามปลายเปิดจากแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และต่อผู้วิจัยเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมและวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในแต่ละครั้ง โดยการสรุปและประเมินสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละครั้งด้วยการบรรยาย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค ก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรค ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง โดยการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างอิสระ (Independent sample t-test)

กลุ่มระยะก่อนทดลอง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	sig
กลุ่มทดลอง	35	3.19	0.39	1.031	0.310
กลุ่มควบคุม	37	3.35	0.55		

Sig.<.05

จากตารางที่ 1 พบว่า จากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคกลุ่มทดลองในระยะก่อนทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.39 และค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคของนักเรียนกลุ่มควบคุมในระยะก่อนการทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.55 จากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสามารถในการเผชิญและฟื้นฟ้อุปสรรคในระยะก่อนการทดลองที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค ของนักเรียนกลุ่มทดลองในระยะก่อนและหลังการทดลอง โดยการทดสอบค่าที่แบบจับคู่ (Paired sample t-test)

กลุ่มทดลอง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	sig
ก่อนทดลอง	35	3.19	0.39	4.022	0.000*
หลังทดลอง	35	3.78	0.69		

*Sig.<.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค กลุ่มทดลอง ในระยะก่อนทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.39 ในระยะหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.69 และจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรคในระยะหลังทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟื้นฝ่าอุปสรรค หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการทดสอบค่าที่แบบกลุ่มตัวอย่างอิสระ (Independent Sample t-test)

ระยะหลังการทดลอง	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	sig
กลุ่มทดลอง	35	3.78	0.69	4.269	0.000*
กลุ่มควบคุม	37	3.50	0.60		

*Sig.<.05

จากตารางที่ 3 จากการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคกลุ่มทดลองในระยหลังทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.69 และค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนกลุ่มควบคุมในระยหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 3.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.60 และจากการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่าในระยหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบวัดความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองในแต่ละครั้ง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้กิจกรรมในแต่ละครั้งของชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน พบว่า นักเรียนเกิดความรู้ มีความเข้าใจถึงความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมและความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค สามารถนำความรู้และประสบการณ์มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ช่วยเสริมสร้างทักษะการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค สามารถปรับตัวและเตรียมความพร้อมกับการรับมือและสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีขึ้นและสามารถเติบโตจากความยากลำบากได้ ส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เนื้อหาในส่วนคำตอบของข้อคำถามปลายเปิดจากแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค และต่อผู้วิจัยเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น พบว่านักเรียนได้รับความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ นักเรียนได้พัฒนาทักษะการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคในการจัดการกับสถานการณ์ที่ยากลำบากและการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคในชีวิตได้ดีขึ้น เสริมสร้างความมั่นใจในตนเองและกล้าเผชิญกับความท้าทาย ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากการสังเกตจากตัวแบบเพื่อปรับใช้ในชีวิตจริงตัวอย่างเช่น เป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ได้แนวทางต่าง ๆ เกี่ยวกับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนและได้เรียนรู้เกี่ยวกับการสังเกตผ่านตัวแบบ เห็นตัวอย่างการเผชิญปัญหาและอุปสรรค การแก้ไขปัญหาช่วยเพิ่มความมั่นใจในความสามารถของตนเอง

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้สรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค ในการสร้างชุดกิจกรรมแนะแนวครั้งนี้ที่ผู้วิจัยใช้หลักการเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของ Stoltz (1997) ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ 1. ด้านการควบคุม 2. ด้านสาเหตุและความรับผิดชอบ 3. ด้านความเข้าสู่ปัญหาอย่างมีสติ 4. ด้านความอดทนต่อปัญหา ช่วยให้นักเรียนทราบความหมาย ความสำคัญและประโยชน์ของการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมและความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค เรียนรู้เกี่ยวกับความกล้าเผชิญกับปัญหา ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เข้าใจปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น มองปัญหาว่าเป็นสิ่งท้าทาย

จากผลการศึกษาดังกล่าวชุดกิจกรรมมุ่งเน้นการใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ในการพัฒนาแนวคิดและทักษะในการเผชิญกับอุปสรรค และส่งเสริมการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการควบคุมตนเองเพื่อเผชิญ

กับสถานการณ์ที่ท้าทาย ส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่นักเรียนสามารถนำไป
ปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันและในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและ
การพัฒนาตนเอง ความแตกต่างของชุดกิจกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
จะเน้นที่การเสริมสร้างความสามารถในการเผชิญอุปสรรคในบริบทของวัยรุ่น ขณะที่ชุด
กิจกรรมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายจะเน้นการพัฒนาความสามารถ
ในการกำกับตนเองด้านการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับเสาวนีย์ ทองเกลี้ยง, มนัสนันท์ หัตถศักดิ์
และ กรกฏา นักคัม (2565) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนว ความสามารถในการเผชิญ
และ พ้นฝ่าอุปสรรค เพื่อพัฒนาการกำกับตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประสานมิตร จังหวัดปทุมธานี พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วม
กิจกรรมแนะแนว สามารถในการเผชิญและพ้นฝ่าอุปสรรคเพื่อพัฒนาการกำกับตนเอง
ด้านการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีคะแนนจากแบบวัดการกำกับ
ตนเองด้านการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย หลังการทดลองสูงกว่าก่อน
การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การจัด
กิจกรรมแนะแนวนั้นช่วยส่งเสริมให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวความสามารถใน
การเผชิญและพ้นฝ่าอุปสรรค สามารถพัฒนาการกำกับตนเองด้านการเรียนของนักเรียน
และยังสอดคล้องกับ กมลวรรณ สังค (2561) ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามเทคนิค
ตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความอดทน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพราน
กระต่ายพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองหลังการใช้ชุดกิจกรรม
แนะแนวตามเทคนิคตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความอดทน มีพฤติกรรมความอดทนสูงกว่า
ก่อนการทดลองใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามเทคนิคตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความ
อดทน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวตาม
เทคนิคตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความอดทน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร ช่วยให้นักเรียนพัฒนาพฤติกรรม
อดทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม โดยใช้ชุด
กิจกรรมแนะแนวตามเทคนิคตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความอดทน ซึ่งดำเนินการสร้าง

อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ หลักการและทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นอีกด้วย และยังสอดคล้องกับ เกศรา น้อยมานพ (2561) การพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถในการเผชิญปัญหา และฝ่าฟันอุปสรรคหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคสูงขึ้น เนื่องจากโปรแกรมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้นักเรียนได้รับรู้ถึงศักยภาพของตนเองมีจิตใจที่เปิดกว้างและยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและสามารถแก้ปัญหาเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และต่อผู้วิจัยเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้ง 12 ครั้ง พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับมาก (ระหว่าง 3.51-4.50) แสดงว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม นักเรียนได้เรียนรู้การพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม โดยกระบวนการที่จัดขึ้นส่งเสริมให้นักเรียนมีกระบวนการทางความคิดที่มีต่อการตอบสนองกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่มีความรู้สึกเป็นอุปสรรคความสามารถในการเอาชนะต่ออุปสรรคภายใต้วิกฤต เป็นผลให้เกิดความตระหนักและมีแนวคิดต่อสู้เพื่อผ่านกับอุปสรรคทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตัวอย่างเช่น ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค มีทักษะในการใช้ชีวิตมากขึ้นและได้เรียนรู้ชีวิต

ของตนเอง การพัฒนาทักษะการคิดและการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมถึงการเสริมสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปรากฏผล ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคได้ โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังกล่าวมียกระดับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. กิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคได้ โดยนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว มียกระดับความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคภายหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมทั้ง 12 ครั้ง พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจกับกิจกรรม ได้รับความรู้และประสบการณ์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคให้กับนักเรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาผลของกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมเพื่อพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่ากิจกรรมนี้ สามารถพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคให้กับนักเรียนได้ จึงควรส่งเสริมให้นำกิจกรรมไปปรับใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีแนวทางในการจัดการกับอุปสรรคจากตัวแบบที่ได้เห็นมีความมั่นใจในการเผชิญกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นและพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

2. กิจกรรมที่จัดขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเสนอตัวแบบ เน้นหลักการเรียนรู้โดยการสังเกตที่ความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและพัฒนาการตามช่วงวัยของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ และการตัดสินใจว่าจะเลือกแนวทางใดในการแก้ไขปัญหาหรือเผชิญกับอุปสรรคอย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้สนใจที่จะนำกิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้ควรให้ความสำคัญกับการนำเสนอตัวแบบที่ดี การใช้การเสริมแรง การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีความวิจารณ์ญาณ และ ความสอดคล้องกับพัฒนาการตามช่วงวัยของนักเรียน ซึ่งตัวแบบถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *คู่มือการใช้ชีวิตวัยรุ่น*. บริษัท ดินาคู มีเดีย พลัส จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ 2566-2570*.
<https://www.secondarytak.go.th/wp-content/uploads/2022/12/แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน-2566-2570-ของ-สพฐ.pdf>.
- กมลวรรณ สังค. (2561). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามเทคนิคตัวแบบเพื่อพัฒนาพฤติกรรมความอดทนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพรานกระต่ายพิทยาคม จังหวัดกำแพงเพชร* [ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เกศรา น้อยมานพ. (2561). *การพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. วารสารการการศึกษาและพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา, 14(1), 583-589.*
- จันทร์ศิริ โชคคณาพิทักษ์. (2564). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น* [การศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- มูลนิธิไรท์ทูเพลย์. (2560). *ทักษะชีวิตรหัสศตวรรษที่ 21: การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตแห่งศตวรรษที่ 21. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.*
- เสาวนีย์ ทองเกลี้ยง, มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ และกรกฏา นักคิม. (2565). *ผลของกิจกรรมแนะแนว ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อพัฒนาการกำกับตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประสานมิตรจังหวัดปทุมธานี* [ศึกษาศาสตรบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุนิสา วงศ์อารีย์. (2559). *หลักการแนะแนว*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุดรธานี.

Bandura, A. (1989). *Social cognitive theory*. Annal of Child Development.

Stoltz, P. G. (1997). *Adversity quotient: turning obstacles into opportunities*.
John Wiley & Sons.

Authors

Mr. Suwit Songkhamsang

Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of
Education

Kasetsart University 50 Ngamwongwan Road, Lat Yao Sub-district,
Chatuchak District, Bangkok 10900

Tel: 098-871-3992 Email: Suwit-beau@hotmail.com

Assistant Professor Dr. Paveena Onjai-uea

Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of
Education

Kasetsart University 50 Ngamwongwan Road, Lat Yao Sub-district,
Chatuchak District, Bangkok 10900

Tel: 02 9428780 Email: fedupny@ku.ac.th

ส่วนประกอบของบทความ

บทความวิชาการ

ในการเขียนบทความวิชาการ ควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจน และมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม บทความวิชาการควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้น กระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปเนื้อหาของบทความให้ได้ใจความชัดเจน ให้เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเขียนเป็นภาษาไทยก่อน ความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

3. **คำสำคัญ (Keyword)** ระบุมคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

4. **บทนำ (Introduction)** นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งระบุถึงขอบเขตเนื้อหาของบทความ

5. **เนื้อหา (Body of text)** ระบุเนื้อหาหลักของบทความ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นย่อย ๆ และมีการจัดเรียงลำดับหัวข้อตามรายละเอียดของเนื้อหา

6. **การอ้างอิง (References)** อ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา (In-text citation) โดยใช้ระบบนาม-ปี (Author-Year) ตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (7th edition) และเอกสารอ้างอิงทุกรายการที่ปรากฏในบทความต้องมีรายชื่อปรากฏอยู่ในรายการเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ (References) ด้วย

บทความวิจัย

ให้นำเสนอผลการวิจัยที่ค้นพบอย่างเป็นระบบ โดยบทความวิจัยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ใช้คำที่สั้นกระชับ และมีความหมายชัดเจน ให้เขียนเป็นระดับกลุ่มคำไม่ใช่ระดับประโยค และต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยก่อนและตามด้วยชื่อเรื่องภาษาอังกฤษในบรรทัดต่อมา แต่ให้เขียนชื่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ความยาวระหว่าง 8-15 คำ

2. **บทคัดย่อ (Abstract)** สรุปสาระสำคัญของงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์การวิจัย ประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล และผลการวิจัย ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวแต่ละภาษาไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ หรือระหว่าง 150-200 คำ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

3. **คำสำคัญ (Keywords)** ระบุคำสำคัญของเนื้อหาที่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ เป็นคำสืบค้นในระบบฐานข้อมูลได้บทคัดย่อ ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จำนวน 3-5 คำ ให้เขียนคำสำคัญเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น ในกรณีที่บทความเขียนเป็นภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ

4. **บทนำ (Introduction)** ระบุถึงความสำคัญของปัญหาที่ศึกษา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และประโยชน์โดยรวมที่จะเกิดขึ้นจากผลการวิจัย

5. **วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)** ระบุวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยให้ชัดเจนและสะท้อนถึงภาพรวมทั้งหมดของงานวิจัย

6. **วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)** ระบุวิธีวิจัยที่ครอบคลุมถึงประชากร กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7. **ผลการวิจัย (Results)** ระบุผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

8. อภิปรายผล (Discussion) นำเสนอผลการวิจัยโดยอ้างอิงถึงทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยที่ค้นพบหรือเห็นแย้งที่สมเหตุสมผล

9. ข้อเสนอแนะ (Recommendations) เสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

10. การอ้างอิง (References) ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA (American Psychological Association) ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 7 (7th edition)

ตัวอย่างการอ้างอิงในเนื้อหา

1. (ผู้แต่ง, ปีพิมพ์: เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างอิง เช่น

(สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2549: 200-205)

(McCartney & Phillips, 2006: 498-499)

(Murphy, 1999: 85)

กรณีที่ไม่มีปรากฏเลขหน้าให้ลงแค่ชื่อผู้แต่งกับปีพิมพ์ไว้ในวงเล็บเดียวกัน เช่น

(สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2549)

2. ผู้แต่ง (ปีพิมพ์: เลขหน้า) กรณีมีการระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ไม่ต้องระบุไว้ในวงเล็บท้ายข้อความที่อ้างอิงอีก เช่น

ลดาพร บุญฤทธิ์ (2539: 49) ได้ศึกษาถึง.....

Kanokon Boonsarnsuk (2002: 14) studied.....

ตัวอย่างรายการอ้างอิง

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงกรณีที่เป็นหนังสือ

ไชยยัง รุจจนเวท. (2530). 20 ปีสวนสมนไพร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. บริษัทไปยาลใหญ่ ศรีเอทีพีเอส.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงกรณีที่เป็นวารสาร

กรัณฐรัตน์ บุญช่วยธนาสีทธิ์ และจุฑารัตน์ เสรีวัตร. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยในนักศึกษา คณะการแพทย์แผนตะวันออกมหาวิทยาลัยรังสิต. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 8(1), 76-80.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงกรณีที่เป็นวิทยานิพนธ์

ธัญพร วณิชฤทธา. (2550). การจัดการความรู้ในชุมชน: กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม [วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

1. เว็บไซต์ มีผู้แต่งหรือหน่วยงานรับผิดชอบ

ผู้แต่ง. (ปี/วัน/เดือนที่เผยแพร่). ชื่อบทความ. ชื่อเว็บไซต์ (URL)

สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2554, 21 มิถุนายน). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ.

<http://Si Sa>

Ket.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge

ตัวอย่างการเขียนเอกสารการประชุมวิชาการ

ชื่อ/สกุล. (ปี). ชื่อบทความ. ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อหัวข้อการประชุม.

ชื่อการประชุม (น. เลขหน้า). ฐานข้อมูล.

พัชรภา ดันติชูเวช. (2553). การศึกษาทั่วไปกับคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ศึกษาโดยเปรียบเทียบกับประเทศไทย. ใน ศิริชัย กาญจนวาสี

(บ.ก.), การขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษไทย. การประชุมวิชาการและเผยแพร่
ผลงานวิจัยระดับชาติ (น. 97-102). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยและสังคม

1. ส่งบทความวิจัยฉบับเต็มในรูปแบบของ Word File จำนวน 1 ชุด เป็นแฟ้มข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้โปรแกรม Microsoft Office Word 2010 ขึ้นไป พร้อมแนบไฟล์สแกน PDF แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยและสังคม ส่งบทความผ่านทางเว็บไซต์ <http://huso-journal.sskru.ac.th> หรือ ส่งมาที่ E-mail: huso_journal@outlook.co.th (ติดต่อสอบถามเพิ่มเติมที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่ 319 ถนนไทยพันทนา ตำบลโพธิ์อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 33000 โทรศัพท์ : 095-6129690/097-0404357)

2. เป็นบทความวิจัยและบทความวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เกี่ยวกับสาขาภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน วรรณคดี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ศิลปกรรม เศรษฐศาสตร์ ศาสนาและปรัชญา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ความยาวของบทความโดยนับรวมรูปภาพ ตาราง เอกสารอ้างอิงและประวัติผู้เขียน จำนวน 15-20 หน้า ขนาดกระดาษ A5

4. แบบอักษร (Font) บทความ

4.1 ให้พิมพ์ด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาดอักษร 14 และพิมพ์เนื้อหาในลักษณะคอลัมน์เดียว (One column) กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบระยะพิมพ์เดี่ยว (Single space) ระยะขอบบน-ล่าง 2 เซนติเมตร และระยะขอบซ้าย-ขวา 1.8 เซนติเมตร

4.2 ชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยตัวหนา โดยใช้ขนาดอักษร 16 ชิดขอบขวา กรณีเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้อักษรตัวแรกเป็นตัวใหญ่สำหรับคำหลักต่าง ๆ

4.3 ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (และอาจารย์ที่ปรึกษา) ให้มีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และให้ใช้หมายเลขกำกับชื่อผู้เขียนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาเฉพาะที่เป็นภาษาไทยเท่านั้น พิมพ์ด้วยตัวหนาโดยใช้ขนาดอักษร 14 ชิดขอบขวา

4.4 ชื่อสาขาวิชา คณะ และสถาบันการศึกษาต้นสังกัด ให้พิมพ์ที่บรรทัดล่างต่อจากชื่อผู้วิจัย ชิดขอบขวา พิมพ์อักษรเป็นตัวบางขนาด 12 ใช้เขียนทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แต่ให้ใช้หมายเลขกำกับเฉพาะที่ภาษาไทยเท่านั้น

4.5 หมายเหตุ ใส่ * ข้างหลังชื่อผู้ประสานงาน (Corresponding Author) หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้อื่นที่มีชื่อในผลงาน ในการเตรียมต้นฉบับบทความ หรือ ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ และประสานงานในการตอบสนองข้อคำถามและข้อวิจารณ์

5. เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ในกรณีที่ เป็นบทความภาษาอังกฤษ ต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและลงนามรับรองจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ ก่อนส่งให้บรรณาธิการ

6. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

7. บทความต้องมีสาระสังเขป (บทคัดย่อ) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 1 หน้ากระดาษ A5 หรือระหว่าง 150-200 คำ ในกรณีที่บทความเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษเท่านั้น

8. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามระบบการอ้างอิงเอกสารและหลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยและสังคม

9. ผลการพิจารณาให้ตีพิมพ์บทความ ให้ถือมติของกองบรรณาธิการเป็นที่สิ้นสุด

10. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนให้ผู้เขียน

11. ผู้เขียน/คณะผู้เขียน (ผู้วิจัย/คณะผู้วิจัย) ต้องเขียนข้อมูลส่วนตัวโดยย่อเป็นภาษาอังกฤษไว้ในส่วนท้ายสุดของบทความต่อจากเอกสารอ้างอิง โดยให้ระบุคำนำหน้าชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) ตำแหน่งทางวิชาการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์/รองศาสตราจารย์/ศาสตราจารย์) (ถ้ามี) คุณวุฒิปริญญาเอก (ดร.) (ถ้ามี) พร้อมใส่ข้อมูลที่อยู่ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ รวมทั้งรหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรสาร และอีเมลด้วย ในกรณีที่เป็นักเรียน ปริญญาโทหรือปริญญาเอก ให้เขียนเฉพาะข้อมูลนักศึกษาเท่านั้น โดยไม่ต้องใส่ข้อมูลของอาจารย์ที่ปรึกษา ตัวอย่างเช่น

Author

Assistant Professor Dr. Anansak Phuangok
Information Science and Library Science Program,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Sisaket Rajabhat University 319 Thai Panta Road, Pho Sub-District,
Mueang Si Sa Ket District, Si Sa Ket Province 33000
Tel: 09-3327-7303 Email: huso_journal@outlook.co.th

วิธีการจัดส่งบทความ

ท่านสามารถส่งบทความได้ 2 วิธี

1. ส่งแบบเสนอผลงานวิชาการและไฟล์ข้อมูลบทความ ผ่านทางเว็บไซต์ (วารสารวิชาการมนุษยและสังคม) <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso>
2. ส่งบทความมาที่ E-mail: huso_journal@outlook.co.th หรือกองบรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 319 ถนนไทยพันทา ตำบลโพธิ์ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 33000 โทรศัพท์ : 095-6129690/ 097-0404357 สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองแล้ว จะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

**แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการมนุษยและสังคม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ**

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

☐ ดร. ☐ อาจารย์ ☐ อื่น ๆ ระบุ

☐ นาย ☐ นางสาว ☐ นาง

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง:

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของผลงานวิชาการ

☐ บทความวิจัย

☐ บทความวิชาการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าผลงานนี้

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

ผลงานนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์
ในวารสารอื่น ๆ นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้และข้าพเจ้าได้ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา
ตรวจสอบความถูกต้องของ Abstract และบทความภาษาอังกฤษแล้ว

ลายมือชื่อเจ้าของบทความ
(.....)
วันที่.....

ลายมือชื่อผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา
(.....)
วันที่.....

แบบรับรองบทความวิจัย

จากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารวิชาการมนุษยและสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

ข้าพเจ้า (ชื่อ-สกุล).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

☐ ศาสตราจารย์ ☐ รองศาสตราจารย์ ☐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

☐ ดร. ☐ อาจารย์ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....

☐ นาย ☐ นางสาว ☐ นาง

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญานิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง:

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ของนิสิต ชื่อ-สกุล.....

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งบทความนี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน
และไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

ลายมือชื่อ.....

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

วันที่.....